

ANDRIUS DRUČKUS

*Laukit,
sugrįšim laisvę nešini*

ANDRIUS DRUČKUS
LAUKIT, SUGRĮŠIM LAISVE NEŠINI

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGA
ISTORIJOS SEKCIJA

ANDRIUS DRUČKUS

*Laukit,
sugrįšim laisvę nešini*

Kaunas, 1995

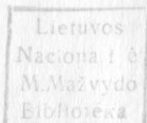
UDK 947.45.083
Dr 324

Redaktorius Kęstutis KASPARAS

Kalbos stiliaus redaktorė Ona BALČYTIENĖ
Kompiuteriu maketavo Vitalija VITKUTĖ

Nuotraukos autoriaus ir iš jo asmeninio archyvo

2-96-11432

F 96/11433

- © Andrius Dručkus
- © Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1995
"Laisvės kovų archyvo" priedas

P R A T A R M Ė

Esu gimęs nuostabiame Šiaurės rytų Lietuvos krašte, Vaičėnų kaime, kuris yra pusiaukelėje tarp Obelių ir Dusetų. Tėvai – Konstancija ir Juozapas Dručkai-paprasti, nuoširdūs kaimo žmonės, kantriai, su meile dirbę ne itin dosnią kalvotą Aukštaitijos žemę. Šviesios atminties Tėveliai suteikė man pirmąsias žmoniškumo, Tėvynės meilės, aukos pamokas. Ligos pakirsta mirė jaunutė sesuo, nuo sribų rankos krito atostogų grįžęs brolis – sovietinės armijos rekrūtas... Visa tai anksti paskatino susimąstyti apie žmones, gyvenimą, tikras ir tariamas vertybes.

Prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai, gimtojo Vaičėnų kaimo vyrai išėjo į miškus. (Vėliau jie sudarė 3-iosios Vytauto apygardos 5-osios Lokio rinktinės Vyties kuopos branduolį). Išeidami ginti tėviškę, žadėjo pamešti Laisvę. Tai man, paaugliui, paliko neišdildomą įspūdį. Deja, nei vienas iš jų negrįžo. 1951 metų pavasarį krito paskutiniai partizanai – vaičėniškiai, tačiau nė vienas savo tėviškės nesutepė išdaviko dėme. Garbė jiems! Deja, tik prie vieno kito jų kapo galime padėti gėlių ir nulenkti galvas. Daugelio kauburėlių artimieji tebeieško ir šiandien...

Žuvo vyrai, išsiblaškė artimieji. Neliko sodybų. Naujieji kaimo laukų šeiminkai iškirto svyruoklius beržus, audrų nepalaužtus ažuolus. Liko tik tai, ko negalima atimti: meilė gimtajam kraštui ir tikėjimas ateitimi.

Dokumentuose, nuotraukose, atmintyje išliko veidai, likimai. Neturiu teisės leisti jiems nueiti užmarštin. Tad ryžausi paskelbti žinomus ir surinktus faktus, juos surikiavęs į vientisą, chronologinę tvarką išdėstytą pasakojimą. Dėl tam tikrų aplinkybių kai kuriuos dalykus teko nutylėti, kai kuriuos – tik glaustai aptarti, smulkmenas paliekant vėlesniam laikui. Be to, dar daug kas lieka apgaubta nežinios. Tai tik kuklus bandymas praskleisti uždangą nuo Šiaurės rytų Lietuvos rezistencijos, pastangos nors kiek pagelbėti tiems, kas ryšis parašyti išsamią 3-iosios Vytauto apygardos istoriją.

Lietuvos partizanų organizacinė struktūra buvo tokia: 2-3 partizanai sudarė smulkiausią vienetą-skyrių; keli skyriai sudarė būrį; keli būriai – kuopą; kelios kuopos – rinktinė; kelios rinktinės – apygarda; kelios apygardos – sritis. Sritys buvo trys: Jūros (apėmė Žemaitiją), Pietų (apėmė vidurio Lietuvą) ir Kalnų (apėmė Šiaurės rytų Lietuvą). Jų vadai buvo tiesiogiai pavaldūs vyriausiajai visos Lietuvos partizanų vadovybei. Tokia struktūra galutinai susiformavo 1949 m. pradžioje. Gana dažnai keitėsi ne tik atskirų partizanų slapyvardžiai, bet ir ištisų organizacinių vienetų pavadinimai, veikimo plotų ribos.

Šiaurės rytų Lietuvą rusų sovietinė armija okupavo pirmiausia ir čia pirmiausia kilo partizanų pasipriešinimas. Čia reikia ieškoti 3-sios Vytauto apygardos organizacijos pradmenų. Jos pagrindu tapo dviejų 3-sios Šiaurės LLA ir Vilniaus LLA – partizanų apygardų tolimesnė organizacinė raida. 3-ioji LLA Šiaurės apygarda buvo įsteigta 1945 m. vasario mėnesį. Pirmuoju jos vadu buvo ltн.Stepas Girdžiūnas, žuvęs 1945 m. rugsėjo mėnesį, o štabo viršininku – ltн.Vladas Jazokas. 1946 m. vasarą 3-iosios LLA Šiaurės apygardos pavadinimas išnyksta, o vietoj jo atsiranda kitas: LLA 3-ioji Vytauto apygarda.

1947 m. Šiaurės rytų Lietuvos srities vadas ltн.Jonas Kimštas-Žalgis buvo sujungęs keturias Aukštaitijoje veikusias apygardas: Algimanto, Didžiosios Kovos, Vyčio ir Vytauto. Kadangi apie pastarosios steigimą ir veiklą iki šiol literatūroje duomenų labai mažai, skelbdamas išsaugotos (surinktos) autentiškos archyvinės medžiagos pluoštą, tikiuosi, kad tai, palengvins Šiaurės rytų Lietuvos (Aukštaitijos) Pasipriešinimo istorijos tyrimą. Todėl svarbiausia šio darbo dalis – 3-iosios Vytauto apygardos 5-osios Lokio rinktinės ir jos padalinio – Vyties kuopos – autentiški dokumentai (įsakymai, raportai, atsisaukimai, dienoraščiai, laišakai, periodiniai leidiniai ir kt.), nuotraukos, amžininkų liudijimai.

Mūsų turimomis žiniomis, iš pradžių, t.y. 1944-1948 m. 3-ioji Vytauto apygarda formavosi LLA struktūroje. 1946 m. organizuojant liūdnei pagarsėjusį Vyriausiąją ginkluotųjų pajėgų štabą (VGPS) Vilniuje, apygardos vadovybė buvo užmezgusi su juo ryšius, tačiau jie greitai nutrūko. Kiek vėliau apygarda prisijungė prie Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) struktūros.

1949 m. vasario 11 d. Prisikėlimo apygardos vadovybės bunkeryje (tarp Baisogalos ir Radviliškio) įvyko jungtinis BDPS Prezidiumo ir Karo Tarybos posėdis (suvažiavimas). Jame dalyvavo visos Lietuvos partizanų atstovai: Pietų srities vadas J.Žemaitis-Vytautas, iš Rytų Lietuvos – J.Šibaila-Mierainis ir Laužikas-Briedis, Prisikėlimo apygardos vadas. Leonas Grigonis-Žvainys (iš mūsų krašto), Prisikėlimo apygardos štabo viršininkas Vytautas Šniuolis-Vytenis, Prisikėlimo apygardos politinio skyriaus viršininkas B. Liesys-Naktis, ir kt. Suvažiavime buvo priimta nemažai svarbių nutarimų: ligtolinis pasipriešinimo sąjūdžio pavadinimas – BDPS – pakeistas į Lietuvos Laisvės Kovų Sąjūdžio (LLKS), BDPS Prezidiumas nuo tol pradėtas vadinti LLKS Tarybos Prezidiumu, išrinkta vieninga visos Lietuvos pasipriešinimo sąjūdžio vadovybė. J.Žemaičiui-Vytautui suteiktas generolo laipsnis, jis išrinktas Lietuvos prezidentu. Plk. Vanagas (A. Ramanauskas) paskirtas vyriausiuoju ginkluotųjų pajėgų vadu. LLKS generalinio štabo viršininku buvo paskirtas Žygimantas-buvęs pirmasis Prisikėlimo apygardos vadas, vėliau vadovavęs Vakarų sričiai. Štabo nariais išrinkti: Žvainys, Žiedas, Šibaila-Mierainis. Pastarajam buvo suteiktas pulkininko laipsnis, jis tapo atsakingas už tautos švietimą ir propagandą. Jo žinioje buvo du skyriai: Politinis (virš. Naktis) ir Visuomeninis (virš. Vytenis). Kaip matyti iš LLKS Tarybos deklaracijos, priimtoms 1949 m. vasario 16 d., Rytų Lietuvos sritis tuo metu apėmė Algimanto, Didžiosios Kovos, Vyčio ir Vytauto apygardas.

Ši knyga – tai pasakojimas apie žinomus 3-osios Vytauto apygardos 5-osios Lokio rinktinės, ir ypač Vyties kuopos, partizanus bei jų kovas. Kadangi Vaičėnų kaimo jaunimas sudarė Vyties kuopos branduolį, knyga prasideda pasakojimu apie Vaičėnų kaimą; kaip ir kokiomis aplinkybėmis formavosi tų mažžemių ūkininkų vaikų patriotizmas, kaip jie apsisprendė stoti į kovą, kaip kovojo ir žuvo; pirmoji dalis baigiasi pasakojimu apie brolių Streikų bei V. Krasausko – paskutiniųjų žinomų Vyties kuopos partizanų "teismo" procesais. Kraštas kuriame jie veikė aprėpia ne tik tuometinę Rokiškio, bet ir Zarasų, Utenos apskritis.

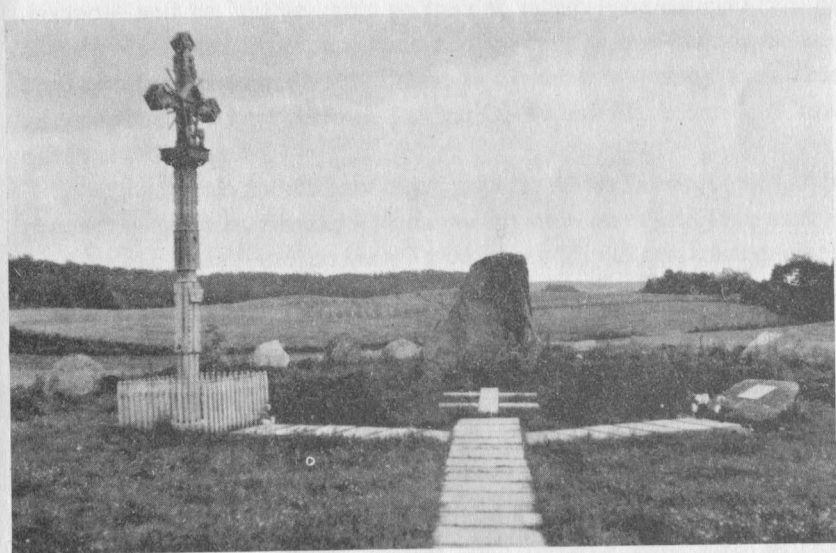
Kitose knygos dalyse – vienaip ar kitaip susiję su 3-iosios Vytauto apygardos 5-osios Lokio rinktinės Vyties kuopa paties autoriaus fotografuotos ir surinktos nuotraukos, dokumentai, laišakai, periodinė spauda, atsiminimai, duomenys apie sovietinio teroro vykdytojus ir jų aukas, kautynes,

vardus ir slapyvardžius. Daugelis dokumentų ir nuotraukų – tai Vyties kuopos vado Balio Vaičėno paliktos ir iki šiol išsaugotos relikvijos. Yra išlikę taip pat 1945-1949 m. rašyti dienoraščiai, kurių ištiesai neskelbiame, apsiribodami tik ištraukomis. Skelbiami dokumentai išdėstyti taip pat chronologine tvarka, dokumentų kalba netaisyta.

Nuoširdžiai dėkoju savo sesei Antaninai, sūnėnui Petru, Balio Vaičėno Liubarto seseriai Emilijai, savo dukrai Jūratei, Leokadijai Abariūtei-Erslovienei, Kostui Jesinevičiui, Bronislavai Juškevičiūtei-Valainienei, Aušrai Juškevičiūtei, Genovaitei Vasiliauskaitei-Juškevičienei, Elvyrai Kviliūtei-Karpavičienei, Vaclovui Mikalaičiukui, Vandai Petroškaitei-Blaževičienei, Bronislavai Pupeikytei-Šinkūnienei, Izidoriui Streikui, Valerijai Streikutei-Daukienei ir jos vyrui Povilui Daukui, Jonui Zamariui, Vladui Dominauskui ir daugeliui daugieliu kitų, kurie savo nuoširdžia parama padėjo parengti šią knygą.

Autorius

Kraštas, žmonės, likimai

VAIČENŲ KAIMAS IR JO ŽMONĖS

Gražiame Aukštaitijos kampelyje, ties Rokiškio ir Zarasų apskričių riba, prie Rokiškio-Zarasų vieškelio (7 km į pietus nuo Obelių) nuo seno driekėsi nedidelis, keturių valakų Vaičėnų kaimelis. Jame tebuvo devynios sodybos, iš kurių dviejose gyveno po kelias šeimas. Vos keturios sodybos turėjo po pusę valako (apie 10 ha) žemės. Tai buvo patys turtingiausi kaimo ūkininkai.

Ižengus į kaimą nuo Obelių pusės (iš šiaurės), pirmoji buvo Dručkaus Juzos, greta – jo brolio Dručkaus Vlado, o už jo – trečio brolio – Dručkaus Justino – sodyba. Visi jie turėjo po trečdalį valako – ne daugiau kaip po 6 ha žemės. Vėliau Dručkaus Juzos sodybą paveldėjo jo dukros Ūršulės sūnus Povilas Žagunis. Vaičėnų kaime jis išgyveno iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos. Po karo persikėlė į arčiau Obelių esančią Antanašę (1 km į pietus nuo Obelių).

Dručkaus Vlado namus paveldėjo jo dukros sūnus Dručkus Ignas. Jam gimė sūnus Antanas. Seneliai – Vladas su žmona – mirė Antrojo pasaulinio karo metu, o Ignas – tuoj po karo. Trobesiai per tą laiką gerokai apgriuvo ir Igno sūnus su šeima persikėlė gyventi į kaimynystėje esantį Zibolių kaimą.

Dručkaus Justino dukra Marcelė Kligienė turėjo vieną sūnų Antaną Kligį. Jis dar prieš karą vedė gretimo Kalnočių (Kalnačių) kaimo merginą Marytę Kūlytę. Kadangi abu kaimus į vienkiemius skirstė tuo pačiu metu (1933 m.), tai sklypus gavo greta ir persikėlė abu su motina į Kalnočių kaimą. Susilaukė sūnaus Leono ir dukros Onutės, tačiau šeima buvo nelaiminga: pirmą tėvelio mirė sūnus Leonas, anksti pasimirė ir pats Antanas. Liko viena dukra Onutė. Trobesiai sunyko, o pati Onutė su šeima persikėlė gyventi į Obelius. Tai tokia trijų brolių Dručų šeimų istorija.

Kitos dvi sodybos – brolių Juozapo ir Kazimiero Dručų. Jų tėvas, Mikalojus Dručkus, buvo miręs dar praėjusiame šimtmetyje. Jo sūnai, Kazimieras ir Juozapas, po tėvo mirties pasidalino po pusę valako žemės.

Kazimiero šeimoje užaugo trys dukros: Liucija, Adelė ir Veronika. Visos trys sukūrė šeimas ir paliko gimtinę. Tėvams mirus, sodybą pardavė svetimiems. Kazimieras buvo labai įdomus žmogus, turėjo nuostabią atmintį. Caro laikais tarnavo taip vadinamame carienės pulke. Matyt, buvo apdovanotas grožiu, nes į tą pulką atrinkdavo tik gražios išvaizdos vyrus. Kilus 1917 m. revoliucijai, patyrė visokių vargų ir pavojų, tačiau Dievo Apvaizdai globojant liko gyvas ir sugrįžo į namus. Grįžęs mėgdavo pasakoti apie savo pergyvenimus ir nuotykius. Žinojo ir apie Leniną, tačiau bijodavo apie tai kalbėti apsiskelbus būtų pradėję vežioti mokinius parodyti žmogų, mačiusį Leniną,

Bronius Vaičėnas prie savo sodybos rugių lauke.
1943 m.

būtų tekę apie tai pasakoti. Kazimieras gi sakydavo: "jei pasakyčiau tiesą, tai uždarytų į kalėjimą, o meluoti negaliu." Pasimirė Dručkus Kazimieras 1984 m. gegužės mėnesį eidamas 99-uosius metus, nusinešdamas į kapą daug įdomių ir vertingų žinių. Kazimiero brolis Dručkus Juozapas gyveno greta, taip pat turėjo pusę valako žemės. Jaunas liko našliu, vedė antrą kartą. Per abi santuokas užaugino keturis vaikus, o dar du mirė neužaugę. Jo namuose liko tik viena marti: anūkai išsisklaidė, pirmos santuokos sūnai jau seniai mirę. Taip ir ištuštėjo namai.

Broliai Norbertas ir Pranas Vaičėnai taip pat

pasidalino valaką žemės pusiau. Gyvenant kaime turėjo po 9 ha. Skirstant kaimą į vienkiemius, žemės truputį prisidėjo (1 ha 15 arų), nes tarp Vaičėnų kaimo ir gretimais buvusio Apeikiškio dvaro buvo ginčytinas 18 ha krūmais apaugęs plotas. Šią žemę savinasi dvaras, tačiau 1931 ar 1932 m. atvažiavęs į vietą teismas nustatė, kad šis plotas priklauso Vaičėnų kaimui. Ši byla žmonių atmintyje išliko kaip kaimo kova su dvaru dėl servitutų. Kadangi Norbertas Vaičėnas buvo mūsų dienų supratimu kaimo šviesuolis, daug svieto matęs žmogus, tai vaičėniškiai teisme nė advokato nesamdė. Jo funkcijas atliko Norbertas (Nuorba) ir, reikia pripažinti, sėkmingai: byla buvo laimėta, tik keli kaimo vyrai buvo nuteisti po du mėnesius kalėjimo už jėgos pavartojimą.

Kadangi byla buvo laimėta, skirstant kaimą į vienkiemius sklypai visiems šiek tiek padidėjo.

Brolių Vaičėnų šeimos kaime gyveno gretimais. Išsikėlus į viensėdžius taip pat nenutolo. Jų tėveliai – Karolina ir Augustas Vaičėnai. Karolina mirė anksti, dar net ne visi vaikai buvo suaugę. Augustas, kartu su kitu vaičėniškiu – Anupru Dručkumi (Jono ir Juzės Dručkų tėvu) dalyvavo 1863 m. sukilime, buvo suimti, nuvežti į Antanašės dvarą, surakinti grandinėmis (pagal to meto įpratimą jų kojos buvo surakintos grandinėmis kaladėje), tačiau sugebėjo ištrūkti iš žandarų, surakinti perplaukti per Antanašės ežerą ir tokiu būdu išsigelbėti. Mirė Augustas Vaičėnas, sulaukęs 104 metų amžiaus.

Karolinos ir Augusto šeima buvo gausi – trys sūnai ir keturios dukros,

Balys Vaičėnas. 1938 m.

tačiau gimtinėje liko tik sūnai Norbertas (Nuorba) ir Pranas.

Senelio Augusto Vaičėno sūnus Norbertas, kaimynų vadinamas Nuorba, (g. 1870 m.) 1909 m. vedė Joaną Kišūnaitę (g. 1886 spalio 2 d.) iš gretimo Mičiūnų kaimo. Joanos tėvai – Matas ir Anelė Kišūnai. Anelė mirė dar būdama visai jauna, o Matas – sulaukęs 82-jų. 1910 m. lapkričio mėn. Nuorba ir Joana susilaukė pirmojo vaikelio – Izidoriaus. Berniukas augo guvus, tačiau sulaukusį keturiolikos ištiko nelaimė: jojant mišku pasibaidė arklys ir krisdamas (tiesiai ant didelio kelmo) susižalojo stuburą. Tris metus prasirgęs, mirė 1927 m. gruodžio mėn. eidamas 18-tus metus. Mirė ir kiti du po Izidoriaus gimę vaikeliai: Vincukas – sulaukęs pusantros metų, o Aneliukė – trejų. 1915 m. lapkričio 15 d. pasaulį išvydo Boleslovas (Balys) – būsimasis partizanų vadas. 1918 m. gegužės 8 d. gimė Emilija, o 1920 m. balandį – Bronius. 1924 m. balandį gimė Liucija, tačiau ir ją ištiko nelaimė: 1934 m. gruodžio mėnesį jai trūko apendicitas ir jos išgelbėti nepavyko. Taigi, iš septynių vaikų užaugo trys. Broliai, pasirinkę partizano kelią, žuvo, o sesuo, patyrusi areštantės ir tremtinės dalį, išliko.

Motina Joana Vaičėnienė buvo labai ramaus būdo, taktiška, stengėsi su visais būti geruoju. Tėvas buvo tiems laikams gana pasaulietiškas, emocingas, karštoko būdo. Mokslų nebuvo baigęs, tačiau dėka guvaus proto ir žingeidumo garsėjo kaip inteligentiškas, išsilavinęs žmogus. Pastoviai prenumeruodavo "Ūkininko patarėją" ir "Mūsų rytojų". Iš visos apylinkės eidavo pas jį žmonės patarimo, todėl buvo vadinamas advokatu. Jeigu ne jis, kažin ar vaičėniškiai būtų laimėję jau minėtą bylą dėl servitutų. Turėjo ir pedagoginių polinkių – kol vaikai mokėsi – visą tą laiką buvo Galažerių pradinės mokyklos tėvų komiteto nariu. Vaikus mokė teisingumo, dorumo. "Mylėkite žmones, – kalbėdavo, – padėkite jiems nelaimėje; mylėkite Dievą ir Tėvynę, branginkite savo kraštą, gimtuosius gojus ir kalnelius. Reikalui esant, juos apginti mokėkite".

Balys ir Bronius iš motinos buvo paveldėję ramų būdą: su niekuo nesipykdavo, su visais stengėsi būti taikoje. Pradžios mokykloje iš kitų tarpo išsiskyrė gabumais, drausme ir draugiškumu. Baliukas pradžios mokyklą baigė 1930-taisiais, Emilija su Broniumi – keleriais metais vėliau. Dėl įvairių šeimą persekiojusių vargų ir nelaimių (vaikų gydymas ir netektys, naujų trobesių statyba persikėlus į vienkiemį) nebuvo galimybės vaikams tęsti

mokslus. Prispaudus vargams, Baliukas net į Latviją (nuo Vaičėnų kaimo iki Lietuvos-Latvijos sienos – apie 10 km) vienerius metus buvo išėjęs uždarbiauti. Ypač jis veržėsi į mokslus. Kuomet apylinkėje buvo įsteigta neakivaizdinė savišvietos mokykla, jos klausytoju tuoj pat įsirašė ir Baliukas. Mokėsi joje iki 1936 m. pavasario, kuomet buvo pašauktas į kariuomenę. Didelį įspūdį paliko jo kalba, pasakyta per šaulių-naujokų išleis-tuves (į Šaulių sąjungą B.Vaičėnas įstojo 1933 m.), surengtas Obelių šaulių namuose: "Nors mes esame paprastų rudasermėgių tėvų sūnūs ir temokam valdyti arklą ir dalį, bet reikalui esant mokėsimės ir su ginklu ginti savo Tėvynę nuo priešų". Šias mintis jis skiepijo ir savo kaimo vaikinams.

Tarnavo pusantrų metų. Į kariškus mokslus buvo linkęs, todėl tarnyba sekėsi gerai. Tiesa, jo vaikystės svajonė buvo aviacija, tačiau regėjimas pasirodė besąs nepakankamas, kad galėtų tapti lakūnu. Tarnaudamas toliau lavinosi, spausdinosi "Kario" žurnale.

Iš kariuomenės puskarininkis Balys Vaičėnas grįžo 1937 m. prieš Kalėdas. Kadangi buvo aukštas, geros išvaizdos ir laikysenos, prasilavinęs, buvo priimtas į pasienio policiją. Nuo 1938 m. vasaros iki 1939 m. pavasario tarnavo Klaipėdos krašte Pagėgių-Šilutės ruože. Vokiečiams užėmus Klaipėdą, perėjo dirbti prie Gargždų. 1940-aisiais, sovietinei armijai okupavus Lietuvą, pasitraukė iš tarnybos ir rudenį, spalio mėnesį, grįžo į tėviškę. Po kelių mėnesių, 1941 m. balandžio pabaigoje, laikinai įsidarbino Obelių socialinio draudimo punkte draudimo inspektoriumi. Birželio pradžioje, nujausdamas kažin ką negero, iš tarnybos pasitraukė ir ligi pat kovo viešai niekur nebesirodė. Karo metais tarnaudamas Obeliuose policijoje pagal išgales gelbėjo savo kraštiečius nuo įvairiausių nemalonumų. Taip ir sulaukė karo pabaigos: Balys – tarnaudamas policijoje, Emilija ir Bronius – dirbdami tėvų ūkyje.

Nuorbos brolis Pranciškus (Pranas) Vaičėnas buvo gimęs 1886 m., tad ir jam teko pakelti sunkią carinės armijos rekrūto dalį. Matė ir Lenina, ir bolševikinę revoliuciją, ir jos žiaurumus. Pirmajam pasauliniam karui baigiantis, per didelius vargus ir pavojus pasiekė tėviškę.

Išvaizda ir būdu buvo tikras aukštaitis: aukštas, stuomeningas, na ir, žinoma, išdidus. 1920-tais ar 1921-ais metais vedė Barborą Kelečiūtę iš Matiekų kaimo – stambaus ūkininko dukterį. Žmona turėjo susikrovusi gražų kraitį: įvairių rankdarbių, raštuotų rankšluosčių, lovatiesių ir kt. Kaimo mer-

Juozas (Juzė) Dručkus su anūku Petriuku Dručkumi. Vaičėnų kaimas: priversti atiduoti kolūkiui... 1948 m.

gaitės eidavo pas ją mokytis dailiai siuvinėti ir austi. Pasižymėjo išskirtiniu gerumu ir dosnumu: nuoširdžiai viskuo dalinosi, o ypač artėjant kokioms šventėms ar ištikus nelaimei. Gaila tik, kad buvo silpnos sveikatos.

Keldamiesi į vienkiemį turėjo sunkumų: vaikai maži, o reikėjo statyti trobesius, trūko pinigų, tačiau darbštumo dėka didelio vargo nematė. Vienkiemis (11 ha) išpuolė labai gražioje vietoje, ant kalnelio, nuo kurio galėjo grožėtis nuostabiomis Aukštaitijos apylinkėmis. Giedrą dieną matydavosi Obelių bokštas (apie 7 km), kaip ant delno – Apeikiškio dvaras (apie 2 km), už jo – Aleksandravėlė (apie 7 km), Simaniškis, Simaniškio, Kūdry, Ratuoklišio miškai. Šeima nebuvo gausi – du sūnai: Edvardas (Edzka) ir Vincas. Jiems paaugus, ūkininkauti tapo lengviau. Deja, antroji sovietų okupacija sugriovė ramų šios šeimos gyvenimą.

Apskritai, nei viena, nei kita Vaičėnų šeimos nebuvo turtingos, tačiau ir vargo didelio nematė. Buvo doros, nesitaikstančios su neteisybe ir priespauda. Matyt, laisvės troškimą paveldėjo iš senelio Augusto. Po karo, užėjus

antrąkart sovietams, abi Vaičėnų šeimos pakilo į kovą prieš pavergėjus ir žuvo. Liko tik Emilija ir per stebuklą – Edvardo sūnus Romas. Abi sodybos buvo sunaikintos, teliko plynas laukas ir vėliau pastatytas akmuo, žymintis nedidelio, tačiau pagarsėjusio kaimo vietą.

Brolių Juzės (Juozapo) ir Jono Dručkų šeimos gyveno kartu po vienu stogu. Juze Juozapas buvo vadinamas todėl, kad būtų lengviau atskirti, nes tuo pačiu vardu ir pavarde Vaičėnuose gyveno trys žmonės. Kad atskirti, dokumentuose rašydavo Dručkus Juozapas I-mas, Dručkus Juozapas II-ras ir Dručkus Juozapas III-čias, o kaime visi žinojo Dručkų Južą, Juozapą ir Južę. Taigi, iš pradžių vienoje gryčioje gyveno brolių Juzės ir Jono šeimos, o kurį laiką – dar ir jų sesuo Agota su šeima. Šeimos buvo gausios, tačiau sutilpo visi. Juzės ir Jono tėvas Anupras taip pat dalyvavo 1863 metų sukilime, laisvės siekį paveldėjo ir jo ainiai. Gal todėl šios šeimos taip skaudžiai nukentėjo.

Juzės ir Jono ūkeliai buvo maži – vos po ketvirtį valako. Kiek padidėjo tik skirstant į vienkiemius dėl jau minėto kaimui atitekusio 18 ha priedo.

Dručkaus Jonas (g.1886 m.) prieš pat I-ąjį pasaulinį karą vedė Antano ir Kiškutės Tumėnų 12 ha ūkininkų iš Gindvilių kaimo (Obelių vls. Rokiškio aps.) dukterį Albiną Tumėnaitę (g.1890 m.). Prasidėjus I-am pasauliniam karui, Joną paėmė į carinę armiją, o jauna žmona liko su vos gimusia Aneliuke (g.1914 m.) ant rankų. Mergaitė augo stipri, tačiau netikėtai, nė metų nesulauksi, pasimirė.

Ketverius metu iš Jono nebuvo jokios žinios. Kai jau visi apsirato su mintimi, kad nebėra gyvo, grįžo: kontuzytas, trejus metus atvargęs vokiečių nelaisvėje. Netrukus, 1918-tais ar 1919-tais, susilaukė Jurgiuko, bet ir tas, vos trejų metų tesulaukęs mirė. Neišgyveno ir Janytė (g.apie 1928 m., mirė 1935 m. pradžioje nuo smegenų uždegimo), ir Emilūtė (g.1932 m., mirė 1948 m. rugsėjo mėn.). Pastaroji buvo aukšta, mėlynakė, šviesiais garbanotais plaukais. Labai greitai augo, nuolat būdavo neprivalgiusi, kol galiausiai susirgo džiova, atgulė ir nebeapasveiko. Išgyveno tik penki vaikai: Aldona (g.1920 m.), Vytautas (g.1923 m. balandį), Petras (g.1925 m.), Anelė (g.1929 m.) ir Irena (g.1936 m.).

Šeima gyveno vargingai žemės turėjo nedaug, vos 8 ha, burnų daug. Pats Jonas, žmogus ir taip jau lėtoko būdo, be visų karo pergyvenimų sirgo

dar širdies astma, tad ūkininkavo vangiai.

Aldona ir Vytukas baigė Galažerių, o Petriukas su Aneliuke – Keležerių pradžios mokyklas. Pastariesiems besimokant ketvirtame skyriuje (o tai jau buvo 1940-tieji) vietoj nušalinto patriotiškai nusiėkusio mokytojo Alfonso Grinevičiaus atkėlė iš Obelių kažkokią Malcienę. Ši iš karto nukabino nuo sienos Vytį, kryžių, uždraudė pamokas pradėti malda. Mokiniai nutarė nenusileisti. Atėjus vieną rytą į klasę, Anelė (o ji kaip tik sėdėjo pirmame suole priešais mokytoją) atsisėjo ir pareiškė: "Tamsta mokytoja, mes norime, kad pakabintumėte atgal

Emilija Vaičėnaitė, Anelė Dručkutė-Siniauskienė.
Apie 1957 m.

Vytį ir kryžių ir kad kalbėtume malda". Mokytoja paklausė: "Kas nori?" – "Visa klasė". Tuomet mokytoja pradėjo kelti visus iš eilės iš suolo ir klausinėti: "Tu nori? Tu nori?". Nei vienas nepasakė taip, nors prieš tai buvo susitarę reikalauti visi vieningai. Vienuolikmetė mergaitė pirmąsyk gyvenime pasiju-to išduota. Deja, tai buvo pirmas, tačiau ne paskutinis kartas...

Beje, beveik taip pat, tik keliais metais anksčiau, nutiko ir Nuorbos Emilei. Jai besimokant Galažerių pradinėje, staiga visų mylimą mokytoją Čebilį iškėlė mokytojauti į Pandėlį, o vietoj jo paskyrė Juodvalkį. Vaikai nusiminė, o suaugusieji kalbėjo, kad Čebilį "išėdė" pats Juodvalkis, padedamas Obelių klebono Virkučio. Emilės brolis Balys, kuris tuo metu mokėsi Obelių

progimnazijoje, mokinių vardu surašė pareiškimą Rokiškio apskrities švietimo skyriaus inspektoriui. Emilė surinko visų mokinių parašus ir kai neužilgo inspektorius apsilankė Galažeriuose – įteikė. Prasidėjo "tardymas", kurio mokiniai, išskyrus pačią Emilę, neatlaikė. Visi kaip vienas ėmė tvirtinti, jog ji pati čia viską sugalvojo ir iš jų išreikalavo parašus.

Jeigu Dručkaus Jonas buvo stambokas, žilais atgal šukuojamais plaukais, su ūsais, lėtokas, tai mano tėvas Dručkaus Juzė (g.1893 m.) buvo visiška priešingybė savo broliui: lieknas, gražus, ežiuku kirptais plaukais, su trumpais ūseliais panosėje, sveikas, stiprus, kupinas energijos, žingeidumo, veiklus ir paslaugus. Mėgo pasižmonėti, turėjo gerą atmintį: jis ir Dručkaus Kazimieras buvo geriausi kaimo pasakoriai. Žinojo daug pasakų, istorijų, mokėjo ir nuo gyvatės įkandimo užkalbėti. Buvo Dievo apdovanotas gera klausa ir stipriu balsu. Nuo keturiolikos metų, pramokęs groti klametu, ėjo per įvairiausius šokius ir kitokius pasilinksminimus. Turėjo taiklų akį, mėgo medžioti, buvo įsigijęs šautuvą, brauningą. Išsikėlęs į vienkiemį, vienas susiriden pamatams didžiulius akmenis, vienas pats susirentė trobesius, plėšė krūmais ir kelmiais užleistus dirvonus, sau ir kitiems atlikdavo įvairiausius dailidės darbus. Kam nors mirštant – Juzė veždavo kunigą, kam nors numirus – Juzė dirbdavo karstą ir giedodavo šermenyse. Garsėjo savo arkliais: juos augindamas prasigyrveno tiek, kad prieš pat karą jau buvo susivežęs miško medžiagą ir ruošėsi naujos, erdvios trobos statybai. Arklius ir vaikus mylėjo ypač. Skaudžiai pergyveno, kai į kolūkį paimtas jo arklys po metų krito nuvarytas. O koks žirgas buvo – dvylika tūkstančių siūlė – neatidavė! Eidamas pas ką nors kad ir menkiausius reikalu visuomet turėdavo kišenėje saldinių ar šiaip kokį skanėstą vaikams...

Pirmojo pasaulinio karo metais (1917 m.) Juzė vedė gražią, pasiturinčių ūkininkų iš Pyragiškių kaimo (Ragelių vls. Rokiškio aps.) merginą Konstanciją Jasiūnaitę (g.1889 m.). Moteris buvo gera, lėto būdo, žinojo visas žoles, tačiau santuoka buvo be meilės, charakteriai – labai skirtingi ir gyvenimas nebuvo labai laimingas.

Šeima tiems laikams nebuvo didelė – šeši vaikai. 1919 m. balandžio 4 d. gimė Antosėlė (Antanina), kitais metais, 1920-tųjų lapkritį, Onytė, tačiau vos tik pakrikštyta mirė. 1922 m. sausį gimė Luciukas. Vaikelis buvo silpnas, nuolat verkdamas ir, pusės metų tesulaukęs, pasimirė. 1923 m. rugsėjį gimė

Partizanų Edvardo ir Vinco Vaičėnų tėvai Pranas ir Barbora Vaičėnai prie sudegintos sodybos Vaičėnų kaime. Liko tik tiek... Apie 1948 m.

Baliukas. Nuo mažens išsiskyrė gabumais, polinkiu į meną. 1928 m. balandžio 9 d. gimė Andriukas (Andrius) – šių eilučių autorius. 1933 m. birželio 8 d. gimus Marytei Antosėlei buvo daug džiaugsmo: pagaliau susilaukė sesytės. Labai ja rūpinosi ir mylėjo. Tačiau vos dešimties metų sulaukusią ištiko nelaimė: susirgo difteritu. Buvo karo metas, trūko vaistų, todėl apylinkės felčeri Izidorius Klišonis liepė vežti ligonę Rokiškin. Rokiškio ligoninėje mergaitė lyg tyčia papuolė pas grubų, nuolat girtą daktarą Zobarskį. Dėl jo storžieviškumo Marytė nuolat verkdamo ir verkdamo. Kai paskui perėmė ją gydyti daktaras Petrikas, buvo jau per vėlu: širdelė buvo tiek nusilpusi, kad nebeatlaikė antibiotikų. 1943 m. gruodžio 6-osios vakarą, po vakarienės, staiga kėlėsi iš lovos ir krito negyva nuo širdies paralyžiaus. Be karstelio, į drobulę susivyniojusios, parsivežė ją Antosėlė su motina namo. Pinigų šermenims iškelti neturėjo, bijodami užsikrėsti apylinkėje siaučiančiu difteritu,

žmonės net į laidotuves nesiryžo ateiti. Tik Dručkaus Jono Aldona ir Vaičėno Nuorbos Emilė neišsigando, padėjo pašarvoti. Išvežant iš namų vos keli kaimynai atėjo palydėti, ir tai, bijodami užsikrėsti, net į trobą neužėjo. Tuokart difteritas nusinešė nemažai apylinkės žmonių gyvybių...

Kitų dviejų brolių Dručų – Igno ir Antano – šeimos kaime gyveno kartu. Turėjo pusę valako. Antano šeima buvo gausi – sūnus Aleksas ir šešios dukros. Igno vaikai anksti išmirė, todėl skirstant į vienkiemius broliai sklypų neatsidalino. Taip visą amžių ir pragyveno kartu. Šiedvi šeimos išoriniuose įvykiuose laikėsi pasyviai ir kokia nors veikla nepasižymėjo. Tačiau ir iš jų kaime nieko neliko: tėvai išmirė, o jaunieji iš gimtinės išsisklaidė.

Taip ir ištuštėjo mažas Vaičėnų kaimelis, išugdęs pokario rezistencijai šešis partizanus ir tris ryšininkus. Iš senųjų vaičėniškių savo sodyboje liko tik viena, jau aštuntą dešimtį įpusėjusi, Juzės dukra Antanina...

APSISPRENDIMO METAI

(1940-1941)

1940-ųjų metų sovietinę okupaciją vaičėniškiai, kaip ir dauguma Lietuvos žmonių, sutiko gana pasyviai. Dirbo kaip dirbė savo nelabai derlingą žemę, Dručkaus Juzė vežėsi miško medžiagą naujiems trobesiams, jo dukra Antanina su Milaknio Petru svajojo apie laimingą gyvenimą.

Pro Vaičėnus ėjo Zarasų-Rokiškio vieškelis, todėl kaimo gyventojai vieni pirmųjų pamatė dulkes keliančius "pergalingosios armijos" tankus. Man tuomet buvo dvylika metų. Jausdamas, kad tie tankai ir juose sėdintys kariai nėra Lietuvos bičiuliai, skubiai išsikirpau iš spalvoto popieriaus ilgą trispalvį kaspiną ir pasileidau prie vieškelio. Prisiklausęs Keležerių pradžios mokyklos mokytojo Grinevičiaus gilių, jausmingų patriotinių kalbų, buvau tvirtai įsitikinęs, kad tautinė vėliava – šventas dalykas, galintis sulaukyti net karinę techniką. Ištiesęs skersai vieškelio trispalvį kaspiną, netrukus patyriau pirmą skaudžią patriotizmo pamoką: žlegėdami vikšrai sudraskė trispalvę

juostą ir sumurkdė jos skutelius į kelio dulkes...

Obeliuose pasirodžiusius sovietinius kareivius gyventojų dauguma sutiko su nerimu ir užslėpta pašaipa veiduose. Kurgi nesišypsosi, kai išlipęs karininkas pasirodo besąs su sulopytomis uniforminėmis kelnėmis, kiaurais batais. Maža to, vaikštinėdami po krautuvėles nuolat teiravosi, ar čia tik šiandienos proga, "pakazuchai", nukrauti pilni prekystaliai. Atsakius, jog čia taip kasdien būna, nenorėjo tikėti.

Džiaugėsi sovietais tik komunistuojantys ir didžioji dalis vietinių žydukų. Nelegalaus restoranėlio ir bordelio savininkė Kaziūnė Čemiauskienė suorganizavo būrelį vaikų ir jaunimo, kurie, raudonais skudurėliais apsikarstę, dalijo raudonarmiečiams gėles. Deja, jos tai neišgelbėjo. Atėjus 1941-ųjų birželiui, Obelių aikštėje, kur buvo suvaryti išvežimui sugaudyti žmonės, atsidūrė ir ji. Belaukdama savo eilės į vagoną, Kaziūnė juokavo: "Kad aš ir kurva, vis tiek kartu su gerais žmonėmis į Sibirą veža".

Iš pradžių buvo ramu. Palikęs tarnybą pasienio policijoje, 1940 m. spalio pabaigoje į namus grįžo Vaičėno Nuorbos Balys. Kurį laiką pabuvęs namuose, 1941 m. balandžio pabaigoje laikinai įsidarbino Obelių socialinio draudimo punkte draudimo inspektoriumi.

Nuo 1941 m. pavasario pradėjo didėti nerimas, kažkokia įtampa. Dar 1939 m. rudenį, vieną vakarą pas Dručkaus Kazimierą susirinkusį pasišokti kaimo jaunimą nugąsdino Kazimierienė, kviesdama visus laukan. Išbėgę į kiemą, visi užvertę galvas į dangų nustėro: per visą dangų driekėsi dvi plačios kruvinos juostos. Kaimo vyrai, susirinkę tada pas Kazimierą papolitikuoti kalbėjo, kad tai kometa, bet visiems buvo aišku: artėja didelė nelaimė.

Nuojauta neapvylė: 1941 m. pavasarį valsčiuje dirbęs vienas doras vyrukas iš gretimo kaimo perspėjo Balį Vaičėną, kad pasisaugotų. Balys, pasišalinęs iš tarnybos, tylomis išvažiavo į Latviją pas savo tarnybos bičiulį Vladą Mikėną ir prabuvo ten ligi rudens.

Prasidėjus vežimams, paaiškėjo, kad Balys Vaičėnas dingęs. Dar didesnės nesėkmės enkavedistus ir vietinius "veikėjus" lydėjo, stengiantis išvežti Obelių jaunlietuvių vadą Tomą Sabaliauską iš Baršėnų kaimo (Obelių vls. Rokiškio aps.). Apie jo gaudynes ligi šiol sklinda legendos. Antai, kartą įgriūna į jo namus būrys ginkluotų kareivių ir aptinka jį valgantį. O šis

nesutriko, griebė ant stalo buvusį pistoletą ir sukomandavo: "Šautuvus į kampą, rankos už galvų, veidu į sieną!" – ir kiek ramiau pridūrė, – "Palauksit, aš dabar valgau". Kiek valgė, kiek ne – tai jau kas kita. Bet kai kareiviai po kiek laiko išdrįso atsisukti – už stalo jau nieko nebebuvo. Tik dar suposi atidarytas langas... Taip ir nepavyko tuokart, 1941-aisiais, Tomo išvežti.

Vežamų žmonių klyksmus ir ašaras nutraukė karas. Iš pradžių žmonės džiaugėsi, tačiau netruko patirti: ar raudonas, ar rudas – vis tiek okupantas, ir užmačios – tos pačios.

Bene didžiausias pavojus iškilo jaunimui, kurį galėjo bet kuriuo momentu paimti į vermachlą (Vokietijos kariuomenę) arba išvežti darbams į Vokietiją. Šiuo atžvilgiu vaičėniškiams (ir ne tik jiems) daug padėjo Nuorbos Balys, prie vokiečių stojęs tarnauti policijon. Daugeliui parūpino vadinamąjį "arbeitsamtą" – darbo pažymėjimą, ištraukdamas iš vokiečių nagų ne vieną kraštietį. Kitų, pavyzdžiui, brolių Pipikų (buvo "komunistuojantys") bylas nusišėpė, dar kitus prieš važiuojant gaudyti perspėdavo. Už tokius "darbelius" kartais ir pats pylos gaudavo. Antai, kartą išvykus kažkokio žmogelio suimti, Balys nespėjo iš anksto perspėti. Tad kai įvažiavo į kaimą, jis tarsi netyčia iššovė į orą. Kartu važiuavęs vokiečių karininkas šoko ant Balio, o šis ėmė teisintis, kad norėjęs ginklą išbandyti. Kad ir gavo pylos, tačiau savo krikščionišką pareigą atliko: atvykus į vietą paaiškėjo, kad žmogelio ir pėdos ataususios. Teko "svečiams" grįžti į Obelius tuščiomis.

Kaimo vyrai nekantraudami laukdavo grįžtančio Nuorbos Balio. Šis nuolat parveždavo antifašistinių laikraščių ("Į Laisvę" ir kt.), atsišaukimų, šiaip naujienų. Tai stiprino tikėjimą rytdiena, teikė vilties.

Ypač sunku karo metais buvo Dručkaus Jono šeimai. Žemės mažai, burnų daug. Jonienės sesuo buvo ištekJusi už Juozo Nasvyčio – pasienio policijos Pagėgių baro viršininko. Jie Dručką Aldonai jautė simpatiją: gal todėl, kad jų pačių dukra buvo Aldona ir panašaus amžiaus, gal todėl, kad iš visų Jono ir Albinos vaikų Aldona išsiskyrė tiek charakteriu, tiek elgesiu, tiek ir išvaizda. Dėdės ir tetos padedama, Dručkaus Aldona dar prieš pirmąją sovietinę okupaciją buvo įsidarbinusi Kaune, vaikų darželyje. Karo sulaukė Kaune. Buvo baigusi sanitarijos kursus, todėl 1941 metų sukilime dalyvavo kaip sanitarė. Pradėjus gaudyti jaunimą darbams, Kaune tapo nesaugu, ir 1942 m. vasarą Aldona grįžo į namus. Nuorbos Baliukas parūpino jai "arbeits-

Sėdi iš kairės: Julija Klišonienė su motina. Stovi iš kairės: Levutė Juočytė, Balys Dručkus, Jultė Klišonytė, gydytojas Izidorius Klišonis iš Mičiūnų kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.)

samtą" ir kurį laiką (iki 1944 m. pavasario) ji praleido namie.

Laikinai pas tetą į Nasvyčių tėviškę – Margiškius (Žygaičių vls., Tauragės aps.) buvo nuvykę Dručkaus Jono vaikai Aneliutė ir Vytukas, 1943-iaisiais, grįžo.

1944-ųjų pavasarį pas tetą į Margiškius beveik tuo pat metu išvažiavo Aldona ir Vytukas. Čia juos užklupo frontas. Nasvyčiams apsisprendus trauktis į Vakarus (Juozas Nasvytis prie vokiečių buvo Tauragės miesto burmistras), Vytukas ryžosi eiti per frontą ir grįžti namo (taip jis vėliau ir padarė), o Aldona dar ilgai dvejavo. Bet pasimeldusi prieš šventos Marijos paveikslą, atsistojė ir pasakė: važiuoju. Išvažiavo Nasvyčiai, o su

jais ir Aldona, dviem vežimais. Nedaug tepavažiavus, pabėgėlių gurguolę užskrido lėktuvai. Bombarduojant Aldona Dručkutė su Nasvyčiais pasimetė ir Vokietiją pasiekė su Aleliūnų ir Juozapavičių šeimomis. Laimė, Vokietijoje pateko į anglų okupacinę zoną. Kai tapo aišku, kad grįžti į tėviškę nebėra vilties, Aldona užsirašė važiuoti į Kanadą. Užsirašė, išvažiavo – ir liko. Tebegyvena ten ir dabar.

1944-ųjų vasarą už kalvų vis aiškiau ir aiškiau buvo girdėti artėjantis

frontas. Netrukus apylinkes užplūdo besitraukiantys vokiečiai. Tos vasaros dienos buvo tarsi:

...kaip ir visų vasarų dienos: karštai glostė saulutė savo spinduliais žemę, laukuose augo derlius, pievose žydėjo žolynai, kurių šienauti lietuviai ūkininkas nesiskubino, nors tam buvo pats laikas. Su nerimu jis dairėsi aplinkui, klausė padangėse užiančių lėktuvų, o jiems ore susikovus, skubiai lindo kur nors į slėptuvę arba į griovį, kad kartais tie oro paukščiai, tarp savęs besiporaudami, neatsiųstų jam kvietimo į amžiną atilsį. Visur aplinkui matėsi gaisrų dūmai, kurie, susimaišę su parako dūmais, erzino žmogaus nosį ir didino nežinią.

Vėliau dūmai išsisklaidė, motorų ūžimas, gurguolių ir karių grandinės nutolo. Vietoj buvusių melsvų atėjūnų karių pradėjo matytis žalsvi, nublukę, taip pat atėjūnai kariai: suvargę, alkani, girdamiesi einą užimti Berlyno. Su baime lietuviai pradėjo grįžti prie savo kasdieninių darbų į ūkius. Pirmiausia tik senesnieji, o vėliau ir jaunimas. "O gal jie ir nebebus toki žiaurūs kaip anksčiau?" - buvo visų žmonių klausimas. Bet čia apsiriko. Senovės priežodis sako: "Vilku nearsi - nors pakarsi". Taip ir bolševikas, lygiai kaip vilkas, - niekuomet nesužmonės, nors jis pakeistų ir drapanas, ir spalvą vietoj raudonos rodytų baltą arba kitokią.

Pirmieji kariai nieko blogo, išskiriant vagilivimą, nedarę, nusekė paskui frontą. Vietoje susikūrė valdžia iš vietinių vagių ir užfrontės čekistų, kurie pradėjo lankytis į kaimus, vieną kitą su savim išsivesdami kaip areštuotą. Ilgainiui tų areštuotų skaičius vis didėjo, o vėliau, kai atėjūnai paskelbė mobilizaciją ir jaunieji vyrai, kaip neteisėtai skelbiamos, jos nevykdė, - prasidėjo visatinė vyrų medžioklė ir areštuotais buvo pripildyti visi miestelių rūšiai. Lietuviai, matydami, kad kitokios išeities jau nebėra, pasiėmė ginklus ir pasitraukė į miškus, apleisdami savo pastoges, savo šeimas. Miškų prieglobstyje jų susirinko didesnis skaičius, sudarydami partizanų būrius. Benamiai, be globos, netekę visų medžiaginių vertybių, jie susirinko, kad parodytų žiauriam tironui, jog nenori pataikauti jo grobuoniškiems tikslams, bet nori gyventi laisvi pagal savo tautos papročius bei tradicijas. Tuo jie dar kartą įrodė, kad tik už visišką tautos laisvę ir savarankiškumą sutinka eiti į kovą ir aukoti gyvybes. Kas galėjo išleisti lietuvių į mišką, kuriame be vargo, šalčio, alkio bei skurdo nieko daugiau nebuvo? Nereikėjo čia naudoti

agitacijos nei reklamos, - visus juos čia skatino vienas jausmas, kuris daugiausiai jaučiamas, tautą slegiant nelaimei. Tai-Tėvynės meilė. Reikia pasakyti, kad miškuose susirinko tauriausias jaunimas, vertas partizano vardo.

Balys Vaičenąs-Liubartas. Dienoraštis. 1945-1946 m.

Artėjant frontui, Obelių policijos viršininkas Dikaitis susiruošė trauktis su šeima į Vakarus. Kalbino ir Nuorbos Balį, tačiau šis atsisakė. Tikėjosi, kad po karo sovietai bus priversti laikytis tarptautinės teisės ir išves kariuomenę iš okupuotų teritorijų, taigi ir iš Lietuvos. O ligi to laiko, manė, reikia pasislapsstyti. Taip ir padarė. Išvažiavo pas savo bičiulį Vladą Mikėną, gyvenusį Latvijoje, ir prabuvo pas jį iki rudens.

Vaičėnų jaunimas ėmė slapstyti. Naktį laikydavosi apie namus, o diena kur nors išeidavo. Dručkaus Jono Vytautas ir Dručkaus Juzės Balys išsikasė po Juzės klojimu bunkerį ir viešai nesirodė. Taip elgėsi ir apylinkės jaunimas. Buvo aišku, kad į sovietinę armiją eiti nereikia, tikėtasi, kad visa tai laikina, kad greitai viskas išsispręs.

Tačiau vietinė valdžia ir čekistai, pasitelkę kariuomenę, pradėjo terorą prieš gyventojus. Viltys nyko, nerimas augo.

Veiksmas sukelia atoveiksmį. Sklido kalbos, kad apie Dusetas, Ignaliną,

Jonas Didelis, Antanas ir Juozas Streikai. 1942 m.

Vyties kuopos partizanai Vaičėnų kaime. Iš kairės: Alfredas Garnelis-Čigonas, Balys Vaičėnas-Liubartas, Edvardas Garnelis-Šarkis, Vladas Krasauskas-Kukutis, Vytautas Dručkus-Šernas. Foto 1946 m.

Panevėžį (Žaliojoje girioje) vyrai organizuojasi ir su ginklu rankose priešinasi okupantams. Labanoro miškuose Karijotas sutelkęs apie 200 "skrajojančių" partizanų būrį, kėlė siaubą vietiniams sovietų pareigūnams ir sribams. Kaip žinome, partizanai pagal veiklos pobūdį skyrėsi į skrajojančius ir bunkerinius. Pirmieji nuolatinių bazių neturėjo, todėl buvo labai judrūs, veikdavo gana didelėje teritorijoje. Bunkeriniai turėjo nuolatines bazines, jų veikimo plotas paprastai būdavo siauresnis. Karijoto vyrai veikė Švenčionių, Ignalinos, Zarasų apylinkėse.

Apie Vaičėnus iki 1944-ųjų rudens buvo ramu, tik apie Obelius vietinę valdžią gąsdino Tomo Sabaliausko vyrai. Apie Aleksandravėlę veikė tėvas ir sūnūs Streikai, Balys Pupeikis, Mykolas Kazanas, Kazys Ramanauskas su savo kovotojais.

1944-ųjų spalio pabaigoje į Vaičėnus grįžo Balys Vaičėnas. Grįžo apsisprendęs. Su draugais Rūdžionių miške (Obelių šilas) įsirengė tikrą tvirtovę: ant kalnelio išsikasė erdvų bunkerį, aplink jį – apkasus. Baigę pasiruošimą, Balio Vaičėno vyrai susirinko jo tėvų namuose Kūčių vakarą atsisveikinti: vieni ėjo lauke sargybą, kiti valgė; paskui keitėsi. Iš pradžių jų buvo apie 20. Iš jų žinomi: Balys Vaičėnas-Liubartas, Bronius Vaičėnas-Sakalas, Jonas Jozėnas, broliai Augustas ir Jonas Medikiai, Ksaveras Turkevičius, Jonas Petkūnas, Balys Bislys, Albinas Dručkus(?), broliai Vartibavičiai(?), Baltušiai.

Pavakarieniavę išėjo. Dievas lėmė, kad tai buvo paskutinės Kūčios Vaičėno Nuorbos namuose: nepraėjus nė metams trobos buvo paleistos pelenais. Negalėdami sugauti Balio, sribai sudegino jo gimtąją sodybą. Išeinant prie vyrų prisidėjo nuo fronto atsilikęs vokieťukas Henrikas. Jį, besislapstantį Rūdžionių miške, aptiko Agota Stašelytė iš Rūdžionių kaimo. Per ją Henrikas pateko į Vaičėno Nuorbos namus, o iš ten – į partizanų būrį. Vargu ar tie pasiryžimo kupini jaunuoliai tuo metu jautė, kad nei vienam jų nebus lemta sugrįžti.

PIRMOSIOS NETEKTYS

(1944-1945)

Streikai (būrio vado Antano Streikaus tėvas buvo vardu Tamošius, todėl jo vaikai buvo vadinami Tumašiukais; Antanui Streikui žuvus, jo būriui vadovavo Juozas, slapyvardžiu Stumbras), Balys Pupeikis, Kazys Ramanauskas į miškus išėjo 1944-ųjų vasarą. Tad jie pirmieji patyrė ir pirmąsias pergalės ir pirmąsias netektis.

1944 m. rugpjūčio pabaigoje Maniuliškių šilelyje A.Streikus ir B.Pupeikis

Vyties kuopos partizanas, vėliau vadas
Juozas Streikus-Stumbras

su savo vyrais surengė pasalas Antazavės ir Imbrado sribams, tikslu išvaduoti mobilizuotus naujokus.

Tumašiukai su savo vyrais (apie 30 žmonių) dažnai apsistodavo nakvynei Pailgių kaimo (Antazavės vls., Zarasų aps.) ūkininko Abariaus daržinėje (E.Kviliūtės-Karpavičienės ir V.Streikutės-Daukienės pasakojimu). Ji stovėjo atokiau nuo kitų trobesių, prie pat miško: buvo patogiu nepastebėtiems ateiti, o reikalui esant – pasitraukti. Vieną 1944-ųjų rugsėjo naktį, ar tai įskundus, ar atsitiktinai, užklupo kareiviai. Dvi valandas truko susišaudymas. Datkūnas buvo sužeistas, o kitą partizaną – Albiną Dieninį iš Dervinių kaimo (Antazavės vls., Zarasų aps.) kulka pavijo šokant per tvorą. Tai suži-

nojusi, jo motina atvažiavo su giminaite į Pailgius ir verkdama parsivežė namo žuvusį sūnų. Tai buvo pirmoji Tumašiukų būrio auka. Po šio įvykio Tumašiukai persikėlė į Agurkiškio mišką.

Kautynių būdavo gana daug. Antai 1945 m. gegužės mėnesį, Tumašiukams žygiuojant per Dervinių kaimą, juos pastebėjo sribai, pradėjo šaudyti ir partizanams teko po 3 valandas trukusio mūšio pasitraukti į Kūdrų mišką. Gal po mėnesio, vos tik išėjęs iš Gaidiškio kaimo Raudinės (Lietuvos-Latvijos pasienis) link, Streikų būrys netikėtai susidūrė su skreba (taip Aukštaitijoje vadinti istrebiteliai). Susišaudžius vienas partizanas žuvo (palaidotas Gaidiškio miške), o Antanas Streikus buvo sužeistas į krūtinę.

1944 m. rudenį, lapkričio mėnesį, į Streikų namus prigužėjo sribų.

Namuose rado Antano sūnų, Izidoriaus ir Juozo brolių Petrą Streikų. Jis nesidėjo nei prie vieno, nei prie kito, į jokią politiką nesikišo, niekam nieko blogo nebuvo padaręs ir teturėjo tik vieną troškimą – ramiai dirbti savo žemelę. Antrąkart užėjus rusams, jis taip ir kalbėjo: "Niekur aš nesislapstysiu, niekam blogo nedarau ir man niekas blogo negali daryti". Deja, atvažiavę sribai sudaužė jį šautuvų buožėmis, paėmė sergančią motiną Marcijoną Davainytę-Streikuvienę, penkiolikmetę Onutę Streikutę, aštuonerių metų Valytę ir išsivežė į Antazavę. Mergaitės, kiek palaikę, paleido, o motiną ir Petrą išvežė į Zarasus. Ten suimtiesiems, matyt, buvo ne pyragai, nes nuvažiavusi jų aplankyti Onutė parsivežė brolio baltinius ne baltus, o parudavusius ir suragėjusius nuo sukresėjusio kraujo. Tolesnis jo likimas nežinomas iki šiol. Vieni žmonės kalbėjo, kad Zarasuose buvo nukankintas, kiti – kad Ūtenoje. Reabilitacijos pažymėjime, išduotame 1990 m. balandžio 12 d., rašoma: "Streikus Petras, Antano /.../ LTSR Karinio tribunolo 1945 m. vasario 3 d. nuosprendžiu buvo nuteistas pagal RTFSR BK 58-1-a str. laisvės atėmimu 10 metų su turto konfiskavimu. Ryšium su byla jis buvo laisvės atėmimo vietoje nuo 1944 11 16 d."

Marcijona Streikuvienė buvo nuteista dešimčiai metų, ištremta į Si-

Ona Streikutė-Rūta ir Valė Streikutė

birą. Į Lietuvą sugrįžo tik 1954 m. birželio 15 d. (I.Streikaus ir E.Kviliūtės-Karpavičienės pasakojimu).

1944 m. vasarą pas partizanus, veikusius apie Dusetas, atvyko jaunas vaikinai, pavarde Slapšinskas. Jį siuntė vadovybė sutarti dėl ryšių užmezgimo. Vyrai, susiruošę eiti į susitikimą, susidūrė su kareiviais. Susišaudžius, lyg tyčia, žuvo Slapšinskas ir ryšio tuokart užmegzti nepavyko.

Iš Kadagio būrio, veikusio apie Zarasus, 1944 m. rugsėjo 15 d. žuvo partizanas Karosas, tų pačių metų gruodžio 14 d. – Kadagio būrio partizanas Vanagas, 1944 m. gruodžio 30 d. – Kadagio būrio Erškėčio kuopos partizanas Kirvis.

Balio Vaičėno būrys pasivadino Vyties vardu. Balys Vaičėnas pasirinko slapyvardį Lordas (vėliau slapyvardį kelis kartus keitė), jo brolis Bronius – Sakalas, Alfonsas Smalinskas – Šernas ir t.t.

Atsisveikinę su namiškiais B.Vaičėno tėvų namuose po 1944 m. Kūčių vakarienės vyrai pasidalijo į dvi dalis: vieni su B.Vaičėnu nuėjo į Rūdžionių mišką, kiti – į Antazavės šilą, kur stovyklavo Mykolas Kazanas, Tomo Sabaliauskas, Tumašiukų vadovaujami vyrai. Antazavės šilas buvo apie 500 ha ploto, tankus pušynas. Pakraštyje stovėjo senas malūnas, šilą juosė upė.

Aušo 1944 metų gruodžio 26-oji – antroji Kalėdų diena (V.Kuzmos-Ūžburtuolio, V.Streikutės-Daukienės, E.Vaičėnaitės pasakojimu). Ant kalnelio, apie 30 m į šiaurę nuo ežeriuko, gerai įrengtame bunkeryje partizanai, o jų buvo apie 80-100, šventė šv.Kalėdas. Šalia buitinių reikmenų, radijo aparato, buvo sukrauti ginklai ir apranga. Bunkerio viršuje buvo išdėstyti keturi užmaskuoti kulkosvaidžiai, parengti kryžminei ugniai. Kiekvienam partizanui po ranka – karabinai, granatos, kiti ginklai.

Apie 10 val. ryto, užsivilkęs šiltus, pašto tarnybai skirtus kailinius, užsimekęs ant peties prancūzų kavalerijos karabiną, Ūžburtuolis (Vladas Kuzma) išėjo žvalgybon. Tolumoje girdėjosi mašinų ūžimas, skambėjo kalėdiniai Antazavės bažnyčios varpai. Paėjėjęs apie 400 metrų ilgašilio tankumyno link, staiga išgirdo komandas: "Na levo, na pravo, po šire!" Viskas tapo aišku. Tekinas parbėgęs į stovyklą, Ūžburtuolis perspėjo vyrus.

Partizanai užėmė pozicijas ir, prisiglaudę prie vidinės bunkerio užtvoros, ėmė laukti priešo. Pasigirdo sausų šakelių traškesys, ir pro medžių kamienus pasirodė kokie du šimtai kariškių ir strībų. Partizanai tylėjo. Kreipimasis

"pasiduokit!" taip pat liko be atsako. Tuomet išėjo į priekį 7 rusų žvalgai apžiūrėję eketę, ėmė lipti į kalnelį. Jiems priartėjus, M.Kazanas sukomandavo: "Ugnis!" Galinga salvė sunaikino priešų žvalgybą, tačiau iššifravo partizanus. Prasidėjo tikras pragaras: puolimas po puolimo, tačiau visi buvo triuškinančiai atremti. Kautynėse partizanams daug padėjo jau minėtas vokietušas Henrikas. Jis buvo anglo ir vokiečių sūnus, Romos katalikas, sanitarijos karininkas. Jo fronte įgyta patirtis labai pravertė.

Po kiek laiko šūviai nutilo, įsiviešpatavo tylą. Iš Daugpilio, Zarasų ir Rokiškio prie Antazavės šilo skubėjo NKVD kariniai daliniai pastiprinimui. Prieš 13 val. prasidėjo pirmas Šilo apsupimo žiedas apie mišką, antras – pačiame miške. Partizanai tylomis stebėjo priešų pasirusimus: kaip tvirtino tarp dviejų medžių kamienų "Maksimą", kiek toliau – minosvaidį, kaip kareiviai rengėsi Z "vilnies" atakai. Sugageno "Maksimas" (500 kulku per min. serijomis), dengdamas pėsčiųjų ataką. Prisileidę puolančius visai arti, partizanai paleido į darbą savo ginklus. Kryžmine kulkosvaidžių (vienas iš jų buvo aviacinis) ugnimi nutildė "Maksimo" gagenimą. Taiklios serijos ir granatų "puokštės" atmušdavo maždaug kas 20 minučių pasikartojančius puolimus. Prabilo priešų minosvaidis, tačiau žalos nepadarė.

Vakarėjant pradėjo jaustis šaudmenų ir granatų stygius. Trumpai pasitarę, partizanai nutarė trauktis. Tačiau kaip? Lyg tyčia vietoj sutemų tamsos išlindo mėnulio pilnatis. Nusprendė priešų suklaidinimui panaudoti "pasagą". Pasitraukimui (o reikėjo perkirsti apsupimo žiedą) vadovavo gerai pažįstamys šilų broliai Galvonai. Apie 17 val., pasinaudodami priešų jėgų persigrupavimu, partizanai išėjo iš bunkerio, paleido galingą šūvių papliūpą Ilgašilio (Dusetų pusėn) link. Priešas neatsakė. Greitai apsukę, vyrai tekini pasileido pamiškėn ir pro malūną, per užšalusią upę, pro atvirą kalvotą lauką pasiekė saugią gyvenvietę už 10 km. Čia galėjo atsikvėpti. Per kautynes žuvo Jonas Kairys iš Vainiūnų (čekistai jo lavoną įmetė į Antazavės kūdrą), o M.Kazanas buvo sužeistas į petį.

19 val. virš Antazavės šilo iškilo raudona raketa. Prapliupo šūviai, pasigirdo granatų sprogdimai, be paliovos tratėjo kulkosvaidžiai. Kariuomenė pliekėsi tarpusavyje. Savieji naikino savuosius. Tuo tarpu partizanai liko pašaliniai šio kruvino scenarijaus stebėtojai.

Tuščias bunkeris buvo "paimtas" tik kitos dienos rytą, apie 10 valandą.

Vyties kuopos partizanai. Sėdi iš kairės: Ksaveras Turkevičius-Bagdonas, Jonas Jozėnas-
Jonas Didysis, Balys Bislys-Tūzas. Stovi: broliai Jonas ir Augustas Medikiai. 1946 m.

Vadovavęs baudžiamajai ekspedicijai pulkininkas rovėsi plaukus iš apmaudo tarp knūvos lavonų...

1945 m. sausio 8 d. trylikos partizanų grupė, žygiavusi link Kriaunų, ties Baršėnų kaimo (prie Kriaunų, dab. Rokiškio raj.) kryžkele (rytinė Sartų ežero pakrantė) susidūrė kariuomenės daliniu. Kareiviams pradėjus supti, liko viintelė išeitis – kirsti ežero kampą ir trauktis mišku kitoje ežero pusėje. Nematydami kitos išeities, partizanai pasidalijo pusiau: dalis liko dengti, kiti traukėsi per ežerą į mišką. Tąkart žuvo septyni vyrai: Antanas Pūslys, Jonas Kokanas, Vytautas Zablackas, Vilius Zablackas, Jonas Zarakauskas, Bronius Gražys ir Bronius Vaikutis. Šeši iš jų žuvo kaime, vienas – B. Gražys – krito ant ledo besitraukdamas. Nors ir kaip stengėsi kareiviai, gyvo nepaėmė nė vieno: A. Pūslys, matydamas kad nebeišbėgs, susisprogdino; kitas, bandęs slėptis klojime, bevelijo verčiau sudegti, negu pasiduoti.

Išsigelbėjo keturiese: V. Kuzma-~~Užburtuolis~~, Petras Palivonas, Juozas Pūslys ir Petras Stankevičius. Sužeistų kariškių teko matyti savo akimis šių eilučių autoriui, o kiek jų tame susirėmime žuvo – sunku pasakyti. Kitą dieną atskridę du lėktuvai keletą valandų kulkosvaidžių ugnimi šukavo mišką, tačiau likusiems gyviems partizanams toks aklas šaudymas nuostolių nepadarė. Apskritai, 1944-1945 metais susidūrimuose su sribais partizanai turėjo aiškią persvarą, tačiau mūsų su kariuomene vengė.

Juodupės-Lukštų-Aknystos trikampyje veikė Kazio Kalpoko, Juozo Kuveikio, lt. Guzo būriai. Juozo Kuveikio iš Tumasonių kaimo būryje buvo apie 30-40 vyrų: buvęs 1941 metų partizanų būrio vadas Mataušas Kurkietis iš Kirkūnų kaimo, Adolfas ir Juozas Žukauskai iš Gumbiškių kaimo, broliai Vladas ir Pranas Dominauskai, Kundelis iš Tumasonių, Feliksas Mažeikis iš Tumasonių, Izidorius-Viršila ir Jonas Navikai iš Armonių kaimo ir kt. Jie palaikė glaudžius ryšius su Latvijos partizanais.

1944 m. pabaigoje tarp Juodupės ir Lukštų esančiame Gerbalių miške (tarp Juodupės, Lukštų ir Aknystos buvo tarpusavyje susisiekiantys Gerbalių, Akuniškio, Padovinio, Plinbalų miškai) įvyko didelis lt. Guzo būrio mūšis su kariuomene.

Tai buvo tik pradžia tragiškos grandinės, nusidriekusi per daugiau kaip aštuonerius metus.

Tomas Sabaliauskas po Antazavės šilo kautynių kuriam laikui apsistojo

pas savo giminaitį. 1945 m. vasario pabaigoje šeimininkas, matyt, susiviliojęs žadama is tūkstančiais už Tomo Sabaliausko "galvą", jį išdavė. Šiaudų stirtą, kurioje T.Sabaliauskas buvo įsikūręs, apsupo kareiviai. Pašauktas vardu, nieko pikta negalvodamas, jis išlindo iš stirtos ir atsidūrė prieš atstatytus šautuvų vamzdžius. Obelių enkavedistai džiūgavo: "Tomas, Tomas, o štai paėmėm be jokio šūvio."

1945-ųjų pradžioje negailestinga giltinė įsisuko ir į Vyties kuopos gretas. Sausio 29 dieną, netikėtai susidūręs su priešu, žuvo partizanas Antaniokas. Tų pačių metų vasario 13 d. Romas Vainauskas ir Gaidamavičius užėjo į pastarojo namus Simaniškio kaime. Išeinančius kieme nušovė pasalą surengę stribai ir kareiviai. Pasirodo, kažkoks lenkas išdavęs.

Neramu tapo ir Vaičėnuose. Po tragiškos 1944-ųjų lapkričio 2-osios, kai po NKVD kariuomenės dalinio surengtos vyrų medžioklės apylinkėje įvyko 17 laidotuvių, niekas nebegalėjo tikėti rytdiena. Tuoj po šio įvykio Povilas

Vyties kuopos partizanai. Sėdi iš kairės: Balys Vaičėnas-Liubartas, Ksaveras Turkevičius-Bagdonas; stovi viduryje Juozas Žaržojus-Jazminas

Vyties kuopos partizanai. Pirmoje eilėje iš kairės: Edvardas Vaičėnas-Edzka, Vincas Vaičėnas-Centas, ryšininkė Antanina Bakutytė, Balys Vaičėnas-Liubartas, svečias J. Eigminas, Jonas Vainauskas-Jaska. Antroje eilėje iš kairės: Ksaveras Turkevičius-Bagdonas, Jonas Jozėnas-Jonas Didysis, Vytautas Dručkus-Šernas. Apie 1946 m.

Žagunis paliko gimtinę ir įsitaisė dirbti Radviliškio garvežių depe. Jam padedant, 1945 m. pavasarį čia įsidarbino ir kitas vaičėniškis – Aleksas Dručkus. Po trumpo Dručkaus Jono šeimos pasitarimo buvo nutarta, kad sūnus Petras eis į kariuomenę. Tikėjosi, kad tokiu būdu liks nepaliesta šeima ir slapta į namus grįžęs kitas sūnus Vytautas. Deja...

1945 m. sausio mėnesį į Vaičėno Nuorbos sodybą prigužėjo sribų. Išieškoję trobesius, išnaršę stalčius ir spintas, ir neradę nei Balio nei Broniaus, konfiskavo namus ir turtą.

Sena motina ir sesuo Emilija liko kaip stovi. Tačiau ir benamių nepaliko ramybėje. Nepraėjus nė mėnesiui, vasario 8-ą ar 9-ą dieną sribai, talkinami kariuomenės, apsupo Vaičėnų ir gretimus Kalnočių bei Niaukių kaimus. Darė kratas, plėšė gyventojų turtą; pas Nuorbą rado ką tik paskerstą paršiu-

ką – ir tą pasiėmė. Suėmė Balio Vaičėno seserį Emiliją ir dėdę – Vinco ir Edvardo tėvą Praną Vaičėną. Emiliją tris savaites pralaikė Obeliuose, o kovo pradžioje pervežė į Rokiškį. Čia netrukus atgabeno ir suimtajį Tomą Sabaliauską. Pamačius Tomą, Emiliją nukrėtė šurpas: kad tik neišsiduotų, kad pažįstami! Laimei, neišsidavė. Kadangi bylos sudaryti nesugebėjo, savaitę patarė, Emiliją paleido. Grįžo iškankinta, dvi savaites nekėlė iš lovos – taip buvo sudaužyta, kad nepajėgė vaikščioti. Iš pradžių su tėvais glaudėsi pas gerus žmones netoli namų, tačiau likti tėviškėje buvo pavojinga. Prasidėjo klajoklės gyvenimas: tai pas vienus, tai pas kitus, kol pagaliau likimas Emiliją nubloškė į Kauną, o motina Joana Vaičėnienė – ligota, be laiko susenusi, taip ir pasimirė besiblaškydama per žmones, niekur negalėdama kiek ilgiau pabūti.

Ne geresnis likimas ištiko ir Prano Vaičėno šeimą. 1945 m. kovo pabaigoje Vaičėnų kaimą vėl apsupo sribai. Šįkart padegė Prano Vaičėno namus. Sūnūs Vincas ir Edvardas lyg tyčia tuo metu buvo namuose (gal buvo susekta?), tačiau laimingai išsigelbėjo. Seni paliegę tėvai liko be pastogės, be taip sunkiai užgyvento turto. Ligi Stalino mirties glaudėsi pas įvairius žmones ir, ačiū Dievui, išvengė tremties. Stalinui mirus buvo apgyvendinti tremtinių namuose gretimame Kalnočių kaime. Čia, globojami Dručkų Juzės šeimos, nugyveno likusį amžių. Pranas Vaičėnas mirė 1959-aisiais, o 1966 m. Pranienė-Barbora Vaičėnienė. Nukeliavo anan pasaulin taip ir nesužinoję, kur jų vaikų kapai.

1945 m. kovo 4 dienos siautėjimas neaplenkė ir Dručkaus Juzės namų. Mat gretimo Margavonių kaimo "veikėjas" Jonas Idas suuodė, kad čia slapstosi Balys Dručkus su savo pusbroliu Vytautu Dručkumi. Dručkaus Juzės dukra Antanina buvo pastatyta iškeltomis rankomis prie sienos. Sribai, įrėmę į nugarą automatų vamzdžius, saugojo Antaniną, o kiti darė krata, pasiglemždami visa, kas jiems tiko. Po tokios "kratos" namuose neliko veikjokių bent kiek geresnių daiktų.

Tačiau slėptuvės surasti nesisekė. Pagaliau sribų dėmesys nukrypo į klojimą. Iš pradžių klojimą padegė, tačiau greitai patys užgesino ir rado slėptuvę, o joje – Balį su Vytautu. Suimtuosius mušė, ieškojo ginklų. Kadangi pusbroliai ginklų neturėjo, tai pasiėmė slėptuvėje rastą pūkinę pagalvę, duknas, prie daržinės pastatytą dviratį, o suimtuosius išvežė į Obelius. Ten

juos keletą dienų tardė, naudodami visas sovietiniam saugumui žinomas priemones. Kai kitą dieną Balio sesuo Antanina nunešė broliui maisto, – vos beatpažino, – taip buvo sumuštas.

Kai po kelių dienų suėmė ir mane, šešiolikmetį, savo akimis mačiau žiauriai sudaužytus brolių ir pusbrolių. Mane mušė sribas iš Kriaunėnų Krasnovas. Įsitikinę, kad iš manęs nieko neišgaus, kitą dieną visą sudaužytą paleido. Balį su Vytautu Obeliuose tardė apie savaitę laiko.

Balio Vaičėno-Lordo vyrai ieškojo galimybių išvaduoti suimtuosius. Iš pradžių buvo galvojama pulti Obelius. NKVD-NKGB būstinė buvo įrengta mūriniame pastate, todėl tikėtis staigiai ją užimti buvo sunku. Sribai galėjo suspėti pusbrolius likviduoti. Tad šio plano teko atsisakyti. Vėliau buvo planuota surengti pasalą ir išlaisvinti juos vežant į Rokiškį. Kelis kartus buvo surengtos pasalos, tačiau veltui.

Rokiškyje, gavę jiems skirtą mušimo ir patyčių "normą", abu buvo atiduoti į sovietinę armiją. Vytautas Dručkus buvo išsiųstas į Rusijos gilumą, į statybos dalinį. Balys, patekęs į dalinį Rokiškyje, iš karto atkreipė karinės

Obeliai (Rokiškio raj.). Buvusi saugumo ir sribų būstinė. 1989 m.

vadovybės dėmesį savo elgsena, laikysena, meniniais gabumais. Dalinio vado žodžiais, tai buvo neeilinis, nepaprastas žmogus. Sesuo Antanina rado priėjimą prie dalinio vadovybės, ir 1945 m. balandžio 17 d. nuo tardymų ir kankinimų neatsigaunantis Balys buvo išleistas mėnesiui atostogų sveikatos pataisymui.

Naktį iš gegužės 1-osios į 2-ąją netoli Vaičėnų pasigirdo šaudymas, ir netrukus suliepsnojo Margavonių vienkiemis, kuriame gyveno "aktyvistas" Jonas Idas su sūnumi sribu Romu Idu. Tuo metu pas Povilą Žagunį buvo užėjęs B.Vaičėnas-Lordas. Išgirdęs šaudymą ir supratęs, kas įvyko, jis tarsi

nujausdamas perspėjo Balį Dručkų, kad pasisaugotų, nes "suvers kalnę ant mūsų, pradės siautėti".

Taip ir atsitiko. Kitą dieną Vaičėnų kaime buvo surengta baudžiamoji ekspedicija. Ji buvo surengta Jono Ido iniciatyva, vadovavo jai Obelių viršininko pavaduotojas Zaičenkovas.

Įsiveržę į Dručkaus Juzės namus ir darydami krata, o iš tikrųjų – grobdami kas kam tiko, rado ir iš kariuomenės atostogoms paleistą Balį Dručkų. Jam su tėvu liepė rengtis ir eiti kartu su jais. Išsigandusi motina puolė prie grupės vyresniojo, Antano Sesicko su ašaromis akyse: "Tu, Antanėli,

Antanina Dručkutė-Virginija. Pagrindinė Vyties kuopos partizanų ryšininkė. Vaičėnų kaimas. 1946 m.

užtark Baliuką, juk žinai, kad jis nekaltas", – bet tai nepadėjo. Nepagelbėjo ir karinio dalinio, kuriame tarnavo Balys, išduota pažyma dėl atostogų: "Susi-kišk, bletj, tą spravkę į šikną, – rėžė vienas stribas, – mes čia valdžia".

Išsivarė tėvą ir sūnų Obelių link. Stribai Juozas Skardžiukas iš Mikonių kaimo (Obelių vls. Rokiškio aps.) ir Gegelevičius iš Vajeitėlių kaimo (Obelių vls. Rokiškio aps.) varėsi tėvą, o kiti keturi, kiek atsilikę, – sūnų. Pakeliui stribai dar padegė Nuorbos Vaičėno namus. Priėjus prie gretimo Mičiūnų kaimo ribos, apylinkės felčerio I.Klišonio beržynėlyje Balį sustabdė. Tėvas,ėjęs priekyje, taip pat stabtelėjo ir atsigrėžė. "Nesidairyk, seni!" – riktelėjo vienas jį variusių stribų, trenkė automato buožę per galvą, į tarpupetį ir nuvarė tolyn į Obelius.

Atsisukęs tėvas dar spėjo pamatyti gulintį ant žemės sūnų, daužomą automatų ir šautuvų buožėmis, spardomą kojomis...

Suėmę daugiau apylinkės žmonių, paėmę pastotes, Dručkaus Juzę kartu su kitais suimtaisiais nusivarė į Obelius.

Pavakariais grįžęs Jesevičiaus Adolfas (buvo pavarytas vežti pastotę)

Čia 1945 05 02 stribų nužudytas Balys Dručkus

papasakojo, kad tarp suimtųjų, nuvežtų į Obelius, Baliuko nebuvo, kad jis greičiausiai nužudytas, nes tėvas, varomas nuo beržynėlio, girdėjęs šūvius...

Motina su vaikais – Antanina ir manimi – puolė ieškoti. Ieškojome dar rusenančiuose kaimyno Vaičėno Nuorbos sodybos pelenuose, naršėme apylinkės krūmus, griovius, laukus. Bėgdami beržynu prie pavasarinio upelio išvydome sukniubusį lavoną: kūnas buvo žiauriai sumuštas, krūtinėje žiojė jo septynios durtuvais padarytos žaizdos, dar keturios – šautinės. Stribų paliktas, matyt, dar buvo atsigavęs ir, troškulio kankinamas, nušliaužęs keliolika žingsnių iki upeliuko, norėdamas atsigerti. Kūnas dar buvo nesustingęs, nors radom Balį apie penktą valandą vakaro.

Pagarsėjęs visoje apylinkėje savo siautėjimais ir kaimynų skundimais "aktyvistas" J. Idas neleido parsivežti sūnaus palaikų, kol negavo leidimo iš Oelių NKVD milicijos.

Dručkus Juzė taip ir pasimirė nesužinojęs, už ką buvo nužudytas jo vyriausiasis sūnus. Nebepasakys šito ir trys iš keturių Balio Dručkaus žudikų: Ivanas Šerkšniovas, tuo metu gyvenęs netoliese, gretimame Apeikiškio dvare, vėliau išsidanginęs į Daugpilį ir ten miręs; Romas Sadauskas iš Zarinkiškio kaimo (Obelių vls. Rokiškio aps.); Olius Vilkauskas iš Jučių kaimo (Obelių vls. Rokiškio aps.).

Galėtų pasakyti, tačiau tyli, ketvirtasis – Sesickas Antanas, g. 1917 m. Petrograde, šiuo metu gyvenantis Rokiškio rajone, Obeliuose. 1989-ųjų vasarą aplankiau A. Sesicką jo bute Obeliuose. Pokalbio metu buvęs stribas, drebančiomis rankomis ir virpančiu balsu tikino esąs nekaltas, vertė kaltę ant mirusių ir žuvusių savo buvusių bendrų, tačiau atsakymo į klausimą – "už ką?" – taip ir nesulaukiau. Ne vardan keršto norėjau išgirsti atsakymą, o vardan atgailos.

Žiaurus Balio nužudymas buvo dvigubai skaudi netektis. Balys Dručkus ir Balys Vaičenas buvo geri draugai nuo pat vaikystės, todėl artėjant antrajai okupacijai drauge tarėsi dėl tolesnių veiksmų. Taigi Balys Dručkus buvo vienas iš būsimosios Vyties kuopos organizatorių ir jos idėjinių įkvėpėjų, vienas artimiausių Balio Vaičėno patarėjų bei talkininkų ir vienas pirmųjų kritęs. Jo žuvimas buvo skaudus smūgis ir Juzės Dručkaus šeimai. Būdamas vyresnis ir sumanesnis, Balys buvo didelis autoritetas ir sektinas pavyzdys man, jaunesniajam broliui. Jo nuomonės klausė ir kaimo vyrai. Buvo taurios

Balys Dručkus

sielos, kupinas kilnių idėjų, nuo pat mažens linkęs prie gerų, grožių, menų.

Naktį po Balio Dručkaus laidotuvių Juzės Dručkaus namuose apsilankė Balio Vaičėno vyrai išreikšti užuojautos. Susėdę mėnesienos prieblandoje įsišneko. Užjausdami vyrai kalbėjo, kad už laisvę reikia mokėti pačia aukščiausia kaina, kad tai šventa kova, reikalaujanti kraujo aukos. Ramino kaip įmanydami, o aš niekaip negalėjau atsikratyti kraupaus vaizdo: subadytas durtuvais kūnas, sudaužytas veidas, kulčių išvarpyta krūtinė, ant kaktos – kruvinų plaukų sruoga ir atviras mėlynų akių žvilgsnis, tarytum klaustų: "Už ką? Juk niekam nelinkėjau blogo, o mylėti

Tėvynę, savo gimtąjį kraštą – argi tai nusikaltimas?" Ausyse skambėjo naują prasmę įgavę žodžiai, brolio parašyti vos kelias dienas prieš mirtį:

*Nekas būtų čia,
kad toji kančia
likusiems čia
nebūtų tuščia,
kad laisvę atnešt
Jums, likusiems čia,
kad nereiktų suprast,
kas toji kančia.*

Tuomet ne nuraminimo ir ne paguodos žodžių norėjau, o keršto žudikams. Partizanams išėjus, nerasdamas sau vietos, apimtas prieštarų minčių, užsidegiau žvakę ir pradėjau rašyti priesaiką:

Mano žodis!
Amžiais budėsim, Laisvę laimėsime
per aukas ir pasišventimą!
Aš dar tikiu,
jog dienos mūs,
kuriose vargo kenčiam tiek,
tikiu, kaip sapnas nepražus,
tikiu, jog Laisvė grįš vistiek.

O Lietuva, Tėvyne mano!

Aukoju Tau savo vos pražystančią jaunystę, jėgas, meilę ir geležinį pasiryžimą,
kurio nieks man neišplėš: nei Sibiro šalčiai, kalėjimas, nei išdavikų ir raudonųjų
budelių kankinimai.

Aš einu bočių pramintu keliu ir sustosiu tik tuomet, kai mano rankose
suplevėsuos Trispalvė Laisvės Vėliava.

O Tėvyne! Jei Tau reikalingas mano širdies kraujas išpirkt brangiai Laisvei,
paimk ir jį, o aš mirsiu, kad gyventų kiti. Tik norėčiau, kad mano kraujas,
trykšdamas iš liepsnojančios krūtinės, virstų dulkėmis ir aplaistyti tūkstančius kitų
krūtinių, ir uždegtų tokia ugnim, kokia buvo mano krūtinėje. Tada būčiau tikras,
kad Tėvyne amžiais nežus, o žengs milžino žingsniais pirmyn.

Partizanams tuomet parašiau tokias eilutes:

Mieli miško broliai!

Nenusiminkite ir neišsigąskite aukų ir pralieto kraujo, juk dar ne viskas žuvo, o
semkitės jėgų iš praeities garsų, iš bočių garbingų kaulų ir stokite į kovą taip, kad
iš jūsų galėtų pasimokyti kiti, o ypač jaunoji karta.

Nežinodamas savo ateities, tarp savo užrašų įterpiaiu žodžius, skirtus tėvams ir sesė:

Mano mieli namiškiai!

Aš žinau, kad jums būtų didelis kančių smūgis į širdį, jeigu kas nutiktų su
manimi. O mano didžiausias noras - tai kad nematyčiau jūsų ašarų, kad jos
neplautų jūsų skruostų.

Neliūdėkit ir nenusiminkit, o žinokit, kad viską tvarko Aukščiausias ir būkite
Jo valioje.

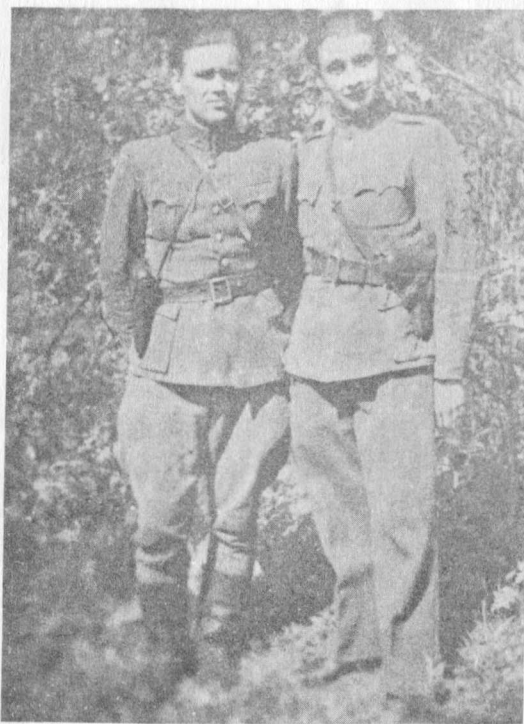
Andrius

Kai po savaitės nuėjau pas partizanus į Ratuokliškio mišką, esantį netoli Juzės Dručkaus sodybos, su Baliu Vaičėnu prakalbėjome gerą pusdienį. Buvau užsidegęs kerštu brolio žudikams ir maniau, kad kovos sąlygomis – tai šventas ir būtinas dalykas. Balys įrodinėjo, kad kerštas – nekrikščioniškas ir žeminantis kovos būdas. Aiškino, kad ir jis gan skaudžiai nukentėjęs nuo okupantų ir jų pakalikų: sudeginti ką tik per didelį vargą pastatyti trobesiai, žiauriai sumuštos tardymų metu sesuo, motina, jis pats neša sunkią kovos dalį, tačiau keršto netrokšta. Tik nori, kad kai Tėvynė taps laisva, kartu su okupantais išsinešdintų ir jų pakalikai, visi tautos išdavikai, kad netektų jų krauju tepti savo rankų ir sąžinės: "Mūsų žemė ir taip daug

sugėrė motinų, seserų, kūdikių ašarų, savųjų ir priešų krauju permirkusi kiekviena žemės pėda."

Kas ir kada išmatuos sielvartingą šauksmą ir išgyventą skausmą bei siaubą?... O juk žiauri Balio Dručkaus tragedija nebuvo išimtis. Tai buvo kruvina kasdienybė, pokario metais lankiusi daugelį šeimų...

Po brolio mirties likti namuose tapo pavojinga. Bijodamas keršto, Jonas Idas norėjo sunaikinti visą Juzės Dručkaus šeimą. Ne vieną kartą, einant mišku, pro ausis pralėkė "atsitiktinai paklydusi" kulka. Kurį laiką pabuvau su B.Vaičėno-Lordo vyrais, o kiek vėliau, kadangi turėjau tik

Vyties kuopa. Iš kairės: Vytautas Dručkus-Šernas, Andrius Dručkus-Kerštas Vaičėnų kaime. 1946 m.

17 metų ir kariuomenė dar nelietė, – apsigyvenau gretimame Mičiūnų kaime pas apylinkės felčerį Izidorijų Klišonį, palaikydamas su partizanais nuolatinį ryšį. Pagaliau būti tėviškėje pasidarė nebeįmanoma, ir buvau priverstas aplėisti gimtąsias vietas. To reikalavo ir kuopos vadas B.Vaičėnas.

Pasibaigus karui su Vokietija, okupantai didesnę dėmesį skyrė ginkluoto pasipriešinimo slopinimui. Ypač tai prasidėjo nuo 1945-ųjų vasaros.

Birželio 7 dieną Tumašiukų, Balio Pupeikio, Kazio Ramanausko, Mykolo Kazano vadovaujami vyrai, iš viso apie 85 partizanai, susikovė su kariuomene ir skreblais netoli Zimajų (Antazavės vls., Zarasų aps.), Kūdrų miške (maždaug 4 km į šiaurės rytus nuo Aleksandravėlės). Kautynės prasidėjo apie 11 val. ryto ir truko apie tris valandas. Atmušę skreblus ir kariuomenę pamiškėje ir supratę, kad atvykus pastiprinimui neatsilaikys, partizanai ryžosi trauktis dieną atvira vietoje – per Aleksandravėlę. Tai buvo drąsus, rizikingas ir visai netikėtas priešui žingsnis.

Apie pietus per Aleksandravėlę pražygiavo visas būrys: kas raitas, kas pėsčias, kas gurguolėmis. Išėję iš Aleksandravėlės pasuko į šiaurę. Ant kalvelės, Dielinės miškelyje, išstatė kulkosvaidžius dengimui ir sėkmingai perėjo į Agurkiškio mišką.

Paskui partizanus Aleksandravėlę užplūdo kariuomenė, tačiau toliau vyti nesiryžo. Iš partizanų nežuvo niekas, tik Petras Petkūnas ir Ivaška buvo sužeisti. Antazavėje po Kūdrų kautynių laidojo 16 stribų.

Atsitraukusius į Agurkiškio (Dirbų, Medinų) mišką (apie 4 km į šiaurės rytus nuo Aleksandravėlės) kitą dieną, t.y. 1945-ųjų birželio 8-ąją, partizanus vėl ėmė supti pastiprinimo sulaukusi kariuomenė. Kautynės truko iki vakaro. Nakties tamsa prisidengę, partizanai sėkmingai pasitraukė per Pūsliskį į Pailgių mišką. Iš čia būrys išsikėlė į Latviją, į Raudinės mišką. Pakeliui nuo jų atsiskyrė M.Kazanas su broliais Jonu ir Lionginu Lukošūnais, kurie pasuko link Salinių, į Antazavės šilą. Sprendimas jiems buvo lemtingas: 1945 m. liepos 6 d. Jaskoniškių kaime (Antazavės vls., Zarasų aps.) J.Markelio vištininke besislepiančius Mykolą (Mutką) Kazaną, Adolfą Bražį ir brolius Joną ir Lionginą Lukošūnus apsupo kareiviai. Trys žuvo – sudegė, o L.Lukošiūnas buvo paimtas į nelaisvę.

1945 m. liepos pradžioje maždaug 86 B.Vaičėno-Lordo ir B. Pupeikio-Tauro būrių partizanai (B.Vaičėnas savo dienoraštyje mini 50 partizanų,

Vyties kuopos partizanai. Pirmoje eilėje iš kairės: Alfredas Garnelis-Čigonas, Vytautas Dručkus-Šernas. Antroje eilėje iš kairės: Balys Vaičėnas-Liubartas, Edvardas Garnelis-Šarkis, Vladas Krasauskas-Kukutis. 1946 m.

partizanų, ginkluotų automatiniais šautuvais, automatais, lengvaisiais ir sunkiais kulkosvaidžiais, minosvaidžiais. Tai kareivius, bent jau jų vadovybę, kiek išgąsdino.

Surištomis rankomis vokieťukas buvo priverstas vesti kareivius į stovyklą. Žinodamas sargybų išsidėstymą, jis užvedė priešą tiesiai ant sargybos postų.

Partizanai, pastebėję mišką supančius kariškius, iš pradžių pagalvojo, kad tai kareiviškomis uniformomis apsirengę sribai. Užėmę gynybos pozicijas, pasitiko puolančiuosius stipria ugnimi.

Pirmasis puolimas buvo sėkmingai atmuštas. Kaip tik tuo metu, kai ka-

liudininkai – apie 86. Galimas dalykas, kad B. Vaičėnas dienoraštyje nurodė tik savo kovotojų skaičių) stovyklavo netoli Obelių, Rūdžionių miške (Obelių šilas). Sribai žinojo, tačiau vieni savo jėgomis pulti nedrįso.

Kaip tik tuo metu Obelių geležinkelio stotyje sustojo iš Vokietijos grįžtantis karinis dalinys. Obelių sribams pavyko prikalbinti juos padėti sunaikinti partizanus.

Spėjama, kad Rūdžionių mišką apsupo apie 3000 kareivių. Artėjant prie partizanų stovyklos, kareiviai paėmė į nelaisvę išėjusi pauogauti vokieťuką Henriką. Tardomas šis papasakojo, kad miške esą apie 2000 par-

reiviai rengėsi antrajai atakai, jų štabavietėje sprogo partizanų iš minosvaizžio paleista mina, padarydama daug žalos ir didelį įspūdį puolantiems.

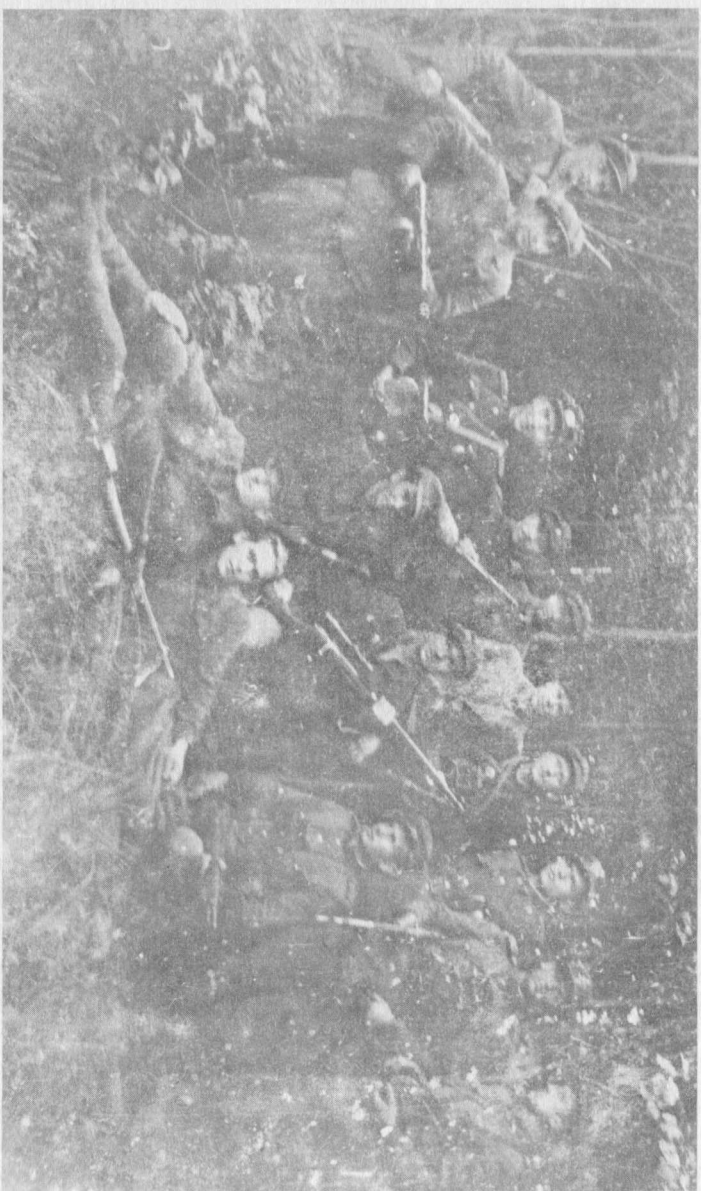
Po nesėkmingų kautynių kariuomenė atsitraukė. Kiek karių žuvo – nežinia: lavonus vežė dengtais sunkvežimiais. Žinome tik, kad Obelių kapinėse palaidotas puolimui vadovavęs pulkininkas, kad Obelių gydytojas sutvarstė keletą sužeistųjų. Vieno stribo prisiminimuose minima, kad žuvo 7 Obelių garnizono kareiviai. Iš partizanų nežuvo niekas, tik buvo sužeistas ir atsiskyrė nuo būrio vokiektukas Henrikas. Negyjant žaizdoms, rudenį jis pasidavė, prisistatęs kaip belgas, tarnavęs vermachte. Buvo gydomas Rokiškio ligoninėje. Apie tolesnį jo likimą daugiau nieko nežinome.

Šį mūsų ir šiandien gyvai prisimena ne tik liudininkai, bet ir vietos gyventojai. B.Vaičėno-Lordo užrašuose išliko autentiškas, jo paties ranka užrašytas šio mūsų aprašymas:

1945 m. liepos 13 diena. Tyku. Nei mažiausio vėjo. Karšti saulės spinduliai negailestingai degina, versdami ieškoti poilsio. Obelių šilas [Rūdžionių miškas, maždaug 3 km į pietus nuo Obelių, kitapus Obelių ežero] tyli, rodos, susirūpinęs, kad kas nors nesužinotų jo paslapčių. O paslaptimis jis gausus: tūkstančius kartų jame ieškojo prieglaudos vargo prispaustas lietuvis. Jis priglausdavo nelaimingąjį ir stengėsi neišduoti žiauriam persekiotojui. Ir šiuokart, nors išretintas ir nukentėjęs, jis slepia grupę lietuvių, išvytų iš namų žiauraus raudono, iš rytų atėjusio priešo. Nenorėdami vergauti ir nusilenkti pavergėjui, mes geriau pasirinkom sunkų kovos kelią, ieškodami prieglaudos šilo pavėsyje, tikėdamiesi, kad sugrius Tirono sostas, o iš po jo griuvėsių kelsis laisva Lietuva.

Lapių kalne - mūsų stovykla, kur gyvena mūsų Vyties būrys ir neseniai atėjęs Birutės būrys. Kalnelis gražus, jame pastatytos puikios palapinės, stalai bei virtuvė. Aikštelėje įrengtas bunkeris, į kurį susirinkę virkdom armoniką ir dainuojam partizaniškas dainas. Aplink stovyklą - apkasai, bet jie dar nebaigti, nes, padaugėjus gynėjų skaičiui, neužtenka visiems pozicijų.

Parengties skyrius pilnai apsišarvavęs, kad kiekvienu atveju galėtų pradėti veikti, likusieji gi, deginasi saulėje, o vienas kitas net uogauti išėjęs. Vienintelė stovykloje mergaitė buria kortomis. Prisistačiau ir aš, kad "pavaražytų". Ji sutinka ir buria. Sako, labai greit turėsiąs kelionę, kuri

Vyties kuopos partizanai Juozo Dručkaus miške. Vaičėnų kaimas. Pirmoje eilėje guli iš kairės: Balys Vaičėnas-Iubartas, Vincas Vaičėnas-Centras; priklaupę: Vladas Dominauskas; stovi: antras Juozas Žaržojus-Jarminas, Pranas Dominauskas, penktas ir šeštasis - broliai Medikiai, Ksaveras Turkevičius-Bagdona, Jonas Jozėnas-Didysis Jonas, Balys Bislys-Tūzas

būsimieji nemalonai. Tos dienos vakare iš tikrųjų buvau numatęs kelionę, bet nemalonus nesitikėjau.

Tik štai ateina žvalgas Rokunda ir praneša, kad dvi mašinos su čekistais išvažiavusios nuo Obelių link Aleksandravėlės, bet grįžusios jau Antazavės vieškelio, tuščios, ir sustojusios anapus [Obelių] ežero.

Nors dar nieko tikra, bet įsakau visiems pasirengti ir eiti prie apkasų, pasiskirstyti vietomis. Nors pavojaus nesitikėjome, bet mūsų toks susikraustymas išėjo į naudą: stovyklos sargybinis pranešė, esą kareiviai jau eina keliuku, esančiu nuo stovyklos maždaug už 200 metrų. Tuo pat metu partizanas Tervydas [vokietukas Henrikas] prie šio keliuko uogavo. Pastebėjęs kareivius, jis šoko stovyklos link, tačiau buvo pastebėtas. Kareiviai puolė jį vytis, šaukdami ir šaudydami.

Kai vejamas pasiekė stovyklą, o vijikai priartėjo prie pirmųjų apkasų maždaug per 15 metrų, prabilo mūsų ginklai. Kadangi tai vyko miške, šaudymo pasekmes tiksliai nustatyti buvo neįmanoma. Greitai prieš pusęje pasigirdo sužeistųjų klyksmas ir komandos iš naujo mus pulti. Į mūsų būrio I skyrių, kuris pirmasis juos sutiko, atkreipė kulkosvaidžių ugnį, o kiti, garsiai keikdamiesi ir komanduodami, ėmė supti iš dešinės, tikėdamiesi surasti silpniau ginamą tarpą. Bet ir čia jie atsimušė į Birutėnų kulkosvaidžių sustiprintą III skyrių, o pulti iš čia buvo dar blogiau, nes buvo sausomis šakomis užkritusi bala.

Tuo pačiu metu milicijos dalinys skleidėsi į kairę pusę, kur juos atrėmė Birutėnai.

Kurį laiką priešas mėgino pulti iš visų trijų pusių, bet nesėkmingai. Į stovyklos vidurį atšvilpė dvi šampalinės granatos, kurios sprogdamos lengvai sužeidė du stovyklos gynėjus: Stas. (ys Kligys) ir J. (abu dabar žuvę).

Laikas nuo laiko slinkau aplink pozicijas, apžiūrėdamas ir vieną, antrą padaršindamas. Tačiau drąsinti daug nereikėjo, nes partizanai savo dvasioje buvo tvirti, pasiryžę. Kiekvienas tvirtai laikė rankose ginklą ir akylai žvelgė į priekį.

Apie pusantros valandos laiko puolimai kartojosi ir kas kartą buvo atmušami. Mūsų minosvaidininkas J. paleido į darbą mažąjį minosvaidį, kuris, kaip vėliau gavom girdėti, labai paveikė puolusius skrebukus bei kareivius. Po to puolimai nebesikartojo. Tik aplinkui visais keliais girdimas

sunkvežimių užimas liudijo, kad bolševikai priveža naujų jėgų puolimui sustiprinti.

Kyla klausimas: ką gi daryti? Vakaras dar toli. Sunku bus jo sulaukti vien dėl to, kad pritrūksim amunicijos. Be to, prieš armijos dalinius išsilaikyti palyginti mažai saulelei žmonių taip pat sunku. Tad nusprendėme: kol dar nepristatė puolikams paramos, apleisti savo mielą stovyklą.

[priešakinę saugą skiriu III skyrių, kurio skyrininkas Bg.[Bagdonas-Ksaveras Turkevičius] geriausiai pažįsta mišką, bet pastebiu, kad jis to nenori ir išsisukinėja sakydamas, kad ir visi kiti, esą, pakankamai mišką pažįsta. Pastebėjau, kad, jam atsisakius, ir kiti skyrininkai rodo nenorą eiti pirmaisiais, nes iš tikrųjų tikėjom, kad be didesnio ar mažesnio susirėmimo iš stovyklos neišeisim. Pasisakiau pats einąs į priešaky ir kviečiau savanorius sudaryti saugai. Tuojau pasisiūlė visas I skyrius. Reikia pasakyti, kad šiame skyriuje buvo visi jauni, stipriausi ir drąsiausi vyrai.

Po dviejų valandų nuo kautynių pradžios apleidome stovyklą, prieš tai paleidžiant iš visų ginklų trumpas serijas. Dideliam mūsų nusistebėjimui, perėjome stovyklos rajoną nesutikdami jokio pasipriešinimo (pasirodo, mūsų užpuolikai buvo tiek paveikti, kad net išbėgiojo).

Greit perėjome pievas ir įėjom į šilą, kur buvo Tarzano [Kazio Kavoliūno] grupė. Čia susitikom ir iš stovyklos išėjusius uogauti tris savo partizanus. Tarzano stovyklą jau radom tuščią. Tik ugniakuro žymės, guoliai ir išmėtyti menkniekiai rodė čia neseniai gyvenusius žmones. Penkis jo grupės vyrus radome jau miško pakrašty, laukiančius mūsų.

Dabar mums betrūko tik Budrik., Just. ir birutėno Petro, tačiau surasti juos buvo neįmanoma. Ilgai gaišti nebuvo laiko, tad skubame keltis per upę į Trakų mišką, ten laukti vakaro, o vėliau trauktis į [Dusetų] Girią. Laimė, ir keliantis per upę mūsų niekas nepastebėjo, nors reikėjo pereiti geroką lygios pievos plotą.

Persikėlę apsistojoame viduryje miško, išstatydami pamiškėje, prie upės seklumos sargybas. Pamiškės sargybiniai matė, kaip mašinos išvežiojo kareivius apsupimo laukui sudaryti, kaip jie skubiai kasė apkasus, dažnai dairydamiės į mišką. Upės sargyba pranešė, kad anapus upės grupės kareivių su šunimis krečia mišką. Sustiprinome paupį, bet į mūsų pusę jie nebeatsilankė.

Lėtai slenka valandos. Prailgo laukti vakaro. Nors valgėme seniai, bet valgyti nenorime. Tik geriam vandenį ir dažnai rūkom.

Pagaliau vakaras ir galime tęsti žygį. Nustatom žygio tvarką. Bet čia pasigendami dviejų žmonių: Jono St. ir Vršl. Sperč. Šokom ieškoti - nerandam. Iš pradžių manėm esant miegančius, vėliau, kai visur išieškojom, paliko ir patiems nebeaišku, kur galėtų būti. (O jie, paaiškėjo, buvo pasišalinę). Tad pradėdam eiti. Neramiai plaka širdys, einant prie kelio, kur matėme kasant apkasus ir sudarant apsupimą. Kiekvieną sekundę laukiam pasigirstant šūvių, bet ir čia praeina be kautynių.

Kai išėjome iš apsupimo rato, pasijautėm kiek ramiau ir traukėm per krūmus bei pievas į girią. Beeinant vėl pradėjome vesti kartais linksmus ir juokingus pokalbius.

Voroje eina ir mūsų sanitarė mergaitė B.[Birutė Pupeikytė - B.Pupeikio-Tauro sesuo]. Nors žygis sunkus, bet ji tvirta, pasiryžusi ir neišvargusi. Girių ją už gerą "išvarą", kuris, nors ir nemalonus, bet visgi išsipildė.

Kai pasiekėm girią, saulutė jau buvo patekėjusi. Laisviau atsikvėpėme ir, radę patogią vietą, kritom į žolę, kad sumažintume nuovargį po tiek patirtų vargų. Jautėmės laimingi, kad išėjome iš kautynių visi gyvi ir kad sukrėtėm bolševikus. Mes laimėjome trumpą mūsų, bet

Balys Pupekis-Tauras su žmona - partizane ir ryšininke Natalija Pupeikiene. 1968 m.

dar nenugalėjome sunkios vergijos, mus žiauriai slegiančios. Bet mūsų veiduose viltis, kad ir ją sugriausime.

Balys Vaičėnas. Dienoraštis. 1945-1946 m.

Po šių kautynių partizanai pasitraukė į Dusetų mišką. B.Vaičėno-Lordo būrys liko Dusetų girioje, o B.Pupeikio-Tauro kovotojai persikėlė į Lietuvos-Latvijos pasienio miškus.

Rūdžionių miško (Obelių šilo) kautynės 1945 m. liepos 13-ąją, penktadienį, buvo bene pirmasis rimtas Vyties kuopos išmėginimas. Šauni pergalė pakėlė partizanų dvasią, didino ryžtą. Kita vertus, visiems tapo aišku, jog mirtis nuolat šalia, kad bet kurią akimirką gali tekti atsisveikinti su gyvenimu. Gal todėl, gal būtent tokių minčių skatinamas, įsikūręs su draugais naujoje vietoje B.Vaičėnas-Lordas 1945 m. liepos 28 dieną, šeštadienį, sėdo rašyti savo testamentą:

Partizano testamentas

O Dieve! Kiek jau praėjo dienų, kai žiūrėdamas į besileidžiančios saulės spidulius dėkoju Tau, kad leidai ją išgyventi ir su nerimu galvojau apie ateinančią dieną. Daug jų praslinko vargingai ir skaudžiai praleistų, daug per jas grėس pavojų trumpą šio pasaulio kelionę netikėtai baigti, bet juo tolyn, tuo sunkesnės darėsi dienos ir dažnai pro vaizduotę pralekia mirties šmėkla. Kiek daug jau mes esame netekę idėjos brolių! Ir jie juk laukė savo tautos pavasario. Troško tik džiaugtis, bet žiaurių budelių pasiūsta mirtis jiems į ten pastojų kelią.

Jeigu ir man toks pat likimas skirtas, aš ramiai jam atsiduoodu, o prieš tai, turėdamas laiko, rašau testamentą. Gal tai ir juokinga iš mano pusės: juk neturiu aš turto, kurį galėčiau kam nors paskirstyti. Visas mano turtas - tai ginklai, kuriuos, be abejonės, pasiims tas, kas mane nukaus. Drabužiai, nors ir apiplyšę, bet ir juos kartais dėl didesnio išniekinimo nurengia. Bet tebeturiu dar turto, kurio priešai neįstengs atimti: tai tikėjimas į didįjį pasaulio kūrėją Dievą ir savo Tėvų žemės meilė. Jų neįstengs atimti joks priešas, nors jis būtų ir pats žmonijos pabaisa Stalinas.

Šį turką aš palieku savo broliams ir sesėms tautiečiams, ir kol jie tai gerbs, tol bus nenugalimi.

Miela mano mamyte! Ką gi aš tau paliksiu, kad nieko daugiau neturiu, kaip tik skausmo ir ašarų. Tu rūpestingai mane auginai savo nuo darbų sugrubusiom rankom ir tikėjaisi, kad užaugęs tave paguosiu, palengvinsiu tavo senatvę, bet ką aš tau daviau? Vien tik ašaras. Tu verkei kiekvieną kartą, kai tik aš ruošdavausi kur nors į didesnį žygį bei didesnį gyvenimo posūkį, tačiau dabar tavo ašaros nenudžiūsta. Jei būtum užauginusi mane nedorą, gal man nebūtų taip ir skaudu, betgi dabar, rodos, nieko pikta niekam nedariau ir norėjau vien tik gero. Tavęs aš prašysiu neliėti ašarų, ramiai ir kantriai pernešti visus skausmus, kartais pasimelsti, nes tik maldoje galima rasti tikrąjį nusiramimą, ir tikėtis susitikti aname pasaulyje, kur mūsų krikščionišku įsitikinimu nėra jokio keršto nei neapykantos, kur viešpatauja begalinis džiaugsmas.

Tu, miela sese, kurios gyvenimo kelias taip pat dagiais nuklotas, jei liksi gyva, stenkis surasti mano kapą, retkarčiais jį aplankyti, auginti sekančią kartą doroje lietuviškoje dvasioje. Tavo ašaros taip pat negiliai, bet stenkis jų perdaug neliėti. Žinok, kad tuo man nepadėsi, o tik ardysi savo sveikatą, kuri gyvenime labai reikalinga.

Broliai, su kuriuo riša ne tik broliška, bet ir bendro vargo meilė, pirmiausia linkiu išlikti gyvam, išeiti iš kovos nepalūžusiam, bet energingam ir kurti dorą lietuvišką gyvenimą. Iš praeities klaidų (jeigu jų buvo) mokytis, jose nepasilikti ir prisiminti, kad žmogui visuomet galima ir nevėlu save tobulinti. Turi daug gabumų ir jeigu nesuklysi, o teisingai jais pasinaudosi, pasieksi savo laimę. Tik niekuomet nepamiršk tų lietuvio idealų, už kuriuos kovėmės ir nebijojom mirti.

Tu, mergaite, kurios vardo čia nerašysiu (jį žino mano sesė) gali prisiminti, kad buvo toks partizanas, kuris daug apie tave svajodavo sunkiais savo gyvenimo laikais kaip apie moterį, su kuria tikėjosi sukurti šeimos židinį. Ne todėl tave mylėjau, kad būtum gražesnė už kitas arba turtinga, bet todėl, kad nepamiršai manęs ir sunkiu laiku, kai spaudė nelaimės ir visą laiką rodei seserišką širdį. Už seserišką meilę priklausytų atsilyginti broliška meile, bet kuo aš kaltas, kad mano sieloje atsirado jos daugiau. Juk tu nepyksti už tai? Aš noriu, kad, jei žinosi mano kapą, jį kai kada aplankytum, gėlėmis papuoštum, - neužmirštum savo pažado.

Daugiau nieko neprašau, tik linkiu pasilikti tokiai pat tautietei kaip iki šiol.

Iš kairės: Balys Vaičėnas-Lordas-Liubartas, Edvardas Vaičėnas-Edzka, Vincas Vaičėnas-Centas. Visi iš Vaičėnų kaimo. 1946 m.

Tau, tėvyne Lietuva, linkiu greičiau sulaukti laisvės, kuri taip miela ir mano nujautimu jau nebetoli. Visi vargai ir smūgiai tenepalaužia vieningo pasiryžimo kovoti už laisvę, bet kovos turi būti dar suintensyvinamos. Kritusieji už laisvę jus įpareigoja tęsti jų vestą kovą, kad jų pralietas kraujas

nenueitų veltui. Didžiausias kritusiųjų noras yra, kad jų idealai išsipildytų. Ant jų krauju atpirkto žemės augančių lietuvių vaikučių džiaugsmas jiems bus didžiausias atlyginimas. Atgavus laisvę, tau, Tėvyne, linkiu stiprėti dvasioje, kad ateity, jeigu panašus likimas pasikartotų, nebeatsirastų nė vieno išgamos lietuvio, kurių šiandien yra labai daug. Tenebūna tavo vaikų tarpe puikybės, paniekos nei išdidumo, ko seniau netrūkdavo. Teneniekina tavo pareigūnai ir daugiau išsilavinę žmonės prasto, pilka sermėga apsirengusio kaimiečio, kuris daugiausia už tavo laisvę aukojosi. Tavo laisvės kovotojų tarpe nebuvo nei mokytų žmonių, nei dvarų savininkų, o tik neturtingi susipratę lietuviai, daugiausia pratę valdyti rankose plūgą, dalgi ir kitus įrankius, todėl baltom rankom ponaičiai visuomet privalo atsiminti, kad jie pirmieji privalo reikšti pagarbą šiems žmonėms, kurie įrodė, kad moka dirbti ne tik ūkio darbus, bet reikalui esant pirmieji ir už ginklo tveriasi, ir kaunasi už tautos laisvę. Jie neieškojo kokių nors lengvatų, "spravkių", bet su ginklu rankose vargsta tėvynės vargą nuo pirmosios jo atsiradimo dienos.

Tiems, kurie sėdi dešimt metrų žemėse ir saugo vien tik savo gyvybę, linkiu išlindus iš urvo gerai nusivalyti pelėsius, skubiai apskelbti savo vargus, persekiojimus ir nuotykius (kurių turėsite bene daugiausia) ir nepamažint prisigrobti turto naudojantis patogių laikų. Žinoma, čia jūsų mokyti daug nereikia, nes šito amato jūs geriau už mane mokat. Gaila man jūsų! Tik gerai, kad tokių nedaug yra.

Nežinau, ko palinkėti jums, turtuoliai, kurie patys gerai apsirūpinę gailit vargstančiam partizanui duoti duonos kąsnį. Jūs geriau sušelpiat atsibasčiusius iš Rusijos įvairius šnipus, negu partizanus, kurie kovoja ir už jūsų gerovę. Jums telinkiu išaušus laisvei gerai suskaičiuoti savo gerus darbus ir nors kartą pajusti tikrą gėdą.

Ogi jums, išdavikai, kurie su tokiu uolumu mus išduodate ir persekiojate, ko linkėti? Keršto nelinkiu ir nenoriu, kad mano likusieji broliai jums keršytų, nes esu katalikas. Linkiu, kad šiame pasaulyje jus nuteistų civilizuotas teismas, o aname - tėtėisia Dievas pagal savo įstatymus. Daug jums galime padaryti priekaištų, jūs patys tą gerai žinot, bet aš jų neminėsiu, nes skaitau jus vertais pasigailėjimo, be moralės bei žmogaus vardo padarais.

Ant nieko pasaulyje nepykstu ir visiems skriaudėjams dovanaju, o jei

reikės, -mirsiu su žodžiais: "Už tikėjimą ir Tėvynę."

Balys Vaičėnas-Liubartas. Dienoraštis. 1945-1946 m.

Kelia susižavėjimą ir nuostabą žmogaus, pasmerkusio save negandoms ir mirčiai, taurumas, ryžtas ir tikėjimas. Tų pačių 1945-ųjų rugsėjo 9-tąją, vos prieš kelias dienas išgyvenęs dar vieną — daktaro Aleksejevo — netektį, B.Vaičėnas-Lordas įrašė dienoraštin vieną iš kelių žinomų savo kūrybos eilėraščių:

*Aptemo saulė giedrią liepos dieną
ir ūkanos pasklido ant laukų
ir užgulė tamsi ledinė siena
ant mūsų - Tavo, Lietuva, vaikų.*

*Mes gimėme pastogėje šiaudinėj
dienas praleidom su savais savi
mūs jėgos skirtos Lietuvai tėvynei,
bet jas išplėsti nori svetimi.*

*Prieš šimtmečius, kai šventi laužai rūko
mūs protėviai už laisvę kovės dar
tau, Lietuva, tvirtų sūnų netrūko,
tikėk, netruks didvyrių ir dabar.*

*Ir ejom mes, gimtų namų netekę
tvirti į kovą, vilties kupini,
paklausti "kur"? ryžtingai teatsakę:
Laukit, sugrįšim laisve nešini.*

*Ir slinko dienos gražios ir saulėtos,
bet mums jos buvo tamsios lyg naktis,
Kad mūsų žemę Lietuvą gėlėtą
svetimi padai tebemindo vis.*

*Ateis tas laikas, lemiama minutė,
ir laisvės varpas galingai užgaus.
Tada tau, brangi Lietuva motute,
saulėtas laisvės rytas teišaus.*

*Sugrįš diena, žydės vėl baltos rožės
ir bus laimėta ši sunki kova,
tada po sodžius, po laukus ir pievas
dainuosiu tau, brangioji Lietuva.*

O ta diena nesiskubino. Iš Agurkiškio miško Tumašiukai perėjo Lietuvos-Latvijos sieną ir apsistojo Raudinės miške (V.Streikutės-Daukienės pasakojimu). Pirmosiomis 1945-ųjų rugsėjo dienomis įvyko susidūrimas su priešu netoli Ėglainės (Eglutės), ties Gudais. Prie vadinamojo Gudų Mierkio dvarelio tada žuvo trys Tumašiukų būrio partizanai: Stundža ir dar du.

Raudinės miške dideliame, apie 160 kovotojų būriui buvo nelengva. Tada nuo Antano Streikaus atsiskyrė K.Ramanauskas, Ivaškos būriai. K.Ramanauskas po kiek laiko su savo vyrais grįžo į Agurkiškio mišką, Ivaška – į Suvieko apylinkes. Juozas Streikus-Stumbras (su juo – ir sesuo Valė, brolis Lidorius-Girėnas) buvo pasiūstas į Salotės mišką, tikintis užmegzti ryšius su Latvijos partizanais.

Kai J.Streikus grįžo prie Raudinės, iš ryšininkų sužinojo, kad tėvas žuvo. Kautynės įvyko 1945 m. rugsėjo 12 d. (datą nurodė mūšio dalyvė L.Abariūtė-Ersloviene) ir yra žinomos Raudinės kautynių vardu.

Vyties kuopos partizanai. Iš kairės: Albinas Dručkus-Sūnus, Juozas Streikus-Stumbras.

Juos išdavė ryšininkas: atvedė į stovyklą skrebus ir kareivius. Sargybai pastebėjus, kad miškas supamas, partizanai ėmė trauktis. Veržiantis iš apsupimo A.Streikus liko dengti ir žuvo. Išsigelbėti pavyko tik sužeistai į galvą Leokadijai Abariūtei ir sužeistam į koją Antanui Ivaškai. Be A.Streikaus, tada žuvo Vincas Zamarys iš Samanių kaimo, Juozas Varnas, Marinas Varnas, Bronius Bučanka, Burokas, latvė mergaitė Liucija – iš viso aštuoni partizanai. Du lavonai po kautynių gulėjo numesti Imbrade, penki – Antazavėje. A.Streikaus lavono niekas nematė.

Gal po kokios savaitės, 1945-ųjų rugsėjo antrojoje pusėje, B.Pupeikio-Tauro vyrai surengė vietinių gyventojų prašymu pasalą pagarsėjusiam žiaurumais Ėglainės milicijos viršininkui Baravykui. Prasidėjus susišaudymui, viršininkas žuvo, tačiau greičiausiai ne nuo partizanų, o nuo savųjų kulkos, nes šauta buvo į nugarą. Po šio incidento prasidėjo aršus kariuomenės siautėjimas ir įvyko Ėglainės (Ėglainės miškas yra Lietuvos-Latvijos pasienyje tarp Ėglainės ir Subatos) mūšis (1945 m. rugsėjo pabaigoje). Mūšyje, kuriame dalyvavo maždaug 30 žmonių B.Pupeikio-Tauro būrys, žuvo: Valė Pupeikytė (vado sesuo) iš Lygalaukio kaimo, Antanas Tumėnas iš Šniukštų kaimo, Balys Žydeliūnas.

Ėjo 1945-ųjų ruduo. Kovos įtampai augant, B.Vaičėno užrašuose beveik pagrėčiui atsirado dar du netekimo skausmu paženklinti įrašai:

A. A.

1945 m. rugsėjo m.16 d. Lietuvos Laisvės kovotojų mirtimi mirė Smalinskas Alfonsas ir Marcinka Petras.

Gražus neišpasakytai yra Dievo sukurtasis pasaulis, kuriame yra kampas, Lietuva vadinamas, jau nuo senų amžių. Ir jūs tame krašte gimėt, kad mylėdami Dievą, savąjį kraštą, savo brolius, gerbdami senovės papročius ir savąją kalbą, atliktumėt žmogaus kelionę. Jūs tikėjotės sutikti daug džiaugsmo, surasti savo laimę, būti savo tėvų užlaikytojais, silpnesnių užtarėjais, bet į Jūsų tikslą pastojo kelią atsibastęs iš rytų žiaurus tironas, ir jūs suklypot pusiaukeylyje. Suklypot ir nebekėlėt kartu su savimi nešdamiesi ir kilnius siekimus, gražias idėjas. Šalta gimtoji žemė sušaldė jūsų kūnus, nors jūs ją savo krauju mėginot šildyt. Nelygioj kovoj tironas palaužė jūsų jėgas ir kurčiai apsidžiaugė. Bet veltui jo džiaugsmas, nes jūsų valią nugalėti jis bejėgis. Ji bujoja dar tūkstančiuose lietuvių krūtinų. Per aukas ji darysis

dar tvirtesnė, kol pagaliau tironija bus nugalėta. Jūsų kūnus vežiojo po miestelius, kur triumfališkai juos spjaudė ir niekino žmogaus vardo netekę išgamos. Tačiau tuo jie tik išgarbino jus kaip didvyrius, paaukojusius savo gyvybę už Tėvynės laisvę, patys rodydami savo bejėgiškumą. Jūsų tauta prispausta: ji negali viešai išreikšti skausmo dėl palaužtos jūsų jaunystės, ji negali jūsų kapų papuošti vainikais, bet kiekvienas doras lietuvis pastatė jums paminklą savo širdyje, kuris bus nesugriau-namas, kol plaks pati širdis. Nors jūs jau mirėt, bet mums dar gyvi ir dalyvaujat partizanų ne-baigtuose žygiuose. Parti-zanai, bendrai su jumis

Vyties kuopos partizanai. Iš kairės: Antanas Vartibavičius-Tėvas, Izidorius Streikus-Girėnas

kentę skausmus, niekuomet jūsų neužmirš, o audrai praūžus, gyvieji ateis ant jūsų kapų pasakyti: "Jūs žuvote ne veltui" ir pakviesti dalintis džiaugsmu, kuris ir jums priklausys. Laisvei išaušus, kiekvieną pavasarį jūsų pralietas kraujas pražys gražiausiomis gėlėmis, kokios tik žydi mūsų sesių darželiuose, o tauta liūdės ir didžiulisis turėjusi sūnų-didvyrių.

Bet kova dar tebevyksta. Ties jumis mes negalime ilgai sustoti liūdesiui, nes ir mums tas pat likimas gresia. Tad ilsėkitės ramūs savo, atėjūnų mindžio-jamaj žemėj, kurios atpirkimui, vieni iš pirmųjų, sudėjot brangiausią auką.

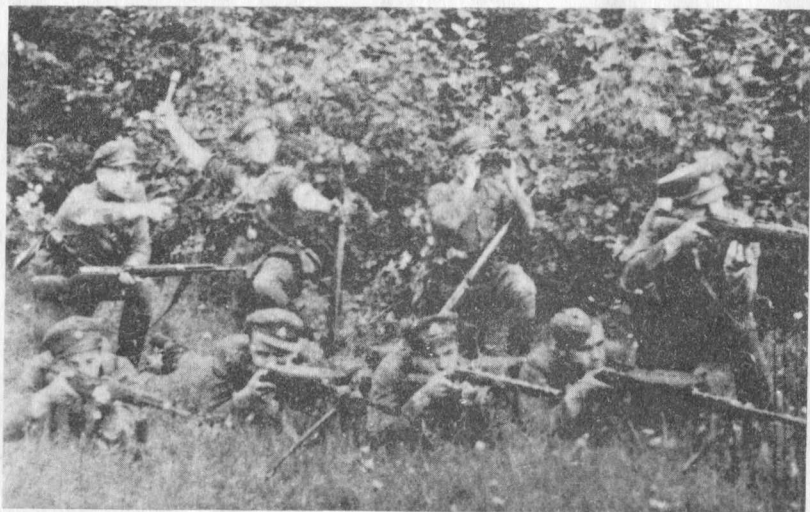
A. A.

1945 m. rugsėjo m. iš 26 į 27 d. naktį Busiškių km. iš pasalų pasiųsta budelių mirtis išplėšė dar vieną partizaną Smalinską Antaną.

Kodėl nebaigęs savo kelio Tu suklupai po savo vargų našta? Kodėl atsiskyrei iš mūsų tarpo, kai Laisvė taip nebetoli? O Viešpatie! Kada gi baigsis tas nuolatinis gyvybių aukojimas ant mūsų tautos laisvės aukuro!

Paslaptingai ošia miškas, gailiai ašaroja dangus, o tavo žemėje siaučia audra. Nepaprasta tai audra. Tūkstančiai didžiausių perkūnijų nepadarytų tiek žalos, kiek šitoji susidedanti iš žmogaus atvaizdą turinčių tvarinių gauja, žvanginanti ginklais, savo žvėrišku elgesiu nelenkianti nė seniausio senuko, nei silpnos moteries nei mažo kūdikio.

Mes liūdime prie naujai supilto kapo (savo mintyse įsivaizduojamo) ir ryžtamės didesnam tikėjimui į Viešpatį, į nesugriaujamą jo pagalbą. Mirtis mums jau nebeatrodo svetimu dalyku. Su jos jausmu jau apsipratome. Kiekvieno idėjos brolio mirtis tik padidina mūsų viltį į sugriuvimą supuvusios vergijos ir į sugrįžimą laisvės. Laisvės varpas jau skamba, tačiau Tu jo jau negirdi. Negirdime nei mes, nes tironas stengiasi mus apkurtinti, tačiau

Vyties kuopos partizanai pratybų metu. 1946 m.

mes tai jaučiame lietuvišku instinktu.

Subyrės vergijos pančiai, sulauks teisingo atpildo žiaurieji budeliai, tavo kapą puoš darbščios lietuvių rankos gėlėmis bei laistys tyriausiomis skaumo ašaromis. Tu jau nepakilsi iš po slegiančio žemės kauburio, bet tavo atvaizdas bus prieš mūsų tautiečių mintis, o tavo pasišventimas skambės jų dainose. Juk tai brangiausiai apmokėtas tikslas - kurti savo tautai ateitį.

Tad ramiai ilsėkis, didvyri, didvyrių žemėje.

Idėjos brolis

Balys Vaičėnas-Liubartas. Dienoraštis. 1945-1946m.

1945 m. lapkričio 20-22 dienomis Vyties kuopa įsirengė žiemai bunkerį, kurį pavadino tvirtove "Poilsis". Čia partizanai tikėjosi sulaukti pavasario, čia B.Vaičėnas-Lordas apžvelgė praėjusius metus, čia sukūrė ir antrąjį iš dviejų žinomų savos kūrybos eilėraščių:

*Užaugau Lietuvoj, šalėlėj mylimoj,
atėjo priešų daug, ir laisvę praradom.*

*Turėjome vadų, ne vieną ir ne du
pabėgo be kovos, palikę mus varguos.*

*Pajungę priešai mus išdraskė ir namus,
ilgai aidai kartos, laisvos šalies raudos.*

*Žiūriu į laukelius, karžygių kapelius
o širdžiai neramu, kad veža iš namų.*

*Čekistai Stalino Lietuvą dalino
ir vežė nekaltus, vagonuos užkaltus.*

*Žiauri Maskva į mus sukruvino nagus
paplūdome kraujuos, kančių naujuos skausmuos.*

*Atėjo vokiečiai, mes manėm, kad svečiai
jie žvėrys kruvini, vėl gaudė kaip šunis.*

*Mus vežė keleliais, Berlyno vieškeliais
Ko vietoj nenudės, Saksonijon lydės.*

*Paniekintas kenčiu, bet galas bus kančių
Kentėk ir tu šalie, grįš laisvė ir dalia.*

*Rudiems ir raudoniems, bus galas jiems visiems
Čekistai sudrebės ir niemcai prie duobės.*

*Žinau, kad neilgai tie pančiai ir vargai,
tu būsi vėl laisva, brangioji Lietuva...*

Artinosi 1945-ųjų Kalėdos. Iš sovietinės armijos pabėgo ir slapta grįžo į namus Dručkaus Jono sūnus Vytautas. Po pusbrolio Balio Dručkaus nužudymo (1945 m. gegužės 2 d.) Vytauto sesuo Anelė parašė jam laišką ir maskuota forma, padrikais žodžiais viską papasakojo. Vytautą ši žinia labai sukrėtė. Jis apsisprendė, kaip vėliau pats pasakojo, "žudikų armijoje netarnauti". Tarnybos bičiulis karininkas lietuvis davė šiek tiek pinigų ir Vytautas 1945 m. rudenį jau buvo namuose. Netrukus susisiekė su B. Vaičėnu-Lordu ir išėjo į mišką. Įsitraukęs į partizanų gretas, perėmė žuvusio Alfonso Smalinsko slapyvardį – Šernas, ir kovos draugų akivaizdoje davė iškilmingą Lietuvos

Iš kairės: Emilija Vaičėnaitė, Vytautas Dručkus-Šernas, Antanina Dručkutė-Virginija

Laisvės Armijos kovotojo priesaiką.

Nuo tos dienos Lordas-Liubartas-Pavasaris ir Šemas nebesiskyrė iki pat mirties...

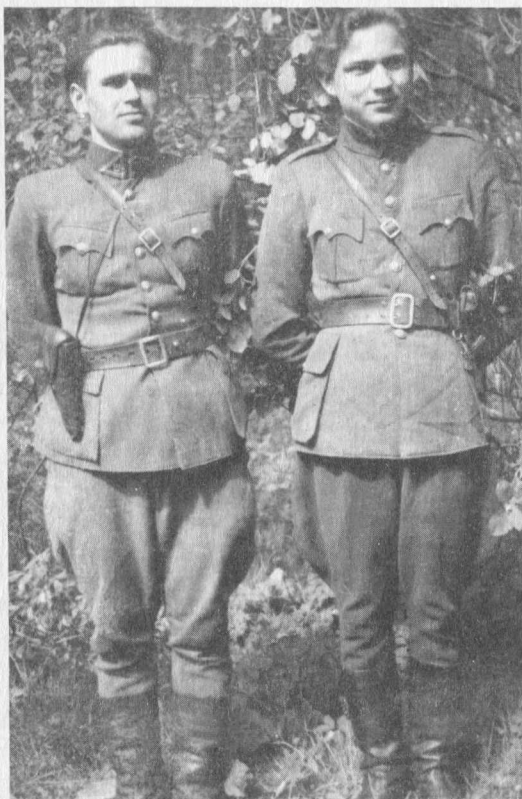
1945 m. gruodžio 20 d., ketvirtadienį, B.Vaičėno-Lordo vyrai iškeliavo į tvirtovę "Poilsis" žiemoti. Paskutiniąją besibaigiančių metų dieną B.Vaičėno-Lordo dienoraštyje atsirado trumpas įrašas. Artėjant vidurnakčiui, Lordas "liūdną senųjų metų balansą" apibendrino kiek plačiau:

1945

Senieji metai baigėsi, kartu su savim nusinešdami senas nelaimes, vargus, sielvartą ir ašaras. Tai metai, pilni kartėlio, į žmogaus amžių įsirežę giliu bruožu. Bet jie jau baigėsi, ir tų vargų, rodos, lyg nebūta. Nors norisi seniems metams daryti priekaištų, bet kai jau viskas praleista praeitin, tegu sau lieka. Linksma viltis ir idealus, kurie neišsipildė praeitais metais, mes nešamės į naujuosius. Atsisveikindami su senaisiais, liekame prispausti nekaltai išlieto kraujo, spardomų sušalusių lavonų, sielvarto ir kančios vardų. Sudiev Jums...

Niekur. Liūdnas senųjų metų balansas

*Balys Vaičėnas-Liubartas.
Dienoraštis. 1945-1946 m.*

Vytautas Dručkus-Šernas ir Adolfas Žukauskas 1946 m.

STASIO KLIGIO-AŽUOLO IR BRONIAUS VAIČENO-SAKALO ŽŪTIS (1946-1947)

B.Vaičeno-Lordo 15 vyrų būrys tvirtovėje "Poilsis" sulaukė Naujųjų – 1946-ųjų metų:

1946

Sveiki Naujieji Metai! Sutinkame jus tikėdamiesi sulaukti daug džiaugsmo, kurio senieji taip šykštėjo. Ateiname prispausti vargų ir pavojų, bet tikimės, kad jie, peržengus jūsų slenkstį, baigsis. Sakykite, argi mūsų tautos sudėtos aukos nevertos tautos troškimų išsipildymo? Pradėdami jus mes turime daug pasiryžimo savo tikslui pasiekti dėl kurio ir mirtis nebaisi. O tas tikslas tai: klausytis laisvai skambančių dainų, matyti besidžiaugiančius savo tautiečius, jų ramų darbą ir trispalvės bei Vyčio šešėlyje pajusti tikrąjį ramumą bei džiaugsmą. Tad pradėdam, tikėdamiesi, kad mūsų neapvilsit.

Balys Vaičėnas-Liubartas. Dienoraštis, 1945-1946m.

Netektys, pavojai, lydėję 1945-aisiais, nepalaužė B.Vaičeno-Lordo. Tai, beje, matyti ir iš jo ketureilio, sukurto "Poilsyje" 1946 m. sausio 9 d.:

*Ir einu aš per Lietuvą plačią
man supa mirties sūkurai
bet širdį turiu vis tą pačią
kurią, motina, Tu man davei...*

Sausio 29 d. B.Vaičeno dienoraštyje atsirado lakoniškas įrašas:

*[tempta. Barzdos sudr.[umsta] ramybė. Svečias Blinovas. A+A.
Rok[unda]. Vakare atėjo Matas. Persikėlimas.*

Tą dieną masiškai siautėjant kariuomenei, prie savo bunkerio buvo užklupti Vyties kuopos, Rokundos būrio vyrai. Susišaudžius žuvo Rokunda, Kleinys, Karalius ir J.Kuveikis.

Tų pačių metų rugsėjo 4 d. patekę į pasalą žuvo Vaitėnas ir Kietis, rugsėjo 25 d. – Barzda.

Rengdamiesi 1946-1947 metų žiemai, Vyties kuopos partizanai Latvijos-Lietuvos pasienyje, Bebrinės miške, įsirengė bunkerį. 1946 m. lapkričio viduryje dalis vyrų (tarp jų buvo ir pakeitęs slapyvardį B.Vaičėnas-Liubartas) išėjo į Vaičėnų kaimą maisto. Apsistojo netoli Juozo Dručkaus sodybos. Apie jų atvykimą gavome žinią. Ryte nuėjus į miškelį radau juos miegančius: nuo šalčio apšerkšniję, galvas užsidangstę švarkais. Tik sargyba budėjo. Atsikėlę džiaugėsi, kad gerai įsirengė bunkerį, kad gavo rūkytos mėsos, maišą pupų.

Grįžę atgal pamatė, kad, jiems nesant, būta kautynių: bunkeris išdraskytas, kulų išvarpytos eglaitės, aplink – kraujo dėmės.

Pasirodo, kad du iš likusių bunkeryje partizanų pradėjus snigti išėjo iš bunkerio. Jie tikėjosi, kad pėdas užsnigs, tačiau lyg tyčia greitai liovėsi snigti ir pagal pėdas sribai at-

Iš kairės: Irutė Dručkutė, Petriukas Dručkus, Vincas Vaičėnas-Centas, Andrius Dručkus-Kerštas Vaičėnų miške. 1946 m.

sekė iki bunkerio. Sargyboje stovėjęs Stasys Kligys-Ažuolas, pastebėjęs atslenkantį priešą, puolė į vidų, perspėjo apie pavojų, o pats vėl iššoko laukan ir paleido ugnį. Priešo paleista automato serija per kelius pakirto abi kojas ir Stasys leisgyvis sukniubo prie bunkerio. Tai įvyko 1946 m. lapkričio 13 d.

Tuo pat metu iš bunkerio su kulkosvaidžiu rankose išpuolė Bronius Vaičėnas-Sakalas (Balio Vaičėno-Liubarto brolis) ir, neleidamas stribams prisiartinti, pridengė likusių partizanų atsitraukimą. Jausdamas besiartinančią mirtį, sužeistas Stasys maldavo Bronių greičiau jį pribaigti, tačiau šis negalėjo: du kartus buvo nukreipęs brauningo vamzdį į draugo smilkinį ir abu kartus nuspausti gaiduką neužtekė jėgų...

Draugai jau buvo pasitraukę, kai Broniui-Sakalui baigėsi šoviniai. Nepalikdamas kulkosvaidžio, ėmė trauktis ir jis. Bėgantį priešas kelis kartus peršovė, viena kulka kliudė koją. Iš paskutiniųjų pavyko atitrūkti nuo persekiotojų. Netekęs daug kraujo, bejėgis po kiek laiko susmuko ant miško samanų. Tokį jį ir rado vietinis latvis. Rizikuodamas savo gyvybe, parsigabeno sužeistąjį į namus, paslėpė užkrosnyje (tarp duonkepės krosnies ir sienos buvo tarpas – čia ir įrėngė šiokią tokią slėptuvę) ir slaugė.

1947 m. pradžioje, Trijų Karalių dieną, į trobą įgriuvo įtartini, užgavėnių kaukėmis prisidengę vyrai. Kur buvę nebuvę, dairėsi po užkampius, ypač juos domino krosnis bei užkrosnis. Šeimininkas pajuto pavojų, ir tą patį vakarą sutemus Bronius išėjo. Susitarė, kad jei neras saviškių, po trijų dienų sugrįš. Per tą laiką šeimininkas savo ruožtu žadėjo pasistengti surasti partizanus savais kanalais.

Vos tik Bronius išėjo, į šeimininko namus įgriuvo saugumiečiai. Nieko neradę, surengė pasalą.

Po trijų dienų, neradęs saviškių, prie trobos grįžo Bronius ir, nieko įtartino nepastebėjęs, pabeldė į langą. Saugumiečiai iš vidaus paleido ugnį, ir Bronius-Sakalas krito, suvarpytas kulku. Tai įvyko 1947 metų sausio mėnesį, naktį iš 16-osios į 17-ąją. Dar gyvą nuvežė į Bebrinę ir leisgyvį numetė aikštėje. Tik po pusantros paros, visai išsekęs, Bronius mirė.

B. Vaičėnas-Liubartas skaudžiai išgyveno brolio žuvimą. Sužinojęs apie jo mirtį, savo dienoraštyje paliko tokį įrašą:

*"Likimas sulaužys didvyrio krūtinę,
tik nieko nebijo valia geležinė"*

1947 m. sausio mėn. iš ketvirtadienio 16 į 17 naktį suklupai jaunas, pilnas energijos ir gyvenimo vilčių nuo kulkos, pasiūstos žiauraus budelio, kuri negailestingai nutraukė Tavo gyvenimą. Neapraudojo Tavęs sena motina, sesuo, brolis nei kiti giminės, neužmerkė akių ir neatsisveikino, tik žiaurūs Tavo žudikai kurčiai juokėsi Tave negyvą išniekindami. Veltui lauks Tavęs motina - nebenušluostysi jai ašarų nuo suvytusio veido. Žaizda, likusi jos širdyje nuo su Tavim atsisveikinimo dienos, pasiliks amžinai. Tu mirei kaip žmogus, pasiryžęs nenusilenkti neteisybei, nors ta neteisybė buvo už Tave daug galingesnė. Tu jau miręs... Tu niekad nebepakelsi rankos prieš savo engėjus. Bet dvasia Tavo liks gyva ir jos neįstengs nugaltėti joks budelis. Veltui jis tyčiojosi ties sustingusiu Tavo kūnu. Tai tik laikinas, sadistiškas džiaugsmas. Nenugalėti jam dvasios, bujojančios tūkstančiuose jaunų krūtinų. Ateis diena, kai budeliui triumfuojant pergalės didybė, - triumfuos

Šiuose Lukštinių kaimo laukuose 1947 m. spalio 4 d. kautynėse su okupantų kariuomene žuvo Vyties kuopos partizanai: Jonas Jozėnas-Jonas Didysis, Balys Bislys-Tūzas, Ksaveras Turkevičius-Bagdonas, Augustas Medikis-Aidas, Jonas Medikis- Lokys.

jos menkyste.

Ak, kaip aš norėčiau Tave vėl savo akyse matyti! Ramų, pilnomis meilės akimis. Nors esu gerai įsitikinęs, kad Tavęs jau tikrai gyvųjų tarpe nėra, bet vilties žiburio neįstengia užgesinti žiauri tikrovė.

Taip, mes dar susitiksime ten, kur viešpatauja amžina ramybė, kur nebesipyksta priešas su priešu, kur nereikalinga jokių turty, kur pilnai užtenka vieno pilkos žemės kauburio.

Tavo brolis B.

Balys Vaičėnas-Liubartas. Dienoraštis, 1946-1947m.

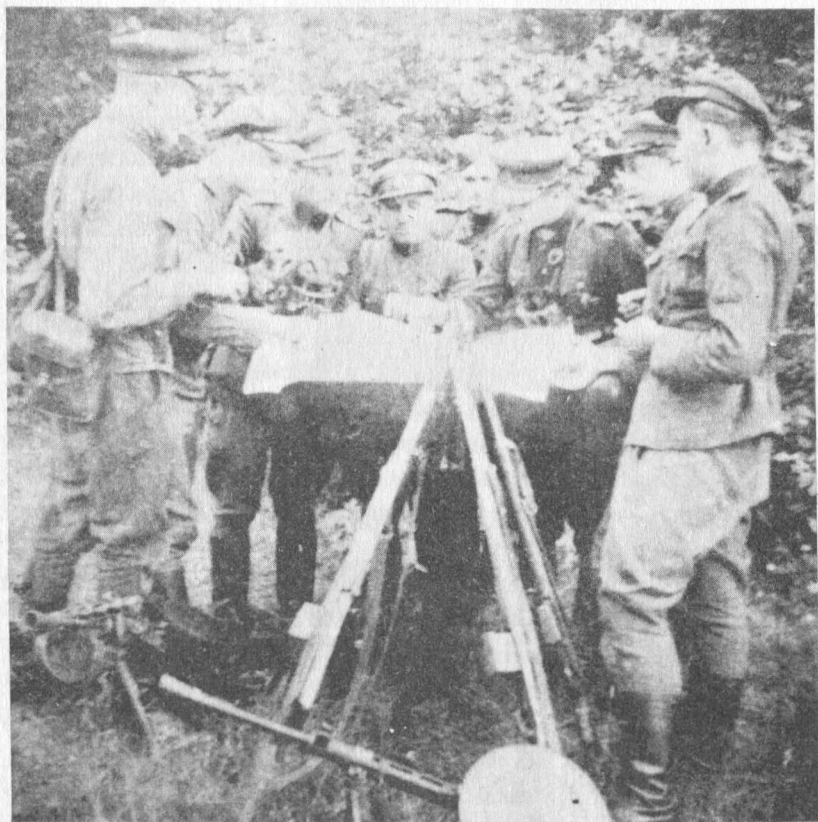
1947 m. rudenį Vyties kuopą sukrėtė dar viena netektis. Spalio 4 dieną Salinių kaime (Antazavės vls., Zarasų aps.) išduoti žuvo Tarzano vadovaujamo būrio vyrai: Kazys Kavoliūnas-Tarzanas, Ksaveras (Severas) Turkevičius-Bagdonas, Jonas Jozėnas-Jonas Didysis, Augustas Medikis-Aidas, Jonas Medikis-Lokys, Balys Bislys-Tūzas. Juos, stovyklaujančius ūkininko Ragulio kluone, išdavė, sako, pats šeimininkas Ragulis, po to įvykio kažkur skubiai išsidanginęs. Tai buvo vyrai, kuriais iki savo išvažiavimo į Radviliškį, tiesiogiai rūpinausi, ne kartą ėjau jiems žvalgybą, buvau išvedęs iš ne vienos keblios padėties. O ir Radviliškyje gyvendamas, kiekvieną kartą grįžęs į tėviškę su jais susitikdavau. Šiai grupei priklausė dar vienas partizanas, kuris nedalyvavo šiose kautynėse, nes buvo patikėjęs sovietinės valdžios pažadais ir legalizavęsis. Tai Jonas Tamoliūnas-Mažasis Jonas. Tačiau ir jo lemtis susiklostė nepavydėtina: buvo nuteistas, atkentėjo lageryje ir grįžęs netrukus mirė. Liko tik prisiminimai ir keletas laiškų, rašytų Jono Tamoliūno-Mažojo Jono, pasižymėjusio šmaikštumu ir geru stiliumi.

1946-ieji B.Vaičėnui-Liubartui prasidėjo brolio mirtimi, 1947-ieji baigėsi pusbrolio mirtimi.

1947 m. gruodžio 18-osios vakarą į Valainių sodybą Samanių kaime (Suvieko apyl, Zarasų aps.) atvažiavo arkliais trise: Vincas Vaičėnas-Centas, Miškinis ir dar vienas, kurio pavardė nežinoma. Norėjo papildyti atsargas žiemai. Pernakvojo, o kitą dieną, t.y. gruodžio 19-osios pavaikare, susikrovė maistą, kitus reikmenis ir išvažiavo. Netoli pavažiavus, visai netikėtai susidūrė su stribais, ieškančiais po apylinkę samagono. Vežimams prasilenkiant įvyko susišaudymas ir viena kulka mirtinai kliudė Vincą (B.Juškevičiūtės-

Valainienės pasakojimu).

Pirmųjų metų patirtis parodė keletą dalykų. Pirmą, dvejus pirmuosius metus, t.y. 1944-1945 m., Vyties kuopa buvo stipri jėga, galinti atvirai stoti į kautynes su priešo kariuomene ir net laimėti. Antra – atviros kautynės su aiškiai pranašesniu priešu yra neperspektyvios. Todėl 1946-1947 m. buvo pereita prie naujos taktikos: kuopa išsiskirstė būriais po 5-7 kovotojus ir, kiek įmanoma, ėmė vengti susidūrimų su gausesnėmis priešo jėgomis. Be to, Vyties kuopos partizanai vengė susidurti su reguliaria kariuomene, tačiau sribų nepaisė iki pat 1949 m. pabaigos.

5-tos Lokio rinktinės partizanai

Ypač skaudus smūgis partizaniniam judėjimui buvo masinė 1947-ųjų metų deportacija, kai buvo ištremta daug ūkininkų, kurie buvo svarbiausi partizanų rėmėjai. Tarp ištremtųjų buvo daug partizanų ryšininkų ir globėjų. Tuo pasinaudojo sovietinė žvalgyba ir okupantų kolaborantai. Nepaisant to, kad partizanai kovojo kilniai ir garbingai, okupantų priemonės buvo žiaurios ir niekingos. Siekiant sumenkinti partizanų kovą, apjuodinti juos, buvo rengiami specialūs būriai, kurie partizanų vardu plėšdavo ir žudydavo gyventojus. Toks būrys buvo atsibastęs ir į Obelių apylinkę. Berods dar 1945 metų rudenį gretimuose Mielonų, Mičiūnų kaimuose pasirodė niekam iš vietinių nežinomas būrys, pasivadinęs partizanais. Jie apsistodavo pas turtingesnius ūkininkus Kanapečką, Apuoką, kitus, išdidžiai ir atvirai vadindavo save Lietuvos partizanais. Kai kurie buvo apsirengę Lietuvos kariuomenės uniforma, turėjo prisisagstę ženklų. Tačiau labai įtartinas žmonėms atrodė jų brutalus elgesys. Dieną jie išeidavo į miškus, o naktimis grįždavo pas ūkininkus, kas kartą vis pas kitus, ir pradėdavo šeimininkauti lyg savo namuose: imti iš podėlių lašinius, dešras, landžioti po spintas, grobti visa, ką geresnio rasdami, tempti į tamsesnius kampelius merginas. Po jų apsilankymo sodybose nelikdavo jokie geresnio daikto, skanesnio kąsnio. Šie "partizanai" aiškino: miške ne pyragai – nori nenori turi plėšti iš žmonių. Ūkininkams kilo įtarimas, kad čia slypi klasta. Kalbos apie "partizanų" plėšikavimus plačiai pasklido, gyventojai sunerimo, pradėjo nebeįsileisti jų į namus. Atėjo žmonėms perspėjimai ir iš tikrųjų partizanų. Vieną tokį laiškėlį buvo gavęs ir šių eilučių autorius: "Būkite atsargūs, mums neaišku, kas tie plėšikautojai". O apsišaukėliai, neįleisti į namus, priekaištavo: "Mes kraują liejame, rizikuojame gyvybe už Lietuvą, o jūs mums kąsnio gailite."

Po kelių dienų šie "partizanai" atsidūrė jau kitame, Galažerių kaime ir ten bandė apiplėšti pasiturintį ūkininką Balužį. Kilo atviras priešiškusmas. Net ir tie, kurie prijautė partizanams, ėmė aiškinti, kad iš jų nebėra ko tikėtis, matyt, sužvėrėjo miškuose: "Alkis, šaltis ir baimė žmones žvėrimis pavertė". Nors dalis ūkininkų patikėjo, kad tai gali būti tikri partizanai, tačiau didesnė dalis abejojo: labai jau akivaizdi ir vieša buvo jų drąsa. Viena moterėlė, sutikusi Rokiškio-Zarasų vieškelio važiuojantį karinį dalinį, ėmė ir paprašė jų išgelbėti kaimą nuo miškininkų. Kariškiai tučtuojau sureagavo: apsupo kaimą, bet... šūvių nebuvo. Pavakary žmonės matė, kaip kariškiai ir "partizanai"

draugiškai šnekučiavosi atsisveikindami. Kariams išvažiavus, netrukus dingo ir "partizanai".

Į partizanų gretas būdavo stengiamasi įterpti agentus. Bandytas įsiskverbti į J.Streikaus-Stumbro būrį baigėsi nesėkmingai. 1947 m. rugpjūčio mėn. Ilūkstės (Latvija) saugumo viršininkas majoras Matvejus Buninas organizavo Streikų likvidavimo operaciją. Tam buvo pasiūstyti į jų būrį specialiai parengti agentai Auzenis ir Eduardas Pleps. Partizanai agentus iššifravo. Tardomas E.Pleps prisipažino ir pasakė šifruotes bei ryšių su NKVD punktus. Auzenis partizanų karo lauko teismo nuosprendžiu

buvo sušaudytas, o E.Pleps padėjo likviduoti majorą M.Buniną ir jo pavaduotoją. Partizanai iš nukautų saugumiečių paėmė prancūzišką kulksvaidį, du pistoletus ir M.Bunino kepurę. Tai įvyko 1947 m. rugpjūčio 14 dieną. Ant M.Bunino lavono E.Pleps paliko raštelį: "Taip keršija latvių partizanai."

Žuvusių partizanų kūnus įvairiausiais būdais niekindavo: pamesdavo miestelių gatvėse išrengtus, nuautus, kad kuo labiau įbaugintų žmones, kad šie nedrįstų priešintis okupantui, tačiau tai nepadėjo. Nepaisant akivaizdžios priešų persvaros, žmonės tęsė kovą su kruvinu okupantu.

Iš kairės: Liucija Klaucenaitė, jos tėvas Antanas Klaucenas, Valė Streikutė. Bušų sodyba Ėglainės apylinkėje (Latvija). Klaucenų šeima globojo Lietuvos partizanus, tame tarpe ir Streikus. 1959-1960 m.

LOKIO RINKTINĖS VYTIES KUOPOS STRUKTŪRA

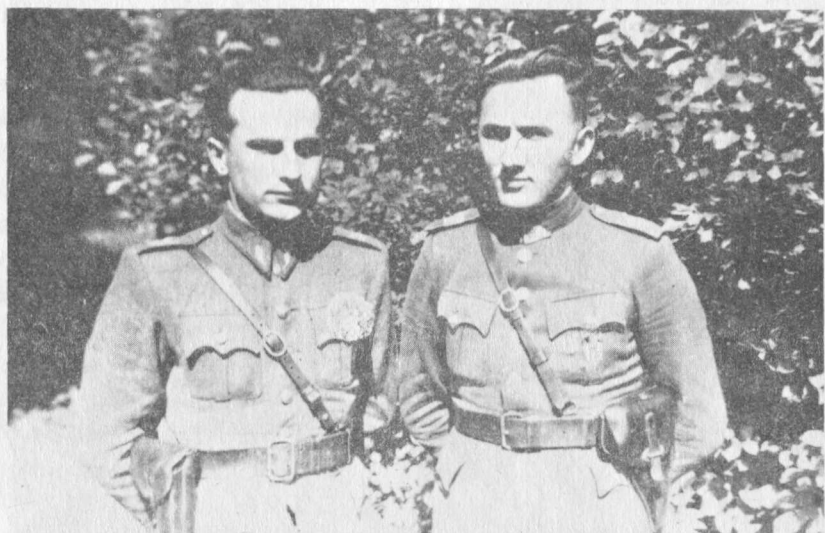
B.Vaičėno Vyties būrys pirmaisiais metais priklausė Lietuvos Laisvės armijai (LLA). Paskutinis būrio priklausomybės LLA patvirtinimas yra 1948 m. liepos 17 d. Lokio rinktinės vado pavaduotojo Žaibo laiškas B.Vaičėnui-Liubartui. Taip pat žinoma, kad B.Vaičėnas-Lordas 1944-1945 m. ėjo 3-iosios LLA apygardos Obelių valsčiaus būrio vado pareigas.

1948 m. vasarą B.Vaičėnas-Liubartas užmezgė ryšį su Lietuvos partizanų

5-osios Lokio rinktinės vadas Steponas Grumbinas-Audra

(LP) vadovybe, ir jo būrys netrukus buvo prijungtas prie bendro partizaninio sąjūdžio. Liubarto kovotojai buvo "oficialiai priskaityti prie bendro partizaninio Sąjūdžio ir priskirti prie LP 3-ios Vytauto Apygardos, 5-os Lokio Rinktinės kaip Vyties kuopa". Norime pabrėžti – oficialiai, nes nuo pat veikimo pradžios Lordo-Liubarto vyrai palaikė glaudžius ryšius su Rokiškio, Zarasų ir Utenos apskrčių, Žaliosios girios (Panevėžio aps.) partizanais. Šitoks pavaldumas išliko iki 1951 m. pavasario, kada buvo likviduotas rinktinės štabas ir nebeliko kam paklusti. Deja, išsamiau apibūdinti organizacinę-struktūrinę padėtį 1944-1948 m. pirmojoje pusėje negalime. Pridurtime tik tiek, kad 1947 m. Vyties

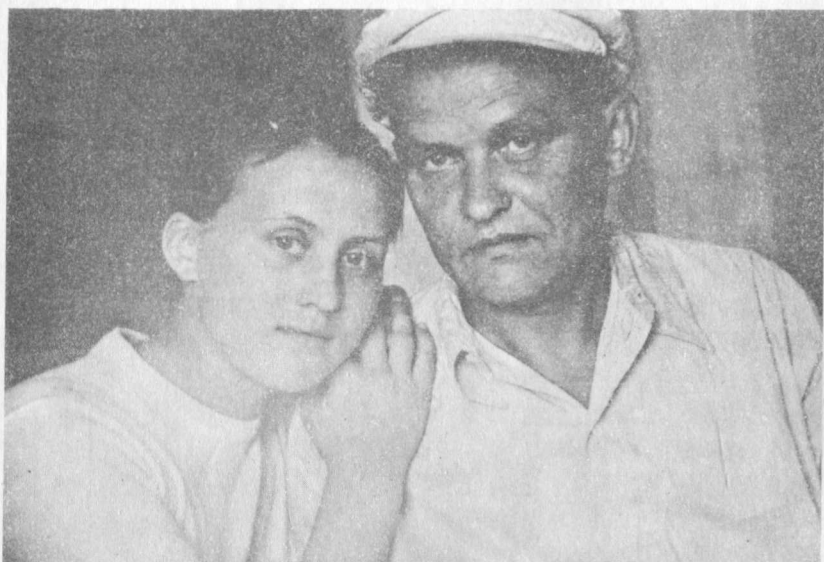
5-tosios Lokio rinktinės partizanai iš kairės: Vincas Araminas-Šermukšnis, Petras Araminas-Juodvarnis

kuopa priklausė LLA Gedimino rinktinei, kuri tuo metu buvo Bendrojo demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) struktūroje, o pats Lordas-Liubartas tuo metu turėjo dar vieną slapyvardį – Vymbala.

1948 m. kovo 1 d. Vytauto apygardos vadas suformavo tokią Lokio rinktinės vadovybę:

Rinktinės vadas – Audra [Stasys Grumbinas]; vado pavaduotojas – Žaibas [Drugys-Pranas Račinskas]; adjutantas – Žalgiris [Petras Cicėnas]; štabo viršininkas – Mindaugas; štabo rikiuotės skyriaus viršininkas – Šarūnas; štabo žvalgybos skyriaus viršininkas – Vilius; štabo ūkio skyriaus viršininkas – Juodvarnis [Petras Araminas]; štabo organizacinio skyriaus viršininkas – Šermukšnis [Vincas Araminas].

1948m. kovo mėn. 19 d. rinktinės vadui Audrai patekus į priešą nagus, nuo kovo 24 d. vadovavimą Lokio rinktinei perėmė jo pavaduotojas P. Račinskas-Žaibas. Rinktinės vadu jam buvo lemta išbūti beveik trejus metus.

Vyties kuopos būrio vadas Vincas Pupelis-Seniūnas su dukra Danute Mordovijo.
1961 m. spalio 11 d.

Pati Vyties kuopa, kurią vienu metu sudarė apie 85 kovotojai, 1949 m. buvo suskirstyta į keletą būrių:

Vyties būrys, kuriam vadovavo Juozas Žaržojus-Jazminas, būrio vado pavaduotoju buvo Vladas Krasauskas-Kukutis, Margio būrys – Pieperis ir Svotas; Gintaro būrys – Vincas Pupelis-Seniūnas ir Bandelė; Šarūno būrys – Edvardas Vaičėnas-Edzka ir Vytautas Dručkus-Šernas; Tarzano būrys – Erelis, jam patekus į nelaisvę, nuo 1949 m. gegužės 1 d. jo pareigas perėmė Vyties kuopos vado pavaduotojas Kirvis, kartu likdamas ir ankstesnėse pareigose; Šarkos būrys – Strazdas, jam žuvus, nuo 1949 m. gegužės 1 d. Pūkas; Birutės būrys – Izidorius Streikus-Girėnas.

Pastarajam būriui iki 1949 m. sausio vadovavo Juozas Streikus-Stumbras, tačiau 1948 m. gruodžio 16 d. Vyties kuopos vadą B. Vaičėną-Lordą-Liubartą paskyrus 5-os Lokio rinktinės Spaudos-švietimo skyriaus viršininku, 1949 m. sausio 7 d. rinktinės vado įsakymu Vyties kuopos vadu buvo paskirtas partizanas Stumbras, tad pastarojo pareigas perėmė partizanas

Girėnas.

Ilgainiui įvyko ir daugiau pasikeitimų. 1950-1951 m. B.Vaičėnas (tuo metu jis buvo dar kartą pakeitęs savo slapyvardį ir vadinosi Pavasariu) jau ėjo 3-iosios Vytauto apygardos 5-osios Lokio rinktinės štabo viršininko ir apygardos štabo operatyvinio skyriaus viršininko pareigas, V.Dručkus-Šemas – Lokio rinktinės Džiugo rajono štabo organizacinio skyriaus viršininko pareigas. 1950 m. rugpjūčio 1 d. Gintaro būrio vadas V.Pupelis-Seniūnas buvo paskirtas Džiugo rajono štabo viršininko pareigoms, drauge einant ir senąsias pareigas.

Į LABANORO GIRIĄ

1948-aisiais metais rudeniop, Liubartas buvo pakviestas į Lokio rinktinės štabą, buvusį Labanoro miškuose. Pirmasis bandymas persikelti buvo numatytas 1948 m. rugsėjo 23 d. Atvyko Lokio rinktinės organizacinio skyriaus viršininkas Vincas Araminas-Šermukšnis ir Liubartas, pavedęs savo pareigas eiti J.Streikui-Stumbrui, lydimas Vytauto Dručkaus-Šerno, dviejų brolių Gamelių – Šarkio ir Čigono, išvyko. Deja, pirmoji kelionė buvo nesėkminga: prie Dusetų vyrai susidūrė su sribais, pasimetė nuo Šermukšnio ir, nieko nepešę, grįžo atgal.

Kelionę pakartojo lapkričio 18 d. Šį kartą be didesnių nuotykių kitą dieną, t.y. lapkričio 19 d., pasiekė rinktinės štabą. B.Vaičėno-Liubarto dienoraštyje šis faktas pažymėtas labai lakoniškai:

Lapkričio 17 d. Trečiad. Gojui [miškelio palaukė Vaičėnų kaime prie Juozo Dručkaus sodybos]. Vakare atsiranda pasiuntinys [Vincas Araminas-Šermukšnis]. Kelionę atidedam ryt dienai.

Lapkričio 18 d. Ketvirtad. Išeinam į Ameriką [Labanoro girią]. Visą naktį keliaujam: raiti ir važiuoti. Erodo kumelaitė gerai neša [išvykdami Liubarto vyrai nusavino pagarsėjęsio vietinio "aktyvisto" Erodo kumelę].

Lapkričio 19 d. Penktad. Pagaliau prisistatėm...

Balys Vaičėnas. Dienoraštis. 1948-1949 m.

Išsamesnį šios kelionės aprašymą vėlgi paliksime paties Liubarto plunksnai

Lietuvių tauta daugelį kartų nešė vergijos naštą ir puikiai pažįsta jos sunkumą. Tačiau iš visų praeities vergijų sunkiausia tai bolševikinė - kuriai panaši vargu ar kada nors buvo. Jai artinantis kiekvienas lietuvis su baime dairėsi aplinkui lyg laukdamas dar kokios nors pagalbos, bet nelaimei... niekas neišgelbėjo, ir ji jau trečią kartą užgulė ant jo pečių visu savo svoriu. Pavergta tauta ne nusilenkė priešui, bet pakilo į kovą. Susidarė gausios gretos partizanų, kurie su didžiausiu pasiryžimu ir pasiaukojimu stėjo prieš galingą žmonijos pabaisą, tikėdamiesi iškovoti savo kraštui laisvą gyvenimą. Daugelis jų nelygioje kovoje paguldė savo galvas. Kad įbaidytų gyvenančią tautą bolševikai kritusius partizanus vežė į miestus, nuogus numesdavo ant gatvės ir kaip įmanydami niekino.

Bet nepasiekė tuo jie savo tikslo. Kiekvienas padorus lietuvis praeidamas pro šalį su skausmu širdyje žiūrėjo į niekinamus kūnus ir su panieka žvelgė

5-osios Lokio rinktinės partizanai. Ketvirtas iš kairės - Vytautas Dručkus-Šernas

į praradusius žmoniškumą jų niekintojus - išgamas. Neišnaikint jiems partizanų, nes į žuvusiųjų vietą stodavo nauji nesibijodami to paties likimo. Yra daug pavyzdžių, kai lietuvis bendrai kovai už laisvę paaukodavo savo turimą, šeimą, svajones ir gyvybę iš anksto su tuo apsipratęs. Vieną iš tokių čia noriu paminėti.

Jaunas lietuvis Šermukšnis [Vincas Araminas], iš profesijos girininkas, gaunantis iš bolševikų pakenčiamą algą ir galįs gyventi be didelių rūpesčių...

Tačiau savo asmeniniu gyvenimu jis nesitenkina, nes mato pavergtą tautą, mato savo brolius, žudomus ir kankinamus, mato juos kovojančius už kilniausią ir teisingiausią reikalą - už laisvę. Ir jis įsijungia į tą didįjį sukuri, žadanį didžiausius pavojus, atsisakydamas savo asmens gerovės. Tarnyba dabar jam bus tik priedanga tikrųjų darbų, kuriems paskyrė visas savo jėgas. Jis priklauso Lokio Rinktinės štabui kaip OS [Organizacinio skyriaus] v-kas [viršininkas] ir, atitrūkęs nuo savo kasdieninio darbo lankosi pas partizanus su jais tariasi, praleidžia liuoslaikį, su jais dainuoja partizaniškas, liūdnas kaip ir pats gyvenimas, dainas. Įvairūs jaunimo pasilinksminimai jo nevilioja, jie tušti ir nėra juose nuoširdumo. Jis rado laisvą lietuvį, neklausantį bolševikinių įsakymų, pasistačiusį sau tikslą - nevergauti. Jis jaučias laisvas ir laimingas, nors jam gresia pavojai, o neretai ir mirtis. Todėl švenčių ir atostogų metu Šermukšnis yra nuolatinis partizanų svečias.

1948 m. vasarą jis pirmasis užmezgė mūsų ryšį su Lokio rinktinės štabu ir nuo to laiko mes pradedam palaikyt kontaktą su Vadovybe.

Artėjant žiemai ir numatydami, kad dar reikės ją vargti mes sugalvojome prašyti Lokio r-nės Erškėčio kuopos vyrus prieglaudos, ką jie mums ir pažadėjo. Tik nebuvo iš mūsų nei vieno, kas žinotų nueiti tokį ilgą kelią. Ir čia Šermukšnis apsiėmė būti kelio vadovu. 1948 m. rugsėjo m. 22 d. jis kaip legalus pilietis atvyksta dviračiu ligi Dr. [Dručkaus Juzės] kaimelio, kuriame mūsų grupė iš 8 vyrų stovyklavo ir tos pačios dienos vakarą rengiamės iškelti. Sukalbame maldą ir atsisveikinę su nuoširdžiais prieteliais [t.y. su Dručkaus Juzės šeima] pakylam į ilgą žygį. Mūsų tarpe vienas sunkiai sužeistas ir ilgo žygio atlaikyti negali. Tai Šarkis [Šarkiukas-Edvardas Garnelis], ankstyvo pavasario metu, laike netikėto užpuolimo troboj gavęs tris kulkas į petį. Kulkos paliestas kaulas, todėl žaizda neužgyja ir visą laiką tebėra atvira. Jam mes nutarėm paimti arklį iš aršaus komunisto Erodo. Netoli

šio išdaviko namų ganykloje radę kumelaitę ir pasiimam, bet nelaimėi nepataikėm. Kaip vėliau paaiškėjo kumelaitė buvusi gero žmogaus K.

Kelionė su sužeistu raiteliu buvo varginga, reikėjo ieškoti sausų praejimų, lenkiant šlapenes pievas ir krūmus, kuriais negalima prajoti.

Visą naktį keliavus į galą paklydom ir prieš rytą buvom priversti apsistoti nežinomoj vietoj prie Vabolių km, Dusetų vls.

Visus buvo nuvarginęs visos nakties įtemptas žygis ir trumpam užmigome, bet miegas neėmė. Menkai tepailsėjus Šermukšnis išeina pasiteirauti kokioje vietoje mes randamės ir apsižvalgyti apylinkės. Grįžęs jis mums pasakė, kad esą mes stovime prie Vabolių km. netoli Dusetų miestelio. Jis vėl išeina pasižvalgyti arčiau miestelio, o mes pasiliekam ilsėtis. Apie pietus sulaikėme ant mūsų užėjusią senyvą moterį, einančią prie netoliese pririštų gyvulių.

Perspėjome, kad niekam nepranešty, ką ji ir pažadėjo, ir užsiprašėm

5-osios Lokio rinktinės partizanai. Iš kairės: Petras Araminas-Juodvarnis, Vincas Araminas-Šermukšnis, Balys Vaičėnas-Pavasaris, Alfredas Garnelis-Čigonas, Vytautas Dručkus-Šernas

atnešti pieno, tabako ir kumelaitei pašaro. Bet jau tas, kad ji nuo gyvulių ėjo nebe pro mus, o kitu taku, lyg sakyte sakė, kad ši moteris yra nedora. Todėl po vieną pradėjome sekti jos namus, kad niekas neišeitų. Nesulaukėme ir užprašyto pieno bei kitų žadėtų dalykų, ir įtarimas didėjo. Bet pikta moteris vis dėlto iš namų išėjo, mums nepastebint, per duris kitoje trobos pusėje. Už trobos nusileido iki pakalnės, už kurios jau nebuvo galima matyti.

Maždaug po poros valandų netoliese pasigirdo pora šautuvo šūvių ir artėjantis mašinų ūžimas. Buvo galima girdėti, kaip važiuojantys mašina smarkiai šūkavo, todėl iš pradžių manėme, kad važiuoja paprasti keleiviai arba darbininkai, bet stovintis sargyboje Kukutis [Vladas Krasauskas] atbėga ir praneša, kad esame supami, o tiesiog į mus ateina grupė skreby, nešini kulkosvaidžiu. Skubiai užvedame ginklus, išsidėstome ir laukiame pavojaus, kurio laukti jau ilgai nereikėjo.

5-osios Lokio rinktinės partizanai. Stovi (iš kairės): Pranas Račinskas-Drugelis, Jonas Čičelis-Tėvas, Antanas Skunčikas-Kaltas, Kazimieras Kaladinskas-Erškėtis, Petras Cicėnas-Žalgiris, Šeškus, Povilas Butrimas-Berželis. Guli: Kazimieras Bubulis-Algimantas, Karklinis

5-osios Lokio rinktinės partizanai. Guli trečias iš kairės - Vytautas Dručkus-Šernas. Sėdi Vincas Araminas-Šermukšnis, trečias - Alfredas Garnelis-Čigonas. Stovi - Petras Cičenas-Žalgiris, Jonas Čičelis-Tėvas, Pranas Račinskas-Drugelis, Balys Vaičėnas-Pavasaris

Sušlama rudenėjantys krūmai, ir pasirodo trys ruskiai. Vienam iš jų surikus: "zdies", antras užriko "ogon!", ir tuo pačiu prabilo mūsų ir užpuolikų ginklai.

Trumpą laiką girdėjosi tik ginklų kalba. Neramiai blaškėsi pririšta kumelaitė, stengdamasi ištrūkti. Pro ausis zvimbia kulkos, kirsdamos pakeliui pasitaikiusius jaunos krūmų medelius.

Pagaliau priešų ginklai nutilo ir sukomandavau skubiai trauktis, kad nespėtų priešas apsupti. Dar kartą atsisukau į paliekamą stovyklą ir gaila pasidarė palikti kumelaitę, bet ją paleisti laisvėn jau buvo vėlu, nes reikėjo kuo skubiau šalintis iš mirties lanko, kuris jau rietė savo galus galutinai aplenkti. Pasitraukus iš krūmo, patekome į pievą, apšaudomą iš kairės esančio kalno pusautomatinių ugnimi. Taip apšaudomiems slėnyje trauktis buvo labai pavojinga, todėl sukomandavau ugnį į mus apšaudančius priešus, iš kurių vienas sukniubo, o du pasitraukė už kalno. Atsipalaidavę

skubiai traukėmės už kalno ir čia kiek laisviau atsikvėpę ir dar paleidę į priešų pozicijas keletą kulkosvaidžio serijų, traukėmės tolyn į šiaurės pusę, tikėdamiesi prieiti mišką. Tik dabar akimis permetęs draugų skaičių, pastebėjau trūkstant mūsų sužeisto draugo Šarkio, bet grįžti jo ieškoti į priešų apšaudomą plotą jau buvo neįmanoma. Dabar girdėjosi tik paskiri šūviai ir rusiški komandos žodžiai: "stoj!", "Bledj" ir kt.

Nors dar buvo diena, mums pasitraukti pavyko laimingai ir, sulaukę vakaro, mes jau buvome toli nuo apšaudymo vietos. Dabar tik mes pradėjome apgailestauti, kad mūsų tarpe nėra Šermukšnio ir mes nebegalime tęsti savo kelionės. Čia mes buvome padarę vieną klaidą, nepaklausdami žmogaus adreso, iki kurio nuėję galėtume susižinoti su partizanais, todėl teko grįžti į mums žinomus kraštus, nepasiekus tikslo.

Po kelių dienų turėjome džiaugsmo, sužinoję, kad ir Šarkiukas yra gyvas ir gerų žmonių globoje. Šią savo kelionę pavadinome kelione į Ameriką ir ją kartoti kurį laiką nei nebegalvojom. Bet sužinoję, kad mūsų Šerm.[ukšnis] jau kautynių dieną pėsčias vėl grįžo į kaimelį [Į Vaičėnų kaimą pas Dručkaus Juzę], iš kurio vakar tik ką išėjom, labai susirūpinęs ir kad kautynių metu jis nuo mūsų buvęs tik už pusės km.

Vėliau gavau jo laišką, kuriame apgailestavo dėl nepasisekimo ir pažadėjo dar kartą vadovauti kelionei.

Vėl iš naujo susižinojome ir šiuokart jau tik keturiose, jo vadovaujami, lapkričio 17 d. leidomės pasiekti kelio galą. Dabar jau tikrai pasiėmėm Erodo kumelę ir žygį apie 80 km pasiryžom įvykdyti per vieną naktį. Keliavom pro daugelį pavojingų vietų, o mūsų vadovas Šermukšnis visur su pistoletu rankoj žengė pirmas, ramus ir šaltas prieš bet kokią pavojų.

Kelionė buvo sunki ir savotiškai įdomi. Pagaliau lapkričio 18 d., nuvargę ir lietaus permerkti pasiekėme savo vargstančių, lyg tai nepažįstamų brolių grupę, gyvenančių jaukiame bunkerėlyje, kur buvome maloniai sutikti. Mums pavaišinti jie surado degtinės ir, nors buvome išvargę, atgijome džiaugdamiesi ir didžiudamiesi vargu bei pasiaukojimu, parodytu drąsaus, legaliai gyvenančio vadovo ir kitų brolių nuoširdumu.

Apsipratome naujoje gyvenvietėje. Pasidarėm savi su visais naujais draugais. Keletą kartų, užmiršę rūpesčius, rengėme šokių tokių pasi-
linksminimus. Visuomet svečių juose dalyvaudavo ir mūsų Šerm.[ukšnis].

Pagaliau, vistik, jį čekistai susekė ir buvo priverstas apleisti legalų gyvenimą. Šiandien jis lygiai su kitais žengia kovos keliu, palikęs legalų gyvenimą, darbo kabinetus ir asmeninę laisvę.

Negali bolševikai palaužti mūsų tautos, kurioje yra išaugę ne vienas, o ištisi miškai tokių šermukšnių, nesusiviliojusių skambinamais medaliais, nei pinigais, nei gražiais pažadais.

Pareiga kovoti už tiesą ir savo tautos laisvę jiems už viską brangesnė.

Liubartas /Pavasaris/

B. Vaičėnas. Atsiminimai. 1947-1948 m.

Prasidėjo naujas etapas ne tik Vyties kuopos vyrų, bet ir paties B.Vaičėno-Liubarto-Pavasario gyvenime.

Nuo savęs pridursime tik tiek, kad po pirmojo nesėkmingo žygio grįžęs į Vaičėnus pas Dručkų Juzę Šermukšnis vos nepalydėjo savo galvos. Juzė ir jo duktė, Vyties kuopos ryšininkė Antanina, jau žinojo apie susišaudymą prie Dusetų ir tik nežinojo, ar tai nėra išdavystė. Šermukšni paguldė klojime ant šieno, o patys nusprendė: jei Šermukšnis – išdavikas, iš sodybos gyvas neišeis. Greitai buvo pakinkytas arklys, Antanina su drauge sugalvojo kad važiuoja aplankyti giminaitės, gyvenančios prie Dusetų ir skubiai išvažiavo į Dusetas išsiaiškinti padėties. Šermukšnis taip ir nesužinojo, kad ta naktis Juzės klojime galėjo būti paskutinė jo gyvenime.

EDVARDO VAIČĖNO ŠEIMOS TRAGEDIJA

Vokiečių okupacijos metais Edvardas Vaičėnas buvo paimtas į kariuomenę, tačiau neilgai trukus buvo išleistas trumpų atostogų, ir atgal į vokiečių kariuomenę nebegrižo, – liko Vaičėnuose. Karui baigiantis, įstojo į Vietinę rinktinę, už gerą tarnybą jam buvo suteiktas viršilos laipsnis. Matydamas, kad karas artėja į pabaigą, apsirūpino ginklais ir paslėpė pas patikimus žmones. Deja, vokiečiams išformavus Vietinę rinktinę, Edvardui nepavyko pasprukti – buvo sugautas ir prekinio vagonu išsiųstas į Vokietiją. Įvažiavus

į Vokietijos teritoriją, vokiečių sargyba kiek atsipalaidavo, kadangi lauke buvo karšta, atidarė vagono duris. Edvardui to ir tereikėjo: šuolis per sargybinių galvas – ir jis jau ritosi nuo geležinkelio pylimo. Kol vokiečiai susigriebė, kol sustabdė traukinį, Edvardo jau nebebuvo matyti. Bijodami, kad neišsilakstytų kiti, vokiečiai bėglio nesivijo.

Suvargęs, patyręs įvairiausių pavojų, įveikęs vien Vokietijos teritoriją apie 80 km, po mėnesio Edvardas parsirado namo.

Iš pradžių Edvardas su broliu Vincu slapstėsi namuose, po grindimis įrengtoje slėptuvėje. Stribai jautė, kad broliai slapstosi namuose. 1945 m. kovo mėnesį atsibastę stribai namuose padarė kratą, ieškodami brolių, tačiau gerai įrengtos slėptuvės niekaip negalėjo rasti. Nieko kito neišmanydami, padegė trobą. Pasinaudoję dūmų priedanga, Vincas su Edvardu laimingai pabėgo. Jiems teliko vienas kelias, kurį jie ir pasirinko – į mišką pas pusbrolių Balį Vaičėną.

Vincas buvo viengungis, o Edvardas dar prieš pat karą buvo vedęs Oną Balčiūnaite. Vyrui pasitraukus į mišką, jaunatei žmonai būti ilgiau vienoje vietoje tapo nesaugu. Prasidėjo jos ir mažamečio sūnelio klajonės:ėjo per žmones siūdama, už tai iš gerų žmonių gaudama laikiną prieglaudą ir

Edvardas Vaičėnas-Edzka ir Ona Vaičėnienė-Marti, sukapoti kirviais 1949 m. pradžioje Papilių kaime stribų

maisto. Kad lengviau būtų išvengti enkavedistų, sūnelį Romuką palikdavo tai pas vienus, tai pas kitus.

Išvengti persekiotojų darėsi vis sunkiau ir sunkiau. Pagaliau, sovietinei valdžiai paskelbus amnestiją, Ona-Marti ir Edvardas-Edzakis Vaičėnai ryžosi ją pasinaudoti. Papilių kaimo (Obelių vls.) aktyvistas Vilius Deksnys pažadėjo padėti. Vieną 1949-tųjų metų pradžios vakarą Edvardas su žmona ir vaikiu pasibeldė į V.Deksno namus. Iš pat pradžių įtarimą sukėlė perdėtas šeimininko draugiškumas: iš karto padengė stalą, įsiūlė taurelę, nors Edvardas negerdavo, spintoje užrakino ginklus, neva tam, kad niekam nesuskeltų įtarimo.

Jonas Vainauskas-Jaska ir Edvardas Vaičėnas-Edzka.
Rokiškio aps. 1947m.

Naktį Edvardas išgirdo tylūs vyriškus balsus. Šoko iš lovos, puolė prie durų, bet jos buvo užremtos. Suprato, kad išduotas, bet jau buvo per vėlu: į kambarį įsiveržė sribas Steponas Belanaška su sūnumi, taip pat Steponu, ginkluoti kirviais, milicininkas Marašinskas su automatu ir puolė beginklius. Per stebuklą išlikęs gyvas trejų metų Romukas visam gyvenimui įsiminė tą tragišką vaizdą, kai pikti dėdės kirviais užkapojo tėtį ir mamą.

Pirmiausia užkapojo Edvardą ir, manydami, kad jis jau nebegyvas, nutempė prie pirties ir pametė. Tačiau, kai čia vėliau atitempė nužudytą

Oną, Edvardo neberado. Pasekė kruvinu pėdsaku, rado jį už kelių šimtų metrų, šaltakraujiškai pribaię ir abu kažkur netoliese užkasė.

Kitą rytą atvyko saugumiečiai, apžiūrėjo įvykio vietą, įsitikino, kad viskas atlikta, užmokėjo judams už darbą, prigrasino kitame namo gale gyvenusias ruses karo pabėgėles, kad tylėtų ir išvažiuo. Rusės po tų įvykių nebegalėjo ilgiau pasilikti kaime: papasakojo žmonėms, kas įvyko, ir skubiai išvažiuo Rusijon.

Romukas buvo atiduotas į vaikų namus. Laimėi, jo močiutė Ūršulė Balčiūnienė po kiek laiko jį surado, pasiėmė iš vaikų namų ir su sūnumi, anūku išvažiuo į Estiją. Iki 1994 m. rugpjūčio Romas gyveno Estijoje, Narvos mieste.

Tokių sulaužytų likimų, kurių neišdildys metai, deja, buvo daug. Tais pačiais metais nelaimė užgriuvo Vytauto Dručkaus-Šerno namus: 1949 m. kovo 8 d. suėmė jo seserį, Vyties kuopos ryšininkę Anele-Nijolę. Kurį laiką pratarde Rokiškyje, paleido, tačiau sekė toliau ir po 10 mėnesių, 1950m. sausio 20 d. suėmė vėl. Iš pradžių tardė Rokiškyje, vėliau pervežė į Panevėžį, kur jai buvo perskaitytas nuosprendis pagal RTFSR BK 58-1a str. ir 58-11 str. dešimčiai metų kalėti pataisos darbų kolonijoje, o po to – nutrėmimas į Sibirą ligi gyvos galvos. Iš Mordovijos lagerių Anelė Dručkutė-Nijolė grįžo tik 1956 m. balandžio 30 d.

DEGUČIŲ KAUTYNĖS

1950 m. liepos 1 d. prie Degučių ežero (Aleksandravėlės apyl., Rokiškio aps.) saugumo daliniai su sribais apsupo Vyties kuopos partizanus, kuriems tuo metu, jau vadovavo Juozas Streikus-Stumbras. Kautynių metu mirtinai sužeistas Antanas Vartibavičius-Tėvas prašė Albino Dručkaus-Sūnaus pribaihti jį, tačiau šiam neužteko jėgų paspausti automato gaiduką. Matydamas, kad pateks į nelaisvę, A.Vartibavičius-Tėvas nusišovė. Sužeistas Albinas prasiveržė pro apsupimo žiedą ir pabėgo.

Kai sribai ir kareiviai priartėjo prie ežero, jų nuostabai nebuvo ribų: partizanai buvo dingę nežinia kur – tarsi skardžiai žemę prasmegę. Išnaršę aplinkines kalvas, slėnius, miškelius, tačiau partizanų – nė kvapo. Iš to įsiūčio išniekino A.Vartibavičiaus-Tėvo lavoną, prieš įmesdami į ežerą, dar nuavė batus, nusegė diržą. Kaip vėliau paliudijo partizanas Vladas Dominas, jį tardydamas šiais trofėjais didžiavosi Obelių sribas (ir dabar tebegyvenantis Obeliuose) Julius Krivilavičius.

Pasirodo partizanai, nustumti prie pat ežero ir neturėdami galimybės atsitraukti, panaudojo jau 13 a. lietuvių karių naudotą karinę gudrybę: sulindo į ežerą ir, panirę į vandenį, kvėpavo per nendrių stiebelius. Taip vande-

Vyties kuopos partizanai (iš kairės): Albinas Dručkus-Sūnus, Antanas Vartibavičius-Tėvas

nyje, maitindami įsisiurbusias dėles, su žolių kupsalais ant galvų jie išbuvo apie 30 valandų. Tačiau visa tai paaiškėjo gerokai vėliau, o tąsyk sribai ir kareiviai grįžo nieko nepesę.

Albinas Dručkus-Sūnus pasiekė Vaičėnų kaimą nukraujavęs ir nusilpęs. Antanina Dručkutė-Virginija, perrišusi žaizdas, bet dar nespėjusi pamaitinti sužeistojo, pamatė į keliuką įsukančią mašiną kareivių. Albinas per daržę augusias pupas iššliaužė į netoliese buvusį miškelį. Tuo tarpu Antanina, pririšusi jo ginklą už virvelės, neva eidama į kūdrą vandens, ištempė jį į lauką. Jos aštuonerių metų sū-

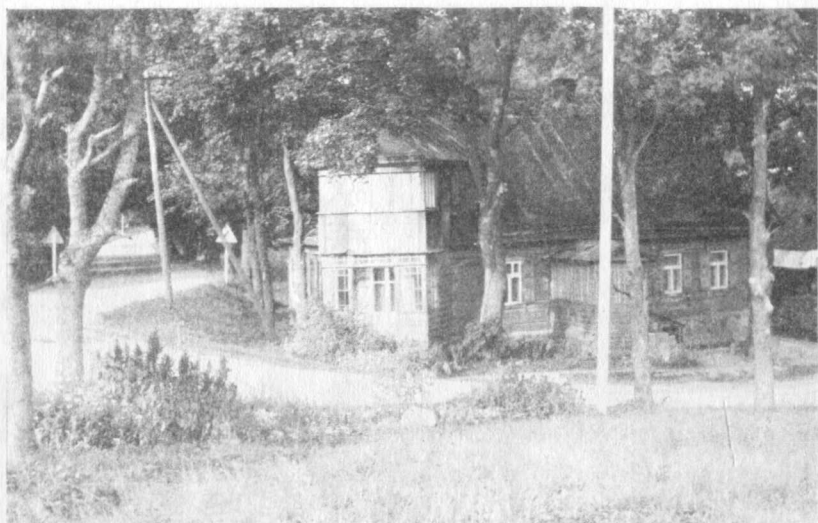
Petras Dručkus savo muziejuje Apeikiškio kaime (Rokiškio raj). 1989 m.

nus Petriukas, neva žaisdamas, nutempė jį į mišką Albinui.

Kariškiai, išžvalgę apylinkę, pavaikščioję po laukus, krūmus ir nieko įtartinio nepastebėję, iki namų nepriėjo ir išvažiavo. Šeimininkas J.Dručkus susisiekė su partizanais, tuo metu stovyklavusiais Mažeikių miške už keleto kilometrų Obelių link. Naktį atvykę partizanai išsigabeno A.Dručų-Sūnų.

Tai įvyko šeštadienio naktį. Pirmadienio rytą sribai užplūdo Dručkaus Juzės sodybą ir pradėjo ieškoti partizanų. Ypač kruopščiai vertė spintas, kuparus, o radę mėsos, puolė kaltinti, kad tai esą paruošta partizanams. Prisigrobę išsidangino. Tačiau maždaug po poros valandų atsibastė kitas būrys. Kratos ir bauginimai prasidėjo iš naujo. Keli atėjūnai, nusivedę už klojimo prie šiaudų stirtos aštuonmetį A.Dručkutės sūnų Petriuką pradėjo tardyti, reikalaudami pasakyti ar buvo užėjęs sužeistas partizanas ir kur jis dabar yra. Išsigandusi motina bandė aiškinti, kad tokio vaiko be tėvų tardyti neturi teisės, tačiau ji buvo nuvaryta šalin. Sribai pareiškė, kad jie, t.y. sribai, čia esą ir valdžia, ir teisė.

Po kiek laiko vaiką nusivarė į Ratuoklišio mišką, toliau tardė, gąsdino.

Aleksandravėlė. Buvusi sribų būstinė. 1989 m.

Berniukui tylint, ėmė jį mušti lazdyno lazda iki sąmonės netekimo. Kai ir tai nieko nepadėjo, nusivarė į savo būstinę Aleksandravėlėje (už 7 km), vis ragindami durtuvo smaigais ar užmindami batais ant basų vaiko kulnų, kad sparčiau eitų. Žmonės, gyvenę prie vieškelio, ilgam įsiminė tą vaizdą: būrys ginkluotų sribų varosi, dar pasityčiodami, mažą berniuką. Kai tokiu būdu nusivarė Petriuką į Aleksandravėlės sribyną, mėsos ant pasrūvusių krauju vaiko kulnų beveik nebebuvo likę. Aleksandravėlėje vėl klausinėjo, bet jau nebemušė.

Nieko nesužinoję prigrasino kad niekam nieko nepasakotų ir paleido namo. Per naktį Petriukas karščiavo, kliedėjo. Rytą motina, pamačiusi, kad vaikas šlapinasi krauju, nuvežė jį į Rokiškį pas gydytoją. Berniukui nusirengus, gydytojas net aiktelėjo: visas kūnas buvo nusėtas mėlynėmis. Kai gydytojas papasakojo prokurorui, tas nenorėjo tikėti, kol nepamatė savo akimis. Po prokuroro pokalbio su Aleksandravėlės sribais, buvo pažadėta paleisti senelį Juzę Dručų, kuris buvo suimtas tuo pačiu metu kaip ir anūkas.

Juzė grįžo iš Aleksandravėlės po savaitės suskaldytu žandikauliu, be

keturių dantų, sutraiškytais kairės rankos pirštais. Petriukas užaugo palaužta sveikata.

Taip praėjo dar vieni pavojų ir baimės metai.

LOKIO RINKTINĖS ŠTABAS

Tu, pavasari, malonus...

B.Vaičėną-Pavasariį perkėlus į Lokio rinktinės štabą, šis, kartu su V.Dručum-Šernu, broliais Garneliais išvyko į štabą, kuris buvo įrengtas Labanoro girioje. Jam atvykus pradėtas leisti 5-osios Lokio rinktinės leidinys "Sutemų keleivis" ir, galimas daiktas, atraujintas "Aukštaičių kovos" leidimas.

1950-1951 m. žiema partizanams buvo labai sunki. Žinodami, kad Labanore laikosi partizanai, rusų kariuomenės daliniai be paliovos naršė miškus ir pelkes. 1951 m. sausio 15 d. jiems pavyko aptikti bunkerį. Kautynėse žuvo du partizanai, tarp jų – ir Lokio rinktinės vadas Pranas Račinskas-Žaibas. Jam žuvus, kautynėms vadovavo B.Vaičėnas-Pavasaris. Specialiai tam tikslui laikyti benzinu sudegino dokumentus, kad nepatektų priešiui, ir su kitais 10 partizanų sėkmin-

Balys Vaičėnas-Pavasaris. 1950 m.

gai išėjo iš apsupimo. Susitarę, kur susitiks pavasarį, pasidalijo į smulkesnes grupes ir išsiskirstė žiemoti.

1951-ųjų pavasarį, sutikęs pažįstamus Šuminų kaimo (Ignalinos raj.) gyventojus Aldoną ir Vytautą Šuminus, B.Vaičėnas-Pavasaris pasidžiaugė, kad iškentėta sunki ir sudėtinga žiema, kad sulaukta pavasario, pasidalijo viltimi dar pagyventi ir pakovoti.

Deja, tai buvo paskutinis jų susitikimas. Netrukus B.Vaičėnas-Pavasaris gavo pranešimą iš Kalnų srities Vytauto apygardos vadovybės, kad balandžio 10 dieną turįs atvykti į Strazdų kaimą (Ignalinos raj.) susitikimui ūkininko Juozo Čibiro sodyboje. Balandžio 10 d. vakare atvykę pas J.Čibirą partizanai nespėjo net užvalgyti, kai staiga pasirodė raketa. Partizanai suprato, kad yra iš-duoti. Kaip paaiškėjo vėliau, miškas buvo apsuptas trimis kariuomenės žiedais. Matydamas, kad prasiveržti nėra jokių galimybių, B.Vaičėnas-Pavasaris davė įsakymą kautis, tačiau gyviems nepasiduoti. Septyni vyrai išbėgo į kiemą ir užvirė žūt būtinės kautynės. Vienas po kito krito partizanai, kol pagaliau liko vienas Pavasaris. Kaip vėliau papasakojo šio

J.Čibiro sodyba Strazdų kaime (Ignalinos raj.). Čia 1951 m. balandžio 10 d. žuvo B.Vaičėnas-Pavasaris ir šeši partizanai

tragiško įvykio liudininkė septyniolikmetė mergaitė, apie 12 val. nakties netikėtai pasigirdo mėgiamiausia B.Vaičėno-Pavasario daina "Tu, pavasari, malonus, tu, pavasari, gražus..." Tai buvo tokia šurpi akimirka, kad, rodėsi, net šūviai kuriam laikui pritilo ir aiškiai skambėjo melodija, sklindanti virš mėlyno ežero miško gūdumoje. Tyla truko tik akimirką. Vėl prapliupo uraganiška ugnis. Partizanų kūnai buvo taip suvarpyti, kad net namo sienos buvo aptaškytos ne tik krauju, bet ir smegenimis. Jiems žuvus ir nutilus šūviams dar kurį laiką atrodė, jog daina tebeskamba...

Strazdų kaime tą naktį žuvo: Balys Vaičėnas-Pavasaris, LLKS, 3-osios Vytauto apygardos Lokio rinktinės vadas; Vytautas Dručkus-Šernas, Džiugo rajono štabo organizacinio skyriaus viršininkas; Alfredas Garnelis-Čigonas, Džiugo rajono štabo viršininkas; Jonas Čičelis-Tėvas, Erškėčio kuopos vadas; Balys Šidlauskas-Dobilas; Vladas Juozapavičius-Papartis, Šventosios rajono štabo viršininkas; Juozas Sidaravičius-Sakalas, Laisvės kuopos vado pavaduotojas.

Šios tragedijos kaltininku laikomas ryšininkas Juozas Bulka.

Apie stribų ir kariškių nuostolius tikslų žinių neturime. Tik žinoma, kad žuvo kautynėms vadovavęs karininkas.

PASKUTINIEJI IŠ VYTIES KUOPOS

Strazdų kaime žuvus Lokio rinktinės vadovybei, kitų partizanų padėtis darėsi beviltiška. 1956 m. Mainėvų kaime buvo suimtas vienas slapstęsis Juozas Žaržojus-Jazminas.

1956 m. legalizavosi Vladas Krasauskas-Kukutis ir Teklė Andriuškevičiūtė. Paskutiniaisiais metais jie slapstėsi bunkeryje Vaičėnų kaime, globojami Juzės Dručkaus šeimos. V.Krasauskas-Kukutis buvo teisiamas kartu su broliais Streikais. Buvo nuteistas 10 metų. Lageriuose praleido 7 metus – iki 1969 m. birželio 4 d. Grįžęs į tėviškę po kiek laiko žuvo autoavarijoje.

1958 m. ryžosi legalizuotis paskutiniai Vyties kuopos partizanai: Juozas

Streikus-Stumbras, Izidorius Streikus-Girėnas ir jų sesuo Valė Streikutė. Tuo metu jie slapstėsi bunkeryje Plunksnočių miške prie Juodupės (Rokiškio raj.). Prieš tai tuometinis Lietuvos SSR saugumo ministras K.Liaudis buvo garantavęs raštu visišką jų saugumą, jeigu legalizuosis. Gaila, kad šis K.Liaudžio pasirašytas dokumentas pas J.Streikaus artimuosius neišliko, nes ministras savo žodžio neištesėjo: 1962 m. broliai Streikai buvo suimti ir "teisiarni". Okupantai savo elgesiu dar sykį patvirtino, kad jiems jokie pažadai ir jokia teisė neegzistuoja. Jų politika paremta klaida ir apgaule. "Teismas" Rokiškyje vyko tris dienas. Izidorius Streikus buvo "nuteistas" 15-ai metų laisvės atėmimo, o Juozas – mirties bausme sušaudant. Kai buvo suteiktas paskutinis žodis, J.Streikus kalbėjo apie 2 valandas, tačiau neprašė malonės, nieko nemaldavo ir nenusilenkė okupantui. "Žūstu įsitikinęs, – kalbėjo J.Streikus, – kad mūsų kova buvo teisinga, ir mes vis vien laimėsime. Ši kova bus tęsiama vienokiu ar kitokiu būdu: jei neginkluota – tai tyli, tačiau neliks beprasmė. Anksčiau ar vėliau Lietuva bus laisva."

Vaičėnų kaime už miškelio ant kalniuko 1954 m. dar buvo Vlado Krasausko-Kukučio ir Teklės Andriuškevičiūtės bunkeris, kurio 3 paras ieškojo MVD karinis dalinys iš Vilniaus

Apytiksliais duomenimis, kovų metu žuvo apie 80 Vyties kuopos partizanų. Norėčiau pabrėžti, kad partizanai žuvo su viltimi. Mirties valandą jie nebuvo palaužti, jie tikėjo. Iš pradžių jie tikėjo, kad pasaulis nepaliks jų vienų, kad neleis būti sutraiškytiems sovietinės imperijos gnaužtuose. Kai įsitikino, kad ši viltis beprasmė, stiprino savo dvasią tikėjimu savo tautos gyvybingumu ir jėgomis. Iš pradžių atrodė, kad kova bus neilga ir kad reikia saugoti žmones, sulaukti lemtingo momento. Kai tapo aišku, jog liko vienu vieni – ryžosi verčiau garbingai žūti, tačiau nenusilenkti priešui ir Tėvynės neišduoti.

Nepaisant ypatingai sunkių sąlygų, nepavyko užfiksuoti nė vieno Vyties kuopos partizanų poelgio, kuris prasilenktų su žmoniškumu. Tai liudija ir įrašai B.Vaičėno-Pavasario dienoraščiuose: iki pat paskutiniųjų dienų juose spindi meilė Tėvynei, tikėjimas Dievu ir žmonėmis.

Jie žuvo, tačiau liko nepalaužti ir nenugalėti.

ATMINIMO ĮAMŽINIMAS

Atgavus Nepriklausomybę, atsirado galimybė įamžinti žuvusiųjų atminimą. 1991 m. gegužės 5 d. Obelių (Rokiškio raj.) kapinėse buvo atidengtas kraštiečio skulptoriaus Vlado Žuklio sukurtas paminklas Obelių parapijiečiams, žuvusiems nuo sovietinių okupantų rankos. Ant juodo granito iškal-
tos 76 pavardės.

Tų pačių metų birželio 30 d. į Salako (Zarasų raj.) bažnyčią susirinkę žmonės pagerbė maždaug 200 Salako apylinkėse žuvusių partizanų atminimą. Po pamaldų visi susirinko prie netoliese pastatyto 18 metrų aukščio nerūdijančio plieno kryžiaus, kurį pašventino kunigas Alfredas Kanišauskas. Kryžius buvo pastatytas 1946 m. sausio 15 d. Želmenišio mūšyje žuvusių Eršketėnų kuopos Mingailos būrio Mazgelio skyriaus 22 partizanų (tame skaičiuje ir jų vado) atminimui.

1992 m. liepos 18 d. Obelių bažnyčioje buvo aukojamos šv.Mišios už

žuvusius Vaičėnų kaimo partizanus. Po šv. Mišių Vaičėnų kaime buvo pašventintas paminklas: kryžius, akmuo su kaimo pavadinimu ir antkapinė plokštė su žuvusiųjų vaičėniškių pavardėmis. Kiekvieno žuvusiojo atminimui pasodinta po medelį. Paminklas pastatytas artimųjų rūpesčiu ir lėšomis. Didžiausias aukas skyrė Vyties kuopos vado Balio Vaičėno-Liubarto-Pavasario sesuo, ryšininkė Emilija Vaičėnaitė ir partizano Vytauto Dručkaus-Šerno sesuo, karo audrų nublokšta į Kanadą, Aldona Dručkutė-Aleliunas. Jos rūpesčiu artimiausiu metu iškils atminimo kryžius B. Vaičėno-Liubarto-Pavasario bei Vytauto Dručkaus-Šerno žuvimo vietoje Strazdų kaime.

1992 m. vasarą Ūtenoje, prie Dauniškio ežerėlio, kur smėlio kalnelyje ilsisi kelių šimtų Ūtenos, Anykščių, Zarasų, Kupiškio, Molėtų ir kitų apskričių partizanų palaikai, prasidėjo koplyčios statyba. Ją finansavo 1947 m. žuvusio partizano Vytauto Žemaičio-Maumedžio brolis Aleksandras ir brolienė Marija Žemaičiai, gyvenantys JAV. Po metų koplyčia buvo baigta. Jos viduje sienose buvo įmūrytos juodo granito plokštės su žuvusių Aukštaitijos partizanų vadų pavardėmis. Deja, pats A. Žemaitis, atvykęs į pašventinimą, staiga mirė ir buvo pašarvotas paties funduotoje koplyčioje.

1992 m. rugsėjo 12 d. Narvydžių kaime buvo atidengtas paminklas 1945-1953 m. Narvydžių, Mediniškių ir Gamių kaime žuvusių dešimties partizanų atminimui. Paminklas buvo pastatytas žuvusiųjų artimųjų rūpesčiu, pašventintas Daugailių parapijos klebono Petro Baltuškos.

Vyties kuopos archyvas

DOKUMENTŲ SĄRAŠAS

1. Lietuvos Laisvės Armijos nario priesaikos tekstas
- 2-4. Jono Tamoliūno laišakai Andriui Dručkui
5. Vyties kuopos partizanų laiškas Obelių klebonui
6. 1948 m. gegužės 25 d. Vytauto apygardos vado įsakymas Nr.2
7. Įpareigojimas iškliajuoti atsišaukimus
8. 1948 m. gegužės 30 d. Vytauto apygardos štabo atsišaukimas kaip elgtis trėmimų metu
9. 1948 m. birželio 1 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr. 1 rinktinei
10. 1948 m. gegužės 15 d. Balio Vaičėno paskyrimo Vyties kuopos vadu raštas
11. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko laiškas Vyties kuopos partizanams
12. 1948 m. spalio 15 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko tarnybinis laiškas Vyties kuopos vadui Baliui Vaičėnui
13. Vyties kuopos vado Balio Vaičėn pavedimas Juozui Streikui laikinai vadovauti kuopai
14. 1948 m. gruodžio 18 d. Vyties kuopos vado Balio Vaičėno raportas apie dalinio nuostolius
15. 1948 m. gruodžio 10 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr. 3 rinktinei
16. 1948 m. gruodžio 15 d. Balio Vaičėno paskyrimo Lokio rinktinės štabo spaudos-švietimo skyriaus viršininku raštas
17. 1948 m. gruodžio 28. d. Vyties kuopos vado Balio Vaičėno raportas apie partizanų Kazio Ramanausko žuvimą
18. 1949 m. sausio 3 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr. 1 rinktinei
19. 1949 m. sausio 4 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr. 2
20. 1949 m. sausio 7 d. Juozo Streikaus paskyrimo Vyties kuopos vadu raštas
21. Sužeidimo ženklo nešiojimo taisyklės
22. Partizanų raštuose vartojami sutrumpinimai
23. LLKS narių einamųjų pareigų žymių projektas
24. Balio Vaičėno Velykinis sveikinimas Andriui Dručkui
25. BDPS Baudžiamojo statuto projektas
26. Ištrauka iš 1949 m. liepos 15 d. įsakymo Nr.27

27. Atsišaukimas įspėjantis apie provokatorių pavojų
28. Baltijos tautų memorandumas JTO
29. 1949 m. rugsėjo 6 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr. 14
30. BDPS Ginkluotųjų pajėgų štabų statuto projekto išrašas
31. LLKS Baudžiamasis statutas
32. LLKS kovotojo blaivystės pasižadėjimo pavyzdys
33. LLKS pasižymėjimo lapas
34. 1949 m. spalio 26 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr. 15
35. Balio Vaičėno laiškas Antaninai Dručkutei
36. Balio Vaičėno laiškas X asmeniui
37. 1949 m. lapkričio 4 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymo Nr.16 ištrauka
- 38-39. Balio Vaičėno ir Vytauto Dručkaus Kalėdiniai sveikinimai Anei Dručkutei, Andriui Dručkui ir Antaninai Dručkutei
40. 1950 m. rugsėjo 14 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr.10
41. Vinco Pupelio paskyrimo Džiugo rajono štabo viršininku raštas
42. 1950 m. rugsėjo 22 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr. 11
- 43-44. Partizanų padėkos rašto pavyzdžiai\
- 45-47. Įspėjimų kolaborantams pavyzdžiai
- 48-49. Partizanų ūkinės veiklos dokumentų pavyžiai
50. Atsišaukimas į Lietuvos jaunimą
51. Atsišaukimas į lietuvius dėl karo Korėjoje
52. Atsišaukimas i lietuvius
53. Atsišaukimas į moksleivius
54. Atsišaukimas į bendradarbiaujančius su okupantais
55. Atsišaukimas-įspėjimas išdavikams
- 56-78. Balio Vaičėno susirašinėjimas su ryšininku Romu Palivonu ir kiti laišakai

KITI DOKUMENTAI

PERIODINIAI LEIDINIAI

Balio Vaičėno šaulio pažymėjimas

1946

Sveiki Naujieji Metai! Sutinkome jus tikėdamiesi su-
laukti daug džiaugsmų kurio septyni taip iškėtoje.
Ateinome paspausti, varau ir pačią, bet tikimės,
kad jė perėjusius jėgų išlenkti, beligis. Septyni, nęgi
mūsų, tautos skidėtos aukės uvertas tautos troškimus.
Išpildymo? Pradedami, jus mes turime daug pasity-
zimo savo tikslui atkelti dėl kurio ir mirčių nebūna.
O tos tiesos tap: klausyti laisvai. Namams, laisvų,
motyti džiaugsmus savo tautiečius, jė ramų, dūko ir
trispalvės bei Vycio sesėlyje pajusti tikrąjį ramumą,
bei džiaugsmą. Tad pradėdami, tikėdamiesi, kad mūsų
neapitėsi.

"Polsis"

Balio Vaičėno dienoraščio fragmentas

DOKUMENTAI

1. Lietuvos Laisvės Armijos nario priesaikos tekstas

LLA PRIESAIKA

Įstodamas į Lietuvos Laisvės Armiją akivaizdoje Dievo ir visų kritusiųjų už Lietuvos Laisvę prisiekiu visomis jėgomis kovoti, dėl Lietuvos Nepriklausomybės ir tolimesnės jos gerovės, kovoti, pasiduodamas organizacijos drausmei, ištikimai pildydamas vadovybės pavestą pareigą ir švenčiausiai laikydamas man patikėtas paslaptis.

Gera žinau, kad už sąmoningą vadovybės pavestų uždavinių nevykdymą ir už paslapties išdavimą gresia mirties bausmė.

Tai ką pasižadu, tegul Dievas laikyti man padeda.

Priesaikos žodžius kiekvienas LLA narys turi mokėti mintinai.

LLA PRIESAIKA

Įstodamas į Lietuvos Laisvės Armiją akivaizdoje Dievo ir visų kritusiųjų už Lietuvos Laisvę prisiekiu visomis jėgomis, kovoti, dėl Lietuvos Nepriklausomybės ir tolimesnės jos gerovės, kovoti, pasiduodamas organizacijos drausmei, ištikimai pildydamas vadovybės pavestą pareigą ir švenčiausiai laikydamas man patikėtas paslaptis.
Gera žinau, kad už sąmoningą vadovybės pavestų uždavinių nevykdymą ir už paslapties išdavimą gresia mirties bausmė.
Tai ką pasižadu, tegul Dievas laikyti man padeda.

2-4. Jono Tamoliūno laiškas Andriui Dručkui

Berniukui per (malonę)*
Sveikas, mielas berniuk!

Seniai jau bematėm Tave ir visi išsiilgom Tavęs, siunčiame visi trys didelį banditišką sveikinimą. Petras jau baigia Tau išpiaustyti banditą. O Jonas jau būtų dabar pasiuvęs kepurę, bet nespėjo. Pasiūs prieš Kalėdas, taip, kad

Jonas Tamoliūnas-Mažasis Jonas

(Per malonę)

Brangus Bičiuli!

1946-XI-13 d.

Seniai, labai seniai buvom susitikę, pasižadėjau Tau dažnai rašyti, bet deja...tik pirmąjį laišką gauni. Nekaltink per daug manęs už tai, nes vos kelios dienos kaip esu savose apylinkėse. Ilgą laiką baladojasi po Latviją, Lukštus ir kitus pasviečius. Tai pirmas toks ilgas kelionės maršrutas, begyvenant šitokį gyvenimą.

Praleidom mieląją vasarėlę prieš akis vėl Žiaurioji žiema su visais savo padariniais. Nieko nepadarysi, toks jau mūsų, teisingai pasakius, visos Tautos likimas, kad dar ilgesnį laiką turim nešti vergijos pančius. Bet nenusimink ir nepalūžk Jaunasis Drauge, kančia ir vargas tik daugiau turi užgrūdinti mus, kad išmušus valandai, galėtume geriau atsiskaityti su savo priešais. O kad laisvės valanda ateis, aš manau, Tau nereikia pasakoti, nes Tu pats tai gerai žinai.

jeigu bus patogus oras mums išeiti, tai per Kalėdas galėsi špaci-uoti nauja kepure.

Dainas, kurias parašytos, perduok lietuvaitei ir pasveikink ją mano vardu, o geltoną voką perduok tam, kam visada perduodavai. Ir jei Tau duos laišką arba dar ką nors, būk geras neatsakyk perduot tam pačiam geradariui, iš kurio gausi šį laišką. Parašyk laišką mums ir aprašyk apylinkės naujienas, nes mes nežinom [...] laimingai.

Linkim sėkmės.

Visų vardu
Mažasis Jonas

* *Laiškas, parašytas 1945 m. rudenį. Rengiant šį dokumentą spaudai, jis gana keistomis aplinkybėmis dingio. (Čia ir toliau komentarai A. Dručkaus).*

Norėjau dar Tave pamatyti prieš žiemą, bet atrodo, kad jau nebegalėsime susitikti. Kada susitiksim sunku pasakyti, gal pavasarį, gal patekėjus Laisvės saulutei, o gal ir visai nebeteks? Ką gi gali žinoti. Bet susirašinėti, nors retkarčiais, galėsime. Man palik laišką pas tą žmogų, kuriam vasarą turėjai perduoti pinigų. Juk prisimeni koks ten žmogus yra.

Pabuvęs keletą dienų, iš savojo krašto iškeliausiu. Šią žiemą, gyvensiu žymiai toliau, negu pereitąją. Ir jau žiemos metu nebebus galimybės susitikti.

Girdėjau, kad mokysiesi. Džiaugiuosi tuo, ir nors sunkiomis sąlygomis Tau tenka mokytis, tačiau stengkis neapleisti jo. Ką užsibrėžei, tą siek vyriškai atkakliai.

Baigdamas, linkiu Tau mielas bičiuli geros sėkmės. Nepamiršk man retkarčiais parašyti apie save.

Mažasis Jonas

Berniukui
per malonę

Mielas jaunasis Didvyri!

Negalėdamas dėl ligos sutikt ir asmeniškai palinkėt linksmy švenčių rašau.

Švėsdamas džiaugsmo ir laimės šventės, kurios mums dar yra, deja, skausmo ir kraujo šventėmis, kilk stiprėk savo dvasioje, stiprink viltį šviesia Tėvynės ateitimi, susikaupk savyje, dar daugiau neapkęsk mūsų kruvinųjų priešų, būk atsargus.

Telaimina gimusis Dievulis visus Tavo darbus ir pasiryžimus ir tepadedą Tau dirbti tą rizikingą darbą t.y. mums padėjimą.

Linksmy švenčių ir laimingų 1946-ųjų metų.

Mažasis Jonas

P.S. Mielasis tik gavęs šį laiškutį pasistenk tuojau perduoti kitą, kaip žinai kam, būt gerai, jei dar prieš vakarą galėtum.

5. Vyties kuopos partizanų laiškas Obelių klebonui

Gerb. Jeronimai!*

Ilgą laiką mes su kantrumu klausėmės pasakojimų apie tai, kas dedasi Jūsų parapijoje, gerai žinodami, kad Tamsta nors esate lietuvis, savo nepadoriu elgesiu atimate savo tautiečiams paskutinį šio pasaulio kampą, kuriame ir liūdniausiomis valandomis jis galėjo ieškoti paguodos. Galvojome, kad lai-

kas prives Tamstą prie teisingo susipratimo, tačiau tas nepasitvirtino. Todėl jaučiame pareigą pranešti, kad mūsų kantrybė jau pasibaigė ir nors esame neoficialūs valstybės gyventojai, dar esame pajėgūs pašalinti iš kelio didžiulius kenkėjus, griaunančius mūsų moralinį, bei materialinį gyvenimą. Negalvokit, kad šis popieris rašomas tik dėl juoko. Ranka kuri rašo šias eilutes yra pasiryžusi, kad čia išdėstyti pageidavimai būtų realizuoti. Jeigu Tamsta nesi-jauti galės būti geru dvasininku, patariame, kad bent geru /.../ rasiť. Nenormalumai kurie pas Jus randasi, yra tiek aiškūs, kad juos komentuoti nėra reikalo. Todėl broliškai patariame (o kartu ir įsakome) laike dviejų savaitių nuo mūsų įspėjimo, tyliai apleisti mūsų šventovę ir eiti gyvenimo keliu pagal savo būdą. Patariame būti bent geru lietuviu.

Šis mūsų patarimas yra paskutinis. Jeigu jis Tamstos geruoju nepaveiks, - jo nuorašą gausit tą valandą, kuri bus Tamstos gyvenime pati nemaloniausia ir žinoma paskutinė. Neieškok paguodos Čekoj, neieškok kaltininkų arti, arba Toli, jų nerasi. Jie atsiras šalia Tamstos ne tada kai jų ieškos, bet tada kai visai nesitikėsi.

Jeigu Tamsta užmiršai Viešp. Dievą tai žinok, kad mes jo neužmiršome ir pildydami jo valią jaučiame pareigą su Tamsta tvarkytis.

[...]

* *Šis laiškas rašytas 1945 ar 1946 metais Vyties kuopos partizanų (greičiausiai paties B. Vaičėno-Lordo-Liubarto) atkeltam į Obelius klebonui, kuris vedė palaidą gyvenimo būdą ir buvo parankus okupantams. Neužilgo po šio įspėjimo kunigas Jeronimas buvo iškeltas į kitą parapiją.*

6. 1948 m. gegužės 25 d. Vytauto apygardos vado įsakymas Nr.2

"VYTAUTO" APYGARDOS VADO ĮSAKYMAS Nr.2.

1.

Visi piliečiai privalo priglauti, paremti ir saugoti nuo išvežimo pabėgusius lietuvius.

2.

Bailiai, atsisakę priglauti besislapstančius, bus baudžiami visišku turto sunaikinimu.

3.

Tie, kurie besislapstančius išduos priešui, bus sušaudomi, kaip tautos išdavikai.

APYGARDOS VADAS

1948.V.25

Gerb. Jeronimai!

Ļoģa laikā, kas ar karstumu klausīties pasākojū-
mā, apīc tūi, kas dodas jūru parapijū, gērai zīn-
dams, kad Tarmstā nora esate līdzuīs; sava nepa-
dori, dgesis atimati. sava tautiociams astutini
sīs kas zūlo kampa, kurame in lūdnā zioms
is omis jās galēj. iēkoti paguodis. G. i. j. me,
kad larkas pīves Tarmstā pīc tēringr. suspratiņ,
tāciāu tas nepasitvītina. Todēl jau dāme pareģa,
pranešti, kad mūsā konfrģē jū paslbalģē in
nora esame nēficialūs valstybei gyventajai, dar
esame pājēģūs pabalkni in kelis didētusiūs
kenģēģūs, gēdānānciūs mūsā morālinģ, bei mo-
terālinģ gyverina. Negalvokit, kad sīs poptēn
rāšomas tū dēl jūtē. Ranka kuri rāš sīs eilē-
tes yā pasīģyģūs, kad šis rādēģyģt pagēdānmai
būtē realizuti. Jēģu Tarmstā nēfajti galys
būt ģerū dvasininku, patānān. It bēn
ģerū

Ne normalu mui kurc pas jurs nardasi, yra
trik alekūs, kad jurs kementuoti netai re-
kalo. Todėl broliškai patarame / r kantu d jstomej
kaike dregų šaralčių mūsų mūsų šepėjim, tykai
aplepti mūsų šventos vėst gyvenime keliu
pagal savo būdymtatastame buti beut geru
li fi u.

Šis mūsų patarimas yra paskutinis.
Jergu jis tamistas geruopu nepaveiks, - jė mūs-
rasą gausit tą valandą, kuri bus tamistas
gyvenime pat nemalonauusia ir žinome
paskutine. Melėskok pagundas Čekoj,
meieskok kaltininky atijanka Polj, jė nerai,
jė atstas šalia tamistas ne tada kai jė išk-
kosi, bet tada kai visatimesit kesi.

Jergu tamista wamitai Alcep, Alcep, tam zi-
nok, kad mes jė nelemisime ir paldydami jė
valis ... žinome pareigą su tamista trarkytis.

"VYTAUTO" APYGARDOS VADO

ĮSAKYMAS Nr. 2.

§ 1.

Visi piliečiai privalo priklausti, ginti ir saugoti mus išvežimo įkėlusius lietuvius.

§ 2.

Bailiai, atsisakę priklausti besislapstančius, bus baudžiami visiškai turto sunaikinimu.

§ 3.

Tie, kurie besislapstančius išduos priešui, bus sušaudomi, kaip tautos išdavikai.

1948.V.25.

APYGARDOS VADAS

7. Įpareigojimas išklijuoti atsišaukimus

Pil.....

gyv.....

Į PAREIGOJIMAS

Tamsta esate įpareigotas pridėdamus kartu atsišaukimus išklijuoti savo apylinkėje viešesnėse vietose šiomis datomis.....

Už šio įpareigojimo būtiną išpildymą Tamsta esate atsakomingas partizanams.

VA

1948.V.31.

PARTIZANŲ ŠTABAS

8. 1948 m. gegužės 30 d. Vytauto apygardos štabo atsišaukimas kaip elgtis trėmimų metu

LIETUVIAI!

Skaudi nelaimė vėl palietė mūsų kraštą. Raudonieji kraugeriai surengė masinį lietuviškų šeimų išvežimą. Tūkstančius nekaltų lietuvių jie išplėšė iš gimtojo krašto ir ištėrė į išbadėjusios Rusijos gilumą. Šį masinį lietuviškųjų šeimų išvežimą raudonieji okupantai nori pateisinti lietuvių tautos, atseit liau-

Pil.....

37V.....

I P A R A I G O J I M A S

Tamsta esate ipareigojamas pridedamus
kartu atsi-aukumus išklijuoti savo apylinkė-
je viešesnėse vietose šienis atoms.....

Už šio ipareigojimo būtiną išpildymą tam-
sta esate atsakingas partizanams.

V. A.
1945.V.31.

PARTIZANTŲ ŠEIMAS

dies, vardu. Pikta ir melaginga propaganda komunistai bando įrodinėti, kad vežami tik lietuvių tautos priešai, kurie trukdo "ramų tarybinį" gyvenimą. Komunistų akimis žiūrint, tokie priešai yra kiekvienas lietuvis, visa lietuvių tauta, kuri trokšta laisvės ir kovoja prieš raudonąjį okupantą. Tikrumoje kuo buvo kalti tie žilagalviai seneliai ir lopšiuose gulintieji kūdikiai, kuo buvo kalti tie ramūs ūkininkai, kurie savo darbu kūrė šviesesnią ateitį. Jų ašaros, kančios ir kraujas krinta ant raudonųjų okupantų ir lietuviškųjų komunistinių išgamų sąžinių. Nors komunistai bando visa tai užmaskuoti, bet užsienis jau sužinojo apie šią lietuvių tautos tragediją. Vakarų Europos valstybių spaudoje talpiniami pranešimai apie raudonąjį terorą ir masinius trėmimus Lietuvoje.

Skaudu priminti, kad šioje kruvinoje lietuvių tautos tragedijoje bolševikų varomi, lyg bevaliai pastumdėliai, dalyvavo ir nekurie mūsų inteligentai. Tuo metu, kada kaimo artojas, rizikuodamas savo gyvybe, plėšėsi iš budelio nagų, lietuviškieki inteligentai: mokytojai, agronomai, tarnautojai, su ginklu rankose varė iš tėvynės vežamą brolių. Gėda ir tautos pasmerkimas tiems buvusiems "patriotams", kurie drebėdami dėl savo kailio, paėmė, komunistų kišamą, ginklą ir prisidėjo prie mūsų tautos duobkasių.

Kartu nepaprastai džiugu, kad ši žiauri lietuviškų šeimų medžioklė komunistams visiškai nepasisekė. Didesnė dalis išvežamų lietuvių pasislėpė arba, rizikuodami savo gyvybėmis, ištrūko tiesiog iš budelių nagų. Jie pasiryžo geriau vargti ir kentėti savo gimtajame krašte, negu kęsti badą ir beprasmią žūtį Sibiro taigose.

Tautiečiai! Jūs puikiai suprantate mūsų tautą ištikusią tragediją. Šis smūgis vienodai liečia mus visus, nes nei vienas nėra saugus nuo komunistinio teroro. Tad ištieskite vieni kitiems brolišką pagalbos ranką ir stengkitės

Študi nālainē vēl palietē mūsu kraštā. Raudonieji kraugēriai su-
stāstī mūsai lietuviski. Šeigi ižveidina. Tāpat tāus nekalty lietuvi
tiešmēnē ir gintoje kraštā ir ištūmā i lībadejusio Risiļos gi-
luma. Šeigi lietuviskiu šoma ižveidina raudonieji okupantai no-
mā pārsietai lietuviu tautos, atseiti lāudies, vardu, Pkta ir atslāgā-
gā pārsietai komunistai bando irodinoti, kad vāpāi tik lietuvi tautos
priekšai, kurie trūko "vānu tarybiņi" pvenimā. Komunist- akins
šūrtis, tokie priekšai vā iekvienas lietuvi, visa lietuviu tauta, ku-
ri trokšā laišos ir kvēdja priekš raudonaji okupanta. Tikramoje ku-
buvo kalā tie šilagaļvāi šonāli ir lophiūne gultinēji kadiķai.
Kur bave kalāi tir rāns dūninkai, kurie save darbu kļēd šviesēnā
ateitūn āgāros, kancis ir kzaufas krlēta ant šūndrojoje okupanti
lietuviskiu komunisti i gūmā spriņā. Vārs komunistai bando visa
tai mīraskuoti, tēt užsietis jau šūlinojo apie šia lietuvi tautos
tragodija. Akery Europos valetybiņ šūndroje tālpināmi pranešimai
apie raudonaji terorā ir mūsainis trūkus lietuvoje.

[illegible]

Kartu nepagrįstai žiaugus, kad žiaunų lietuviškų veimų dėdei, klod komunistų, rikiškai nepa... Didesnė išilgė išvaramų lietuvių pasileidę rėbų, rikiurdami sa... is, kruk: tiesiog iš dūl- lit, neri. Iš pasileidę geriau varpui ir kontoti savo gimtajame kra- te, negi kisti bė... ir kypasniai žiti kibirų tauris,

T a u t i e s t a d i j a p u i k t i s u p r a n t a t e k s t i t a u t e i š t i n a s i a p r a c e d i j a. Š i a s m ā k i s v i e n d a i l i e d i n u s v i s u s, n e s n e i v i s t a m ā r ā s a g u s n u o k o m u n i s t i n ā s e n o r o. T a d i š t i e s k i b i v i e n d i k i t i n e. B r o l i š k a p a r a l e s n a k e i r s t o n k i t o s i š t i k t i i r p a d i t i k i t i e d a s i l a n t i s a r v o s i n t a b o l a s k a r o s.

Prilūdzot, parakūst ir saukotie mūs ievējamie pabeiguma
besīdnieki, kas lietuvis, barminieki ir padzīstotie tuks, kur
šimānān drošoja ir blāz ir. Netīdīte jokiņa cīvētān pāvēn
ir viliojotāis, Viske apēvokite sāltu pūtu, atīmānā, kad ir
histu mācēnā nēra mē lauda, pērtēstānā nel vānā lūvā, d
ris ir pānēs ar goinā ar to atskatīt, pūcāudā ir dāpēk
pabeigumān oraiui, nes tomē nesyspārdīdīal turta sēdūdīal mū
tēti.

Broli ir dzimēji, dabā, nūc izstrēpina, daudzi
dāte verti grābino lieuvu vāri. Nesvruokite ir nrasiooki,
nevildia. Gaupiois pakliā i bēdā, nraulvārshe, kovet
ir kentorei sava guntajet kraitē, bet ne kormistitāte katorei
Sibio tairasē. Lēkys reikalni, pūvāhe kraitis pas tūs, kas vis
da ir visur esamē pasrucei. Jums padēti.

Tremtinis malicos ir mūsų bendra nepamainoma kova prieš ak-
ty laisvės Rytus, mūsų brangiajai Tautai. - Tai et tu y a i i

išlikti ir padėti kitiems išsilaikyti savo gimtajame krašte.

Priglauskite, paremkite ir saugokite nuo išvežimo pabėgusius ir besislapančius lietuvius. Suraminkite ir padrasinkite tuos, kurie šiandien abejoja ir blaškosi. Netikėkite jokiais bolševikų pažadais ir viliojimais. Viską apgalvokite šaltu protu, atmindami, kad iš komunistų malonės nėra ko laukia. Teneatsiranda nei vieno lietuvio, kuris iš baimės ar godumo drįstų atsakyti prieglaudą ir duonos kąsnį pabėgusiam broliui, nes tokie nesusipratėliai turės skaudžiai nukentėti.

Broliai ir Sesės, pabėgę nuo ištėrimo: Jūs pasirodėte verti garbingo lietuvio vardo! Nesvyruokite ir nepasiduokite nevilčiai. Saugokitės pakliūti į bolševikų nagus! Vargsime, kovosime ir kentėsime savo gimtajame krašte, bet ne komunistinėje katorgoje Sibiro taigose. Išskylus reikalui, prašome kreiptis pas mus. Mes visada ir visur esame pasiruošę Jums padėti.

Būkite vieningi ir pasiryžę!

Tremtinių maldos ir mūsų bendra napaliaujama kova atneš skaistų Laisvės Rytojų mūsų brangiajai Tėvynei - **L i e t u v a i !**

1948.V.30.

VA
PARTIZANŲ ŠTABAS

9. 1948 m. birželio 1 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr. 1 rinktinei

LP

3-čios "Vytauto" A-dos

5-tos "Lokio" Rinktinės

V A D A S

Nr.1

Slaptas

Nuorašas

ĮSAKYMAS RINKTINEI Nr.1.
Palangos Šilėlis 1948 m. birželio mėn.1 d.

1.

"Vytauto" Apygardos Vado paskyrimu iš žemiau išvardintų asmenų sudaro 5-tos "Lokio" Rinktinės Štabas ir paskirti pareigoms:

Rinktinės Vadas **A U D R A**

Rinktinės Vado pavad. **Ž A I B A S**

Rinktinės adjutantas **Ž A L G I R I S**

Slaptas
Nuorašas

3-5105 "Vytauto" A-dos
5-tos "Lokio" Rinktinės
V A D A S

Nr.1

I S A K Y M A S R I N K T I N E I Nr.1 m.

Palangos Šilėlis 1948m.birželio mėn.1d.

1.

"Vytauto" Apygardos Vado paskyrimu iš žemiau išvardintų asmenų susidaro 5-tos "Lokio" Rinktinės Štabas ir paskirti pareigoms:

Rinktinės Vadas	A U D R A
Rinktinės Vado pavad.	Ž A I B A S
Rinktinės Adjutantas	Ž A L G I R I S

Rinktinės Štabą sudaro;

- 1/ Štabo Viršininkas M I N D A U G A S
- 2/ Rikiuotės Sk. Viršininkas Š A R Ū N A S
- 3/ Žvalgybos Sk. Viršininkas V Y L I U S
- 4/ Ūkio Sk. Viršininkas J U O D V A R N I S
- 5/ Organizac.Sk. Viršininkas Š E R M U K Š N I S

Pagrindas: "Vytauto" Apygardos Vado paskyrimo raštai Nr.55-61 iš 1948.III.1

2.

1948 m. kovo mėn.19 d. priešui suėmus Rinktinės Vadą Br. A U D R A, nuo 1948 m.kovo mėn.24 d.Rinktinių Vado pareigas laikinai eiti pradėjau aš.

Pagrindas: "Vytauto" Apygardos Vadui Rinktinės Vado pavaduotojo raportas Nr.2 iš 1948.III.24.

ŽAIBAS

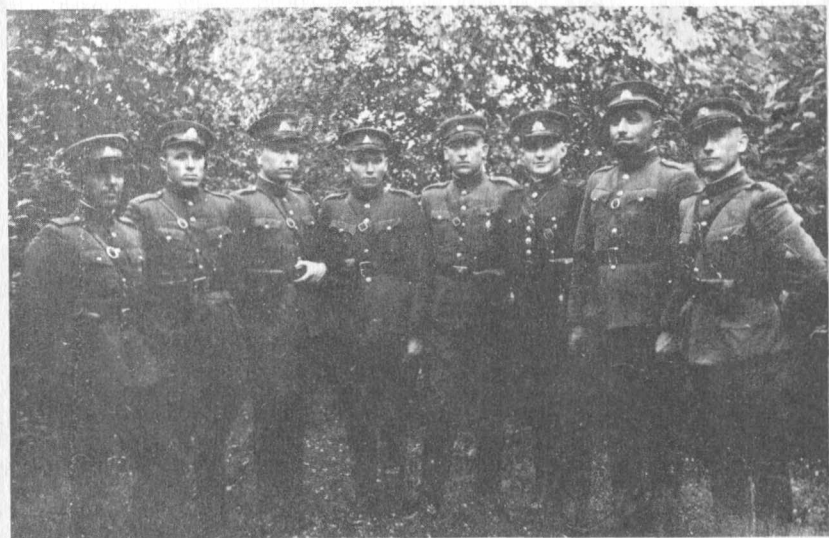
Rinktinės Vado
Pavaduotojas

MINDAUGAS
Štabo Viršininkas

Nuorašas tikras:...*palgins.*

5-osios Lokio rinktinės partizanai poilsio metu

5-osios Lokio rinktinės partizanai. Iš kairės pimas - Balys Rukštelė-Ramūnas, antras - Vijeigis Pulgis-Andriūnas, penktas - Pranas Račinskas-Žaibas-Drugelis, šeštas - Juozas-Stanėnas-Lizdeika, septintas - Vladas Juozapavičius-Papartis, aštuntas-Vaclovas Mikalaičiukas-Sakalas

Rinktinės Štabą sudaro:

- 1/ Štabo Viršininkas MINDAUGAS
- 2/ Rikiuotės Sk. Viršininkas ŠARŪNAS
- 3/ Žvalgybos Sk. Viršininkas VYLIUS
- 4/ Ūkio Sk. Viršininkas JUODVARNIS
- 5/ Organizac.Sk. Viršininkas ŠERMUKŠNIS

Pagrindas: "Vytauto" Apygardos Vado paskyrimo raštai Nr.55-61 iš 1948.III.1

2.

1948 m. kovo mėn. 19 d. priešui suėmus Rinktinės Vadą Br. A U D R A,
nuo 1948 m. kovo mėn. 24 d. Rinktinės Vado pareigas laikinai eiti pradėjau
aš.

Pagrindas: "Vytauto" Apygardos Vadui Rinktinės Vado pavaduotojo raportas Nr.2,
1948.III.24.

MINDAUGAS
Štabo Viršininkas

ŽAIBAS
Rinktinės Vado
Pavaduotojas

Nuorašas tikras: Žalgiris

**10. 1948 m. gegužės 15 d. Ballo Valčėno paskyrimo Vyties kuopos
vadu raštas**

LP
3-čios "Vytauto" Apygardos
5-tos "Lokio" Rinktinės
V A D A S
1948.VI.15 d.

Part. LIUBARTUI

P A S K Y R I M O R A Š T A S

Nr. 16. Už ištvermę ir pasiryžimą, kovoje, dėl Lietuvos Laisvės, Tamsta
nuo 1948 m. birželio mėn. 14 d. esate skiriamas "Vyties" kuopos vado pa-
reigoms.

Žalgiris
Adjutantas

Žaibas
Rinktinės vadas

LF
3-3ies "Vytaute" Apygardos
5-tes "Lokio" Rinktinės
V A D A S
1948.VI-15 d.
Nr.16.

Part. LIUBARTUI

PASKIRYMO RAŠTAS

Už ištvėrė ir pasiryžimo, kovoję dėl Lietuvos
Laisvės, Tamsta nuo 1948 m. birželio mėn. 14 d. esant
skiriamas "Vyties" kuopos vado pareigoms.

/pas/ *Lalajins*
Adjutantas

/pas/ *Lalajins*
Rinktinės vadas

Brangūs mūsų broliai Vėlinčiai!

Susėniame jums mūsų broliai, didžiausius linkėjimus, nuo
visų mūsų brotėlio kovos sąjūdo.

Priešėm pas Tamstas ir smogę, kurie jums įbėgę ir laisvę
ti, prašau su juo pasitalkoti arais jūms dominonėms klausymais
prastai ir laukyti kaip tik, mūsų atėvę, nes jė prabėgus
mūsų organizacijos L. S. R. Tad prastai jėties abijones dėl jo natūrali.
Es ir jėformavau apa visų vėkaly, todėl prašau kiek galint su
kontarti, visais reikėliais. Todėl at žėmė rasti nuko ir mūsų jėm
tam sodėm apitarti. Tia daryti jėmėm politikos pėvėlog norėm
pasėmėsi lėt gal būt žėm ir tam. Ties tarpų ir bėvėm, vis
gėro, sudėm.

1948.VI-12

Lalajins

"Lokio" rinktinės vadas.

11. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko laiškas Vyties kuopos partizanams

Brangūs kovų broliai Obeliečiai!

Siunčiu jums, mieli broliai, didžiausius linkėjimus nuo visų mūsų krašto kovos vyrų.

Siunčiu pas Tamstas šį žmogų, kuris jums įteiks šį laiškutį, prašau su juo pasikalbėti visais jums dominančiais klausymais ir prašau jį laikyti kaip tik mūsų atstovą, nes jis priklauso mūsų organizacijai L.L.A. Tad prašau jokios abejonės dėl jo neturėti. Aš jį painformavau apie visą reikalą, todėl prašau kiek galint su juo apsitarti, visais reikalais. Todėl aš Jums raštu nieko ir nerašysiu, prašau žodžiu apsitarti. Čia drauge siunčiu politikos apžvalgą nors jau pasenusi, bet gal būt bus ir įdomu. Tuo tarpu ir baigsiu, viso gero, sudiev.

1948-VII-17

Žaibas

Lokio rinkt. vado pavad.

12. 1948 m. spalio 15 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko tarnybinis laiškas Vyties kuopos vadui Baliui Vaičėnui

LP

Palangos Šilėlis 1948.X.15.

3-čios "Vytauto" Apygardos

5-tos "Lokio" Rinktinės

V A D A S

Nr.1

"Vyties" kuopos Vade!

Ar tai dėl įvykusios Tamstai kelyje pas mus nelaimės, kuri sutrukdė Tams-tai pas mus atvykti, kurį laiką aš iš Tamstos negaunu jokios žinios. Aš tikiu, kad tai sąryšyje su įvykusiomis Jūsų užpuolimo kautynėmis, kurios gal būt ir Tamstą privertė kažkur pasitraukti ir atitrūkti nuo ryšio. Bet ateityje, prašau kiek galint palaikyti stipresnį ryšį. Ryšys per Varną ir Šermukšnį man yra patogu ir garantuotas, dėl ko ir Tamstą prašau neturėti abejonės.

Čia siunčiu Tamstai paskyrimo raštą ir įsakymo nuorašą, LLA programą, Priesaikos tekstą ir instrukcijas, kuriomis pasiremiant prašau vadovautis, ir iš mūsų organizacijos sąskrydžių protokolų nuorašus, kad turėtumei vaizdą, kas darosi organizacijoje.

Prašau Tamstą kaip greičiau prisiųsti man tokias žinias: partizanų pirmūnų sąrašą laipsnių kėlimui. Ir veiksmų žinias, kad turėtumėm vaizdą, kiek mes esame padarę priešui nuostolių. Ir prašau prisiųsti ir ryšininkų sąrašą, slapy-

vardes ir su kuo palaiko ryšį.

Be to prašau būtinai pranešti ar turite su Latvijos partizanais ryšį, su to-
kais, kurie priklauso pagrindžio organizacijoms. Nes Vyr. Vadovybė yra pave-
dusi "Vytauto" Apygardai būtinai susirįsti su Latvijos pagrindžio Vadovybe.
Tad jeigu Tamsta turite galimybės, susitinkate su Latvijos partizanais, prašau
būtinai patarpininkauti, del ryšio užmezgimo.

Tikiuosi, kad Tamsta su visu atsidėjimu stengsitės atlikti Jums pavestą
pareigą ir palaikysitę su mumis stipresnį ryšį.

Linkiu geriausios sėkmės Jūsų darbuose ir žygiuose.

Laukiu nuo Jūsų greito atsakymo.

Žaibas
Rinktinės vadas

13. Vyties kuopos vado Ballo Valčėno pavedimas Juozui Streikui laikinai vadovauti kuopai

LP

1948 m. lapkričio ... d.

3-čios "Vytauto" A-dos

5-tos "Lokio" Rinktinės

"Vyties" Kuopos

V A D A S

Nr.3

"Vyties" Kuopos P a r t i z a n a m s

Sąryšy su mūsų 1948 m. liepos m. 10 d. nutarimu dėl ryšio sudarymo su
Lietuvos Partizanų Vadovybe ir pasisėkus susirįsti, esame oficialiai priskaityti
prie bendro partizaninio Sąjūdžio ir priskirti prie LP 3-čios "Vytauto" Apygar-
dos, 5-tos "Lokio" Rinktinės, kaip "Vyties" kuopa. Kuopos vadu esu paskirtas
aš ir mūsų kuopą atstovauju prie Rinktinės Štabo.

Tačiau gyvendamas toli ir esant reikalui, negalėdamas palaikyti su kuopa
kontakto, kuopos Vado pareigas pavedu eiti Broliui S t u m b r u i /Str.Jz./, dėl
kurio tinkamumo, manau, neabejoja nei vienas mūsų kuopos partizanas. Šis
paskyrimas yra laikinas. Kai pagerės sąlygos ir galėsime susirinkti, aptarsime
ši reikalą, pagal visų nuomonę.

Gyvenamasis momentas reikalauja, kad būtume pasiruošę kiekvienu laiku,
pradėti didijį žygį savo krašto išlaisvinimui, todėl turime laikytis kiek galima
didesnio organizuotumo ir palaikyti tarpusavio ryšį.

Steigiu kuopos archyvą, į kurį bus dedami visi mūsų kovą liečiantys doku-
mentai. Taip pat reikalauju visus partizanus, kad vestų svarbesnių įvykių

užrašus ir dėtų į saugią vietą. Ateity tatai bus turinti didelės reikšmės, brangi medžiaga.

Sunkioje mūsų kovoje nebesame vieniši, bet turime Vadovybę ne abejotinu autoritetu. Prašau tatai paskelbti ir tiems, kurie negaus šio rašto.

Baigdamas linkiu visiems kuopos partizanams kantrybės, pasiryžimo, tvirtumo ir broliškumo, beeinant sunkiu mūsų šventos kovos keliu, iki galutinės pergalės.

Mes laimėsime, nes einame vardan tiesos ir tikėjimo, kurio mūsų motinos mus išmokė. Artėja baisus galas mūsų pavergėjams ir tuo pačiu pabaiga priespaudai bei kančioms, mūsų žemėje.

Tepadeda Dievas jūsų darbuose ir žygiuose!

Liubartas

"Vyties" Kuopos V a d a s

14. 1948 m. gruodžio 18 d. Vyties kuopos vado Balio Valčėno raportas apie dalinio nuostolius

Nuorašas

3-čios "Vytauto" A-dos

1948 m. gruodžio 18 d.

5-tos "Lokio" Rinktinės

"Vyties" Kuopos

V A D A S

Nr.1

R a p o r t a s.

Pristatau Tamstai žinias apie mano vadovaujamos kuopos žuvusius partizanus, pagal žemiau esančio s a r a š o :

Eil. Slapyvardė Nr.	Žuvimo data	P a s t a b a
1. Antaniokas	1945.I.29	Vienam parėjus į savo namus netikėtai priešų buvo apsuptas ir žuvo besikaudamas kieme.
2. Anisius	1945.VII.17	Kariuomenės siautėjimo metu žuvo netikėtai užklyptas.
3. Prakopas	1945.VIII.18	Savo namuose priešų užpultas.
4. Šernas	1945.IX.16	Nuo priešų kulkos beldžiantis į gero ūkininko langą, pas kurį slapta buvo apsistoję kareiviai.

Eil. Slapyvardė Nr.	Žuvimo data	P a s t a b a
5. Kleinys	1946.I.29	Masinių užpuolimo metu miške - prie savo bunkerio.
6. Rokunda	-"	-"
7. Karalius	-"	-"
8. Kuveikis	-"	-"
9. Vaitėnas	1946.IX.4	Nuo pasaloje išsidėsčiusio priešo kulkos paleistos visai arti priėjus.
10. Kietis	-"	-"
11. Barzda	1946.IX.25	Išeinant iš miško, nuo slapuko paleistos kulkos.
12. Ažuolas-Stasys	1946.XI.13	Miško kautynėse, priešui užpuolus bunkerį.
13. Sakalas-Bronius	1947.I.16	Žuvo pas ūkininką įėjęs į trobą kur buvo pasislėpęs priešas ir tik jam įėjus atidengė ugnį.
14. Tarzanas	1947.X.4	Stovyklaujant ūkininko kluone, priešui masiniai apsupus žuvo besikaunant. Priežastis - išdavimas.
15. Bagdonas	-"	-"
16. Jonas Dydysis	-"	-"
17. Aidas	-"	-"
18. Lokys	-"	-"
19. Tūzas	-"	-"
20. Centas	1947.XII.19	Kelyje, važiuojant su priešu susidūrus.
21. Velėna-Juozas	1948.V.3	Stovyklaujant laukų krūmuose, priešui užpuolus.
22. Karliukas-Jonas	-"	-"
23. Danukas	1948.XI.13	Stovyklaujant pirtyje, priešui užpuolus.
24. Adolfas	-"	-"

Liubartas
"Vyties" Kuopos V a d a s

3-čios "Vytento" A-dos
5-tos "Lokio" Rinktinės
"Vyties" Kuopos
V A D A S

1948 m. gruodžio m. A. d.

"LOKIO" Rinktinės V a d a s

Nr. 1

R a p o r t a s.

Pristatau Tamsai liudius apie mano vado-
vaujamą kuopos šuvisius partizanus, pagal žemiau
esančio s a r a š o:

eil. Nr.	Slapyvardis	Įvykis data	P a s t a b a
1.	Antanickas	1945.I.29	Vienam parėjus į savo namus netikėtai priešo buvo apšautas ir buvo besikaudamas klėse.
2.	Anisius	1945.VII.17	Kariuomena slaptai įėjo metu Ju- vo netikėtai užkluptas.
3.	Prakopas	1945.VIII.18	Savo namuose priešo užpuiktas.
4.	Bornas	1945.IX.16	Muo priešo kulkos belaidantis į gero škininko langą, kas kūrį slaptai buvo apšistoje karnivalei pasinio užpuolimo metu, miško-prae savo bunkerio.
5.	Kleinyas	1946.I.29	"-"
6.	Rokunda	"-"	"-"
7.	Karalius	"-"	"-"
8.	Kuvelkis	"-"	"-"
9.	Vaitėnas	1946.IX.4	Muo paslėpė išsivysčiusio priešo kulkos paleistos visai arti pri- ėjus.
10.	Kietis	"-"	"-"
11.	Barzda	1946.IX.23	Išeinant iš miško, muo slapuko paleistos kulkos
12.	Ažuolas-Stasys	1946.XI.13	miško kautynėse, priešui užpuolus bunkerį.
13.	Sakalas-Bronius	1947.I.16	Tuvo ras škininko lajes į trobą kur buvo pasislėpęs priešinys ir tik jam įėjus atidengė ugnį.
14.	Tarzanas	1947.X.4	Stovyklaujant škininko klėse, priešui masiniai apšūpus buvo besikaučiant, priešastis-įsivėmęs.
15.	Bagdonas	"-"	"-"
16.	Jonas Dydisys	"-"	"-"
17.	Aidas	"-"	"-"
18.	Lokys	"-"	"-"
19.	Puzas	"-"	"-"
20.	Centas	1947.XII.19	Kelyje, važiuojant su priešu susi- dūrus.
21.	Velėna-Juozas	1948.V.3	Stovyklaujant lauko krumuose, priešui užpuolus.
22.	Kariukag-Jonas	"-"	"-"
23.	Danukas	1948.XI.13	Stovyklaujant dirtyje, priešui užpuolus.
24.	Adolfas	"-"	"-"

"Vyties" Kuopos
V a d a s

**15. 1948 m. gruodžio 10 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko
įsakymas Nr. 3 rinktinei**

LP

Nuorašas

3-čios "Vytauto" A-dos

5-tos "Lokio" Rinktinės

V A D A S

Nr.7

ĮSAKYMAS RINKTINEI Nr.3

Palangos Šilelis, 1948 m. gruodžio 10 d.

Rikiuotės sritis.

1.

Nelygioje kovoje, prieš užklupti per masinius siautėjimus, žuvo "Kadugio" būrio partizanai: K a r o s a 1944.IX.15, Bėgūnas 1945.VI.10, J a u n i u s 1945.VI.25, T a r z a n a s 1945.VII.24, L a i s v ū n a s 1946.III.10 ir P a l i e p i s 1946.VIII.20.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kovos broliams kritusiems dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Kadugio" būrio vado raportas Nr.2, 1948.XII.7.

2.

Einant tarnybos pareigas, garbingai žuvo "Kadugio" būrio partizanai: V a n a g a s 1944.XII.14 ir J a z m i n a s 1945.IX.30.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Kadugio" būrio vado raportas Nr.2, 1948.XII.7.

3.

Netikėtai prieš užkluptas žuvo "Kadugio" būrio partizanas Ž u v ė d r a 1947.VII.20.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiam kovos broliui dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Kadugio" būrio vado raportas Nr.2 iš 1948.XII.7

4.

Netikėtai prieš užpulti, nelygioje kovoje žuvo "Erškėčio" kuopos partizanai: K i r v i s 1944.XII.30, B r i e d i s 1945.VI.17, S e n i s 1945.IX.1, U o s i s 1945.IX.1, G a i d y s 1945.X.13 ir L a p ė 1947.VI.2.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

5.

Per kautynes su priešu, žuvo "Kadugio" būrio partizanai: D e r l i u f t a s 1945.IV.10, D a r o l i s 1945.VI.10, P a d u o b i s 1945.IX.14 ir V i l k a s 1946.II.15.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Kadugio" būrio vado raportas Nr.2, 1948.XII.7.

6.

Atliekant pavestą uždavinį, žuvo "Erškėčio" kuopos partizanai: R a m u - n i s 1945.III.3 ir J i e n a 1945.III.3.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

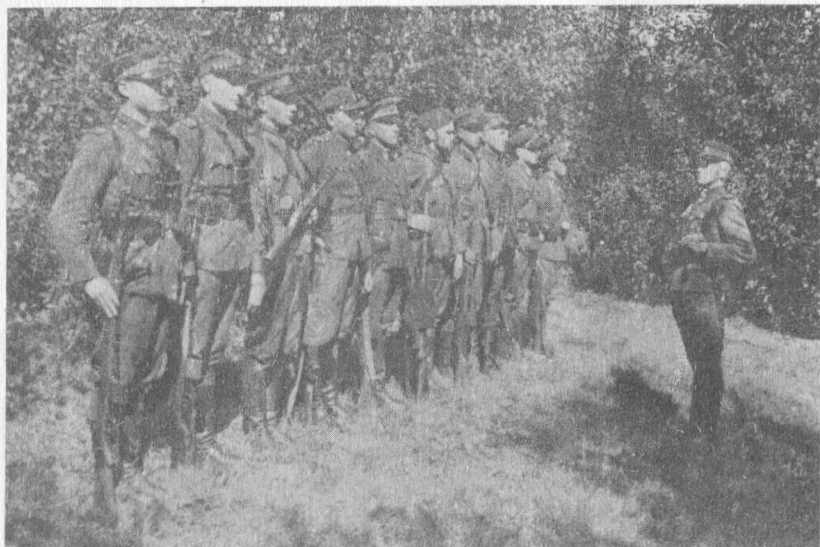
7.

Per kautynes su priešu, žuvo "Erškėčio" kuopos partizanai: P a p a r t i s 1945.V.20 ir L y d e k a 1945.V.20.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

8.

Per kautynes su priešu žuvo "Mingailos" būrio, Mazgelio skyriaus partizanai: skyrininkas M a z g e l i s , part.: P i p i r a s , Ž a l t y s , E r d v i l a s , L a k ū n a s , N a r a s , E g l a i t i s , V a r n ė n a s , V ė ž y s , L i e p a , P u t i n a s , A u d r a , G r u o d i s , G a r s y s , B a r a v y k a s , P a b e r ž i s , Ž a g r ė , V y t u r y s ir 4-ri partizanai slappyvardėm nežinomom. Iš viso žuvo

Lokio rinktinės partizanų rikiuotė. Priešais - Pranas Račinskas-Žaibas, pirmas iš kairės - Petras Cicėnas - Žalgiris, antras iš kairės - Balys Vaičėnas-Liubartas. 1949 m.

22 partizanai tą pačią 1946 m. sausio m. 15 d.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

9.

Laike susidūrimo su priešu žuvo "Erškėčio" kuopos partizanai: Š e r y s 1945.V.29, G u b e r t a s 1945.V.30 ir A t a s 1945.IX.?

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

10.

Per kautynes su priešu 1947.V.7 žuvo "Erškėčio" kuopos "Vaidilos" būrio vadas V a i d i l a ir partizanas K l a j ū n a s.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

11.

Per nelaimingą įvykį 1947.VI.2 žuvo "Erškėčio" kuopos partizanas M i - k a s.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiam kovos broliui dėl Lietuvos Laisvės.

12.

1947.XI.15 netikėtai priešo užklupti, nelygioje kovoje žuvo "Lokio" Rinktinės Vadas E r š k ė t i s, R-nės Vado pavaduotojas K a l t a s ir "Erškėčio" kuopos partizanai: A l g i m a n t a s ir S i g n a l a s.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

13.

1948.II.29 laike susidūrimo su priešu žuvo "Erškėčio" kuopos "Sakalo" būrio partizanas S a k a l a s.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiam kovos broliui dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Sakalo" būrio Vado raportas Nr.1, 1948.X.27.

14.

1945.I.29 netikėtai priešo užkluptas žuvo "Vyties" kuopos partizanas A n t a n i o k a s.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiam kovos broliui dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Vyties" kuopos vado raportas Nr.1, 1948.XII.8.

15.

Kariuomenės siautėjimo metu žuvo netikėtai priešo užpultas "Vyties" kuopos partizanas A n y s i u s, 1945.VII.17.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiam kovos broliui dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Vyties" kuopos vado raportas Nr.1, 1948.XII.8.

16.

Netikėtai prieš užklyptas 1945.VIII.17 žuvo "Vyties" kuopos partizanas P r a k o p a s.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiam kovos broliui dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Vyties" kuopos Vado raportas Nr.1. 1948.XII.8.

17.

Einant tarnybos pareigas, netikėtai prieš užklypti, žuvo "Vyties" kuopos partizanai: Š e r n a s 1945.IX.16 ir S a k a l a s-Bronius 1947.I.16.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Vyties" kuopos vado raportas Nr.1 iš 1948.XII.8.

18.

Netikėtai su priešu susidūrus, žuvo "Vyties" kuopos partizanai: V a i t ė n a s 1946.IX.4, K i e t i s 1946.IX.4, B a r z d a 1946.IX.25 ir C e n t a s 1947.XII.19.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Vyties" kuopos vado raportas Nr.1, 1948.XII.8.

19.

Per kautynes su priešu žuvo "Vyties" kuopos partizanai: K l e i n y s, R o k u n d a, K a r a l i u s ir K u v e i k i s 1946.I.29; T a r z a n a s, B a g d o n a s, J o n a s Didysis, A i d a s, L o k y s ir T ū z a s 1947.X.4; V e l ė n a J u o z a s, ir K a r l i ū k a s-Jonas 1948.V.3; D a n u k a s ir A d o l f a s 1948.XI.13.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Vyties" kuopos vado raportas Nr.1, 1948.XII.8.

LP
3-šios "Vytauto" A-dos "Vyties" Kp. Vadui L I U B A R T U I
5-to "Lokio" Rinktinės
V A D A S
1948.XII.15.
Nr.28.

P A S K Y R I M O R A Š T A S

Už įtvermę ir pasiryžimą kovoje dėl Lietuvos Laisvės, Taseta esate skiriamas nuo 1948 m. gruodžio mėn. 16 d. Rinktinės Spaudos-Svietimo skyriaus viršininku.

Rinktinės Adjutantas

1. *Staibas*
Rinktinės Vadas

20.

1946.XI.13 per kautynes su priešu žuvo "Vyties" kuopos partizanas Až u o l a s-Stasys.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: "Vyties" kuopos vado raportas Nr.1, 1948.XII.8.

21.

Į "Erškėčio" kuopą įstojo nauji partizanai: S i a u b a s 1948.V.29, G e d i - m i n a s 1948.V.31 ir T r i m i t a s 1948.VI.

Pagrindas: "Erškėčio" kuopos vado raportas Nr.1, 1948.VI.1.

22.

Nuo 1948.VIII.24 į "Erškėčio" kuopą įstojo naujas partizanas V i e s u l a s.

Pagrindas: "Erškėčio" kuopos vado raportas Nr.3, 1948.IX.1.

23.

"Erškėčio" kuopos Vadas S m a u g l y s pakeitė savo slapyvardį į K e s - t u t į.

Pagrindas: jo raportas Nr.4, 1948.XII.3.

Šarūnas

Rikiuotės skyriaus

Viršininkas

Žaibas

Rinktinės V a d a s

16. 1948 m. gruodžio 15 d. Balio Vaičėno paskyrimo Lokio rinktinės štabo spaudos-švietimo skyriaus viršininku raštas

LP

3-čios "Vytauto" A-dos

5-tos "Lokio" Rinktinės

V A D A S

1948.XII.15.

Nr.28.

"Vyties" Kp. Vadui L I U B A R T U I

P A S K Y R I M O R A Š T A S

Už ištvermę ir pasiryžimą kovoje dėl Lietuvos Laisvės, Tamsta esate skiriamas nuo 1948 m. gruodžio mėn. 16 d. Rinktinės Spaudos-Švietimo skyriaus viršininku.

Žalgiris

Rinktinės Adjutantas

Žaibas

Rinktinės Vadas

17. 1948 m. gruodžio 28. d. Vyties kuopos vado Balio Vaičėno
raportas apie partizano Kazio Ramanausko žuvimą

LP
3-čios "Vytauto" A-dos
5-tos "Lokio" Rinktinės
"Vyties" Kuopos
V A D A S
Nr.2

Nuorašas
1948 m. gruodžio 20 d.
"Lokio" Rinktinės V a d u i

R a p o r t a s

Pranešu Tamstai, kad š.m. gruodžio m. 19 d. netikėtai priešui užpuolus
žuvo mano vadovaujamos kuopos partizanas B a r z d a.

Liubartas
"Vyties" kuopos V a d a s

3-čios^{LP} "Vytauto" A-dos
5-tos "Lokio" Rinktinės
"Vyties" Kuopos
V A D A S
Nr.2

Kazio Ramanausko 1948 m. gruodžio m. *20* d.
"Lokio" Rinktinės V a d u i
R a p o r t a s.

Pranešu Tamstai, kad š.m. gruodžio
m. 19 d. netikėtai priešui užpuolus
žuvo mano vadovaujamos kuopos parti-
zanas B a r z d a.

"Vyties" kuopos *1-/Liubartas*
V a d a s

**18. 1949 m. sausio 3 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko
įsakymas Nr. 1 rinktinei**

LP

3-čios "Vytauto" A-dos

5-tos "Lokio" Rinktinės

V A D A S

Slaptas

ĮSAKYMAS RINKTINEI Nr.1

Palangos Šilelis, 1949 m. sausio mėn.3 d.

1.

Už padarytus nuopelnus, sąžiningą pareigų ėjimą ir už parodytą 1948 m. rugsėjo mėn. 23 d. ir lapkričio mėn. 19 d. žygiuose partizanišką drąsą ir didelį pasiaukavimą kovoje dėl Lietuvos Laisvės, Rinktinės OS V-kui B-liui Š e r m u k š n i u i reiškiau pagyrimą raštu.

Pagrindas: Pagyrimo raštas Nr.64, 1949.I.2.

2.

Už padarytus nuopelnus, sąžiningą pareigų ėjimą kovoje dėl Lietuvos Laisvės, naujai pertvarkant "Kiaunės" rajoną, rajono įgal. tvark. org. reikalams Broliui S k r a j ū n u i, Žvalgybos skyriaus V-kui Broliui L a i d u i, Rajono OS V-kui Broliui M e l d u i ir Ryšininkui Broliui T a u r u i, reiškiau pagyrimą raštu.

Pagrindas: Pagyrimo raštas Nr.67 iš 1949.I.2 ir Nr.43, 44, 45, 1948.XII.14.

3.

Už padarytus nuopelnus, sąžiningą pareigų ėjimą kovoje dėl Lietuvos Laisvės, sutvarkant "Nėrio" Rajoną, Rajono OS V-kui Broliui A ž u o l u i reiškiau pagyrimą raštu.

Pagrindas: Pagyrimo raštas Nr.70, 1949.I.2.

4.

Už padarytus nuopelnus, sąžiningą pareigų ėjimą ir parodytą drąsą atliekant pavestus uždavinius kovoje dėl Lietuvos Laisvės Rinktinės Ryšininkui su Apygarda Broliui V y t e n i u i reiškiau pagyrimą raštu.

Pagrindas: Pagyrimo raštas Nr.66, 1949.I.2.

5.

Už padarytus nuopelnus, sąžiningą pareigų ėjimą ir už parodytą drąsą atliekant pavestus uždavinius, kovoje dėl Lietuvos Laisvės Ryšininkui su VA Daliniais ir ROS Broliui P a b e r ž i u i ir Ryšininkėms P-lėms R ū t e l e i ir K r e g ž d u t e i reiškiau pagyrimą raštu.

Pagrindas: Pagyrimo raštai Nr.68,65,71, 1949.I.2

6.

Už padarytus nuopelnus, sąžiningą pareigų ėjimą ir už parodytą partizanišką drąsą, atliekant pavestus uždavinius, kovoje dėl Lietuvos Laisvės, "Šven-

Iš kairės antras Vincas Araminas-Šermukšnis, Petras Cicėnas-Žalgiris, Petras Araminas-Žalvarnis

tosios" Rajono "Žaliosios" Apylinkės OS V-kui Broliui L i e p a i reiškiau pagyrimą raštu.

Pagrindas: Pagyrimo raštas Nr.69, 1949.I.2

7.

Už parodytą partizanišką drąsą ir sumanumą 1948 m. rugpiūčio m. 18 d. Igalinos skriabams padarytose pasalose, kuriose buvo sunaikinti: 4 skrabai ir du sužeisti, sudeginta auto mašina ir paimta 1 rusišk. automatas ir 1 vok. šautuvas, partizanams dalyvavusiems: Rinkt. Adjut. Ž a l g i r i u i, Rinkt. Žv. Sk. V-kui V y l i u i, "Erškėčio" kuopos Vadui K ė s t u č i u i, Kp. Vado pavad. S i a u b u i ir partizanams G e d i m i n u i ir T r i m i t u i reiškiau pagyrimą raštu.

Pagrindas: Pagyrimo raštas Nr.7, 1949.I.2

8.

Už parodytą, gyvenant legaliai, partizanišką drąsą ir sumanumą 1948 m. kovo m. 6 d. Salako m. nuginkluojant pieninės sargybinių, iš kurio buvo atimtas vok. šautuvas ir likvidavimą lietuvių tautos išdavikų: pirmo 1948.III.25, antro 1948.IV.23 ir 1948.V.19 Zarasų apskr. kolchozų agitatoriaus leit. Vasiniovo, grupės Vadui Broliui V i e s u l u i ir dalyviams: A ž u o l u i ir Ž i l v y č i u i reiškiau pagyrimą raštu.

Pagrindas: Pagyrimo raštas Nr.73, 1949.I.2.

9.

Šio įsakymo nuorašus gauna tik kuopų Vadai ir Rajonų OS Viršininkai ir paskelbia visiems partizanams ir OS nariams.

MINDAUGAS
Štabo Viršininkas

ŽAIBAS
Rinktinės Vadas

Nuorašas tikras: Žalgiris

19. 1949 m. sausio 4 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr. 2

LP
3-čios "Vytauto" A-dos
5-tos "Lokio" Rinktinės
V A D A S
Nr.2

Nuorašas

ĮSAKYMAS RINKTINEI Nr.2

Palangos Šilėlis, 1949 m. sausio mėn. 4 d.

Rikiuotės sritis.

1.

Iš esančių "KIAUNĖS" Rajone Vanagų ir aktyvių veikėjų sudarau "Laisvės" kuopą sekančių būrių sudėtyje:

- 1/ "GEDIMINO"
- 2/ "ALGIRDO"
- 3/ "KESTUČIO"

Pagrindas: Rajono įgal. tvark. org. reikalams Skrajūno raportas Nr.31, 1948.XII.15.

2.

Kuopai ir būriams vadovauti nuo 1949 m.sausio mėn. 4 d. skiriu:

"LAISVĖS"	Kuopos Vadu	Lizdeiką
	Kuopos Vado pavad.	Dainių
1/ "GEDIMINO"	Būrio Vadu	Sakalą

	Būrio Vado pavad.	Deimantą
2/ "ALGIRODO"	Būrio Vadu	Žvalgą
	Būrio Vado pavad.	Kalną
3/ "KESTUČIO"	Būrio Vadu	Dagilį
	Būrio Vado pavad.	Krūminį

Pagrindas: Paskyrimo raštai Nr.32, 1948.XII.29. ir Nr.34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 1949.I.2.

Paskirtiems Vadams skubiai vykti į būstines ir pradėti eiti pareigas.

3.

1948 m. gruodžio mėn. 19 d. netikėtai prieš užpulti, žuvo "Erškėčio" kuopos partizanai: Gediminas ir Trimaitis.

Pagrindas: "Erškėčio" kuopos Vado raportas Nr.5, 1948.XII.20.

4.

1948 m. gruodžio mėn. 19 d. netikėtai prieš užpultas žuvo "Vyties" kuopos partizanai: Barzdą.

Pagrindas: "Vyties" kuopos Vado raportas Nr.2, 1948.XII.27.

5.

Nuo 1948 m. lapkričio mėn. 1 d. "Kiaunės" Rajono įgal. tvark. org. reikalams Svajūnais pakeitė slapyvardį į Skrajūną.

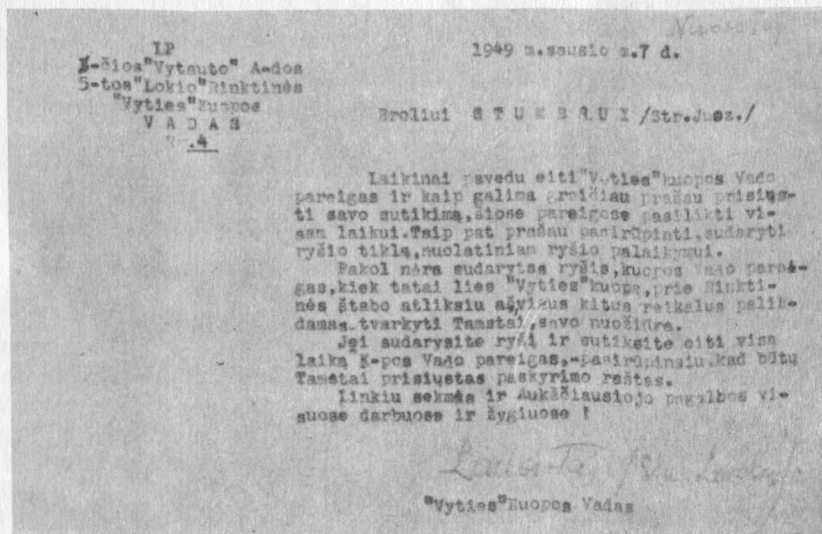
Pagrindas: Jo raportas Nr.5, 1948.XI.25.

Šarūnas

Rikiuotės sk Viršininkas

Žaibas

Rinktinės Vadas

20. 1949 m. sausio 7 d. Juozo Streikaus paskyrimo Vyties kuopos vadu raštas

LP
3-čios "Vytauto" A-dos
5-tos "Lokio" Rinktinės
"Vyties" Kuopos
V A D A S
Nr.4

Nuorašas
1949 m. sausio m. 7 d.

Broliui S T U M B Ė R U I /Str. Juoz./

Laikinai pavedu eiti "Vyties" kuopos Vado pareigas ir kaip galima greičiau prašau prisiųsti savo sutikimą, šiose pareigose pasilikti visam laikui. Taip pat prašau pasirūpinti, sudaryti ryšio tinklą, nuolatiniam ryšio palaikymui.

Pakol nėra sudarytas ryšys, kuopos Vado pareigas, kiek tatai lies "Vyties" kuopą, prie Rinktinės štabo atliksiu aš, visus kitus reikalus palikdamas tvarkyti Tamstai, savo nuožiūra.

Jei sudarysite ryšį ir sutiksite eiti visą laiką K-pos Vado pareigas, - pasirūpinsiu, kad būtų Tamstai prisiųstas paskyrimo raštas.

Linkiu sėkmės ir Aukščiausiojo pagalbos visuose darbuose ir žygiuose!

Liubartas /Sen. Lordas/
"Vyties" Kuopos Vadas

21. Sužeidimo ženklo nešiojimo taisyklės

Nuorašas
Priedelis prie įsakymo K
Nr.4/14/1949.II.28.

SUŽEIDIMO ŽENKLO TAISYKLĖS

1. Sužeidimo ženklas suteikiamas RnV ar aukštesnio tiesioginio viršininko įsakymu laisvės kovotojams partizanams, sužeistiems kautynių metu ar kitais atvejais susijusiais su laisvės kovotojo partizano tarnybinių pareigų bei uždavinių vykdymu.
Sužeidimai, gauti atvejais nelaimingų atsitikimų, įvykusių dėl sužeistųjų neatsargaus elgesio, nesudaro pagrindo suteikimui sužeidimo ženklo.
2. Gavimas dviejų ar daugiau sužeidimų vienu metu, atžymimas tik vienu sužeidimo ženklu.

3. Laisvės kovotojams partizanams, sužeistiems kelis kart ir atatinkantiems šių taisyklių 1 ir 2 str. reikalavimus, suteikiamas atatinkamas skaičius sužeidimo ženklų.
4. Sąrašus kandidatų sužeidimo ženklui gauti, RjV ar aukštesnių teisių tiesioginiam viršininkui pristačius, svarsto ir tvirtina RnV ar atatinkamas aukštesnis tiesioginis viršininkas.
5. RnV ar aukštesnio tiesioginio Viršininko patvirtinti sąrašai laisvės kovotojų partizanų, kuriems suteikiami sužeidimo ženklai, skelbiami sąrašus patvirtinusio viršininko įsakyme.

SUŽEIDIMO ŽENKLO APRAŠYMAS BEI JO DĖVĖJIMO TAISYKLĖS

Partizano ženklas nešiojamas ant rankovės su dviem sužeidimo vėliavėlėmis

1. Sužeidimo ženklas - 4 cm ilgio ir 1 cm pločio šilkinė raudonos spalvos juostelė. Išilgai juostelės 1 mm nuo viršutinio ir 1 mm nuo apatinio jos pakraščių, po 1 mm pločio juodą ruoželį.
2. Sužeidimo ženklas dėvimas ant kairiosios rankovės, lauko pusėje, 1 cm aukščiau rankogalio /16 cm nuo rankovės galo/. Esant daugiau sužeidimo ženklų, jie dėvimi 1 cm aukščiau vienas kito.

Nuorašas tikras: Žaibas

22. Partizanų raštuose vartojami sutrumpinimai

SUTRUMPINIMAI

1. BDPS	- Bendras Demokratinio Pasipriešinimo Sąjūdis
2. VGPV	- Vyriausias Ginkluotųjų Pajėgų Vadas
3. A	- Apygarda
4. AV	- Apygardos Vadas
5. R	- Rinktinė
6. RV	- Rinktinės Vadas
7. Š	- Štabas
8. ŠV	- Štabo Viršininkas

Nuorašas

Friedelis prie įsakymo K
Nr. 4/14/1949.II.25.

SUŽEIDIMO ŽENKLO TAISYKLĖS

1. Sužeidimo ženklas suteikiamas RnV ar aukštesnio tiesioginio viršininko įsakymu laisvės kovotojams partizanams, sužeistiems kautynių metu ar kitais atvejais susijusiais su laisvės kovotojo partizano tarnybinių pareigų bei uždavinių vykdymu. Sužeidimai, gauti atvejais nelaimingų atsitikimų, įvykusių dėl sužeistųjų neatsargaus elgesio, nesudaro pagrindimo suteikimui sužeidimo ženklo.
2. Gavimas dviejų ar daugiau sužeidimų vienu metu, atžymimas tik vienu sužeidimo ženklu.
3. Laisvės kovotojams partizanams, sužeistiems kelis kart ir atatinčiams šių taisyklių 1 ir 2 str. reikalavimus, suteikiamas atatinčiamas skaičius sužeidimo ženklų.
4. Sąrašus kandidatų sužeidimo ženklui gauti, RnV ar aukštesnių tiesioginio viršininkui pristačius, svarsto ir tvirtina RnV ar atatinčiamas aukštesnis tiesioginis viršininkas.
5. RnV ar aukštesnio tiesioginio viršininko patvirtinti sąrašais laisvės kovotojų partizanų, kuriems suteikiama sužeidimo ženklai, skelbiami sąrašus patvirtinusio viršininko įsakyme.

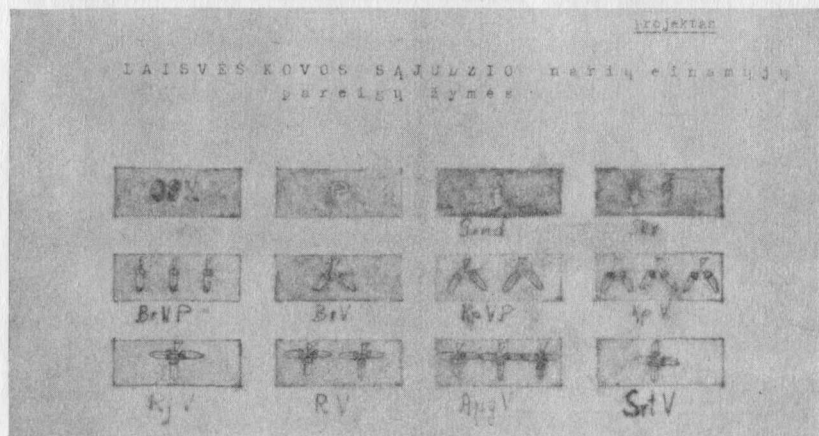
SUŽEIDIMO ŽENKLO APRAŠYMAS
BEI JO DĖVĖJIMO TAISYKLĖS.

1. Sužeidimo ženklas - 4 cm. ilgio ir 1 cm. pločio šilkinė raudonos spalvos juostelė. Išilgai juostelės 1 mm nuo viršutinio ir 1 mm nuo apatinio jos pakraščių, po 1 mm pločio juoda ruožėlį.
2. Sužeidimo ženklas dėvimas ant kairiosios rankovės, lauko pusėje, 1 cm aukščiau rankogalio / 16 cm nuo rankovės galo/. Esant daugiau sužeidimo ženklų, jie dėvimi 1 cm aukščiau vienas kito.

Nuorašas tikras:.. *Laity*

9. RŠV	- Rinktinės Štabo Viršininkas
10. Rj	- Rajonas
11. RjV	- Rajono Vadas
12. RjŠ	- Rajono Štabas
13. RjŠV	- Rajono Štabo Viršininkas
14. ŠSk	- Štabo Skyrius
15. OrgSkV	- Organizacinio Skyriaus Viršininkas
16. ŠSkV	- Štabo Skyriaus Viršininkas
17. ŽvSkV	- Žvalgybos Skyriaus Viršininkas
18. OpMobSkV	- Operacinio-Mobilizacinio Skyriaus Viršininkas
19. InfSkV	- Informacinio Skyriaus Viršininkas
20. ŪkSkV	- Ūkinio Skyriaus Viršininkas
21. Br	- Būrys
22. BrV	- Būrio Vadas
23. P	- Partizanas /ai
24. PD	- Partizanų Dalinys /iai/
25. VD	- Vadovavimo Dalinys
26. VDV	- Vadovavimo Dalinio Vadas
27. OS	- Organizacinis Skyrius
28. VOS	- Valsčiaus Organizacinis Skyrius

23. LLKS narių einamųjų pareigų žymių projektas

24. Balio Vaičėno Velykinis sveikinimas Andriui Dručui

1949 m. balandžio m. 15 d.

Berniuk!

Sveikinu Velykų švenčių proga linkėdamas laimės ir svajonių išsipildymo. Gyvenu gerai, tik išsiilgau Tavęs ir laikiu dienos kada galėsiu susitikti. Šiaip per daug nenuobodžiauju. Be anksčiau buvusių pažįstamų dviejų draugų susipažinau čia su daugeliu berniukų ir mergaičių. Kai kurie iš jų prašo įrašyti linkėjimus. Tad daug nei nerašysiu. Perduok sveikinimus pažįstamiems ir pažįstamoms.

Su!

Neužmirštąs L.

25. BDPS Baudžiamojo statuto projektas

Nuorašas

Projekto nuorašas

BENDRO DEMOKRATINIO PASIPRIEŠINIMO SĄJŪDŽIO
rusų-bolševikų okupacijos meto

BAUDŽIAMASIS STATUTAS

Bendrieji nuostatai

1. Kiekvienas asmuo, Lietuvos ar svetimos valstybės pilietis, veikias prieš lietuvių tautos interesus arba savo veiksmais darąs ypatingą žalą lietuvių tautos dvasinėms ar materialinėms vertybėms, yra baudžiamas.
2. Bausmių rūšys:
a/ mirties bausmė,
b/ įspėjimas.

Nusikaltimų rūšys.

3. Kas nusikalto šnipinėjęs laisvės sąjūdžio veiklą ir surinktas žinias teikęs okupacinės valdžios organams arba kokiais nors kitais būdais kenkęs laisvės kovos sąjūdžiui, tas yra baudžiamas m i r t i e s b a u s m e.

Pastaba: Jei turi, konfiskuojama turto dalis.

4. Kas nusikalto, su ginklu arba be ginklo, pavieniai ar gaujoj, daręs apiplėšimus, tas yra baudžiamas **mirties bausmė**.

Pastaba I: Jei turi, konfiskuojama turto dalis.

Pastaba II: Jei plėšikauja nepilnametis, kuriam nesukako 18 metų, jis, jei turi ginklą, nuginkluojamas ir perduodamas globoti artimiesiems.

5. Okupacinės valdžios pareigūnas, ypatingai žiauriai vykdamas okupacinės valdžios priemones, nukreiptas prieš vietos gyventojus, yra baudžiamas **mirties bausmė**.

Pastaba: Jei turi, konfiskuojama turto dalis.

6. Kas nusikalto, iš keršto arba savanaudiškumo sumetimais, įskundinėjęs gyventojus okupacinės valdžios organams, kai dėl jo įskundimų ne mažiau kaip du gyventojai buvo ar yra kalinami arba ištremti, tas yra baudžiamas **mirties bausmė**.

Pastaba: Jei turi, konfiskuojama turto dalis.

7. Kas, naudodamasis savo padėtimi, sąmoningai stengiasi išrauti iš lietuvių širdies tautinę sąmonę ir įskiepyti jam nutautinimo dvasią, tas yra baudžiamas **mirties bausmė**.

Pastaba: Jei turi, konfiskuojama turto dalis.

8. Kas nusikalto šio statuto 3-7 straipsniuose numatytais nusikaltimais, bet tai padarė nesąmoningai, nesuprasdamas savo veiksmų kenksmingumo ir yra vilties, kad įspėtas daugiau nebus nusikaltęs, tas įspėjamas vieną kartą žodžiu ar raštu.

Jei įspėtas nusikaltėlis nepasitaiso, jis baudžiamas **mirties bausmė**.

Pastaba: Darant įspėjimą, gali būti konfiskuojama turto dalis.

9. Kas buvo nusikaltęs veikdamas prieš lietuvių tautos interesus arba savo veiksmais ypatingai kenkdamas lietuvių tautos dvasinėms arba materialinėms vertybėms, bet jei ne mažiau kaip vieneri metai yra nutraukęs savo kenksmingą lietuvių tautai veiklą, tas šiuo metu statutu dabar nebaudžiamas, bet jis neatleidžiamas nuo atsakomybės tada, kai bus atstatyta Lietuvos Nepriklausomybė.

Baigiamieji nuostatai

10. Šis statutas galioja nuo jo paskelbimo dienos iki bus atstatyta Lietuvos Nepriklausomybė.

11. Šiam statutui vykdyti taisyklės leidžia Vyriausias Ginkluotų Pajėgų Vadas.
12. Nebegaliuoja visi anksčiau paskelbtieji karo meto baudžiamieji nuostatai, kurių liečiamieji klausimai išspręsti šiuo statutu ir ypač tie nuostatai, kurie šiam statutui prieštarautų.

DKV

Nuorašas tikras: -/ Krivaitis
N Adj.
1949.VI.1

Nr.232

1949.VI.27

Nuorašo nuorašas tikras: Liubartas

26. Ištrauka iš 1949 m. liepos 15 d. įsakymo Nr.27

I š t r a u k a

iš N Vado įsakymo K Nr.27, 1949 metų liepos mėnesio 15 dienos

Rikiuotės sritis

Remiantis BDPS Prezidiumo Pirmininko 1947 m. rugpjūčio mėn. 10 d. įsakymu Nr.11 ir KV 1949 m. birželio mėn. 8 dienos raštu Nr.223, žemiau išvardintieji laisvės kovotojai-partizanai, organizacinių bei kautynių vienetų vadai ir štabų pareigūnai, pasižymėję nepalaužiama ištverme, asmenine drąsa, drausmingumu, sumanumu, tvarkingu pavestų pareigų atlikimu, o taip pat rodantieji ypatingą iniciatyvą organizaciniame darbe ir diversantiniuose veiksmuose, žūtūtinėje ir nenuilstamoje kovoje dėl gimtojo krašto išsilaisvinimo iš raudonųjų okupantų jungo, keliami į aukštesnius P puskarininkio ir jaunesnio puskarininkio laipsnius:

1.

Į puskarininkio laipsnį:

13. P Š e r n a s - BR ŠARŪNO BrVpvd.

Pagrindas: BRV raportas Nr.31, 1949.VI.17

LIUTAURAS
I.e. N V p.
JOVARAS

Ištrauka tikra: Žaibas

BRV

N.Adj.

27. Atsišaukimas įspėjantis apie provokatorių pavojų

Saugokitės provokatorių!

Paskutiniu laiku bolševikai siekdami sunaikinti bet kokią jiems pasipriešinimą paleido į tautą provokatorius, kurie, prisimesdami tikrais lietuviais, stengiasi įgyti gyventojų bei laisvės kovotojų tarpe pasitikėjimą ir renka žinias apie Lietuvos išsilaisvinimo Kovos Sąjūdį. Provokatoriai, pasivadinę partizanais, renka iš gyventojų maistą, drabužius ir kitokius reikmenis. Yra buvę atsitikimų, kai provokatoriai apsistoja pas patikimą gyventoją, kur vėliau, pagal susitarimą, ateina skrebai. Įvyksta neva susišaudymas. Tariamieji partizanai išbėgioja, o vėliau šis gyventojas areštuojamas už partizanų rėmimą.

Taip pat paleidžiamos jaunos moterys, kurios pasivadinusios partizanų seserimis bei ryšininkėmis slankioja po gyventojus teiraudamosios pas ką lankosi partizanai ir renka žinias kitais priešui rūpimais klausimais.

Pasitaiko, kad tokie provokatoriai randa silpnesnės orientacijos žmonių, kurie, nieko blogo negalvodami, išpasakoja visas žinomas paslaptis ir nesąmoningai pasitarnauja priešui.

Lietuvos Partizanai perspėja visus gyventojus nesiduoti įvedamiems į klastą ir su nepažįstamais partizanais, ryšininkais arba kitaip pasivadinusiais asmenimis neįsileisti į jokiais kalbas ir neteikti jiems jokios paramos. Pastebėjus slankiojant įtartina asmenį, skubiai pranešti vietos partizanams.

Neklausantieji šio įspėjimo bus baudžiami kaip prieš talkininkai.

1949.VIII.15

LIETUVOS PARTIZANAI

28. Baltijos tautų memorandumas JTO

Nuorašo nuorašas

Pabaltijo memorandumas Jungt. Tautoms:

"KIEKVIENAS ŽMOGUS TURI TEISĘ GYVENTI SAVO KRAŠTE"

Vykdo. Tarybos pirakas p.V.Sidzikauskas apie žygius Lietuvos reikalui.

Po ilgesnės pertraukos š.m. lapkričio mėn. 12 d. Informacijos Tarybos Valdytojas J.Brazaitis Augsburgėje sušaukė lietuvių laikraščių redaktorių konferenciją. Šioje konferencijoje centrinį dienotvarkės punktą sudarė Vykdomosios Tarybos Pirmininko p.V.Sidzikausko pranešimas apie bendrus Pabaltiečių žygius, darytus Paryžiuje Jungtinių Tautų Organizacijos įstaigose. Tuo reikalu VT pirmininko pranešimo santrauką čia ir paduodame:

Vietoje akivaizdžiai paaiškėjo, kiek padėtis politiniu atžvilgiu yra pasikeitusi

si mūsų naudai. Mūsų priešas vis labiau ir labiau nustoja buvęs vakariečių draugu ir sąjungininku ir darosi jiems tuo, kuo jis mums jau seniai yra. Analogiją tarp mus ištikusio ir jiems gresiančio likimo ima suprasti vis stipriau vakarų politikai, Pabaltijo valstybių klausimas jau nebebuvo taip rūpestingai nutylimas kaip seniau. Savo pareiškimuose baltus prisiminė Spaakas, Meyhew, Austin, suminėdami Pabaltijo valstybes ar kaip sovietų aukas ar kaip sovietų vykdomojo "savarankiško" plebiscito iliustracijas. Privatus pasikalbėjimas su atsakingais žmonėmis rodo didėjančią ne tik susidomėjimą mūsų kraštų dabartine padėtimi, bet augant jų tikėjimą mūsų ateitimi, o taip pat pasitikėjimą mūsų organams bei žmonėmis, kurie dabar Lietuvai atstovauja ir vadovauja jos kovai.

Antra vertus, dabartinė JTO visumos sesija yra užversta kitais aštriais rūpesčiais, kurie gresia ne tik vietiniais neramumais, bet ir pasaulinio masto konfliktais. Tarp jų mūsų problema, tokia skaudi mums, nėra dar aktuali tarptautiniu mastu ir dėl to ji šiuo momentu dar negali prisišaukti radikalaus teisingo sprendimo.

Šitokia politinė padėtis lemia ir mūsų žygių pobūdį JTO sesijos metu. Iš vienos pusės padaryta visų esamose sąlygose galimų pastangų, kad būtų

5-tos rinktinės partizanai. Pirmoje eilėje iš kairės: Alfredas Garnelis-Čigonas, Vytautas Dručkus-Šernas, Vaclovas Mikalaičiukas-Sakalas; antroje eilėje - Jonas Čičelis-Tėvas, Juozas Stakėnas-Lizdeika, Jaronimas Bulka-Diemedis

atkreiptas dėmesys JTO Pabaltijo politinę problemą, iš kitos pusės stengtasi pozityviai prisidėti prie JTO visumoje svarstomų ir mums rūpimų problemų sprendimo.

Pirmajam reikalui Lietuva, Latvija, Estija bendrai įteikė sesijos primininkui Dr. Evatui raštą, kuriuo nurodoma, kaip vienas JTO narys, sov. Sąjunga, vykdydama sistemingą Pabaltijo tautų naikinimą, yra pažeidęs pačius JTO pagrindus, dėl to JTO prašoma įsikišti ir padaryti tam nusikaltimui galą. Iš savo pusės mes esame pasirengę pateikti visą reikalingą dokumentaciją sov. Sąjungos nusikaltimui įrodyti.

Antrajam reikalui, t.y. prisijungti mums su pozityviais pasiūlymais, davė progos trys JTO darbų tvarkos punktai: žmogaus teisių deklaracija, genocido konvencija ir tremtinių bei pabėgėlių problema.

Žmogaus teisių deklaracijos projektas buvo rastas nepilnas. Atskiru raštu buvo atkreiptas dėmesys į tai, koku būdu Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje yra pažeidžiamos žmogaus teisės, pasiūlyta deklaraciją papildyti tokiomis asmens teisėmis:

"Kiekvienas žmogus turi teisę gyventi savo krašte".

"Niekas neprivalo būti tremiamas į svetimą kraštą dėl politinių ar kurių kitų motyvų".

Konvencijos dėl genocido projektas taip pat mums rodėsi reikalingas papildyti. Atkreipus dėmesį, kad už genocidą Niurnbergo teismas nubaudė netik tiesioginius žudynių vykdytojus, bet ir nacinę vyriausybę, o sov. Sąjungos vyriausybė nekaltų gyventojų žudymą vykdo dar didesniu masiniu būdu, pasiūlyta į konvenciją įrašyti punktą, kuriuo atsakomybė už genocidą būtų uždėta tiek jo vykdytojams, tiek ir vyriausybei.

Apie tremtinių bei pabėgėlių problemą IRO gen. sekretorius Dr. Tuck raportas buvo palankus. Tačiau mes radome reikalinga atskiru raštu dar papildyti realiais daviniais apie tremtinių medžiagines sąlygas, apie maistą, patalpas ir siūlyti skubiai spręsti pačių tremtinių problemą iš esmės. Mes išdėstėme, kad grįžti į Tėvynę, kol ten yra sovietinis režimas neįmanoma, lygiai neįmanoma įsikurti Vokietijoje, tad prašoma skubinti emigraciją.

Būtent: nieko nelaukiant įkurdinti Pabaltijo pabėgėlius, kiek galima jų neišsklaidant, kraštuose, kur jau yra iš Baltijos kraštų kilusių gyventojų sambūrių; pageidaujama JAV, D. Britanija ir jos dominijos ir ypatingais atvejais Lotynų Amerikos valstybės. Priimančiose valstybėse organizuoti priėmimą ir pagalbą tiems Baltijos pabėgėliams, kurie negali patys apsirūpinti pragyvenimo ištekliais. Pasisakyta griežtai prieš vadinamo "neišsklaidomo likučio" t.y. nedarbingų, sergančių asmenų palikimo Vokietijoje. Jeigu nebus surasta valstybinių priemonių jiems išlaikyti, lietuvių, latvių, estų bendruomenės pačios pasiūlo juos aprūpinti ir globoti. Toliau dar minėtini pageidavimai, kiek galima pagerinti materialines ir moralines tremtinių gyvenimo sąlygas, aprūpinti jų

religinius ir švietimo reikalus, teikti IRO pagalbą visiems DP, turintiems DP statutą, panaikinti jiems skirtus siekimo varžymus ir t.t.

Visi šie raštai buvo įteikti sesijos pirmininkui Dr.Evatui ir taip pat išdalinti visoms delegacijoms ir spaudai.

Kitas svarbus reikalas buvo išdėstyti mūsų reikalus atskiriems aukšties pareigūnams. Tarp daugelio kitų, visų trijų Pabaltijo tautų delegacijos buvo priimtos p.Roosveltienės. Savo ruožtu buvo padarytas priėmimas spaudos atstovams, ir iš kai kurių prancūzų laikraščių susilaukta simpatijų Pabaltijo tautoms ir aprašymo to, kas jų padaryta JTO sesijos metu savo kraštų teisę ginti. Minėtina taip pat, kad šiuo metu vėl prabilo pavergtų tautų bičiuliai užsieniuose. Europos laisvės lyga Škotijoje įteikė raštą Etliui, Sevinui, Evatui, paremdama Pabaltijo tautų prašymą sustabdyti jų Tėvynėse masinius gyventojų naikinimus ir grąžinti joms laisvę.

Nuorašas padarytas iš anapus geležinės uždangos Vakaruose D /Dillingen lietuvių karo pabėgėlių leidžiamo laikraščio "MŪSŲ KELIAS" 1948 metų lapkričio mėn. 17 d. Nr.65 /177/ tikras.

VAKARIS

K VDV

1949.8.20

Nuorašo nuorašas tikras: Žaibas

29. 1949 m. rugsėjo 6 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr. 14

BRV

Į S A K Y M A S B Nr.14

Nr.

Nr. 246

1949 metų rugsėjo mėn. 6 d.

Rikiuotės sritis

1.

NV įsakymu Nr.27 iš 1949 metų liepos mėn. 15 d. B Rn P už nuopelnus kovoje dėl Lietuvos Laisvės pakelti į aukštesnius P puskarininkio ir jaunesnio puskarininkio laipsnius:

Į puskarininkio laipsnį:

1. P. S k r a j ū n a s
2. P. G i r ė n a s
3. P. J a z m i n a s
4. P. K u k u t i s
5. P. g r. P i e p e r i s
6. P. S v o t a s
7. P. E d z k a

- KIAUNĖS RjV,
- BIRUTĖS BrV,
- VYTIES BrV,
- VYTIES BrVpvd,
- MARGIO BrV,
- MARGIO BrVpvd,
- ŠARŪNO BrV,

8. P.Šernas	- ŠARŪNO BrVpvd,
9. P.j.psk.Sniūnas	- GINTARO BrV,
10. P.Bandelė	- GINTARO BrVpvd,
11. P.j.psk.Dzitka	- ŠARŪNO BrV,
12. P.Tėvas	- VYTIES BrP,
13. P.Lizdeika	- LAISVĖS KpV,
14. P.Sakalas	- LAISVĖS KpVpvd,
15. P.j.psk.Dobilas	- ERŠKĖČIO KpP,

Į jaunesnio puskarininkio laipsnį:

1. P.Dainius	- KIAUNĖS RjŠV,
2. P.Deimantas	- GEDIMINO BrV,
3. P.Sūnus	- VYTIES BrP,
4. P.Mažiukas	- BIRUTĖS BrP,
5. P.Vadonis	- MARGIO BrP,
6. P.Viesulas	- BIRUTĖS BrP,
7. P.Šarkis	- VYTIES BrP,
8. P.Čigonas	- VYTIES BrP,
9. P.Viesulas	- LAISVĖS BrP.

2.

Slaptumo ir saugumo sumetimais įsakau P laipsnių nei žodžiu nei raštu nenaudoti ir jų ženklų nenešioti.

Pagrindas: NV įsakymas Nr.29, 1949.VIII.2

3.

Raudoniesiems okupantams areštavus VKp TARZANO BrV Br. Erelij, nuo 1949 metų gegužės mėn. 1 d. BrV pareigoms paskirtas VKppvd Br.Kiris, kartu pasiliekan ir senose pareigose.

Pagrindas: VKV raportas Nr.Nr.34, 35, 1949.III.15

4.

Žuvus VKp ŠARKOS BrV Br.Strazdai, nuo 1949 metų gegužės mėn. 1 d. BrV pareigoms paskirtas Br.Pūkas.

Pagrindas: VKV raportas Nr.36, 1949.III.15

5.

1949 metų birželio mėn. 21 d. į KKp LAISVĖS Būrį įstojo nauji partizanai: Tigras ir Žilvytis.

Pagrindas: LAISVĖS BrV raportas Nr.5, 1949.VII.26

6.

Nuo 1949 metų liepos mėn. 5 d. KKp LAISVĖS Br. sudėtyje įsteigta veiki-

mo grupelė, kurią sudaro sekanti asmenys: V a i d u o k l i s ir B a l a n d i s.
Pagrindas: LAISVĖS BrV raportas Nr.6, 1949.VII.26

7.

Nuo 1949 metų liepos mėn. 2 d. KKVpvd. Br.S i a u b a s savo slapyvardę pakeičia: V o l d e m a r a s.

Pagrindas: jo raportas Nr.1, 1949.VII.2

8.

Šis įsakymas įsigalioja nuo jo paskelbimo dienos.

Šį įsakymą gauna: visi Kp ir Br.Vadai - 17 egz., 1 egz. pristatomas NV ir 2 egz. lieka BR archyvuose.

Šarūnas

OpMobSkV

Žaibas

BRV

30. BDPS Ginkluotųjų pajėgų štabų statuto projekto išrašas

Projekto išrašas

BDPS Ginkluotųjų Pajėgų

ŠTABŲ STATUTAS

BENDRIEJI NUOSTATAI

A. R A J O N A S

1. RV įsakymu iš keliuose valsčiuose esančių PD ir OS sudaromas organizacinis vienetą-rajonas /Rj/.

2. Rajonas-organizacinis vienetą savo sudėtyje turįs RjV RjŠ, keletą VOS, bent vieną rikiuotės dalinį ir RjŠ vadovavimo dalinį.

Pastaba: esant ypatingoms vietos sąlygoms, leidžiama tokia Rj sudėtis: RjV, RjŠ ir keletas VOS /neišplėtotą P veiklą/ arba RjV, RjŠ, keletas P rikiuotės dalinių ir RjŠ vadovavimo dalinys /neišplėtotą OS veiklą/, tačiau abiem šiais atvejais Rj vadovybė į p a r e i g o j a m a dėti energingas ir nepaliaujamas pastangas neišplėtotąją veiklos sritį galimai greičiau sutvarkyti.

3. Rajono vadovybę sudaro RjV ir RjŠ.

4. Vadovybė vadovauja Rj OS ir P atskirai bei suderintai veiklai ir yra už ją atsakominga.

5. Rj vadovybė savo veikloje vadovaujasi organizacijos ir veiklos nuo-

statais ir aukštesnės vadovybės duodamais įsakymais, instrukcijomis bei nurodymais.

B. RAJONO VADAS

6. Vadą, RV pristato, skiria AV.

7. Vadas vadovauja P ir OS paskirai arba suderintai veiklai, perduoda iš aukštesnės vadovybės gautus ir duoda savo įsakymus, instrukcijas bei nurodymus ir kontroliuoja bei tikrina jų vykdymą.

8. Vadas yra atsakomingas už visą Rj veiklą ir priklauso betarpiškai RV, RŠV.

9. Bendra Rj arba kelių atskirų veiklos sričių suderintą veiklą vadas aptaria bendrame Š posėdyje arba ŠV, duoda tai veiklai reikalingus nurodymus ir tvirtina ŠV jam paruoštus įsakymus, instrukcijas bei nurodymus.

10. Rj atskirų sričių reikalus vadas aptaria su atitinkamais ŠSkV, duoda tų veiklos sričių darbui atlikti reikalingus nurodymus ir tvirtina ŠSkV atskiros veiklos sritims paruoštus įsakymus, instrukcijas bei nurodymus.

11. RjV tvirtina jam priklausančių PD ir OS pristatomas žinias ir nustatyta tvarka bei forma jas teikia aukštesnei vadovybei.

C. RAJONO ŠTABAS

I. Štabo sudėtis ir uždaviniai

12. Štabą sudaro ŠV ir penki ŠSkV: organizacinio, sk. v-kas, žvalgybos sk. v-kas, informacinio sk. v-kas, ūkio sk. v-kas ir operacinio-mobilizacinio sk. v-kas.

13. Štabo paskirtis yra:

a/ surinkti ir suteikti paskiros veiklos srityse išsamius duomenis bei pateikti veiklos klausimu išsprendimo pasiūlymus, kad vadas galėtų padaryti sprendimą bei įvykdyti gautuosius iš aukštesnės vadovybės įsakymus.

b/ vado sprendimą išreikšti tam tikra forma: /įsakymų, instrukcijų ar nurodymų pavidalu/

c/ laiduoti greitą ir teisingą aukštesnės vadovybės ir RjV įsakymų perdavimą ir vykdymą.

14. Atskiri ŠSk turi tarpusavyje glaudžiai bendradarbiauti ir derinti savo veiksmus.

15. Jeigu Š sudarymui trūksta asmenų, vienam pareigūnui gali būti pavedamos dvejios, net trejos pareigos kartu, tačiau uo atveju pareigūnas privalo atlikti visas funkcijas, kurios nustatytos nuostatais arba reikalaujamos aukštesnės vadovybės.

II. Rajono Štabo Viršininkas

16. ŠV-ką, RjV pristačius, skiria RV.

17. ŠV betarpiškai priklauso RjV ir kartu yra jo pavaduotojas.

18. Štabo V pats ruošia atskiros veiklos sritis ar bendrą Rj veiklą liečiančių įsakymų, instrukcijų bei nurodymų projektus arba paveda juos paruošti ŠSkV-kams. ŠSkV paruoštus projektus ŠV tikrina, derina taisy ir galutinai juos sutvarkęs, pateikia RjV.

19. ŠV vadovauja Š raštinės darbui, tvarko korespondencijos paskirstymą ir išsiuntinėjimą, bendrina ir tikrina surinktas PD ir OS sudėties, ginklavimo bei veikimo žinias ir ūkines apyskaitas /pagal RjV nustatytą tvarką ir formą/, paruošia reikalingas siųsti aukštesnei vadovybei žinias ir renka, tvarko ir saugo Š archyvinę medžiagą.

III. Rajono Štabo skyrių viršininkai

20. RSk V-kus, ŠV pristačius skiria RjV.

21. ŠSk V-kai betarpiškai priklauso RjV ir RjŠV.

22. ŠSk V, remdamiesi organizacijos ir veiklos nuostatais, RjŠV, RV bei aukštesnės vadovybės įsakymais, instrukcijomis bei nurodymais, veikia savarankiškai ir yra atsakingi už jiems pavestas veiklos sritis.

23. Atskiruose RŠ skyriuose, kai jie apima kelių sričių veiklą, esant reikalui, gali būti steigiami atitinkamų veiklos sričių poskyriai. Poskyrių Viršininkai betarpiškai priklauso atitinkamiems ŠSkV ir pavestą darbą atlieka kaip jų padėjėjai.

24. ŠSkV įgyvendina aukštesnės vadovybės Rj atskiroms veiklos sritims duodamus įsakymus, instrukcijas bei nurodymus ir jų praktiškam įgyvendinimui vietos sąlygose ruošia įsakymų, instrukcijų ir nurodymų projektus išaiškina, kontroliuoja bei tikrina žemesniems organizacijos pareigūnams atitinkančio tų veiklos sričių darbo atlikimą ir savo asmeniškai veikla atlieka atitinkamos veiklos sritims reikalingą darbą.

25. ŠSkV paruošti ir ŠV patikrinti bei pataisyti ir suderinti įsakymų ar nurodymų projektai įgyja įsakomosios galios Rj tik tada, kai juos patvirtina RjV.

26. ŠKV-kams jiems pavestose veiklos srityse priklauso PD ir OS pareigūnai, kuriems, aukštesnės vadovybės duotų bei savo paruoštų ir vado patvirtintų įsakymų, instrukcijų bei nurodymų praktiškam atlikimui, ŠSkV gali duoti tik įsakymus bei nurodymus apie tai painformuodami RjV ir RŠV.

IV. Organizacinio Skyriaus Viršininkas

27. OrgSk V vadovauja Rj bendrosios organizacijos ir ryšių organizavimo veiklai.

28. OrgSkV sudaro ir įgyvendina Rj vidaus ryšių planą /nustato reikalingus ryšių punktus ir sudaro reikalingas ryšių linijas su jais.

29. Organizuoja naujus ir rūpinasi plėtojimu esančių PD bei OS, nustato su jais reikalingus ryšius ir išiaškina organizacinius nuostatus.

V. Žvalgybos Skyriaus Viršininkas

30. ŽvSkV vadovauja Rj sekimo, žvalgybos ir kontržvalgybos veiklai, nurodymas kas reikia sekti, kokias žinias rinkti, kaip jas sutvarkyti kokia tvarka bei forma jas perduoti. Jis pats verbuoja svarbesnius žvalgybos agentus bei sekėjus, nustato su jais ryšius ir rūpinasi tų ryšių saugumu bei veikimu. Surinktas iš įvairių šaltinių žinias palygina patikrina, suderina, apibendrina, sutvarko ir perduoda ŠV ar tiesiog V, apie tai painformuodamas ŠV.

VI. Oper. mobilizac. skyriaus viršininkas

31. OpMobSkV vadovauja Rj operacinei veiklai ir mobilizaciniam pasirengimui.

32. Operacinei veiklai vadovauja įgyvendindamas PD mokymo programą, tikrindamas P karinį parengimą ir tikrindamas bei kontroliuodamas operacinių uždavinių vykdymą ir kitus su operacine veikla surištus veiksmus.

33. OpMobSkV, glaudžiai bendradarbiauja su Org.SkV, sudaro mobilizacinį planą, nustato tam reikalingus kadrus ir kitus mobilizaciniam planui reikalingus dalykus.

VII. Informacinio Skyriaus viršininkas

34. InfSkV:

a/ vadovauja Rj informacinei veiklai, naudodamasis iš aukštesnės vadovybės gaunamomis instrukcijomis, informacine medžiaga bei nurodymais ir savo turima ir pasiteikiama medžiaga;

b/ iš priklausomų organizacinių vienetų ir kitų bendradarbių renka žinias apie organizacijos narių ir visuomenės nuotaikas, teigiamus ir neigiamus veiksmus šioms nuotaikoms pareikšti, jas atitinkamai sutvarko ir perduoda ŠV;

c/ glaudžiai bendradarbiaudamas su RjV, ŠV ir kitais Rj vadovybės pareigūnais, deda visas pastangas išlaikymui aukštos kovos moralės organizacijos narių ir visuomenės tarpe, kovojant dėl Lietuvos Laisvės.

VIII. Ūkio Skyriaus Viršininkas

35. ŪkSkV vadovauja Rj aprūpinimo bei tiekimo bei sanitarijos organizavimo veiklai.

36. Aprūpinimo bei tiekimo veiklai vadovauja duodamas nurodymus ūkinėms gėrybėms rinkti, tvarkyti, saugoti ir naudoti organizuodamas organizacijos turimų nenaudingų vertybių pavertimą naudingomis bei pateikdamas PD ir OS ūkinę atskaitomybę. Tvarko už organizacinių vienetų atliekamas ūkines operacijas, joms pateisinti vesdamas nustatytos formos atskaitomybę.

37. Sanitarijos organizavimo veiklai vadovauja organizuodamas P sani-

Iš kairės: Petras Cicėnas-Žalgiris, Jonas Čičelis-Tėvas, Pranas Račinskas-Žaibas

tarijos bei pirmosios pagalbos teikimo ir vaistų naudojimo mokymą, organizuodamas gydymui būtinai reikalingų vaistų bei gydymo priemonių tiekimą, paskirstymą, įsandėliavimą, surišdamas su specialiam gydymui reikalingais sanitarijos specialistais ir organizuodamas gydymui reikalingas sąlygas /vietas, gydyme nusiimanančius asmenis ir t.t./

38. Vienas iš pagrindinių ŪkSkV uždavinių yra laiduoti materialinį pagrindą Rj vadovybės veiklai.

IX. Rajono Štabo vadovavimo dalinys

39. Rj vadovavimui palengvinti iš P sudaromas RjŠ vadovavimo dalinys /VD/, grandis, skyrius. Vadovavimo dalinio Vadu /VDV/ skiriamas sumaniausias, turintis karinį patyrimą ir drąsus kovotojas. Atliekamu vadova-

vimui reikalingų žygių laiku VDV veikia jo daliniui skirtame veikimo plote BrV teisėmis.

D. BAIGIAMIEJI NUOSTATAI

40. Šis statutas yra slaptas organizacinis dokumentas, kurio turinys tegali būti žinomas tik Rj ir aukštesnėms vadovybėms. Visos vadovybės įpareigojamos šį statutą gerai žinoti ir vykdyti jo nuostatus.

Visus kilusius neaiškumus išsiaiškinti su aukštesne vadovybe.

41. VGPV įsakymu šis statutas papildomas arba keičiamas.

42. Statutui aiškinti ir jo įgyvendinime būdams nurodyti gali būti leidžiamos instrukcijos bei nurodymai.

31. LLKS Baudžiamasis statutas

priedėlis prie LV 49.10.11. rašto Nr.207

LIETUVOS LAISVĖS KOVOS SĄJŪDŽIO BAUDŽIAMASIS STATUTAS

Bendroji dalis

1. Kiekvienas asmuo, Lietuvos ar svetimos valstybės pilietis, veikias prieš lietuvių tautos interesus arba savo veiksmais daręs ypatingą žalą lietuvių tautos dvasinėms vertybėms ar materialinėms gėrybėms, yra baudžiamas.

2. Bausmių rūšys:

- a) įspėjimas,
- b) mirties bausmė.

Nusikaltimų rūšys

3. Kas nusikalto šnipinėjęs Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio veiklą ir surinktas žinias teikęs okupantinės valdžios organams arba kitais kokiais nors būdais sąmoningai kelinęs laisvės kovos sąjūdžiui, tas yra baudžiamas mirties bausme.

Pastaba: jei turi, konfiskuojama turto dalis.

4. Kas nusikalto, su ginklu ar be ginklo, pavieniui ar gaujoj, daręs apiplėšimus, tas yra baudžiamas mirties bausme.

Pastaba I: jei turi, konfiskuojama turto dalis.

Pastaba II: jei plėšikauja nepilnametis, kuriam nesukakę 18 metų, tai jis, jei turi ginklą, nuginkluojamas ir perduodamas globoti jo artimiesiems.

5. Okupacinės valdžios pareigūnas, žiauriai vykdamas okupacinės valdžios priemones, nukreiptas prieš vietos gyventojus, yra baudžiamas mirties bausme.

Pastaba: jei turi, konfiskuojama turto dalis.

6. Kas nusikalto, iš keršto arba savanaudiškumo sumetimais, įskundinėjęs gyventojus okupacinės valdžios organams, kai dėl jo įskundimų ne mažiau kaip du gyventojai buvo ar yra kalinami ar ištremti, tas baudžiamas mirties bausme.

Pastaba: jei turi, konfiskuojama turto dalis.

7. Kas naudodamasis savo padėtimi, sąmoningai stengiasi išrauti iš lietuvio širdies tautinę sąmonę ir įskiepyti jam nutautinimo dvasią, tas baudžiamas mirties bausme.

Pastaba: jei turi, konfiskuojama turto dalis.

8. Kas nusikalto šio statuto 3-7 straipsniuose numatytais nusikaltimais, bet tai padarė nesąmoningai, kad įspėtas daugiau nebenusikals, įspėjamas

LIETUVOS LAISVĖS KOVOS SĄJUDŽIO BAUDŽIAMASIS STATUTAS

Bendroji dalis

1. Kiekvienas asmuo, Lietuvos ar svetimos valstybės pilietis, veikęs prieš lietuvių tautos interesus arba savo veiksmais daręs ypatingą žalą lietuvių tautos dvasinėms vertybėms ar materialinėms gėrybėms, yra baudžiamas.
2. Bausmių rūšys:
 - a) išėjimas,
 - b) mirties bausmė.

Nusikaltimų rūšys

3. Kas nusikalta snipinėjęs Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio veiklą ir surinktas žinias teikęs okupacinės valdžios organams arba kitais kokiais nors būdais sąmoningai kenkęs laisvės kovos sąjūdžiui, tas yra baudžiamas mirties bausme.

Pastaba: jei turi, konfiskuojama turto dalis.

4. Kas nusikalta, su ginklu ar be ginklo, pavieniui ar pauroj, daręs apipilėjimą, tas yra baudžiamas mirties bausme.

Pastaba I: jei turi, konfiskuojama turto dalis.

Pastaba II: jei priešikauja nepilnametis, kuriam nesukakę 18 metų, tai jis, jei turi ginklą, nuginkluojamas ir perduodamas globoti jo artimiesiems.

5. Okupacinės valdžios pareigūnas, žiauriai vykdamas okupacinės valdžios priemones, nukreiptas prieš vietos gyventojus, yra baudžiamas mirties bausme.

Pastaba: jei turi, konfiskuojama turto dalis.

6. Kas nusikalta, iš keršto arba savanaudiškumo sumetimais, įskundinęs gyventojus okupacinės valdžios organams, kai dėl jo įskundimų mažėčiau kaip du gyventojai buvo ar yra kalinami ar ištremti, tas baudžiamas mirties bausme.

Pastaba: jei turi, konfiskuojama turto dalis.

7. Kas naudodamasis savo padėtimi, sąmoningai stengiasi išrauti iš lietuvių širdies tautinę sąjungą ir įskiepyti jam nutautinimo dvasią, tas baudžiamas mirties bausme.

Pastaba: jei turi, konfiskuojama turto dalis.

8. Kas nusikalta šio statute 3-7 straipsniuose įstatytais nusikaltimais, bet tai padarė nesąmoningai, kad išpėtos daugiau nebesusikals, išėjimas viena kartą žodžiu ar raštu. Jei išpėtos nusikaltėlis nepasitaiko, jis baudžiamas mirties bausme.

Pastaba: darant išėjimą, gali būti konfiskuojama turto dalis.

9. Kas buvo nusikaltęs veikdamas prieš lietuvių tautos interesus arba savo veiksmais ypatingai kenkdamas lietuvių tautos dvasinėms vertybėms ar materialinėms gėrybėms, bet jau mažiau kaip vieneri metai yra nutiręs savo kenkiamąją lietuvių tautai veiklą, tas šiuo statute dabar baudžiamas, bet jis nertleidžiamas nuo atsakomybės tada, kai bus atstatyta Lietuvos Nepriklausomybė.

Baigiamieji nuostatai

10. Šis statutas galioja nuo jo paskelbimo dienos.
11. Šiam statutui vykdyti teisėkles leidžia Sąjūdžio Gynybos Pajėgų Vadas.
12. Nebegalioja visi sąjūdžio organizacinių vienetų anksčiau paskelbtieji statutai bei nuostatai, kurių liūdišiamieji klausimai išsprendę šiam statute ir ypač tie, kurie jam prieštarauja.

vieną kartą žodžiu ar raštu. Jei įspėtas nusikaltėlis nepasitaiso, jis baudžiamas mirties bausme.

Pastaba: darant įspėjimą, gali būti konfiskuojama turto dalis.

9. Kas buvo nusikaltęs veikdamas prieš lietuvių tautos interesus arba savo veiksmais ypatingai kenkdamas lietuvių tautos dvasinėms vertybėms ar materialinėms gėrybėms, bet jau nemažiau kaip vieneri metai yra nutraukęs savo kenksmingą lietuvių tautai veiklą, tas šiuo statutu dabar nebaudžiamas, bet jis neatleidžiamas nuo atsakomybės tada, kai bus atstatyta Lietuvos Nepriklausomybė.

Baigiamieji nuostatai

10. Šis statutas galioja nuo jo paskelbimo dienos.

11. Šiam statutui vykdyti taisyklės leidžia Sąjūdžio Gynybos Pajėgų Vadas.

12. Nebegalioja visi sąjūdžio organizacinių vienetų anksčiau paskelbtieji statutai bei nuostatai, kurių liečiamieji klausimai išspręsti šiame statute ir ypač tie, kurie jam prieštarautų.

32. LLKS kovotojo blaivystės pasižadėjimo pavyzdys

Blaivus protas ir siela,-
laidas kovos laimėjimui!

LLKS kovotojo iškilmingas
P A S I Ž A D Ė J I M A S

Data.....

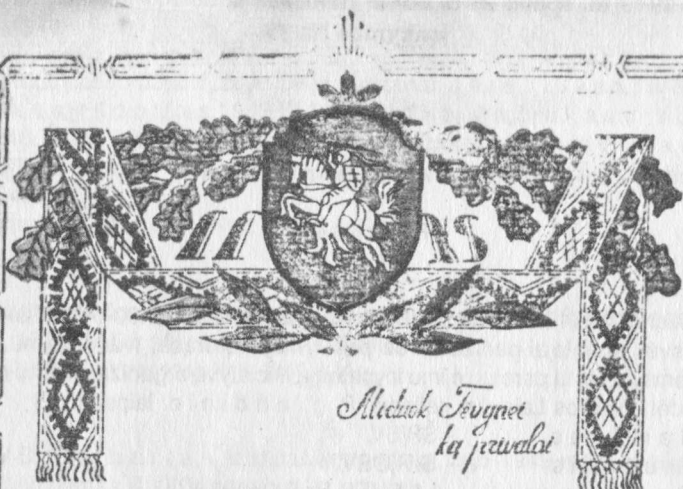
Aš,.....

žinodamas, kad tik blaivus būdamas galėsiu atiduoti Tautai ir Tėvynei ką pri-
valau, savanoriš kai ir iškilmingai pasižadu, iki baigsis Laisvės Kova, susilaikyti
nuo degtinės ir kitų alkoholinių gėrimų stipresnių kaip 15 laipsnių, vartojimo.

Savo pasižadėjimą tvirtinu parašu ir partizanišku nykščio suspaudimu.

Parašas.....

19...m.....mėn....d.

*Michail Fejnet
la privalai*

Garbingoje ir teisingoje kovoje dėl Lietuvos
Laisvės ir Nepriklausomybės.....

už.....

Įsakymuvado Nr.....
§.....194...m. mėn....d. apdovanotas

Lai būna garbė tiems, kurie psišventu -
siau, atkakliu ir ryžtingu darbu, nebedami
nei kieta vargo, nei kančių, nei mirties pa-
vojaus, siekia laisvės ir nepriklausomybės!

.....vadas

Pasižymėjimo lapo

Nr.....

(Anspaudas)

194...m. mėn....d.

M

148

1949.IX.26 ir BRnŠV raportas Nr.5, 1949.X.26. 48.

3.

Netikėtai priešo užpulti, žuvo DKp partizanai: J e r o s l o v a s 1948.X.28, D a n u k a s ir A d o l f a s 1948.XI.13, D z i d k a, M a ž i u k a s ir V i e s u l a s 1948.XI.24, D ė d ė J o n a s, K r i a u č i u k a s ir K o m e n d a n t a s 1948.XII.5, E d z k a ir M a r t i 1949 metų pradžioje ir D r a u g e l i s - U ž k u r y s 1949.V.26.

Pagrindas: DKV raportas Nr.6, 1949.X.11.

4.

Netikėtai priešo užklupti, pateko gyvi priešui į rankas DKp partizanai: Z i o n i s 1948.XII.5 ir M a c e i k a 1948.XII.6.

Pagrindas: DKV raportas Nr.6, 1949.X.11.

5.

DKV Br. L i u b a r t a s, jam pačiam prašant, nuo 1949 metų spalio mėn. 29 d. atleidžiamas iš DKV pareigų.

Pagrindas: DKV raportas Nr.7, 1949.X.19.

6.

DKp BIRUTĖS BrV Br. S t u m b r a s nuo 1949 metų spalio mėn. 29 d. iš einamųjų pareigų atleidžiamas ir nuo tos pat dienos skiriamas DKV pareigoms.

Pagrindas: BRŠV raportas Nr.3, 1949.X.19.

7.

Už pasižymėjimą ir ištvermę, kovoje dėl Lietuvos Laisvės, nuo 1949 metų spalio mėn. 27 d. DKp BIRUTĖS BrV pvd Br. G i r ė n a s skiriamas BIRUTĖS BRV pareigoms ir BRV pavaduotojo pareigoms skiriamas Br. S ū n u s.

Pagrindas: BRŠV raportas Nr.3, 1949.X.19.

8.

Į KKp LAISVĖS būrį įstojo nauji partizanai: A r a s 1949.IX.9, G e d i m i n a s 1949.IX.15, K e s t u t i s ir A i d a s 1949.X.12.

Pagrindas: Laisvės BrV raportai: Nr.10 iš 1949.IX.9, Nr.12, 1949.IX.18 ir Nr.17, 1949.X.12.

9.

Žuvus DKp ŠARŪNO BrV Br. E d z k a i, nuo 1949 metų spalio mėn. 27 d. ŠARŪNO BrV pareigoms skiriamas Br. T ė v a s.

Pagrindas: BRŠV raportas Nr.3, 1949.X.19.

Į DKp sudėtį įstojo nauji partizanai: E l n i a s 1949.V.8, S p a r t u o l i s 1949.IX.24, S t r a z d a s 1949.V.24 ir Sesė Ž i e ž i r b a 1949.V.28.

Pagrindas: DKV raportas Nr.7, 1949.X.11.

Šį įsakymą gauna: Kp ir Br Vadai -17 egz., pristatoma NV 1 egz., lieka BRn štabe 2 egz. ir 1,2 par. ištraukas išvardinti P ir S.

Šarūnas
BRnOpMobSkV

Žaibas
BRV

35. Balio Valčėno laiškas Antaninai Dručkutei

1949 m. lapkričio 4 d.

Sv. SESE VIRGINIJA*

Ant šito popierio rašau nuoširdžius sveikinimus Tau ir visiems artimiesiems jau gana toli nuo Jūsų būdamas. Visas keliones, buvusias iki šio laiko praleidom laimingai. Čia atėjus iš mūsų Dievulis pareikalavo dar vienos aukos: š.m. spalio 23 d.-sekmadienio rytą pasišaukė pas save vieną mūsų ketveriukės narį - Šarkiuką**. Prieš tai jis jautėsi gerai, linksmas ir sveikas. Naktį staiga susirgo, o sulaukęs ryto ir mirė. Palaidotas savo draugų su karstu Lietuvos žemėje, atliekant paskutinį patarnavimą. Nors visuomet ties supiltu kapu mes gailim užpiltos smėliu jaunystės, bet remiamės tik tuo, kad jis mirė taip, kaip miršta visi žmonės, tarp draugų ir prie broliuko***, kurie jį palaidojo krikščionių papročiu, kad jo kūno nevarstė kulkos ir nespardė žiaurus budelis. Partizanų rūpesčiu vienoje iš Lietuvos Bažnyčių buvo atlaikytos Šv.Mišios. Dabar mes tegalime melsti Viešpatį, kad priglaustų jo išvargusią sielą.

Siunčiu tau truputį laiškų. Tikiuosi, kad juos skubiai perduosi. Jei neskaitai per daug pavojinga, perduok laišką poniai Kl.**** (tai, kur tarnavo abu Tavo broliukai) ir jei ką dėl manęs gausi, pasistenk skubiai perduoti. Ant jos voko aš užrašysiu: "Kaimynams Kl.-". Taip pat perduok laišką ir Jonukui (tam, kur visuomet atnešdavo medaus ir obuolių). Ant jo voko aš užrašinėsiu: "Skudučiui". Kas yra Kerštas***** tu, berods, jau žinai.

Mūsų Sąjūdyje Tu esi užskaityta kaip ryšininkė. Siunčiamą įsakymo ištrauką laikyk kaip dokumentą. Visą tą reikalą***** kurį anąkart palikome nesutvarkytą, jei dar nesutvarkei, tai skubiai sutvarkyk ir kai būsi sutvarkiusi - man pranešk. Juk tai mano vienintelis turtas, kurį aš noriu išsaugoti.

Šiaip kiek galima daugiau laikykis atsargumo. Baisu, kad vėl neįsisuktų į jūsų tarpą šalnos. Kaip matosi, mūsų kova dėl Laisvės eina prie sprendžiamo

galo ir gal vis kaip nors jau baigsis tie mūsų vargai.

Baigsiu linkėdamas, kad Dievas Jus visur ir visada saugotų.

L Pavasaris

* *Laiškas rašytas B. Vaičėno-Liubarto-Pavasario ryšininkei Antaninai Dručkutei-Virginijai neužilgo po Liubarto persikėlimo į Ignalinos miškus. Rengiant šį dokumentą spaudai, jis gana keistomis aplinkybėmis dingo. Liko tik nuorašas.*

** *Edvardas Garnelis.*

*** *Šarkiuko brolis-Alfredas Garnelis.*

**** *Mičiūnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.) gyvenusio felčerio, rėmusio partizanus, Izidoriaus Klišonio žmona Julija Klišonienė.*

***** *Andrius Dručkus.*

***** *Kalbama apie dalį Vyties kuopos archyvo, kurią Liubartas, išeidamas į Ignalinos miškus, paliko Virginijai saugoti.*

36. Balio Vaičėno laiškas X asmeniui

1949 m. spalio 20 d.

S e s e l

Rašau slegiamas blogos nuomonės, kuri pas mane susidarė dėl tavo nelie-tuviško elgesio, todėl laiško tonas negali būti malonus.

Pirmiausia noriu priminti, kad esi neverta brolio, didvyriškai mirusio, dėl sužeidimo kovoje, brolio apie kurio mirtį jau anksčiau esu pranešęs. Gal būt negerai padariau pranešdamas, gal dėl to ir tu nuėjai išdavikės keliu, bet aš negalėjau nuslėpti, kad ir skaudžios teisybės. Dabar man skaudu pagalvojus, kad tau gali tekti mirti kaip išdavikei, nevertai savo tautietės vardo. Negalvok, kad galima būti išdavike niekam nežinant. Mūsų tautos engėjų paslaptys mums gerai žinomos, nors jos saugomos automatų ir griežtai prižiūrimų durų. Džiaugiuosi, kad viską žinau /arba nors ne viską, tai pakankamai/ ir mūsų keliai pakol aš gyvensiu, nors ir lankyčiausi savo apylinkėse-nebesusidurs nes jau gerai žinau, kokią sutartį turi sudariusi su čekistais.

Broliskai patariu mesti šį darbą, nes tai baisu prieš tautą ir prieš Dievą, o jei nesusiprasi, ištiks tave išdavikės atpildas, kuris vadinasi - mirtimi.

Savo ruožtu aš padariau viską, kad tu ir norėdama mums negalėsi pakenkti nes visi jau žino, kad esi pavojinga.

Žinok, kad svetimi kas jie bebūtų, ateina ir išeina, o visuomet liekame tik mes su savo garbe arba gėda.

Tad sustok! Neženk paskutinių žingsnių į pradžią.

Teapsaugo nuo to tave Dievas!

Kaimynas Liubartas

37. 1949 m. lapkričio 4 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymo Nr.16 ištrauka

I š t r a u k a

iš B Rn Vado įsakymo Rn Nr.16, 1949 metų lapkričio mėn. 4 d.

Organizacinė sritis

1.

Žemiau išvardinti ryšininkai su nepaprastu pasišventimu, didvyriška drąsa, nesigailėdami nei jėgų, nei laiko, pavyzdinčiai atlikę jiems pavestus uždavinius ir savo nenuilstamu darbu daug prisidėję prie partizaninės kovos dėl gimtojo krašto Laisvės, tvirtinami BRn ryšininkais sekančiose pareigose:

21. S. V i r g i n i j a - Ryš. su DžRjV nuo 1949.XI.1,

Visiems išvardintiems ryšio pareigūnams už pasiaukojantį darbą ir atliktus uždavinius r e i š k i u nuoširdžią partizanišką padėką ir linkiu ištvermės, pasiryžimo ir Aukščiausiojo palaimos garbingoje kovoje iki garbingos pergalės-Laisvos Nepriklausomos Lietuvos atstatymo.

Pagrindas: BRŠV raportas Nr.4, 1949.X.20

ŽAIBAS

LIUBARTAS

Organizacinio Sk. Viršininkas

Ištrauka tikra: Žaibas

38-39. Balio Valčėno ir Vytauto Dručkaus Kalėdiniai sveikinimai Anelei Dručkutei, Andriui Dručkui ir Antaninai Dručkutei

1949 m. gruodžio m.21 d.

Sesei N I J O L E I ir KITIEMS !

Kalėdų švenčių proga sveikiname linkėdami, kad gimęs išganytojas palengvintų ir Jūsų vargus !

Kaimynas iš vakarų Liubartas

Šernas

ŠAR.BrVpvd

Vacys Mikalčiukas-Sakalas ir Vytautas Dručus-Šernas.
1949-50 m.

L P 1949 m. gruodžio
m. 21 d.

B R Š
Nr.42Br.

Br. KERŠTUI ir sesei
VIRGINIJAI !

Kalėdų švenčių proga
sveikiname linkėdami sėk-
mingai dirbti Tėvynės ge-
rovei, o gimęs Kūdikėlis
Kristus telydi Jūsų žing-
nius ir kilnius darbus te-
atlygina džiaugsmu - Lais-
vėje!

L Pavasaris Žaibas
ŠV BRV
Šernas
ŠARŪNO BrVpvd.

L P
B R Š
Nr. 42

1949 m. gruodžio m. 21 d.

Br. KERŠTUI ir sesei VIRGINIJAI !

Kalėdų švenčių proga sveikiname linkėdami sėk-
mingai dirbti Tėvynės gerovei, o gimęs Kūdikėlis
Kristus telydi Jūsų žingnius ir kilnius darbus te-
atlygina džiaugsmu - Laisvėje!

ŠV BRV ŠARŪNO BrVpvd.

40. 1950 m. rugsėjo 14 d. Loklo rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr.10

V

TrV

Nr.76

Į S A K Y M A S Tr Nr.10

1950 metų rugsėjo mėn. 14 d.

Organizacinė sritis

1.

Atsižvelgiant į tai, kad KIAUNĖS Rj /MRj/ apima tik vieno valsč. plotą ir esanti Rj vadovybė nesugeba palaikyti drausmės, dėl kurios stokos kyla visokių nesusipratimų, organizacinei drausmei ir P veiklai sustiprinti bei visokiems nesklandumams pašalinti, KIAUNĖS Rj /MRj/, kaip atskirą organizacinį vienetą, nuo 1950 metų rugsėjo mėn. 20 d. panaikinu. KIAUNĖS Rj /MRj/ apimties plotą su esančiais PD ir OS priskiriu prie ŠVENTOSIOS Rj /TRj/.

2.

Ijungus KIAUNĖS Rj /MRj/ į ŠVENTOSIOS /TRj/ sudėtį, KIAUNĖS Rj /MRj/ štabo pareigūnus nuo 1950 metų rugsėjo mėn. 20 d. iš einamųjų pareigų atleidžiu.

3.

KIAUNĖS Rj /MRj/ archyvą pavedu saugoti Br.SKRAJŪNUI ir LAKŠTINGALAI-DAINIUI. Rn priklausančius raštus įsakau skubiai pristatyti į RnŠ. Spausdinimo priemonės, atsižvelgiant į tai, kad jos yra įgytos tautos lėšomis, saugoti iki atskiros parėdymo.

4.

ŠVENTOSIOS Rj /TRj/ Vadui Br.ŠARŪNUI įsakau nuo 1950 metų rugsėjo mėn. 20 d. perimti buv. KIAUNĖS Rj /MRj/ PD ir organizacinės veiklos vadovavimą.

5.

Šis įsakymas įsigalioja nuo jo paskelbimo dienos.

Šį įsakymą gauna: visi Rj ir Kp Vadai. 1 egz. pristatomas VV ir 2 egz. lieka RnŠ archyve.

Liubartas

ŠV

Žaibas

TrV

1950 metų rugsėjo mėn. 14 d.

Organizacinė eitis.

§ 1.

Atsižvelgiant į tai, kad KIAUNES RJ /MRJ/ apima tik vieno valst. plotą ir esanti RJ vadovybė nesugeba palaikyti drausmės, dėl kurios stokos kyla visokių nesąsipratimų, organizacinei drausmei ir F veiklai sustiprinti bei visokiems nesklaidumams pašalinti, KIAUNES RJ /MRJ/, kaip atskirą organizacinį vienetą, nuo 1950 metų rugsėjo mėn. 20 d. panaikinu. KIAUNES RJ /MRJ/ apimties plotą su esančiais PD ir CS priekuriu prie ŠVENTOSIOS RJ /TRJ/.

§ 2.

Įjungus KIAUNES RJ /MRJ/ į ŠVENTOSIOS /TRJ/ sudėtį, KIAUNES RJ /MRJ/ štabo pareigūnus nuo 1950 metų rugsėjo mėn. 20 d. iš eismo pareigų atleidžiu.

§ 3.

KIAUNES RJ /MRJ/ archyva pavedu saugoti Br. BĖRAJŪNUI ir LAŠTINGALAI - DAINIUI. Rn priklausančius raštus įsakau skubiai pristatyti į RnŠ. Spausdinimo priemonės, atsižvelgiant į tai, kad jos yra įvykio tautos lašomis, saugoti iki atskiro paskyrimo.

§ 4.

ŠVENTOSIOS RJ /TRJ/ Vadui Br. BĖRAJŪNUI įsakau nuo 1950 metų rugsėjo mėn. 20 d. perimti buv. KIAUNES RJ /MRJ/ PD ir organizacinės veiklos vadovavimą.

§ 5.

Šis įsakymas įsigalioja nuo jo paskelbimo dienos.

- o -

Šį įsakymą gauna: visi RJ ir Kp Vadai. 1 egz. pristatoma VV ir 3 egz. lieka RnŠ archyve.

Laibys
TRV

Laibys
SV

41. Vinco Pupello paskyrimo Džiugo rajono štabo viršininku raštas

VŠKp,
TrV
Nr.123

GINTARO BrV P psk. SENIŪNUI

P a s k y r i m o r a š t a s

Už ištvermę ir pasiryžimą kovoje dėl Lietuvos Laisvės Tamsta esate paskirtas nuo 1950 metų rugpiūčio mėn. 1 d. DŽIUGO Rj /URj/ Štabo Viršininko pareigoms, drauge einant ir senas pareigas.

Pagrindas: URjV raportas Nr.11, 1950.VI.29

Liubartas
ŠV

Žaibas
TrV

Palangos Šilelis,
1950.IX.22

42. 1950 m. rugsėjo 22 d. Lokio rinktinės vado Prano Račinsko įsakymas Nr. 11

V
TrV
Nr.79

Į S A K Y M A S Tr Nr.11

1950 metų rugsėjo mėn. 22 d.

Rikiuotės sritis

1.

1950 metų kovo mėn. d. netikėtai prieš uždurti buvo ŠKp partizanai: MAR-GIO BrV P pusk. P e p e r i s ir P S p a r t u o l i s, ir GINTARO BrVpvd B a n d e l e.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiems kovos broliams dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: URjV raportas Nr.8, 1950.VI.29

2.

1950 metų sausio mėn. pradžioje, migdomais vaistais užmigdyti, gyvi buvo atiduoti į prieš rankas sekantys partizanai: URjŠV P gr Z u b r y s, P S p i r g i n y s ir P Z y l e.

Pagrindas: URjV raportas Nr.9, 1950.VI.29

3.

1949 m. gruodžio mėn. 9 d. sunkiai serganti P R ū t a gyva pateko į priešo rankas. Priešo tardoma ir kankinama 1950 metų sausio mėn. 20 d. didvyriškai mirė, nieko priešui neišdavusi.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusei kovos sesei dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas : URjV raportas Nr.10, 1950.VI.29

4.

Už ištvermę ir pasiryžimą kovoje dėl Lietuvos Laisvės, ŠKp. GINTARO BrV P sk S e n i ū n a s nuo 1950 metų rugpiūčio mėn. 1 d. paskirtas URjŠV pareigoms, drauge einant ir senas pareigas.

Pagrindas: URjV raportas Nr.11, 1950.VI.29

5.

1950 metų vasario mėn. 2 d. į ŠKp. VYTIES Br sudėtį įstojo naujas partizanas G e n y s.

Pagrindas: Vyties BrV raportas Nr.3, 1950.VI.30

6.

1950 metų liepos mėn. 1 d. priešo apsuptas didvyriškai žuvo ŠKp. ŠARŪNO BrV P sk. T ė v a s.

Amžina garbė ir Aukščiausiojo globa kritusiam kovos broliui dėl Lietuvos Laisvės.

Pagrindas: URjV raportas Nr.12, 1950.VII.20

7.

1950 metų liepos mėn. 25 d. į MKp sudėtį įstojo naujas partizanas Š v y - t u r y s.

Pagrindas: MKp raportas Nr.3, 1950.IX.1

8.

Remiantis NV įsaku N nr.24 iš 1949 m. gegužės mėn. 30 d. ir Sužeidimo Ženklo Taisyklėmis, Laisvės Kovotojams-Partizanams sunkioje išlaisvinimo kovoje vykdant pavestus uždavinius ir atliekant pareigas, per įvykusius su priešu susidūrimus, padarytus priešo užpuolimus arba pasalas, kautynių metu sužeistiems, suteikiama teisė nešioti nustatytos formos Sužeidimo Ženklus sekančiai:

I

Suteikiama teisė nešioti vienas Sužeidimo Ženklas:

1. ŠKp. BIRUTĖS BrV Br G i r ė n u i sužeistam 1950.VII.1,

2. ŠKp. BIRUTĖS bRvPVD Br S ū n u i sužeistam 1950.VII.1

Pagrindas: URjV raportas Nr.13 iš 1950.VII.20

Šį įsakymą gauna: visi Rj ir kp Vadai. 1 egz. pristatoma VV ir 2 egz. lieka Tr archyv.
Ištrauka-iš farag. 8 išvardinti partizanai.

Liubartas
ŠV

Žaibas
TrV

43-44. Partizanų padėkos rašto pavyzdžiai

Pavyzdys

LP
3-čios VYTAUTO A-dos
5-tos LOKIO Rinktinės
V A D A S

Lietuvos Partizanų
Bičiuliui Žvirbliukui Vincui
Gyv. Gribžemių km.

Nr.____
1950 m. rugsėjo 22 d.

PADĖKOS RAŠTAS

Už suteiktą pagalbą ir parodytą pasiaukojimą, globojant per 1949/1950 metų žiemą Džiugo Rajono partizanus: Mažylių, Vanagą, Lokį ir Vėtrą reiškiame Tamstai nuoširdžią partizanišką padėką.

Jūsų kilnus pasiaukojimas tebūna broliškos meilės pavyzdžiu visoms mūsų tautos kartoms.

ŠV

RnV
Stumbras
Džiugo RjV

LP
3-čios VYTAUTO A-dos
5-tos LOKIO Rinktinės
V A D A S

Lietuvos Partizanų
Bičiuliui.....
Gyv.

Nr. _3_ .
1950 m. rugsėjo 22 d.

PADĖKOS RAŠTAS

Už suteiktą pagalbą ir parodytą pasiaukojimą, globojant per 19.../19... metų žiemą Džiugo Rajono partizanus:

..... reiškiamo Tamstai nuoširdžią partizanišką padėką.
Jūsų kilnus pasiaukojimas tebūna broliškos meilės pavyzdžiu visoms mūsų tautos kartoms.

Liubartas
ŠV

Žaibas
RnV

Džiugo RjV

45-47. Įspėjimų kolaborantams pavyzdžiai

Pil.....

gyv.....

ĮSPĖJIMAS

Dėl perdidelio pataikavimo komunistinei valdžiai ir uolaus dalyvavimo lietuviškų šeimų trėmime. Tamsta 3 dienų laikotarpyje turi **atsisakyti iš eina-
mų pareigų.**

Už šio įspėjimo nepildymą, būsite baudžiamas visu griežtumu.
Daugiau įspėjimų nebus.

.....
Data

PARTIZANŲ ŠTABAS

PASKUTINIS ĮSPĖJIMAS

Pil.

Lai-jai partizanai, siekdami savo tautai laisvės ir nepriklausomybės, vedantieji žūtibūtinę kovą su okupantais ir jiems pasidavusiais asmenimis įspėja tamstą, kad laiku atsisakytumėte savo vedamos kenkiančios bei pragaistingos veiklos prieš Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdį.

Praeityje galėjote matyti pavyzdžių, kai kenksmingi asmenys, užsiėmę šnipinėjimu, skundimusi ir kitais nieksiniais darbais buvo perduoti Karo Lauko Teismui ir mubausti mirtimi.

Tautos iėdavike, tūkstančiai kapų kalba žuvusiųjų už Tėvynės laisvę lūpomis: "Lietuvi, būk tuo, kuo esi gimęs. Neparduok savo tėvų žemės už grašius pavergėjui", - gerai pagalvok, ką darai.

Kadangi šis įspėjimas yra paskutinis, tai, jei negrįši te prie bendro tautos kamieno, bandydamas toliau tęsti kenksmingą darbą, būsite perduotas Karo Lauko Teismui.

PARTIZANŲ DALINIO VADAS

PASKUTINIS ĮSPĖJIMAS

Pil.

LK-jai partizanai, siekdami savo tautai laisvės ir nepriklausomybės, vedantieji žūt būtinę kovą su okupantais ir jiems parsidavusiais asmenimis įspėja tamstą, kad laiku atsisakytumėte savo vedamos kenkiančios bei pragaištingos veiklos prieš Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdį.

Praeityje galėjote matyti pavyzdžių, kai kenksmingi asmenys, užsiėmę šnipinėjimu, skundimusi ir kitais niekšingais darbais buvo perduoti Karo Lauko Teismui ir nubausti mirtimi.

Tautos išdavike, tūkstančiai kapų kalba žuvusiųjų už Tėvynės laisvę lūpomis: "Lietuvi, būk tuo, kuo esi gimęs. Neparduok savo tėvų žemės už grašius pavergėjui", - gerai pagalvok, ką darai.

Kadangi šis įspėjimas yra paskutinis, tai, jei negrįšite prie bendro tautos kamieno, bandydamas toliau tęsti kenksmingą darbą, būsite perduotas Karo Lauko Teismui.

PARTIZANŲ DALINIO VADAS

VISUOMENĖS ŽINIAI

Šnipas

prieš kiek laiko buvo pajungtas Tautos pragaištingam darbui - šnipinėjimui. Laisvės Kovos Sąjūdžio noras sugrąžinti jį į tikrą kelią, per tuo reikalu platina mus viešuosius įspėjimus, paliko be pasekmių. Vėliau buvo įteiktas asmeniškasis įspėjimas, tačiau ir jis šioje judiškoje sąžinėje paliko be atgarsio.

Kaip griežtai priešingas Tautos siekimams bei Laisvės Kovos Sąjūdžiui ir nerodąs noro pasitaisyti, buvo perduotas Karo Lauko Teismui ir pagal Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Baudžiamojo Statuto straipsnio sprendimą nubaustas mirties bausme -

Sprendimas įvykdytas š.m. mėn. d.

Nupuolusius Tautos jėgas norima sugrąžinti, tačiau jei jos neparodo noro pasitaisyti, yra perduodamos Karo Lauko Teismui.

Tebūnie tai visiems pamoka!

PARTIZANŲ DALINIO VADAS

VISUOMENĖS ŽINIAI

Šnipas

prieš kiek laiko buvo pajungtas Tautos pflagaištingam darbui — šnipinėjimui. Laisvės Kovos Sąjūdžio noras sugrąžinti jį į tikrą kelią, per tuo reikalu platinamus viešuosius įspėjimus, paliko be pasekmių. Vėliau buvo įteiktas asmeniškasis įspėjimas, tačiau ir jis šioje juokoje sąžinėje paliko be atgarsio.

Kaip griežtai priešingas Tautos siekimams bei Laisvės Kovos Sąjūdžiui ir nerodąs noro pasitaisyti, buvo perduotas Karo Lauko Teismui ir pagal Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Baudžiamosio Statuto straipsnio sprendimą nubaustas mirties bausme —

Sprendimas įvykdytas š.m. mėn. d.

Nupuolusias Tautos jėgas norima sugrąžinti, tačiau jei jos neparodo noro pasitaisyti, yra perduodamos Karo Lauko Teismui. Tebūnie tai visiems pamokai!

'PARTIZANŲ DALINIO VADAS

LP
"LOKIO" Rinktinės
UKIO skyrius

Fil.....

SV.....

K V I T A S. Nr. 4/

Pamata esį prašomas paaugėti partizanų
pragyvenimo reikalams.....

.....
Paaugėjimas būtinas. Už rinkoje išdavymą
gresia mirties bausmė.

.....
Data

.....
/parašas/

48-49. Partizanų ūkinės veiklos dokumentų pavyžiai

LP
"LOKIO" Rinktinės
ŪKIO Skyrius

Pil.....
gyv.....

KVITAS Nr. 41

Tamsta esi prašomas paaukoti partizanų pragyvenimo reikalams.....

Paaukojimas būtinas. Už išdavymą gresia mirties bausmė.

.....
Data

.....
/parašas/

LOKIO Rinktinės
V A D A S
Nr.774

.....
KOLŪKIO V A D O V Y B E I

Į P A R E I G O J I M A S

Įpareigojame Jus iš Jūsų vadovaujamo kolūkio šių metų derliaus paaukoti partizanų pragyvenimo reikalams sekančių produktų kiekį:

Rugių	cnt /cnt 50 kg/
Kviečių	cnt
Žirnių	cnt
Miežių	cnt
Bulvių	cnt
Mėsos	cnt

Paaukojimas būtinas. Už įpareigojimo nevykdymą ar išdavimą priešui gresia mirties bausmė.

.....
/data/

.....
/parašas/

Aukščiau išvardintus žemės ūkio produktus gavau:

.....
/data/

.....
/parašas/

LOKIO Rinktinės
V A D A S
Nr. 774

.....
KOLŪKIO V A D O V Y B E I

Į P A R E I G O J I M A S.

Įpareigojame Jus iš Jūsų vadovaujamo kolūkio, šių metų derliaus, paaugoti partizanų pragyvenimo reikams sekančių produktų kiekį:

Rugių.....centr./centr. 50 kg./
Kviečių.....centr.
Žirnių.....centr.
Miežių.....centr.
Bulvių.....centr.
Mėsos.....kg.

.....
Paaugojimas būtinas. Už įpareigojimo neįvykdymą ar išdavimą priešui grėsia mirties bausmė.

.....
...../parašas/
...../data/

Aukščiau išvardintus žemės ūkio produktus gavau:

.....
...../parašas/
...../data/

50. Atsilaukimas į Lietuvos jaunimą

J A U N I M E !

Jaunimas - tai pamatas mūsų laisvo rytojaus. Koks bus tas laisvės rytas, daug priklauso nuo mūsų jaunosios kartos, jos meilės savajai Tėvynei, jos pasiryžimo, mokėjimo atsisipirti prieš norams. O prieš norai dideli ir puikiai pažįstami lietuviui. Priešui svarbu pavergti lietuvių tautą dvasiniai, nes žino, kad kūnas savaime taps jo vergu. O kaip pavergti tautos dvasią? Įvairiai mėgino priešas, tačiau suprato, kad senoji karta tai siena, kurios jis nepajėgs apeiti, suprato, kad artimiausias kelias - tai jaunimas, žinoma, jei jį pajėgs pajungti savo tikslams.

Sodininkas, norėdamas gauti norimą vaisių, dar jauną medelį skiepija atitinkamais skiepais, suteikia jam atitinkamas sąlygas, lygiai taip ir priešas, norėdamas skinti lietuvių tautoje komunizmo vaisius, pradeda darbą jaunoje kartoje. Kaip sodininkas nesulauktų prigijant skiepo, neprižiūrėdamas medelio, lygiai taip neišugdytų priešas komunisto, neištraukęs jaunuolio į komunizmo ratą. Komunizmo ratas - tai įvairios komunistinės organizacijos, per kurias priešas skiepija jaunimą komunizmo nuodais. Kaip tinkamai įskiepytas medelis duoda norimą vaisių, taip priešas pajungtas jaunuolis yra pagalbininkas priešui jo darbuose.

Štai dėl ko, jaunime, priešas stengiasi įtraukti tave į savo pragarišką komunizmo ratą. Ir užtenka tau, jaunime, vieną valandą sužlugti dvasiniai ir tu atsidursi tame užkeikto rate, iš kurio išeiti nėra kelio!

Jaunuoli, priešas tikslas padaryti tave komjaunuoliu. Jis įkalbinėja tave, grasina arba žada tau "garbę", "laimę". O gal susižavėsi siūlomais "laurais", gal pabūgsi priešas grasinimų?

Ne, tu tai neprivalai padaryti! Tu, jaunime, esi atžala didžiojo Lietuvos laisvės medžio. Tavyje glūdi paslėpta mūsų kovinga, laisvę mylinčios tautos dvasia, tad privalai būti apdairus, kad priešas tau neišplėštų šią paskutinę brangenybę, kaip išplėšė laisvę.

Nupulti dvasioje - reiškia neprieštarauti priešas norams; nemokėjimas pasakyti "ne" - reiškia pritarimą priešui. Štai tu, moksleivi, pabūgai atsispirti priešas norams ir tapai komjaunuoliu. Tu esi įrankis bolševiko rankose. Priešas gudrus. Turėdamas tave savo rankose, jis trauks paskui save, ir tu atsispirti negalėsi. Kol tu apsiprasi su bolševikų šlykštybėmis, tau priešas patieks jas "gražiąja" puse į viršų, tau duos "nekaltus" uždavinius, žodžiu, diena iš dienos nuodys tavo dvasią, kol tu, pats to nejausdamas, liksi daiktu bolševikų rankose. Tavo gyvenimas nebus savarankus: jis priklausys nuo priešas įgeidžių. Priešas įsakymai, uždaviniai bus tavo gyvenimo gairės, kurių tu nenukrypdamas turėsi laikytis. O priešas darbai, jo tikslai per daug gerai tau pažįstami, kad jie šiandien galėtų žavėti tave.

O gal pasakysi ne? Gal manai nesilaikyti tų gairių, kurias priešas nusmaigstys tavo gyvenimo kelyje? Apsiriksi!

Daiktą, kurį mes turime savo rankose, naudojames tol, kol jis mums naudingas, o nenaudingą ir nepataisomą metame į šiukšlyną. Lygiai, kaip mes su daiktu, taip pat, jei ne žiauriau, pasielgs raudonasis budelis su tavim, jaunuoli, jei tu būsi jo įrankiu - komjaunuoliu. Jei paklusi priešui - sutiksi tapti savo tautos Judu: priešas tavim naudosis, jei ne, - jis tave pasmerks, nes tu būsi didžiausias jo priešas. Kas liks tau? Nepasitikėk tavim tauta - ji atstums tave, o raudonasis budelis tave sužlugdys.

Kada pasityčios priešas iš tavęs, tavyje atbus tavo užslopinta tautos dvasia ir kas minutę šauks tau "tu Judas". Kur dingsi tada?! Nuo priešas ir nuo tautos teismo, nors laikinai, tu pasislėpt galėtum, bet kur pabėgsi, kur pasis-

J A U N I M E !

Jaunimas — tai parratas mūsų laisvo lytojaus. Pats tas — es laisvės rytas. Daug priklausys nuo mūsų jaunosios kartos, jos peilės savajai Tėvynei, jos pasiūlymo, mokiama atsispirti priešui. Priešui — priešui norai dideli ir puikiai pažįstami lietuviai. Priešui — tvirtu pavergti lietuvių tautą dvasiniai, nes žino, kad kėtras savaime taps jo veigu. O kaip pavergti tautos dvasią? Įvairiai — mėgino priešas, tačiau suprato, kad senoji karta tai siena, kurios jis nepajęs apeniti, suprato, kad artimiausias kelias — tai jaunimas, žinoma, jei jis pajęs pajungti savo tikslus.

Sodininkas, norėdamas gauti norimą vaisių, dar jai ra — medelį skiepija atitinkamais skiepais — suteikia jam atitinkamas sąlygas. Lygiai taip ir priešas, norėdamas skinti lietuvių tautę, komunistinio vaisius, pradeda darbą jaunoje kartoje. Kaip sodininkas nesulaikytų prigyjanti skiepo, nepriznėdamas medelio lygiai taip neišugdytų priešas komunisto, nei traukės jaunuolio į komunizmo ratą. Komunistas — tai įvairios komunistinės organizacijos, per kurias priešas skiepija jaunimą komunisto nuodais. Kaip atitinkamai įskiepijas medelis duoda norimą vaisių, taip priešas pajungtas jaunuolis yra pagalbininkas priešui jo darbuose.

Stai dėl to, jaunie, priešas stengiasi įtraukti tave į savo pagarbą komunistinio rato. Į užlenka tau, jaunime, vieną valandą su užgaidomis dvasių atiturti atsikurti tam užkeiktaite rate, iš kurio išeiti neįmanoma.

Jaunuoli, priešas tikslas padaryti tave komunistu. Jis kalbinėja tave, grąšina arba žada tau „garbę“, „laime“. O gal susižavėsi diplomais „laurelais“ gal pabūsi priešui grąšinimų?

Ne, tu tai neprivalai padaryti! Tu, jaunime, esi atžala — didžiojo Lietuvos laisvės medžio. Tavyje glūdi paslėpta mūsų kovinga, laisvę mylėnčios tautos dvasia, tad privalai būti pdairus, kad priešas tau neisplėstų šią paskutinę brangenybę, kaip išplėšė laisvę.

Nupulti dvasioje — reškia nepriestarami priešui norams; nemokejimas pasalyti „ne“ — reškia patvirtiną priešui. Stai tu, mokiama, pabūgi atsispirti priešui norams ir tapai komunistu. Tu — tai įvairios bolševiko rankos. Priešas gudus. Turėdamas tave savo rankose, jis trauks paskui save ir tu atsispirti negalėsi. Kelti apsiprasi su bolševikų šlykštybėmis, tau priešas patieks jas „gražiąja“ puse į viršų, tau duos „nekalnus“ uždavinius, žodžiu, diena iš dienos nuodys tavo dvasią. Kol tu, pats to neįjaušdamas, lisi dailu bolševikų rankose. Tavo gyvenimas nebus savarankus: jis priklausys nuo prie-

Šo įgeidžių Priešo įsakymai, uždaviniai bus tavo gyvenimo gairės, kurių tu nenukrypdamas turi esi laikytis. O priešo darbai, jo tikslai per daug gerai tau pažįstami, kad į jie šiandien galėtų žavėti tave.

O gal pasakysi ne? Gal mažai cesilaikyti tų gairių, kurias priešas nusmaigstys tavo gyvenimo kelyje? Apsiriksi!

Daiktą, kurį mes turtume savo rankose, naudojames tol, kol jis mums naudingas, o nenaudingą ir nepataisomą metame į šiukšlyną. Lygiai, kaip mes su daiktu, taip pat, jei ne žiauriau, pasiels raudonąsį budelį su tavim, jaunuoli, jei tu būsi jo įrankiu — komjaunuoliui. Jei piktusi priešin — siit kši tapii savo tautos Judą: priešas tavim nardosis, jei ne, — jistave pasimerks, nes tu būsi didžiausias jo priešas. Kas liks tau? Nepasitikes tavim tauta — ji atstums tave, o raudonasis budelis tave sužlugdys.

Kada pasityčios priešas iš tavęs, tavyje atbus tavo užslopinta tautos dvasia ir kas minutę šauks tau „tu Judas“. Kur dingsi tada?! Nuo priešo ir nuo tautos teisni, nors laikinai, tu pasislėpti galėtum, bet kur pabėgsi, kur pasislėpsi nuo savęs? Tavo lietuviškas šis nuolat kartos: „Aš prašau, neparduok manęs priešui, nebūk Judas — bet tu manęs slopinai komunistiniais nuodais, suteršiai mane, tad šiandien nesigailėk...“

Lietuvi jaunuoli, štai tavo ateities perspektyva, jei tu nors valandėlę susvyruosi, jei nemokėsi griežtai pasakyti priešui „ne“. Tačiau tik maža dalelė gali sulaukti tokio likimo, nes jaunuolis, kurio krūtinėje plaka Tėvynės meilė deganti širdis: puikiai žinodamas priešo darbus ir tikslus drąsiai atsako į priešo grąšinimus ir raginimus — „ne“. Jis nebijo nustoti to, ką jam davė priešas, nes priešas davė tai, kas jam atliko arčiau duoda tai, už ką tikisi šimteriopo atlygini mo. Priešo grąšinimai nebaugina lietuvių — jis nusišypsuoja ir sako: „Jei nukentėsiu, tai asmeniškai dėl to nukentėsiu.“ Šis drąsus, ryžtingas atsakymas — tai tikrai lietuviškas atkaklumo skambas atsakymas priešui.

Jaunas, energija trykštąs žmogus neturi bijoti priešo grąšinimų, neturi bijoti, jei reikėtų paaukoti save savo gyvenimą tam, kad liktų gyva laisvė mylinti tautą dvasia, kad išlaikytų nesuterštą savo vardą lietuvių tautos Prisikėlimui. Tu, jaunime, turi visomis jėgomis įsijungti į bendrą tautos pasipriešinimą bolševikams, kad būtum ver tūs ne olinio Laisvės Ryto, dėl kurio tauta nesigailėjo ir nesigaili brangiausių aukų.

LAISVĖS KOVOTOJAI PARTIZANAI

lėpsi nuo savęs? Tavo lietuviškasis aš nuolat kartos: "Aš prašau, neparduok manęs priešui, nebūk Judas, bet tu mane slopinai komunistiniais nuodais, suteršei mane, tad šiandien nesigailėk..."

Lietuvi jaunuoli, štai tavo ateities perspektyva, jei tu nors valandėlę susvyruosi, jei nemokėsi griežtai pasakyti priešui "ne". Tačiau tik maža dalelė gali sulaukti tokio likimo, nes jaunuolis, kurio krūtinėje plaka Tėvynės meile deganti širdis, puikiai žinodamas priešo darbus ir tikslus, drąsiai atsako į priešo grasinimus ir raginimus - "ne". Jis nebijo nustoti to, ką jam davė priešas, nes priešas davė tai, kas jam atliko arba duoda tai, už ką tikisi šimteriopo atlyginimo. Priešo grasinimai nebaugina lietuvio - jis nusišypsojęs sako: "Jei nukentėsiu, tai asmeniškai dėl to nukentėsiu". Šis drąsus, ryžtingas atsakymas - tai tikrai lietuviškas atkaklumo skambas atsakymas priešui.

Jaunas, energija trykštąs žmogus neturi bijoti priešo grasinimų, neturi bijoti, jei reikėtų paaukoti save, savo gyvenimą tam, kad liktų gyva laisvė mylinti tautos dvasia, kad išlaiktų nesuterštą savo vardą Lietuvių tautos Priskėlimui. Tu, jaunime, turi visomis jėgomis įsijungti į bendrą tautos pasipriešinimą bolševikams, kad būtum vertas netolimo Laisvės Ryto, dėl kurio tauta nesigailėjo ir nesigaili brangiausių aukų.

LAISVĖS KOVOTOJAI PARTIZANAI

51. Atsišaukimas į lietuvius dėl karo Korėjoje

LIETUVII

Kolorado vabalas pradėjęs pavasarį, į vasarą žengė su įvykiais Korėjoje. O kas bus rudenį? Pažvelkime ir į tai, kiek tai panašu į 1939 metus.

Karas galimas ir šiemet, bet tam būtinos šios sąlygos: a) kad žmonija taip pažintų bolševizmą kaip mes, b) kad po karo bolševizmas neturėtų kur dingti, c) kad bolševizmas karą pradėtų.

Pirmai sąlygai išpildyti padėjo Hitleris. Bet daug kur bolševizmas atėjo po nacizmo, kas ten bolševikų sulaukusiems reiškė tą pat, kaip mums 1941 m. birželio mėn. sulaukus vokiečių. Liaudies demokratijos šalyse šaudymas bolševikų rodo, jog ten ir ištikimiausi Stalino draugai jau yra jo priešai.

Bolševizmo pergalės kinų namų kare rodo, kad tai tautai bolševizmo atžvilgiu buvo nesvetima rusiška kultūra. Pasaulio įvykiai privertė Staliną, kad su ypatingu uolumu jis kinus komunistus keistų rusais bolševikais. Tai tikra garantija, kad bolševikams metus pavaldžius Kiniją, kinų tauta jiems gali reikšti tokią meilę, kokią bolševikai 1941 m. patyrė Pabaltyje; Kinijos komunistai tegali geidauti Tito laimės. Tai tesako, kad po karo bolševikas galės Kinijoje

ieškoti globos nebent tas, kuris įsipirš padėti gaudyt prieš kinų tautą prasikaltusius bolševikus.

Dėl karo pradėjimo tenka žvelgti į 1939 metus. Nusistovėjęs terminas, kad dėl Dancigo koridoriaus pradėtas antras pasaulinis karas. Tik tuo tikint sunku suprasti tai, kodėl nepradėtas antras pasaulinis karas okupuojant Austriją, Čekoslovakiją. Dėl ano karo priežasties gali būti įvairių nuomonių, bet visų nuomonės sutinka dėlto, kad antras pasaulinis karas, pradėtas Hitleriui su Stalinu sutarus būti dėl jo agresoriais.

Regime ir šiandien, kad dėl šimtų milijonų kinų bolševikinimo Saugumo Taryba tylėjus, visai nelauktai užsistojo Korėjos tautą. Aišku, ir dėl šio karo priežasties gali būti įvairių nuomonių, bet pagrindinė jų yra TSRS karo sąjunga su Kinija, - žinokime tai, kad atomo bombos amžiuje armijų gausumas savo reikšmės nustojo.

TSRS grįžimas į Saugumo Tarybą aiškiai kalba, kad ir Stalinas nesitikėjo to, ko susilaukė pradėjęs žygį Korėjoje. Savu laiku ir Hitleris negalvojo, kad po valstybių okupacijos bus kam įdomu Dancigo koridorius. Stalinas Korėjoje pradėjo žygį tik po to, kai tarybų spauda pradžiugo, kad JAV pastangos sukurti Ramiojo vandenyno pakto patyrė krachą. Šio pakto sukūrimo nepasisėkimas tvirtino, kad Tolimieji rytai pasaulio neįdomauja, - Stalinas į Korėją žengė kaip į visų užmirštą kraštą.

Ką reiškia TSRS grįžimas į Saugumo Tarybą? Stalinas pamatė, kad nelauktai paliko karo agresoriumi, už ką baudžiama kartuvėmis. Pamatė ir TSRS, jog užtenka ir septynių Saugumo Tarybos narių, kad bet kur pasireiškęs agresorius būtų galima sudrausminti.

Ar Korėjos karas užsibaigs? "Pažeidus" komunistinei Kinijai suverenitetą Korėjoje karas gali užsibaigti tada, jeigu Mao Czedunas pasirinktų Tito kelią. Tik tuo atveju iš TSRS globos išsprūstų ir Europos liaudies demokratijos šalys, nes pasirodytų, kad Stalinas ne genijus, bet bejėgis prieš SNO. Tai reikštų ir tai, kad Stalino žvaigždė užgęstų ir Rusijoje.

Lietuvi! Pasaulio įvykiai tavęs klausia - ko tu gali laukti?

Įvykiai Korėjoje sako, kad bolševikų valdomi miestai per vieną dieną virsta pelenų sauja. Tai žodis kiekvienam bolševikui, kad ir iš jo tepalik pelenai, jeigu jis nepasirinks Tito kelio.

Bolševike, žinoki, kad atomo bomba tau sunaikinti skirta! Tavo išsigelbėjimas - kuo skubiausiai palikt žmogumi.

Lietuviai - vienybės, kad laisvės sulaukus savęs bijoti netektų!

Laisvės kovotojai partizanai

52. Atsišaukimas i lietuvius

TAUTIETII!

Nors minutei atitrūk nuo žemiškų dalykų, stabtelk ir pakelk akis į dangų. Paklausk ką šneka nemari tautos dvasia, ko klausia tavęs sąžinė? Ar galėtumei šiandien mirti be keršto širdyje savo artimui, ar galėsi broliu sveikintis laisvės varpui aidint tėviškės laukuos?

Pažvelk ten kur šnara šimtametės eglės, kur audų nebojęs partizanas savo širdį dalina milijonams, - be priekaištų, nelaukdamas padėkos ir niekam nesiskųsdamas kovoja tam, kad pavargus senutė galėtų be baimės numirti savo pastogėje, kad kūdikių negasdintų baisus čekisto žvilgsnis. Galų gale, kad, jam savo gyvenimą paaukojus, laisvai skambėtų daina žaliai gegužy...

Ar tu nesi tos pačios tautos sūnus-dukra, ar tavo gyslose nepulsuoja lietuviškas kraujas? Tai kodėl tu vergu lieki svetimiesiems? Kam lieji kerštą savo broliui vykdydamas svetimtaučio niekšingą valią? Okupantas stengiasi kaip įmanydamas užgniaužti lietuvių tautos siekimus, nori kerštu ir pagieža apnuodyti tavo sielą, kad nieko kas gera nebematytumei. Susipraski kol laikas, sustok - pamąstytk! Jei turi kerštą savo širdy, išrauk jį su šaknim, kad ir tavo vaikai galėtų be keršto laisvai ir nepriklausomai gyventi.

Okupantas širdyje tyčiojasi iš tavęs, kad tu pamatęs kaimyną turinti dar ko pavalgyti bei apsirengti, bėgi jį skųsti. Nematyk perdaug ką daro tavo kaimynas, bet gerai pažiūrėk pats į save. Ar nerausi iš gėdos ir ar nevengsi susitikti savo pažįstamųjų, kai lietuvių tautos valdžia perims pilnutinai valdyti kraštą?

Ar kartais ne pats sau tik duobę kasi? Juk pavyzdžiai daug kur įrodė, kad tarpusavy du susipešę ir priešai vienas kitą skundę, trėmimo metu buvo išsiųsti į Sibiro taigas badui ir mirčiai. Tave svetimasis laiko sau priešu, todėl kad esi lietuvis. Jis tarpusavio vaidus palaiko tam, kad dviem pešantis - trečias galėtų laimėti.

Tad nebūk apakėliu ir nežudyk pats savęs, nežudyk ir neskundinėk savo brolių! Nesivaikykite dėl menkniekių, nepasivydėkite didesnio duonos kąsnio, nesidairykite kas dedasi kaimyno kieme. Šitie tavo skundai pražudys tave patį, nes ir partizanai imsis griežtesnių priemonių užkirsti kelią priešo ugdymui neapykantai lietuvių tarpe. Tai biau ir užkrečianti liga, kurią be jokio delsimo reikia gydyti, kad lietuvis neišsigimtų ir netaptų auka to, kas siekia pastatyti jo tautai paminklą su įrašu "kažkada tai gyveno lietuvių tauta".

LLKS Partizanai

T A U T I E T I !

Nors minutei atitrūk nuo žemiškų dalykų, apteršk ir pakelk akis į dangų. Paklausyk ką šneka nemari tautos dvasia, ko klausia tavęs patinė? Ar galėtumei šiandien mirti be keršto širdyje savo artimui, ar galėsi broliu sveikintis laisvės varpui aidint tėviškės laukuose?..

Pažvelk ten kur žvara šimtametės eglės, kur audrų nebojėjos partizanų savo širdį dalina milijonams, - be priekaištų, nelaukdamas padėkos ir niekam nesiskųsdamas kovoja tam, kad pavargus senutė galėtų be baimės numirti savo pastogėje, kad kūdikį negazdintų baisus čekisto žvilgsnis. Galų gale, kad, jam savo gyvenimą paaukojus, laisvai skambėtų daina žaliai gegužė...

Ar tu neesi tos pačios tautos sūnus - dukra, ar tavo gyslose nepulsuoja lietuvių, ar kraujas? Tai kodėl tu vergu lieki svetimiesiems? Kam lieji kerštą savo broliui vykdydamas svetimtaučio niekšingą valią. Okupantas stengiasi kaip įmanomas užgniaušti lietuvių tautos siekimus, nori kerštu ir pagieža apnuodyti tavo sielą, kad nieko kas gera nebematytumei. Būsi praski kol laikas, sustok - pamastyk! Jei turi kerštą savo širdyje išrauk jį su šaknim, kad ir tavo vaikai galėtų be keršto laisvai ir nepriklausomai gyventi.

Okupantas širdyje tyčiojasi iš tavęs, kad tu pamatęs kaimyną turinti dar ko pavalyti bei apsiręngti, bėgi jį skysti. Nematyk per daug ką daro tavo kaimynas, bet gerai patitirėk pats į save. Ar nerausi iš gėdos ir ar nevengsi susitikti savo patįsėtųjų, kai lietuvių tautos valdžia perims pilnutinai valdyti kraštą.

Ar kartais ne pats sau tik duobę kasi? Juk pavėždžiai daug kur įrodė, kad tarpusavyj du susipešę ir priešiui vienas kitą skundę trėmimo metu buvo išsiųsti į Sibiro taigas badui ir mirčiai. Tave svetimasis laiko sau priešu, todėl kad esi lietuvis. Jis tarpusavio vaidus palaiko tam, kad vienas pešantis - trečias galėtų laimėti.

Tad nebūk apakėliu ir nežudyk pats savęs. nežudyk ir neskundinėk savo brolių! Nesivaidykite dėl menkmielių, nepasivydėkite didesnio duonos kėsnio, nesidairykite kas dedasi kaimyno kieme. Šitie tavo skundai pražudys tave patį, nes ir partizanai insis griežtesnių priemonių užkirsti kelią priešo ugdomai neapykantai lietuvių tarpe. Tai biau ir užkrečianti liga, kurią be jokio delsimo reikia gydyti, kad lietuvis neišsigimtu ir netaptų auka to, kas siekia pastatyti jo tautai paminklą su įrašu "kada tai gyveno lietuvių tauta".

L I K S Partizanai

53. Atsišaukimas į moksleivius

MOKSLEIVII

Dar trumpas laikas praėjo, kai tu vėl sėdai į mokyklos suolą, kad šviesoje išugdytum save gyvenimui arba, tiksliau sakant, kad mokykla tave paruoštų gyvenimui.

Kaip ir ankstyvesniais okupacijos metais, taip pat ir dabar, mes negalime likti nuo tavęs, moksleivi, nuošaliai. Kadangi dar ir šiuo metu mūsų Tėvynė kenčia žiaurios priešų letenos prispausta, ir auklėjimas mokyklose vykdomas taip, kad iš jaunųjų tautos jėgų padarytų jos priešus - mes negalime tylėti. Mūsų pareiga yra karts nuo karto prabilti į tave, kad, veikiamas bolševikinės mokyklos, tu netaptum tautos priešu bei Tėvynės išdaviku, o liktum ištikimas Tėvynės Lietuvos sūnus-dukra.

Jau pastaruosius šešius metus savo žydinčios jaunystės praleidęs prie tarybinės valdžios, tu pats savo akimis spėjai gerai įsitikinti, kokią "laisvę" atnešė okupantas Lietuvai. Tuščios ir sugriautos ištremtųjų, išžudytų ir į kalėjimus sugrūstų lietuvių sodybos ir dirvonais pavirtę tėviškės laukai rodo tikrą Lietuvos "žydėjimą". Pagaliau net tavo paties tėvų, brolių ir sesių, dirbančių kolchozuose, aimanos dėl duonos kąsnio negavimo už vergišką darbą, rodo tikrą "klestėjimą", "gerovę" ir pan.

Kadangi mokykla yra auklėjimo-ugdymo įstaiga, tai jos tikslas ir yra jaunuolį išauklėti. Bolševikai, siekdami palaužti mūsų tautos atsparumą jiems ir norėdami išrauti iš lietuvių Tėvynės meilę, laisvės troškimą, religiją ir t.t., siekia išauklėti mūsų jaunąją kartą jiems atsidavusiais žmonėmis, kurie pamintų visa, kas lietuviška, atsižadėtų savo tautos interesų ir taptų aklais bolševikų partijos garbintojais bei barbariškais jos tikslų vykdytojais. Toks yra bolševikinės mokyklos tikslas. Šio tikslo siekdama, bolševikinė mokykla įvairiais metodais skiepija jaunuoliams kruvinas bolševikines idėjas, o kas tik lietuviška - stengias išrauti iš bręstančio jaunuolio širdies.

M o k s l e i v i i ! Griežtai atstumk brukamas bolševikines idėjas. Juk tu puikiai pažįsti bolševikų melą, barbariškumą ir niekšišumą. Tu privalai prisiminti grynai tik moksliškas žinias, o tavo širdyje turi likti meilė Tėvynei Lietuvai ir pasiaukojimas jai.

Mokyklose prasidėjo smarkus jaunuolių vertimas rašyti į komjaunimą. Kodėl priešas taip daro? Kodėl jam nepakanka tų išgamų, kurie savanoriais stoję į komjaunimą? Kyla klausimai, atsakymas aiškus. Bolševikai aiškiai mato savo neišvengiamą pražūtį ir tai, kad kiekvienas komjaunuolis atgimęsios Lietuvos bus smerkiamas. Tad jiems ir svarbu padaryti kuo daugiau komjaunuolių, kad atėjus tam laikui, nežūtų jie vieni, kurie jau yra įklimpę, bet su jais Lietuvoje žūtų daugiau jaunų jėgų. Tik dėl to ir yra vykdoma ta plati prievartavimo rašyti į komjaunimą akcija.

M o k s l e i v i ! Laisvosios tautos kompartiją skelbia už įstatymo ribų.
Į s p ė j a m e t a v e ! Jokių būdu nesirašyk į žydiškąjį komjaunimą, savo
tautos išdaviką. Žinok, kad komunizmo žlugimas visame pasaulyje čia pat,
taip pat žinok, kad kiekvienas komjaunuolis, nežiūrint kokiomis aplinkybėmis
jis būtų į komjaunimą įsirašęs, kaipo Tėvynės išdavikas, busimos laisvos Li-
tuvos bus smerkiamas. Kas mano save pateisinti, jog dėl prievartos įsirašęs
į komjaunimą, tas klysta. Prievarta niekas negali tavęs priversti būti tautos
išgama. Jei susidaro tokia padėtis, jog kitaip nebegalima, tai geriau atsisakyk
mokyklos suolo, bet priešui nepasiduok. Tikram, Tėvynę ir savo tautą mylinčiam
lietuviui, jokia auka nėra sunki.

Tad ryžkis, kovok ir būk stiprus, moksleivi, kad niūriems debesims išsisklai-
džius, tau netektų gėdingai stoti prieš tautos teisną, bet galėtum džiaugsmingai
tarti: "Likau ištikimas Tėvynės Lietuvos sūnus-dukra".

Amžina tautos panieka lietuviškiems komjaunuoliams, jos išdavikams
ir savo brolių žudikams!

Lietuvos partizanai

54. Atsišaukimas į bendradarbiaujančius su okupantais

BROLIUI, KLAIDINGU KELIU NUĖJUSIAM

Brolį, užmiršk valandėlei save ir savo draugus, užmiršk savo norus ramiai
ir sočiai gyventi, kiekvieną vakarą gulėti į šiltą ir minkštą lovą, užmiršk va-
landėlei savo malonumus ir svajones, užmiršk taipgi savo baimę ir nerimą ir
paklausk atsidėjęs, ką aš Tau pasakosiu...

Brolį! Pažvelk į savo tautą, ant kruvinų savo pečių sunkią vergijos naštą
nešančią, pažvelk į savo tautos kančias ir aukas, pažvelk į visą kelią, kuriuo ji
eina, savo budelių niekinama ir skriaudžiama... Nežiūrėk, broli, į visa tai
prabėgomis, nebandyk paviršutiniškai į visa tai žvilgtelėti, bet nuoširdžiai pa-
galvok apie tūkstančius savo brolių, kurie žuvo už mūsų geresnį gyvenimą
kovodami, prisimink tuos tūkstančius savo brolių, kurie kalėjimuose didžių
kančių patyrė, bet nepalūžo, prisimink, broli, ir tuos senelius, motinas, seseris
ir nekaltus vaikučius taip žiauriai iš miego pažadintus ir į gyvulinius vagonus
susodintus tam, kad į tolimą Sibirą jie išvežti būtų, ir suprasi, kad mūsų gausūs
priešai per daug silpnai mažutėje Lietuvoje jaučiasi. Tu suprasi, jog priešai bijo
tų mažų vaikučių, tų merginų, senelių, kad taip stengiasi juos iš tėviškės ištremti.
Tikrai nuoširdžiai visa tai apsvarstęs, Tu nulenksi galvą prieš tautą, tų kančių
nepabūgusią ir drąsiai prieš savo pavergėjus kovojančią.

Bet Tu, broli, nusigręžei nuo to, kas kiekvienam lietuviui šventa ir brangu,

ir kilnius tautos idealus išmainei į sriubos lėkštę, šiltą kambarį ir parsiдавėlio alga. Tu to nebūtum padaręs - aš tikiu, - bet tas tikro lietuvių kelias Tau atrodė taip sunkus, jog Tu neišdrįsai išsižadėti patogaus ir lengvo gyvenimo ir pakeisti į sunkų ir pavojingą gyvenimą kovotojo, už Lietuvos nepriklausomybę kovojančio, Tau pasirodė taip beviltiškas tas kelias, kurį pasirinko geriausieji ir ištikimiausieji Lietuvos sūnūs, kad Tu nutarei pasiegti išmintingiau, ir pasukai į kitą kelią - į kelią, kuriuo bolševikai mūsų tautą nori nuvesti. Tu manei, o taip pat ir dabar manai, kad lemiamai valandai atėjus ir Tu pasirodysi, kad esi lietuvis, o kol kas Tu pabūsi tik klusniu tarybiniu piliečiu.

Bet kaip labai, broli, apsirikai. Pasidaręs ištikimu bolševikiniu piliečiu, Tu tapai ištikimu bolševikų pagalbininku ir kruvinų nusikaltimų bendrininku. Tu, žinoma, pasakysi, kad prie to darbo neprisidedi, tačiau Tu esi klusnus bolševikų tarniukas, ištikimai pildai pavestas Tau pareigas, ir tuo pačiu stiprini bolševizmą, o Tavo rankomis stiprinamas bolševizmas naikina tuo tarpu Tavo tėvus, seseris, gimines, draugus, tautiečius. O Tu dar drįsti pasakyti, kad savo tautai Tu nenusikaltęs. Tu bolševizmo keliu eidamas galėsi sulaukti Nepriklausomybės ir vėl patriotu tapti, tačiau neapsižiūrėjai, kad tas kelias visai į priešingą pusę veda. Tu, broli, nepagalvojai, kad eidamas klaidingu keliu, Tu skaldai mūsų tautą ir padedi mūsų priešui ją naikinti.

Bet svarbiausias argumentas Tau buvo jėga ir Tu jai nusilenkei. Tau pasirodė, kad bolševizmas yra didžiulė jėga, kurią vargiai kas nugalės. Šią Tavo nuomonę stiprino dar ir tai, kad tu matei metai iš metų stiprėjantį bolševizmą, o jo užpulti niekas vis nedrįsta. Tu patikėjai bolševikų pagyromis apie jų nenugalimumą, ir ši nuomonė vis dar yra, Tavo manymu, teisinga, nes pasaulis nedrįsta bolševikų kliudyti.

Bet Tu nepagalvojai, kad 180 milijonų rusų bijo trijų milijonų lietuvių, ir naikina juos, kaip įmasydami. Tu nepagalvojai, kad rusai bijo parodyti pasauliui savo gyvenimo, todėl taip slepia viso pasaulio gyvenimą nuo savo žmonių. Tu nesupratai, kad rusai pasistatė geležinę uždangą tam, kad nei pasaulis matytų Tarybų Sąjungą, nei Tarybų Sąjunga matytų pasaulį. Juk jeigu rusai iš tikrųjų yra taip kultūringi ir pažangūs žmonės, kaip kad jie giriasi, tai kodėl jie visa tai nuo pasaulio slepia. Juk pamatęs rusų kultūringumą, visas pasaulis pasektų jų keliu, ir rusai pasidarytų viso pasaulio šeimininkais. Tačiau taip nėra! Tas rodo, kad bolševikai yra per daug silpni, jei taip visko bijo. Juos palaiko tik geležiniai rėmai, be kurių viskas subyrėtų. Tie rėmai - MGB. O valstybę, vien žvalgybos tepalaikomą, sugriauti nėra jau taip sunkus dalykas. Tik tie, kurie tą sugriovimą ruošia, stengiasi taip sutvarkyti, kad kuo mažiausiai nukentėtų šalis, kurią tie rėmai spaudžia. Pasaulio išvaduotojai dirba dėl Tavęs, o Tu jiems priešiniesi ir trukdai!

Gana jau, broli, aš kalbėjau. Jei Tu nepatingėsi viso to rimtai apgalvoti, pamatysi, kad aš sakiau teisybę. O jeigu Tu tikrai nori sulaukti laisvo ir nepriklausomo gyvenimo, nustok savo rankomis savo priešus stiprinęs. Sugrįž-

BROLIUI, KLAIDINGU KELIU NUĖJUSIAM.

Brolī, užmiršk valandėlei save ir savo draugus, užmiršk savo norus ramiai ir socialiai gyventi, kiekviena vakarą gulti į šiltą ir minkštą lovą, užmiršk valandėlei savo malonumus ir įvajones, užmiršk taipgi savo baime ir doringą ir paklausyk ateidėjus, ką aš Tau pasakosiu...

Brolī! Pažvelk į savo tautą, ant kruvinų savo pečių sunkią vergijos našta nešančią, pažvelk į savo tautos kančias ir aškas, pažvelk į visą kelią, kuriuo ji eina, savo budelių niekinama ir skriaudžiama... Nešidreks, brolī, į visa tai prabėgomis, nebandyk paviršutiniškai į visa tai žvilgtelėti, bet nuosirdžiai pagalvok apie tūkstančius savo brolių, kurie buvo už mūsų gerąni gyvenimą kovodami, prisimink tuos tūkstančius savo brolių, kurie kalėjimuose didžių kančių patyrė, bet nepalūžo, prisimink, brolī, ir tuos senelius, motinas, seseris ir nekaltus vaikučius, taip žiauriai iš miego pažadintus ir į gyvulinis vėgimus susodintus tam, kad į tolimą Sibirį jie išvežti būtų, ir suprasi, kad mūsų gausus priešai per daug silpnai mažutėje Lietuvoje jaučiasi. Tu suprasi, jog priešai bijo tų mažų vaikučių, tų merginų, senelių, kad taip stengiasi juos iš tėviškos ištremti. Tikrai nuosirdžiai visa tai apvarstęs, tu milenksi galvą prieš tautą, tų kančių nepabdgusią ir drąsiai prieš savo pavergėjus kovojančią.

Bet Tu, brolī, nusigręžei nuo to, kas kiekvienam lietuviui šventa ir brangu, ir kilnius tautos idealus išmainei į riubos lėkštę, šiltą kambarį ir patsidavio alga. Tu to nebūtu padaręs - aš tikiu - bet tas tikro lietuvių kelias Tau pasirodė taip sunkus, jog Tu neišdrįsai išsižadėti patogaus ir lengvo gyvenimo ir pakeisti į sunkų ir pavojingą gyvenimą kovotojo, už Lietuvos Nepriklausomybę kovojančio. Tau pasirodė taip beviltiškas tas kelias, kurį pasirinko geriausias ir ištikimiausias į Lietuvos sūnūs, kad Tu nutarei pasiegti išmintingiau, ir pasukai į kitą kelią - į kelią, kuriuo bolševikai mūsų tautą nori nuvesti. Tu manei o taip pat ir dabar manai, kad lemiamai valandai atėjus ir Tu pasirodysi, kad esi lietuvis, o kol kas Tu pabūsi tik klusniu tarybinu piliečiu.

Bet kaip labai, brolī, apsiriki. Pasidarys ištikimu bolševikiniu piliečiu, tu tapai ištikimu bolševiku pagalbininku ir kruvinų nusikaltimų bendrininku. Tu, žinoma, pasakysi, kad prie to darbo neprisidėjai, tačiau Tu esi klusnus bolševikų tar niukas, ištikimai pildai pavestas Tau pareigas, ir tuo pačiu stiprinai bolševizmo. Tavo rankomis stiprinamas bolševizmas naikina tų tarpu Tavo tėvus, seseris, gines, draugus, tautiečius. O Tu dar drįsti pasakyti, kad savo tautai Tu nenusieikai. Tu galvojai, kad bolševizmo keliu eidamas, galėsi sulaukti Nepriklausomybės ir vėl patriotiškai tapti, tačiau nepsišiūrėjai, kad tas kelias visai į priešingą vedą. Tu, brolī, neapgalvojai, kad eidamas klaidingu keliu, Tu skaldai mūsų tautą, padedi mūsų priešams ją naikinti.

Bet svarbiausias argumentas Tau buvo jėga ir Tu jai nugilenkei. Tau pasirodė, kad bolševizmas yra didžiulė jėga, kurią vargiai kas nugalės. Šia Tavo nuomone stiprino dar ir tai, kad Tu matai metai iš metų stiprėjanti bolševizma, o jo užpulti niekas vis nedrįsta. Tu patikėjai bolševikų pagyroms apie jų nenugalimumą, ir ši nuomonė vis dar yra Tavo manymu, teisinga, nes pasaulis nedrįsta bolševikų kliudyti.

Bet Tu nepagalvojai, kad 180 milijonų rusų bijo trijų milijonų lietuvių, ir naikina juos, kaip įmnydami. Tu nepagalvojai, kad rusai bijo parodyti pasauliui savo gyvenimo, todėl taip slepia jį nuo visos žmonijos akių. Galų gale Tu nesupratai, kad rusai bijo patys savęs, todėl taip taip slepia viso pasaulio gyvenimą nuo savo žmonių. Tu nesupratai, kad rusai pasitadė geležinę uždangą tam, kad nei pasaulis matytų Tarybų Sąjungą, nei Tarybų Sąjunga matytų pasaulį. Juk jeigu rusai ištikrųjų yra taip kultūringi ir pažangūs žmonės, kaip kad jie giriiasi, tai kodėl jie visa tai nuo pasaulio slepia. Juk pamatęs rusų kultūringumą, visas pasaulis pasiektų jų keliu, ir rusai pasidarytų viso pasaulio šeimininkais. Tačiau taip nėra. Tais rodos, kad bolševikai yra per daug silpni, jei taip jau viskobižo. Juos palaimo tik geležiniai rėmai, be kurių viskas subyrėtų. Tie rėmai - MGB-o valatybė, vien žvalgybos tepalaikoma, sugriauti nėra taip sunkus dalykas. Tik tie kurie ta sugriovimą ruošia, stengiasi taip sutvarkyti, kad kuo mažiau silpnų nukentėtų šalis, kurią tie rėmai spaudžia. Pasaulio išvadotojai dirba dėl Tavo, o Tu jiems priešinieji ir trukdai!

Gana jau, brolī, aš kalbėjau. Jei Tu nepatingėsi viso to rimtai apgalvoti, pamatysi, kad aš sakiau teisybę. O jeigu Tu tikrai nori sulaukti laisvo ir nepriklausomo gyvenimo, nustok savo rankomis savo priešus stiprinti. Sugrįžki, brolī, į kelią, kuriuo visi dory lietuviai eina, ir atsilygink už skriaudas, kurias Tau padarė savo tikrajai tėvynei. Neišsigąsk sunkesnio kelio, kuriuo teks eiti, ir kuo gali padėk tėvynei, o ne jos priešams. Jei negali aktyviai prie kovos prisidėti, tai bent neįmialiai pasitenk padėti jai varge. Kiekviena proga, kuri tik pasitaikys, trukdyk bolševikams vykdyti savo nusikaltimus, ir kuo gali padėk aktyviems kovotojams už Lietuvos Laisvę. Padėk Tėvynei, o Ji Tavęs neužmirš!

Tėvynės Balsas

ki, broli, į kelią, kuriuo visi dori lietuviai eina, ir atsilygink už skriaudas, kurias Tu padarei savo tikrajai Tėvynei. Neišsigąsk sunkesnio kelio, kuriuo teks eiti, ir kuo gali padėk Tėvynei, o ne jos priešams. Jei negali aktyviai prie kovos prisidėti, tai bent nežymiai pasistenk padėti jai varge. Kiekviena proga, kuri tik pasitaikys, trukdyk bolševikams vykdyti savo nusikaltimus, ir kuo gali padėk aktyviems kovotojams už Lietuvos Laisvę. Padėk Tėvynei, o Ji Tavęs neužmirš!

Tėvynės Balsas

55. Atsisaukimas-įspėjimas išdavikams

Atiduok Tėvynei, ką privalai!

Lietuviškos žemės išgama!

Kalbėsiu į tave ne ta kalba, kuri pareiškia artimą laidojant, - Korėjos įvykius tau rodau, kurie ant tavo kapo paminklą stato.

Gal nori paklausti, - kas gi tas paminklas?

Tai paskutinė išgamos kalba, kad jie už savo likimą prakeiks ir juos gimdžiusias motinas. Tai komunistams už jų darbus alga.

Šitos algos siekdamas, komunistas didžiavosi spaliuku, kuris šlykščiausias išdavikas gimdytojų. Tai vaikui, kuris auginamas komunistu, užtraukė motinos prakeikimą. Kad komunistų partiją prakeiktų ir visų šalių komunistai, Stalinas tikru genijum juos šaudė, nuodijė, žudo. Komunistus, kaip žmonijos žudikų partiją, Korėjoje tramdo - komunizmui paminklą stato.

Korėjos įvykiai - gūdi pranašystė tautoms, kurios komunistų valdomos žmogžudžių tautomis lieka. Lietuviškos žemės išgama, kuris rusiško automato pagalba susitepei artimo krauju, kuris už judošiaus grašius pardavei savo sąžinę. Žmogaus akyse palikęs tevertas lavono, savais darbais pasiektu likimo ir savo tautai trokšti! Kas gi tu esi, lietuviškos žemės išgama?

Tu - sribas, šnipas, kolchozų ir komunistų partijų organizatorius! Vienodi jūs visi! Korėjos įvykiai jums visiems ir kalba, kad už gimimą prakeiksit savo motinas.

Savo ramybei saugoti šiandien Jūs išmeldžiat kremliaus užuitas armijas. Tik argi armijų globojami, jūs nedrebat dienos šviesoje, kad jus visi regi! Ar neklaiki jums naktis, kad netikėtai galit būt užpulti!

Jūs negalit iš baimės nedrebėti, nes jūs vaikai tautos, kuri pergyveno carą, kaizerį, Hitlerį. Jums įgimtas tikrumas, kad lietuvis pergyvens ir Staliną su jumis!

Klaiki jūsų ir ateitis: Korėjos įvykiai tikras ženklas, atomo bomba krem-

liaus užuotoms armijoms padės grįžti į namus atsiskaityti už jų sukolchozinimą. Niurnbergas tikriausia garantija, kad tas atsiskaitymas neišvengiamas.

Grįš ir mūsų tautos sūnūs-dukros iškentę pragarą kančias tarybinės armijoje, Sibire, kalėjimuose, lietuviškam miške ir požemy, kad atsiskaitytų su tais, kurie juos į ten išsiuntė, kad atsiskaitytų ir už tuos, kurių lavonai ant miestelių grindinių išniekinti.

Tiesa, grįžusieji jūsų namuose neras. Pirmąją progą jus pakart skubės jūsų artimiausi draugai. Taip darys dėl to, kad tuo savo nusikaltimus paslėptų. Bet klaiki jums dalia bus ir lietuviškam miške: čia jūsų alkis vilkais staugis; kai iš miško į kaimą sėlinsit, anas jus kaip vilkus sutiks.

Dreba žemė Korėjoje, kad sudrebėtų ir užkietėjęs žmogžudys, kad išgirstų ir komunistas.

- Prieš pradėdant kryžiaus žygį prieš komunizmą: Tito yra vienintelis komunistams išsigelbėjimas!

Prie savo kapo priėjęs, ir tu, lietuviškos žemės išgama, savęs paklausti, - ar tikėjosi to tave gimdydama motina! Ar klaiki kapo duobė vienintelis tavo išsigelbėjimas nuo tos pražūties, į kurią tave įvedė Maskvos draugai! Argi iš tikro tu neturi mažiausios vilties su savo tauta iš komunizmo plėtėjų ieškoti atlyginimo ir už tavęs šlykščiausią išniekinimą - prie tavo kapo kalba tau žmogaus balsu.

Lietuviškos žemės išgama! Korėjos įvykiai tau prie iškastos kapui duobės leidžia giliai pagalvoti, - ar prasikaltimą negali savo darbais išpirkti.

LLKS

56-78. Balio Vaičėno susirašinėjimas su ryšininku Romu Palivonu ir kiti laišakai

1949 m. lapkričio 5 d.

MIELAS KARVELI! *

Siunčiame pirmąją siuntą į mūsų kraštą, kurią teks gabenti Jums ant savo sparnų. Reikia priminti, kad tai darbas kiek reikalingas ir svarbus, tiek pat ir pavojingas, todėl išskyrus tuos asmenis, be kurių negalima apsieiti, niekas daugiau (net ir geriausi) neturi žinoti. Nors tai Jums yra žinoma, bet laikau reikalinga dar kartą priminti.

Gal būt teks kai ką atgabenti ir iš mūsų krašto. Dar norėčiau priminti, kad pagal išgales gal būt kai kada mus paremtumėte. Žinoma, maisto gabenti mums nereikia, bet jei galėtumėt drabužiais ir apavu, būtų gerai. Kai drab-

užiams, tai geriausia būtų nesiūta medžiaga arba pinigai. Tikiu, kad ir šių reikalų visai neužmiršite. Siunčiame įsakymo ištrauką apie Jūsų paskyrimą ryšininku, kurį laikykite ateičiai apie dabar veikiančius darbus. Kai nuvešite raštus į vietą, būtų gerai, kad tuo pačiu gautumėt atsakymą iš mūsų kaimo.

Baigdamas linkiu Dievo paramos visuose žygiuose.

Liubartas

Kai rašysi man, parašyk sesutės adresą, nes aš jį užmiršau, tačiau jai apie mūsų reikalus, jei tektų susižinoti, taip pat nesakyk. Gali tik pasakyti, kad buvom susitikę, kad tebesu sveikas ir kurtu.

LPavasaris

** dalį laiškų, maloniai pateikė Algirdas Čekys.*

Romas Palivonas-Karvelis

1949 m. lapkričio 26 d.

Mielas Karveliuk,

Sveikinu linkėdamas Dievo globos visuose audringo gyvenimo posūkiuose. Jau praėjo gerokai laiko, kai apie Jus ką nors girdėjau, todėl šiuokart daug nerašysiu. Jei dar nepalietė tos šalnos, kurias anąkart minėjote, lauksiu Jus parašant. Jei laimingai laikysies, laiks nuo laiko rašyk man tuo pačiu adresu kaip iki šiol. Kai kada aš labai nutolstu nuo savo krašto, todėl nepamiršk parašyti, kas dedasi mūsų krašte. Mes gyvename po seno. Paskutiniu laiku sustiprėjo viltis, kad mūsų lūkesčiai eina prie galo. Gerai būtų, kad neužmirštumėt reikalų, kuriuos anąkart minėjau, nors daug apie juos rašyti man kaž-

kaip nesmagu. Kitą kartą, kai rašysiu, gal būt jau turėsiu ir mūsų spaudos. Sudiev!

LPavasaris

1949 m. gruodžio m. 21 d.

Mielas Karveliuk!

Rašau Tau jau antrą kartą. Šiuokart vėl siunčiame truputį spaudos į mūsų kraštą. Pasistenk ją greitai laiku pergabenti.

Taip pat kai tik gausi progos, parašyk man, kaip ten susitvarkei su savo bėdomis, kurias aname laiške minėjai, ir visa, ką būsi girdėjęs apie mūsų padangę. Jau kuris laikas kai apie savo kraštą nieko negirdėjau, o nežinoti - vistiek nuobodu. Tad kiekvieną kartą, kai tik bus galimybė, parašyk nors po truputį.

Šiaip jau gyvenimu kol kas negaliu skųstis. Žinios eina geryn. Gal vieną kartą ir nušvis aušra. Tad baigsiu. Ir lauksiu. Perduokit mano linkėjimus savo žmonelei ir, jei skaitot galimu, - visai šeimai. Tesaugo jus Dievas!

Pavasaris

P.S. parašyk, kaip gyvena mano dėdės - Praniai.

Pavas.

1950 m. vasario 12 d.

Mielas Karveliuk,

Atleisk, kad taip pavėluotai rašau, nors jau gerokai laiko praėjo, kai gavau Jūsų paskutinį laišką. Tikiu, kad supranti, jog mūsų sąlygose būti punktualiam - ne visuomet įmanoma. Jūsų laiškus gavau visus. Taip pat ir dovaną - 100 Rb. Džiaugiuosi ir dėkoju, kad pagalvojate ir apie mūsų vargus. Jei būsite pajėgus ir ateityje paremti, labai būsiu dėkingas. Būtų gerai, kad galėtum man nupirkti ir atsiųsti diagonalinį karišką arba šaulišką mundurą arba dėl munduro tokio naminio pilko milo, kokio mačiau Jūsų žmona turi pasisiuvusi švarkelį. Jei tai būtų neįmanoma, tai pagal išgales gal neužmiršite paremti ir pinigais. Prieteliai, kurie mums tarpininkauja, yra verti pilno pasitikėjimo. Dabar dar noriu paklausti, kaip laikosi ir kur gyvena Dzidoriukas Sk (Jūsų kaimynas). Jei jis dar tebėra toks kaip seniau, gal kartais nuvažiuoja į tą kaimą, kur pernai mokytojavu, o ten kaip tik man būtų reikalingas. Kai arčiau gyveni, gal kartais žinai, kas ten dėjos apie Dusetas. Jei tiesa, girdėjome gandy, kad per Grabnyčias ten buvęs kažkoks skandalas.

Šiaip pas mus kol kas nieko naujo. Artėjant pavasariui stiprėja ir viltys,

1949 m. kovo 24

Mielas Knechik,

Sveikinu linkedomas Dvira gėles augančius augus
dugo gyvenimo posūkiuose. Jau praėjo gerokai lais-
vai apie Jūs ką nors. Pradedau todėl suvokti
daug nesusisiekę. Jei dar nepateikiu, tai žinau,
visą ankštą minėjote, laukiau Jūsų parašant.
Jei laimingai laikysite, laiko nuo. Tada ras-
mon tu pačiu adresu kaip iki. Tai
da ar labai mitolatu nars žaro krešė.
Todel nepamirėk parašyti kas dedasi mūsų
krešė. Mes gyvename po seną. Patikintu la-
ku sustingę nitis, kad mūsų linkesiu. Tai
prie gal. Gerai būtų, kad neužmirėtumėt, tai
kalu, kuriuos ankštą minėjau, nors daug
žpse, kas rasytų mian karkasip nesmagu.
Kitių kantių kai rasysiu gal būtų įvy-
turiu ir mūsų spaudos. Su tikrai

L. Pavasaris

kad vieną kartą išauš ir mūsų dienos. Bet baltoji žiema turi savo svorį ir verčia
su atidumu žvalgytis į purų sniegą. Žinoma, viskas yra Dievo valioje ir noris
tikėti, kad jis neužmirš tų, kurie prašo ir tikisi Jo užtarimo. Baigsiu laukdamas
ko nors iš Jūsų. Telydi Aukščiausias Jūsų žingsnius.

LPavasaris
S. 1950.III.16.

sąlygos neleidžia palikti darbą ir būti pas Jus, tačiau pasikalbėjimas žodžiu būtų aiškesnis negu popieriuje. Nežinau ar Jūs jau girdėjote ar ne, tačiau žinios tokios, kad mūsų broliai net labai nukentėjo. Tai buvo naktį iš 9-tos į 10-tą. Matyt, kad atsirado Juda ir pasitarnavo priešui, nes iš Ignalinos prisistatė garnizonas ir prieš rinkimus besitrangą skrebai. Šaudymas girdėjosi net pas mus. Žuvo penki broliai. Jau 11 d. išgirdau džiaugiantis, kad žuvo visi vadai, tačiau netiesa, jie gyvi, nes paspruko. Kaip tas jiems pavyko nežinau: vieni kalba, kad jie prie savęs turėjo tris arklius, kiti kalba, kad bėgdami pagriebė pasipainiojusius. Tačiau aš laikausi pirmosios nuomonės, nes to krašto žmogus kalbėjo, kad tie, kurie spėjo pakinkyti du arklius, pabėgo, o penki likę prie trečiojo, žuvo. Besitraukdami pirmieji, išvilioję ant ežero skrebus, pagal netikras žinias, paklojo 13.

Tuo būdu bunkeryje, kuriame gyveno jau pusę žiemos, viskas liko. Paskutiniu laiku pristatėm nemažą kiekį rašomosios medžiagos, o dabar neturės ir kuo rašyti, nes liko ir matricos ir rašomoji mašinėlė, ir viskas. Tačiau mūsų pareiga kuo galima padėti ir kuo greičiau atstatyti jiems normalias veikimo sąlygas. Tam aš manau kiekvienas narys pasiryžęs ir kuo nors padės. Sunikiau bus gauti raš. mašinėlė. Pavasaris atrodo gyvas. Prašau rašyti jiems ir, jei galit ką nors, - man.

** nežinomo ryšininko laiškas*

1950 m. kovo m. 19 d.

M. Karveliuk!

Sveikinu ir linkiu geriausios sėkmės. Jau seniai besulaukiau iš Jūsų laišką. Norėtusi žinoti, kas dedasi platesnėj padangėje. Pas mus paskutinės naujienos blogos. Patyrėme skaudų sukrėtimą. Mane ir su manim esančius mūsų parapiliečius giltinė šiuokart dar aplenkė.

Su ilgesiu laukiame šilimos ir grįžtančių paukščių. Panašu šiais metais sulaukti ir daugiau naujo. Kiek pasitvirtins mūsų spėliojimai, parodys ateitis. Jei pasisuksi į mūsų padangę, perduok sveikinimus Garsui ir pasiteirauk apie ten esančius.

Kaži, kaip mano ankstyvesni prašymai. Jei pajėgtum, būtų gerai.

Ateityje gal daugiau parašysiu, o šiam kartui tegu bus gana.

Tesaugo Jus Dievas!

L Pavasaris

1950 m. birželio 17 d.

Guli iš kairės: Balys Vaičėnas-Pavasaris, Vytautas Dručkus-Šernas; stovi Vladas Juozapavičius-Papartis, Jonas Čičelis-Tėvas, Petras Cicėnas-Žalgiris

Mielas Karveli,

Sveikinu ir dėkoju už visus broliškus patarnavimus. Džiaugiuosi, kad praeitą kartą minėti nemalonumai laimingai baigėsi. Gaila, kad mūsų Garso savo eilėse pristigome. Bet ką darysi. Kitaip jis ir negalėjo. Džiugu, kad atsiranda jo vietininkė. Manau, kad ji verta pasitikėjimo. Pavedu Jums ją prieš pradedant pa-

reigas tinkamai painformuoti, kad šios pareigos, tiek, kiek garbingos, - reikia lauja ir pasišventimo bei pasiaukojimo. Laikinai pavadinsiu ją "Atžala". Jei nepatiks slapyvardis, gali pasirinkti pagal savo skonį, o Jūs kai kitą kartą rašysit, man pranešit. Tuokart pravesime per įsakymą ir pasiūsime jai ištrauką. Kai susitiksīt, perduokit mano linkėjimus kilniame darbe.

Siunčiu keletą laiškų. Nors jie ir nėra per daug lengvi, bet tikiuosi, kad pasistengsi skubiai pasiųsti. Jums į voką įdedu 1 egz. mūsų "S.K.". Parašyk, kas girdisi mūsų padangėje. Gal būsi kai ką girdėjęs apie mano benamius. Nors turėjau sesutės adresą, bet iki šiol jai neparašiau, o dabar nežinau, ar ten tebegyvena.

Mūsų gyvenime kol kas nieko ypatingo. Viltys neblogos. Norėtųsi, kad Dievas leistų joms išsipildyt.

Dar negavau tų laiškų, kurie keliavo tokią įdomią kelionę.

Baigsiu. Perduokit sveikinimus savo žmonelei ir _ _

Tesaugo Jus Apvaizda

Pavasaris

1950 m. liepos m.21 d.

Mielas Karveli!

Dėkoju už visus pasitarnavimus man asmeniškai ir Tėvynės labui atliktus, linkėdamas sėkmės ir tolimesnėje ateityje. Siunčiu mūsų "S.K" pasiskaityti. Be to, pora storokų vokų. Jų kelias dalinai ir nuo Tavęs priklauso. Tikiu, kad pasistengsi. O kaip su darboviete?...ar dar nepakeitei? Esant sąlygoms, kokias anksčiau minėjai, gal būt ir geriau padarytum persikeldamas, nes negerai kai įkrinti kam nors į akį. O pareigas Tėvynei, manau, galėsi atlikti ir kitur išsikėlęs, gi jeigu dėl kokių nors priežasčių nebegalėtum, - būtinai pranešk Vėtrai. Pas mus kol kas nieko naujo.

Paskutinio mėnesio tarptautiniai įvykiai sustiprino viltis, kad šiais metais gali išsispręsti ir mūsų likimas, bet prieš laiką džiaugtis dar negalima. Žodžiu, viską parodys ateitis.

Už gautą piniginę paramą siunčiu kvitą. Daugiau, rodos, neturiu ko rašyti, nes labai vėjo išpūsta galva. Pasveikink nuo manęs žmonelę ir Sudiev! Lauksiu parašant.

Su pag. L Pavasaris.

1950 m. rugpjūčio 5 d.

KARVELIUK,

Sveikinu! Linkiu laimės ir sėkmės. Kaip begyveni pakeitęs gyvenimo gūžtą? Seniai apie jus jau ką begirdėjau. Siunčiu багаžą. Perkelk jį per erdvę. Be to, įdedu Atžalai įsakymo ištrauką. Perduok jai ir atsiprašyk, kad aną kartą aš jai sumelavau: parašiau, kad įdedu ištrauką į voką ir neįdėjau. Mat pas mus kartais ir taip pasitaiko. Girdėjau, kad mūsų krašte buvo liūdnyų įvykių. Netekome kaimyno. Tepriglaudžia Visagalis jo išvargusią sielą. Įdomu, kuris sužeistas?

Pirmoje eilėje iš kairės: Vytautas Dručkus-Šernas, Alfredas Garnelis-Čigonas; stovi: Jonas Čičelis-Tėvas, Balys Vaičėnas-Pavasaris, Petras Cicėnas-Žalgiris, Vincas Araminas-Šermukšnis

Jei žinai, parašyk. Įdedu ir vieną atsišaukimą - pasižiūrėti. Daugiau nededu, nes skaitau, kad tau jas platinti perdaug pavojinga. O kaip su ryšiu? Man rodosi, kad būtų patogiau, jei mums siunčiamas siuntas paliktum pas Šarūną. (Girdėjau, kad esate pažįstami.) Tuokart gal greičiau gautume. Iki šiol siunčiami laišakai kartais labai ilgai užtrukdavo kelionėje. Jei dar susitiksi mano Milę, perduok jai geras dienas. Tarptautinė politika artėja prie sprogo. Tikėkim, kad netolimoje ateityje sulauksim naujų įvykių. Gal vieną kartą nušvis galimybė laisviau atsikvėpti ir prislėgtoms krūtinėms.

Būtų didelė šventė.

Baigiu linkėdamas Apvaizdos palaimos visuose žygiuose atliekant pareigą Tėvynei.

LPavasaris

Br.K.

Girdėjau kad turite parduoti gerą arklį. Norėčiau pasiderėti.

Gal galėtumėte šiandien 18 val. ateiti pasimaudyti į Persveto ežerą. Eikite sovchozo link. Kad galėčiau Jus pažinti, neškitės rankoje Tiesos laikraštį ir kokią nors lazdelę ar šakelę. Susitikime maždaug toje vietoje, kur vieškelis einas į Zarasus priartėja prie pat ežero. Čia pat stovi ir kilometrinis stulpas. Jūs eikite taku, kuris prasideda tuoj pat už tilto ir paežeriu veda į sovchozą.

Linkėjimai nuo Br.V.

P.

1950.VIII.18.

Gerbiamoji Miliute *

Nors jau tik ne mėnuo laiko, kada gavome Jūsų rašytą laišką X.21 d., tačiau ir mes patys nežinome dėl kokių priežasčių Jums iki šios dienos nesuėjome parašyti.

Laišką iš Jūsų gavome kažkas apie X.27 d. kurį perdavė nepažįstamas ponas ir Jūs rašote, kad jau anksčiau mums rašėte mūsų įstaigos adresu, tai turėjome gauti, nes kiekvieną dieną mums atneša paštą, bet kodėl tas laišku- tis pas mus nepapuo- lė tai jau man neaišku.

Žinai Miliute, mes kada atvykome į Dūkštą gyventi negalime skųstis savo gyvenimu, neblogai sekasi, iš karto buvo sunkiau dirbti kaip Zarasuose. Tačiau kiek padirbėjus, viskas aiškėja ir viskas darosi lengviau ir aiškiau, nes sako ir meška galima išmokyti.

Dirbame ir aš, ir žmona, abu esame Finansų skyriaus darbuotojai ir duktė

Danutė eina į mokyklą, į 1 klasę.

Dėkojame, kad mūsų nepamiršti ir parašai mums laišką ir kartu atsiprašome, kad mes taip ilgai Jums atsakymo negalėjom duoti, nes pas mus dabar daug mažiau yra laiko negu kad būdavo Zarasuose, ir su laiškais ne taip lengva, nes ateini iš darbo visada vakare vėlai ir šventoje reikia kai kada dirbti.

Vienu laiku buvome parvažiavę visi namo, kokią dieną praleidom ir vėl traukiniu grįžome čia, namuose buvau pas Antosę (*Antaniną Dručkutę*) Tik jos neradau, buvo išvažiavusi į Šiaulius.

Nep prisimenu, vieną šeštadienį buvau pakviestas pas Baliuką (*Balį Vaičėną-Pavasarį*) ir ten buvau, važiavome su p. Algirdu motociklu ir puikiai subaliavojome svečiuose pas Baliuką ir jo draugus, karšti linkėjimai nuo jų ir Jums.

Mes anksčiau atvykę į Dūkštą gyvenome kaimo vietovėje ant buto kur buvo labai nepatogu vaikščioti į darbą, bet beveik po trijų mėnesių laiko pavyko gauti komunalinį butą mieste ir jau daugiau kaip mėnuo gyvename mieste geresniame bute, žinoma buto neprilyginsi su Jūsų arba kitų Kaune gyvenančių žmonių butais, bet pagal Dūkštą tai pusė bėdos. Vienas kambariukas, kuriame stora boba neapsisuktų ir tam pačiam kambariuke virtuvė ir viskas, langai du su pusantros šibos čielo stiklo ir vėjo perpučiamom sienom, ir viskas, bet kai mes esam taip bagoti, tai mums ir užtenka, turime bulvių pusantros skalynos, duonos pusę bulkutės, svogūnų pusantros pynės, druskos pusę svaro, ir viskas. Malonu girdėti, kad Jus apsirūpinot savo ateities likimą pastoviu darbu ir galėsite laisviau gyventi ir turėti pajamų.

Atvažiuokite pas mus į svečius pažiūrėti mūsų gorado Dūkšto ir kaip mes gyvename, atvažiavimas pas mus patogus, kadangi gyvename nuo stoties kokie 200 metrų, ir traukinys keleivinis ateina nuo Vilniaus į parą 2 kartus.

Dabar pas mus dirbti daug linksmiau negu Zarasuose, nes mūsų įstaigoje yra apie 15 tarnautojų, iš jų ir vyrų, ir mergaičių, ir visi jauni, ir linksmi, ir visokių šposų pilna, juoko iki valiai.

Tad, Emilute, atvažiuok kada sugalvojus pas mus, o prieš tai dar parašyk mums laišką, kurio mes laukiame ir kitą kartą greičiau ir daugiau parašysime.

Tad siunčiame linkėjimus ir žmona ir duktė visi jums. Sudiev. /parašas/

Dūkšto Finansų skyrius
1950-XI-19.

Laisvės g-vė Nr.19.

* Romo Palivono-Karvelio laiškas Emilijai Vaičėnaitei.

1950 m. gruodžio m. 15 d.

Miliut,*

Sveikinu! Atleisk, kad ilgai neparašiau. Manau, supranti, kad turiu daug kasdieninių rūpesčių. Nors man mokykloje ir sekasi, bet vistiek sunkios pamokos atima daug laiko ir dažnai esu taip išsiblaškiusi, kad sunku prisiversti ką nors ir parašyti. Be to, man labai nesiseka rašyti laiška. Štai ir dabar tu tiki, kad aš daug parašysiu, o aš gal įstengsiu tik tiek, kad - buvo rašyta.

Šiaip jau niekuo nusiskųsti negaliu. aplinka, kurioje gyvenu rimta ir linksma. Kai gerai įsižiūri, visur randi grožio ir poezijos.

Norėčiau šįvakar parašyti laišką ir tai senutei, kuri man buvo tokia gera, kai mes gyvendavom viena nuo kitos netoli, bet argi aš rasiu žodžių jai, nemo-kančiai rašto, paguosti? Jei ją kada nors sutiksi, pasakyk, kad aš visada ją prisimenu.

Jei sutiksi Niną pasveikink ir nuo manęs. Su ja susižinoti man kažkodėl nesiseka. Prašiau parašyti, bet nesulaukiau. Pro ją važiavo vienas pažįstamas. Buvau parašiusi laišką, bet atvežė atgal. Sako: ten nebegyvena. Žadu dar ir jai rašyti, tik nežinau ar mano laiškas ją suras.

Gal daug ir nerašyti. Vistiek į popierį negali surašyti to ilgesio, slegiančio neramią širdį. Nors dar reikia mokytis, bet aš jau pradedu galvoti apie atostogas. Tuokart, jei neparsikvies brolis į tėviškę*, būtinai tave aplankysiu. O jei pasikviestų - ir ten juk susitiksime. Reikia tik kantrybės ir tvirtumo, o tuokart jausies visur laiminga.

Telydi tave laimė!

Mažoji Valė**

* turima galvoje - jei nežus, kadangi brolis Bronius-Sakalas jau buvo žuvęs.

1951 m. sausio 5 d.

Miliut,

Sveikinu pradėjusią naujus metus ir linkiu, kad jie tau būtų laimingi.

Pradedant metus, kažkaip, randasi daugiau ūpo Todėl ir tave, mintimis, aplankysiu, nors "navatnybių" ir neturiu.

Naujus metus sutikau gana linksmai. Visur atostogos ir gera, šventiška nuotaika. Kai matai aplink džiaugiantis, - užmiršti kasdieniškus rūpesčius, o žemė papuošta nekaltomis snaigėmis, atrodo, tokia pavasariška!

Skačiau tavo laišką. Taip pat Romas sakė, kad ir jam rašiusi. Atleisk, kad noriu padaryti vieną, mažą pastabą. Man atrodo, tu per daug jau giriesi tuo savo mylimuoju. Juk, kai kada, žmonės iš širdies sapnų mėgsta ir pasijuokti,

o ypatingai tuo atveju, kai jie baigiasi nesėkmingai. O meilė kartais tokia netikra! Atleisk, kad tai primenu. Manau ir pati supranti kas gera ir kas liūdna. Aš gi iš širdies linkiu, kad tavo meilė vainikuotųsi džiaugsmu!

Neturiu kuo nusiskųsti, lygiai kaip ir džiaugtis, todėl daug nei nerašysiu. Be to, jau gana vėlus vakaras.

Jei sutiksi Danuką perduok nuoširdžius linkėjimus. Taip pat Ninai (jai rašiau prieš Kalėdas) ir kitiems pažįstamiems.

Viso gero linkinti

mažoji Valė

1951 m. sausio 5 d.

Myliut,

Sveikinu pradėjusią naujus metus ir linkiu, kad jie tau būtų laimingi

Pradedant metus, kažkaip, randasi daugiau
užpo todėl ir tarsi, mintimis, aplankysiu, nors
„maratnubių“ ir meturiu.

Naujus metus sutikau gana linkamai.
Dieną atostogos ir gera, šventiška nuotaika.
Kai matai aplinkui džiugiantis, - išmirti
kasdieniškus rūpesčius, o žemė papuošta
mekaltonis sniegėmis, atodo, tokia pas-
kiška!

Sveiciu tavo laišką. Taip pat. Do-
mas sakė, kad ir jam rašėsi. Atleisk,
kad noriu padaryti vėną, mažą pastabą.
Man atodo, tu per daug jau gliceri tuo
savo mylimųjų juk, kai kada, žmonės iš
širdies sapnus megsta ir pasijunkti, o ypa-
tingai tu atveju, kai jie baigiasi

nesekmingai. O mėsė kartais tokia ne-
tikta! Alpešai, kas tai primenu. Manau
ir pati suprantu kas gerai ir kas liūdna.
Aš gi ir širdies linkiu, kas tavo mėsė
vainikuotysi džiaugsmu!

Neturim kuo misiskusti, lygiai-koup ir
stikluogliai, tictel etaug. nei nerašysiu. Be to, jau
geriau belius viltaras.

Jei zatiksi Danka, paduoks mošic-
atėius linkėjimus. Taip pat Alinai (jai ra-
šiau per šį kalėdą) ir kitiems parįsta
meims.

Link geru linkint.

mėšoji (Danka)

!!!*

Daug laimės jūsų vardo dienoje.

Mes Jus sveikiname su šiuo Ažuolo Vainiku.

Ir linkim daug Laimės Jūsų sunkiam gyvenime. Ir ateinančiuos metuos
Jums laisvą gyvenimą. Ir rošėm papuoštą vainiką.

Linki gyvenimo broliai...

1953 m. XI/30 d.

* Šis ir kiti du - Vlado Krasausko-Kukučio laišškai Andriui Dručkui

!!!

Daug laimės jūsų gerdo dieneje,
Mes jums sveikiname su šiuo Brolė Vainikas.
Ir linkiam daug laimės jūsų sunkiam
gyvenime. Ir ateinančios metus jums laisvų
gyvenimą. Ir visam papuoštą gyvenimą.
Linki gyvenimo broliui...

1953. XII. 10

Brolėli...

Štai ką mes kalbėjome Brolėli, tai Bukytė ten su kitais Broliais Radvilišky.
Labai šalta darykite tai, daug špiegų mūsų eilėse yra. Už tai tamstų namai
yra įtarti per Bukytę. Būk atsargus, Brolėli, jie gali persekti Jumis

AŠ

Brolėli...

Štai ką mes kalbėjome Brolėli, tai Bukytė
ten su kitais Broliais Radvilišky. Labai šalta
darykite tai daug. Špiegų mūsų eilėse yra
112 tai tamstų namai yra įtarti per Bukytę
atsargus Brolėli, jie gali persekti Jumis

Kad nebijote eiti pro Paraką, dūmus ir mūrus, griuvesius ir laukų arimus. Ištvėrmę ir pasiryžimą kovoje dėl Lietuvos Laisvės Tamsta aukojat savo jaunystę ir viską, brangieji.

1955-II-6

Andriuk! *

Nuoširdus lietuviškas ačiū už knygą! Neseniai gavau. Iš tikrųjų Tu moki parinkti. ši knyga skaityta ir apie ją buvau ir pamiršęs. Ir kaip malonu dabartinėse mano sąlygose perskaityti vėl ją. Džiaugiamės visi. Atgaivinti prieš akis žilos senovės vaizdus, tikrai įdomu ir naudinga. Dabar turiu iš Tavęs jau dvi puikias knygas.

Anksčiau buvo tokia padėtis, kad apie knygas ir nepagalvodavai. Bet dabar geros knygos - didelis dalykas.

Ir aš Tau dėkoju už tai. Gyvenime turėjau gerų draugų, giminių, puikių bičiulių. Bet kur jie dabar?! Kada gyvenimo verpetai trenkė mane į pačią prarają. Kada aš kovojau sukaupęs paskutinius valių likučius, kad nepalūžčiau, išsilaikyčiau tikrojo žmoniškumo aukštumoje ir moralinė pagalba reiškė tiek pat; kiek viską gydantis balzamas-jie visi tylėjo: giminės, bičiuliai, o aš nieko neprašiau, nes aš išdidus savo likimu, aš ne elgeta. Ir dabar aš iš jų nieko, o nieko nenoriu. Už tai išmokau pažinti tikrąjį žmogų. Nelauktai pasirodė Tu; negiminė, nebičiulis. Svetimas asmuo. Ne, aš netikiu, kad svetimi. Visų pirma esame vienos tautos vaikai - o tas yra svarbiausia. Vienos žemės sultys, bočių krauju pašventintos amžių eilėje, teka mūsų gyslomis; neramos, svaigios, gimtųjų laukų vėjo kvapais dvelkiančios. Juk ar ne vienos kalbos, lyg muzikos skambios, ar ne bendru jausmu - giliu ir šventu - išmokome vertinti, tai kuo mes esam išdidūs. Ir aidi mūsų jaunatviškas dvasios jausmas dainos motyvu ten, kur svyrančių rugių varpose žaidžia vasaros vėjas, ir ten, kur šaltas Ledjūris skalauja sniego ir ledo karalijos pakrantes. Ne mes nesame svetimi: su tuo nesutinku.

Ir tariau Tau ačiū, kuklų, bet nuoširdų: tikruoju žmoniškumu persisunkusį ačiū!

Ką Tau parašyti dar? Gal tai, kad, dvasios akimis, kiekvieną naktį regiu Nemuno šlaitus, tėviškęs gojus, gėlėtas lankas ir šnekuosi su taip artimais ir brangiais mano širdžiai asmenimis.

Vizija, sapnas. Bet argi tai svarbu? Juk greit tai nebebus tik fantazijos raizginy. Greit bus tai paprasta realybė: kada pakelio smūtkelis palinkęs nuo audrų ir vėjo, išvargusi motutė ir išsiilgusi žmona sutiks mane kryžkelėje, išvargusį, pasenusį, bet išdidų ir su jaunatviška dvasia.

Gaila, kad dar negaliu pasiųsti Tau savo foto. Pirmoj progos - būtinai.
Kas Tavo padangėje, darbas, nuotaika ir pats gyvenimas?
Laukiu greit parašant! Leisk palinkėti daug sėkmės, ištvermės ir ryžto!

Jonas

P.S. Iš Tavęs laiško kol kas negavau, nežinau, parašei ar ne?

Ar "zagaskote" yra tarnautojų iš 1949-7 m. Jei yra, perduokit sveikinimus nuo Vlodo Jonušonio. Jei tokių yra, parašyk apie tai laišką.

Jis anksčiau buvo Šeduvos gyvulių supirkimo punkto vedėjas.

* *Šis ir kitas - tai Jono Tamoliūno-Mažojų Jono laišakai Andriui Dručkui iš lagerio.*

1954-VI-27.

Andriuk!

Gavau iš Tavęs: Stendhal. Raudona ir Juoda. Nuoširdus ačiū. Turiu pasakyti, kad turi literatūrinį skonį ir moki parinkti knygas. Šis Stendhalio veikalas mano dar nebuvo skaitytas. Jo dar yra lietuvių kalboj puikus veikalas "Parmos vienuolynas", jei esi neskaitęs, patariu perskaityti.

Man tik labai gaila ir nemalonu, kad negavau laiško, kuris buvo įdėtas į knygą ir neperskaičiau to užrašo knygoj, kurį buvai užrašęs dovanojant knygą. Tą užrašą išplėšė ir laišką paėmė. Daugiau Andriuk neužrašyk nieko. Taip pat nežinau, kada šią knygą išsiuntei.

Nežinau ar man rašei, bet kol kas aš nesu gavęs iš Tavęs jokio laiško. Iš viso laiškus gaunu labai retai.

Ką veiki Tu dabar, tarnauji ar mokini esi, jeigu tarnauji parašyk, ką dirbi?

Pas mane buitinės sąlygos šiek tiek pagerėjo. Šnekama, kad dar daugiau pagerės, nežinau, pagyvensim, pamatysim!?

Pas mus jau būna ir šiltesnių dienų, nors kalnuose dar sniego užtenka. Čia vasaros būna tokios trumpos, ir saulės tiek mažai, kad sulaukus tokių dienų džiaugiamės lyg maži vaikai. Iš viso šių kelių metų bėgyje, pajutau geroką protinį ir dvasinį atbukimą, beto atmintis smarkiai sušlubavo. Greičiausiai tai pasėka klimato ir sąlygų. Manau grįžus viskas palaipsniui susitvarkys. Turi susitvarkyti. Nes dar tiek puikių užsimojimų, darbų, kuriuos turiu įgyvendinti. Noro yra, tikiu kad atsiras ir jėgų ir grįš tai ką dabar jaučiuosi praradęs.

Iš mūsų palaipsniui nemaža išvažiuoja. Manau, yra grįžusių ir į Lietuvą.

Pas jus dabar gražu, gamta visu savo puošnumu pasipuošė, tiesa? Dažnai dvasios sparnais nuskrendu į tos mažytės, bet taip brangios Tėvynės laukus. Matau jos krikštolinių ežerų paviršius, žaliuosius tėviškės gojus. Ir ilgiuosi bei laikiu tos akimirkos, kada vėl galėsiu grįžti ir apglėbti bei išbučiuoti savo gimtąją tėviškę. Galbūt Tau pasirodys per daug naivu, bet nesistebėk, nes

tik netekęs pajunti visą vertės brangumą.

Gaila, kad negaliu atsakyti į Tavo laišką, nes jo neperskaičiau. Ir gaila, kad neperskaičiau tų minčių, kurias buvai užrašęs knygoj.

Andriuk, nepatingėk retkarčiais parašyt apie save. Laišką siųsti apmokama, tada aš tikriau gausiu.

Leisk dar sykį nuoširdžiai padėkoti už dovanėlę-knygą.

Linkiu daug sėkmės! Laukiu parašant!

Jonas

*Pridėk draugui ranką prie krūtinės
Ir paklausk, kuo plaka vargšė Tau širdis?
Ar tik ne ilgesys laisvos Tėvynės
Šiandieną varsto Tau sielos duris?*

*Sutruks vergystės pančiai, kur rakino
Tiek metų laisvės trokštančius žmones!...
Išauš Tėvynei dienos melsvo lino
Ir į šviesesnę ateitį mus ves...*

Broliai *

Lauke lietui lyjant, vėjas drąsko nuo medžių paskutinius lapus, lyg norėdamas jais paslėpti žemės skausmą, sugerto kraujo dėmes, kurios šaukia lietuvių keršto, šaukia semtis drąsos iš pralietojo brolių kraujo ir ragina ruoštis sunkiai kovai dėl laisvės iki galutinės pergalės, šaukia atiduoti visas jėgas Tėvynei. Jus turite greitai grįžti į savo gimtąjį kraštą žaizdota širdimi, pavargusia siela nuo kančių, bet išvydę gimtąją žemę, pajutę jos dvasios balsą, kuris kaip gyvybės eleksyras atgaivins ir uždegs naują, laisvės troškimo ugnimi. Jūs privalote grįžti ir pradėti kovą iš naujo, parodydami savo Tėvynės priešams ir savo brangiam kraštui, kad lietuvių dvasios ir pasiryžimo nepajėgia išplėsti jokia brutali jėga. Kiekvienas doras lietuvis reikalingas ir brangus Tėvynei su kilnia dvasia ir idealiais troškimais. Reikia nepamiršti, kad ne fizinė jėga, bet tiesa, tvirta valia ir sumanymas nulemia viską. Tiesa, mano jėgos nekokios, nuolatiniai persekiojimai ir dar plius liga paliko sunkius pėdsakus, bet tas nesvarbu. Laisvė vis vien bus, jei aš jos ir nesulauksiu, jos laimę nešančius spindulius pajus ir džiaugsis žaizdotom krūtinėm šimtai tūkstančių kitų lietuvių taip pat mylinčių savo kraštą, tik svarbu, kad jie kovotų ir nedrebėtų prieš už save stipresnį. Brutali jėga niekuomet nepajėgs nugalėti tiesos. Nors jėga sukausto tūkstančius rankų, bet sielos surakinti nepajėgs ir niekas neužgniaus laisvės troškimo.

Atidaviau Tėvynei daug, galima sakyti viską, bet to maža, turi aukotis kiekvienas laisvės aukurai, kad gyventų jaunoji karta laimingai. Kol dar plaka krūtinėje širdis, tol liepsnosiu kovos ugnimi ir kovosiu iki paskutinio atodūsio,

šauksiu brolius ir seses į kovą iki laisvės aukuras, sudėtas iš širdies kraujo ir kartaus skausmo bei ašarų suliepsnos.

Grįžkite ir grįžę, jei neužteks fizinių jėgų ir jei sieloj bus tamsus nuovargis, tai nors šviesos nešėjais būkite kitiems.

*Ir nebeklausiu aš Tavęs daugiau, ko plaka
Širdis, kuri lig šiolei laisvės rast negali...
Tikėk, išauš diena, - išblanks pelenų takas
Ir Tu sugrįši tuo taku atgal...*

* *Andriaus Dručkaus laiškas Jonui Tamoliūnui-Mažajam Jonui į lagerį.*

1948.VIII.4.

Miela Sese! *

Gavau nuo Jūsų du laiškučių iš sikio, būdamas žaliajam gojui. Tai buvo sekmadienis, aš grįžau iš Aleksandravos atleidų ir radau atvežtus. Į Radviliškį grįžau 3-čio rugpiūčio, buvau atostogų. Praleidžiau atostogas neblogai; turėjau keletą mergaičių, kurios vėšėjo mano puikiuose rūmuose kuriuose yra daug kambarių, langų ir dūrų. Jie man labai patinka, nes pastatyti naujoviškai pagal tarybinį planą. viena mergaitė graži kuri neveltui vadinama Pavasariu. Kaip but buvę smagu jei butumėt tada aplankę mane ir žaliąjį gojų kuriame taip smagu ir gera ypač vasarą. Dabar Jūsų lauksiu Radviliškyje tai daug tada pakalbėsime; užvažiuok nors ant trumpo laiko tada daugiau pakalbėsime, o dabar neturiu daug ko rašyti, o kita - bijau kad jis (laiškas) nepavieluotų. Norėčiau labai gauti Antaninos antrašą, tai kaip nors malonėk prisiųsti. Aš gyvenu po senam, tik šiek tiek audringiau ir įdomiau, bet nuomonė ta pati. Kai atvažiuosi tada papasakosiu viską. Jai sutiksi Antaną tai perduok daug gerų dienų ir paprašyk, kad nepyktų už nenuvažiavimą, nes tokios blogos aplinkybės susidėjo, kad vis neišpuola. Perduok visiems linkėjimų, jo sesutei ir tai gražiai mažytei mergytei.

Aš nuvažiuoti negaliu, nes daug darbo, bet visiškai ir neatsisakau, nes gali ir proga papulti. Jai turėsit jūs proga tai pranešk, kada atvažiuosi, tai jai būsiu liuosas, nueisiu pasitikti. O jei kartais negalėsi atvažiuoti, tai nepamiršk parašyti nors kelius žodelius, kad ir kur būtum.

Baigsiu rašyti, nes lieku laukti jūsų aplankant, tada papasakosiu viską.

Išsiilgęs Andrius

* *Andriaus Dručkaus laiškas Emilijai Vaičėnaitei. Slapta forma minimas susitikimas su B. Vaičėnu-Pavasariu ir jo vyrais.*

Miela Sese !

Gavau nuo Jūsų du laiškučius, iš sūkio, būdamas žaliajam gojui. Tai buvo sekmadienis, oš grūžau iš Aleksandraus atleidę ir radau atvežtus.

J Radviliskį grūžau žio rugpiucio, buvau atostogų. Pralaidčiau atostogas neblogai; žurejau keliatą mergaičių kurios vėšėjo mano puiknuose rūmuose kuriuose yra daug kambarių, langų ir durų. Jie man labai patinka, nes pastatyti naujovistai pagal žarginį planą. Vienu mergaitė graži kuri neveltui vadinama Pavasariu. Taip būtų buvęs smagu jai butumėmėt tada aplankę mane ir žalią gojų kuriame taip smagu ir gera ypač vasara. Tada Jūsų lauksiu Radviliskyje tai daug tada pakalbėsime; užvažiuok nors ant trumpo laiko tada daug pakalbėsime o dabar neturiu daug ko rašyti o kita bijau kad jis (laistas) nepaviečiuotų. Norėčiau labai gauti Antaninos antrąją, tai kaip nors matomek prisinti. Iš gyvėnu po seniam tik šiek šiek audingiau ir idomiau bet nuomonių ta pati Kai atvažiuosi tada papasakosiu viską.

Jai sudėsi Antaną tai perduok daug gerų dienų ir paprašyk kad nepyktų kad už nemuovėvima nes tokios blogos aplinkybės suidejo kad vis neišpuola. Perduok visiem linkėjimams jo sesutei ir tai gražiai mairytai mergitei.

Miela Sese Mile!*

Šiandien parėjau iš gimnazijos užbaigęs pirmą trimestrą. Rezultatų dar gerai nežinau, bet dvejeta tai turbūt neturėsiu, tai ir patenkintas.

Metu knygas ant stalo, dar pasižiūriu, kaip laikrodžio rodyklė slenka paskutinį šios dienos ratą. Imu popierio ir rašau Jums. Juk kiek daug praėjo laiko, kaip matėmėms ir kalbėjom gyvais žodžiais. O kaip būtų malonu susitikti dabar ir pakalbėti, o kalbos mums netrūko ir turbūt netruks. Likimas šaltas ir žiaurus, rodos, taip ir tyčiojas, blaškydamas kaip lapus nuo medžių, taip ir mus, kur vieną, kur kitą, rodos, norėdamas atimti viską, kas miela ir gera, bet vis tik dar nepajėgia išplėst paskutinio - pasidalinimo mintimis tuo bejausmiu popieriu. Pirmiausia parašysiu kas labiausia Tau rūpi. Tavo mylimasis išėjo ten, kur pirma kelionė nepavyko, kurią Jūs žinot. Bet ši kol kas laiminga.* O daugiau neturiu ko apie juos rašyti ir aš manau užteks, jei žinosi, kad dar širdis plaka audringoj krūtinėj ir viltis su meile liepsnoja kaip laužas sausroje.

Apie save neturiu ko daug rašyti. Dienos slenka kaip vėjas palikdamos mane šaltą ir abejingą. Kai širdį virpina skaudžios stygos, tada sukeliu krūtinėje audrą, kad negirdėčiau jų, o ypač kad nuslėpčiau nuo kitų, nes žinau - jei aš verksiu suklupęs po savo gyvenimo naštą, tai kiti juoksis vietoj paguodos man. Ir kai nepavyksta sukelti audra krūtinėje, kai, rodos, suklupsiu ant gyvenimo kelio, apsižvalgau aplink ir, kai matau klastingai veidmainingus žvilgsnius, tada nusijuokiu pragarišku juoku, kad viską užstelbtų.

O kad stygų nuslopint jau nepajėgiu, tad einu kur jaučiuos vienišas, kur nieks nemato ir negirdi, ir tada klausaus jų melodijos.

Taip ir slenka mano smilkstanti jaunystė. Sykį namo važiuodamas, turėjau tokį mažą nuotykėlį, kuris suteikė šiek tiek įdomumo, ir jei nepamiršiu, tai susitikęs papasakosiu. Sese, gal kartais teks pro šalį keliauti, nepamiršk aplankyti mane. Aš nežinau, kada važiuosiu į Kauną, nes to laiko nėra ir nėra, ir nežinau, kada aš jį sučiupsiu.

Bet kartais galiu ir netikėtai pakliut, tai būtinai užeisiu.

Sesut, jei tik rasi atliekamo laiko valandikę, malonėk parašyt.

Baigiu rašyt, nes ir taip manau atsibos Tau skaityti, o laikrodžio rodyklė jau įpusėjo sekančios dienos pusratį, o aš antrą vakarą sėdžiu tom pačiom nemiegotom akim, o dar turiu paruošt keletą pamokų.

Sudiev. Linkiu viso geriausio Jūsų gyvenime. Lieku laukti laiškučio

Andrius

* A.Dručkaus laiške E.Vaičėnaitei slapta forma informuojama apie sėkmingą B.Vaičėno Pavasario persikėlimą į Labanoro miškus

*Daug didvyrių mūs kryžkelės krito,
Žaliuosius Tėvynės laukus ir padangę apgynę.
Nesulaukė jie tekančio ryto,
Bet sulauks Lietuva, jų tėvynė...*

Sveika Sese Žaliųjų Laukų!

Kadangi artinasi didžiosios mūsų šventės - užgimimas Kristaus, kuriose mes dedame vilties atgimti kartu ir mūsų prispaustos Tėvynės Laisvei. Tad sveikinu su Šventėmis Tave, ir norėčiau pasveikinti visus kitus, bet, deja, nepasiekiu, linkėdamas geriausios sėkmės ir jėgų kovai, nė žingsnio atgal, pergalės kovai.

Šiandien gavau nuo Jūsų laišką, kurio taip laukiau, už kurį nuoširdus ačiū. Prisipažinsiu, kad kuris laikas kaip nėra su niekam atsakymų dėl pablogėjusios padėties (nepapasakok namiškiams apie tai, nes tas nieko nepadės, o tik juos apsunkins sukeliant rūpesčių). Kaip žinau, esu puskarininkų mokykloje ir sekasi tarnyba neblogai, esu iš pirmaujančių būry, pavaduotojas grupės vado, bet kaip toliau bus nežinau. Tikiuosi apleisti mokyklą. Esu ištikimas savo Tėvynei ir tikiu, kad niekas nepaveiks ir nepakeis, iki užges paskutinis širdies dūžis. Pasiūlė įsirašyti (o į ką ir pati supranti), atsakiau trumpai ironišku juoku ir patariau daugiau nevargti, ir nuo to viskas dabar vyksta.* Ryt turėsiu pasikalbėjimą su karininku, komjaunimo sekretoriumi ir kartu savo viršininku. Nuo ko ir išsispręs būsima padėtis, jei neužkirs visai kelio, apleidęs mokomąją, stosis į automokyklą, o gal visai kur kitur atsidursiu. Esu užsispyręs ir nepalenkiamas, einu pasitikėdamas savimi, su niekuo nesirūpinu ir nebranginu savęs, juk toks menkas žmogus pasaulyje ir kartu toks jis didelis savyje, savo milžiniškuose siekimuose. Kiek daug žmonių krinta kovoje be ženklo būdami pilni idėjų, milžiniškų užsimojimų tėvynei ir štai jis atiduoda savo vos pražydusią jaunystę ant aukuro švintančios Laisvės. Tuo tarpu randa progą atsistoti ant sukrautų aukų tie, kurie buvo prisiplakę nuošaly nuo kovojančių kovos metu, pasiskelbti laimėtojais.

Emile, niekuomet nereikia nusiminti ir neprarasti jėgų. Laikas dirba mūsų naudai. Viltis. Kantrybė...

Pasitikėkime Aukščiausiojo valia.

Jeigu nėra jėgų fiziškai atsispirti, kas pas mus gali būti, užtai turime būti tvirti dvasioje ir sutrypti juos morališkai.

Taip smagu būtų paklažoti po amžinai žaliuojančius gojus, būti kartu su visais, o taip pasiilgau, tiek daug būtų ko pasišnekėti, tiek daug turėčiau ko papasakoti, bet, deja, gal ir neteks daugiau švilpauti gimtaisiais laukais.

Nors gal bus šiek tiek adresas pasikeitęs iki gausiu nuo Tavęs laišką, bet dėl to nesirūpink, jis nežus ir mane pasieks.

Mokomės daug klasėje, daug trypiam tarybinius tyrilaukius, šliaužiojam,

bėgiojam per taktinius pratimus. Galima sakyti žiema, nors sniego ne per daugiausia, kartais būna ir stiprių šalčių, daugiausia kaukia vėjas gerdamasis kiaurai per mūsų vasarinę uniformą.

Gal užteks tuos niekus rašyti...

Lik sveika

Lieku laukti

1950.XII.14.

Andrius

Rašyk tuo pačiu adresu. (markutės ant voko nereikalingos kariams)

* *Laiške E. Vaičėnaitei A. Dručkus praneša, kad armijoje yra verčiamas stoti į komjaunimą.*

PERIODINIAI LEIDINIAI

Pavyko išsaugoti penkis Vytauto apygardos struktūroje leistus periodinius leidinius: du numerius leidinio "Aukštaičių kova", vieną - "Laisvės šauklys" ir du - "Sutemų keleivis". Visi jie gauti per Balį Vaičėną-Liubartą.

"Aukštaičių kovos" steigimą ir pirmuosius leidimo metus aprašė buvęs 3-iosios Vytauto apygardos partizanas Alfonsas Daunys-Šriubas. Laikraštis, iš pradžių - LLA 3-iosios Vytauto apygardos organas - buvo įsteigtas 1945 m. pabaigoje. Šapirografą ir popieriaus parūpino partizanas Kirvis, radijo aparatą iš Ažugirio kaimo atgabeno A. Daunys-Šriubas. 1945-1946 m. žiemą šis laikraštis ir apygardos vadovybės atsišaukimai buvo spausdinami visai netoli Ryliškių kaimo, Ivoniškio link, Šmuiliškių vienkiemyje iškastame bunkeryje. Redagavo leidinį vienkiemio šeimininko vyresnysis sūnus, pagal profesiją matininkas, Pranas Ivonis-Skrajūnas, talkinamas savo brolio Uosio.

1946 m. pavasarį, iškilus suėmimo pavojui, Skrajūnas persikėlė link Saldučių.

Išsaugotas "Aukštaičių kovos" numeris-tryliktas, datuotas 1946 m. rug-sėjo 10 diena. Kiek žinome, buvo išleista 20 numerių. Kada laikraščio leidimas nutrūko-stokojame žinių. Berods 1947 m. vasarą.

Nutrūkus "Aukštaičių kovos" leidimui, 1948 m. pradėtas leisti naujas 3-iosios Vytauto apygardos organas - "Laisvės šauklys". Išsaugojau 1949 m. spalio 25 dienos numerį.

"Aukštaičių kovos" leidimas buvo atnaujintas po dvejų metų-1949 metų liepos 26 dieną. Tai neabejotinai anksčiau leisto laikraščio tąsa, tačiau jau nebe kaip LLA 3-iosios Vytauto apygardos, o kaip Karaliaus Mindaugo (Rytų Lietuvos) srities organas. Šis faktas atspindi 1949 m. pradžioje vykusius struktūrinius bei taktinius pasikeitimus Lietuvos partizanų organizacijoje. Gaila, nežinome, kokios apygardos įėjo į K. Mindaugo sritį.

1946 Hukštaičių Kova Nr. 9100

MUSŲ KELIAS PIRMYN!

Kaustytam priešiui batui mindžiojant mūsų gintąją žemę, pralinko šeši sunkios vergijos ir nenuilintamos mūsų tautos kovos dėl Tėvyne laisvės metai. Treti metai, kai garbingi lietuvių tautos sunus-mla Vėnagai veda partizaninę kovą prieš raudonuosius okupantus ir mūsų tautos persidavėlius, siekiančius smūsiams surakinti Lietuvą Kremliaus nukaltais pasidais. Mūsų Tėvynė baisiai nuteriota ir nusilinta. Taip pat ir visos pasaulis jaučia sunkius praėjusio karo padarinius. Demokratinės valstybės siekia trūkios, paverptos tautos laisvės, bet tam pastoja kelią Rytų komunizmas. Užsienio spauda dažnai nurodo tikrąją TSRS politikos tikslą prasiplėsti teritoriniu ir idėjinu atžvilgiu kitų tautų sąskaiton ir pabrėžia, jog TSRS nėra demokratija, bet diktatūra, ir kad tai reikia nautyti ir realiai vertinti. Vakarų demokratijos ruošiasi naujam karui, naujoms žmonių ir išteklų aukoms, jeigu nepasisuktų derybų keliu įvesti tikrąją demokratiją visame pasaulyje.

Vielesnijos vyriausybės pranešime apie santykius su TSRS sakoma, kad yra nesklindamų dėl Pabaltijo pagėdėlių, kuriuos TSRS laiko tarpybiniais piliečiais ir reikalauja grąžinti. Jų grąžinimo klausimas bus išspręstas po to, kai tuo reikalu padarys nutarimą Sąjūnytų tautų Organizacija. TSRS delegacijos sudėtis Taikos konferencijoje taip pat rodo, kad Pabaltijo klausimas dar bus sprendžiamas. VIII.31 Niurnberge Ribentropas savo paskutiniame žodyje pareiškė, kad kai jis 1939 metais atvyko į Maskvą, Stalinas davė jam suprasti, jog taikingas Vokietijos - Lenkijos konfliktas sprendimas nepelningas, ir kad jis turis grįžti, jeigu TSRS negautų Pabaltijo iki Lietuvos ir Liepojos. Grįždamas iš Maskvos, jis davė Stalino telegramą, kurioje buvo pasakyta: "Vokietijos - TSRS draugystė gali būti sukurta ir tęsiama bendrai liejant kraują." Reikia tikėtis, kad vakarų demokratijos, paskelbusios tautoms teisę laisvai pasirinkti valdomos formą, nepripažins iš anksto numatyto ir jėga įvykdyto Lietuvos prisijungimo prie TSRS.

Nežiūrint to, ginklu ar susitarimu bus išspręsta atlotis pasaulio santvarka, mes turime pasitikėti demokratijos pergale. Lietuvių tautos kova prieš nepalyginamai stipresnį priešių yra teisėta, teisėtas jos laisvės ir nepriklausomybės laisvų rinkimų ir demokratinės santvarkos reikalavimas. Todėl nė vienas lietuvis neturi palūkti dvasoje, bet su dar didesniu pasiryžimu ir pasiaukojimu turi žengti kovos keliu dėl Tėvynės laisvės ir žmogaus teisių atgavimo.

-XI-

(R)

ŽINIOS

Komunistams nesilekė

IX.1 Graikijoje įvyko referendumas dėl valstybinės santvarkos. Referendumo metu anglų kariuomenai buvo uždėta įvesti iš kareivinių rajonų. Incidentų nebuvo. Už monarchiją buvo paduota 72% balsų. Balsavimą lapeliai buvo trijų rūšių: už monarchiją, už respubliką ir tušti lapeliai, kurie taip pat reiškė pasiaukymą prieš monarchiją. Anglų spauda nurodė, kad komunistai ir jiems palankios partijos savo maršams davė parėdymą balsuoti tuščiais lapeliais, kurių buvo paduota apie 20%. Iš to esą galima spręsti apie tų partijų silpnumą Graikijoje. TSRS kišimasis į Balkanų valstybių reikalus dar labiau sustiprins monarchistus, nes vi-

AUKŠTAIČIŲ

Kova

Nr. 1./21/
1940.VII.26.

K.MINDAUGO SRITIES ORGANAS

REDAKCIJOS ŽODIS

Tilgos pertraukos "AUKŠTAIČIŲ KOVA" vėl pasirodo laisvės kovotojų ir kariauklių tarpe. Sunkus ir vargingas lietuviškojo žodžio kelias, todėl spauda dėl okupanto persekiojimų ir materialinių nedėkelių negali reikiai apšviesti, laisvo žodžio išreikšusių tautiečių ir suteikti jiems daug informacijos visais rūpimais klausimais. Jau dešimtį metų, kai pikti priešininkai smurtu užgrobė mūsų gimtąjį kraštą, mes gyvenime. Prieš penkerius metus iškuosius fašistus, vėl įsiveržė į mūsų tėvynę, tokiečiai geriausiu būdu sūnų ir dukrų pakilo į kovą dėl gimtojo krašto laisvės. Nežidriai pasaulio istorijoje nepasirodo komunistų blaivumo ir sušęstų brangių aukų, ši kova išaugo į galingą lietuvių, latvių, estų, suomių, suomių ir sušęstą visą tautą į galingą laisvės kovą. Aktyvieji šios šeimos nariai - partizanai - atlaikė visą savo jėgą ir gyvenimą. Jie ne tik ginklu, bet ir spauda kovoja komunistų vergija, melagingą propagandą, demaskuoja piktus komunistų planus. Gada tautoje tėvynės meilę, vieningumą ir informuoja apie viso pasaulio laisvės kovą. Raudonajam siaubui - komunistams sunaikinti.

Ši kova yra glaudžiai surišta su mūsų tautos išsilaisvinimu, nes tik didžiųjų tautų valstybių karinė jėga gali sužlugdyti grabuonišką komunistų politiką. Šių dienų politiniai įvykiai ir laisvę mylinčių tautų smarkus pasipilnis kariai aiškiai veda prie galutinio komunistų sunaikinimo, todėl mes kviečiame visus tautiečius nepasiduoti nusivylimui ir su viliumi draugai šelpiti atstatyti, o taip pat netikėti ir neskleisti įvairių gandų, datų ir klaidžių išpaštų žinių.

Šiuo spauda nustatoma jokių politinių partijų nepėra jokių socialinių gyvenimo formų. Ji stengiasi išreikšti visus lietuvių tautos vėlią, patvirtinti tautinę moralę ir ruošti tautą kaimui išsilaisvinimo kovai mūsų krašto tikslais - laisvės, krikščioniškos moralės ir socialinio teisingumo dėsniais. Tvirtos, nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymas.

Todėl mes kviečiame, kad mūsų spauda retkštų tikrąją tautos vėlią, kod jėga teisingumą mūsų kovos gyvenime, žiauri vergija, vargelis, kančios ir vilčių. Todėl kviečiame visus dorus lietuvius, kurie tik gali valdyti plunksną, bendradarbiauti mūsų laikraščioje, išnešant savo kūrinių, patyrimų ir patarimų apie paverčtosios Tėvynės kančias, o taip pat pradedame nepasirasti mus paremi ir materialinės pagalbos.

Laisvas, lietuviškas žodis taps tikra kievieno lietuvių širdį ir tėska-tina ji i kovą dėl Lietuvos laisvės.

Redakcija

旅

Zonglont yon waly : Zainw at'e'z.

[illegible][illegible][illegible]

3-iosios Vytauto apygardos 5-osios Lokio rinktinės organas "Sutemų keleivis" pradėtas leisti 1949 m. pradžioje. Tai, matyt, tiesiogiai susiję su B.Vaičėno-Liubarto-Pavasario paskyrimu (nuo 1948 m. gruodžio 16 d.) Lokio rinktinės Spaudos-švietimo skyriaus viršininku. Tai patvirtina įrašai jo dienoraščiuose, o pačiame laikraštelyje randame straipsnius, apžvalgas, po kuriais - trumpiniai: "Lb", "Lbr". Pavyko išsaugoti 4-ąjį ir 5-ąjį 1949 metais išleistus numerius, nors žinome, kad 1950 metais laikraštis dar buvo leidžiamas. Tokiu būdu archyve liko:

Aukštaičių Kova. LLA "Vytauto" Apygardos organas.-1946 m. rugsėjo mėn. 10 d.-Nr. 9(13).

Aukštaičių Kova. K.Mindaugo srities organas.-1949.VII.26.-Nr.1./21/.

Laisvės šauklys. LLKS Vytauto apygardos organas.-1949 10 25.-Nr.2(11).

Sutemų Keleivis. LP Lokio R-nės organas.-1949 m. rugpjūčio m. 23 d.-Nr.4.

Sutemų Keleivis. LP Lokio R-nės organas.-1949 m. gruodžio m. 19 d.-Nr.5.

KITI DOKUMENTAI

Partizanai gyvai reaguodavo į to meto tarptautinės politikos įvykius, artima jiems buvo patriotinė tematika, kūrybine gyslele apdovanotieji nevengė politinio grotesko. Tokio pobūdžio dokumentai padeda praplėsti turimą supratimą apie ginkluoto pasipriešinimo dalyvių dvasią, nuotaikas.

- A. Karikatūra, skirta Korėjos įvykiams. Piešinys.
- B. Eikš į kapą velnio vaike/ atsiimt už darbą reikia. Piešinys.
- C. Tu tėvynė - Aš tėvė. Piešinys.

Dvi švilpynės

*Dvi švilpynės-vienas tonas:
Čia Berlynas, ten Maskva.
Kas negroja, kaip jo ponas
Tam nusirita galva.*

*Tegyvuoja sausos normos
Ir nesaldinta kava.
Neatskirsi nė iš formos,
Kur Berlynas, kur Maskva.*

a

b

c

Staliniski Poterai

Vardan tavo linio, suhaus Stalinis ir jo
Bakuchtoja. Komunistinio amėn.
Stalinis, dydu tėvė, kuriai tyri kremlinys,
ir sia tuvo prakitai, dydas tepasmanga tavo
kanulisto lenkava tavo galia nei daktaroje nei
daktaroje. Dindimines musu dydas parkutinis
kanio notinik manūšandis ir inlenk
is kaljimo musu nekaltur imonon kasp
ititdu giasa kraugerina komunistus ir kiltus
vultutai ir musu ir praiti, ket gelbek musu
kardis mltisacio bado imeklas amen.

Čiuka Ruzija, nelaimis piroji, Stalinis
su tuomi, tuoniekinta tuopai ir pamekimiga
tavo nekulturingas vaisius Stalinis

Sventoji diktura, musu motina
gelbek mus nuo Bolieviku, busim
tan dekingi dabar ir musu
mirties valandajai amin.

Atkim i kraila linina, nuko negalinti žiaurau
komunistinio kureja, ir veltis sunu Stalinis, kuriai
praideto is Juzijos isronis, krape gimis ir justis
podocunios xidalkos, kenteto avo savo koailuma
vos tik nemire ir kai ineto is kaljimo atsimene
puguras, Septinta spalio izengi, i krasnly
reit, deimeja seno parkuato dydo, is tarytoja
nekultingis diktavus teisti, Atkim i dikturata
diktura su kulturingais, draistis baskavim
raudonuju bandatu iravina komunist
intizima ir laiminga laisvė diktavim
gincima amen.

*Neria kilpą tau ant kaklo-
Lietuva, girdi, laisva,
O sukūrė gražią peklą
Ir Berlynas, ir Maskva.*

*Toks ten draugas, toks čia ponas,
Toks ir būdas, kaip spalva:
Viens raudonas, kaip šėtonas
Kitas rudas, kaip šuva.*

Iš "Pogrindžio kuntaiplio"

Staliniški Poteriai

Vardan tėvo Lenino, sūnaus Stalino ir jo Prakeiktojo komunizmo. Amen.

Staline, žydų tėve, kursai tupi kremliuje, teesie tavo prakeiktas vardas, teprasmena tavo karalystė, tenebūnie tavo valia nei Maskvoje nei Lietuvoje. Kasdieninės mūsų duonos paskutinio kąsnio neatimk mums šiandieną ir išleisk iš kalėjimo mūsų nekaltus žmones kaip išleidei visus kraugerius komunistus ir kitus valkatas ir nevesk į pražūtį, bet gelbėk mus kasdie nuo artėjančio bado šmėklos. Amen.

Sveika Rusija, nelaimės pilnoji, Stalinas su tavimi. Tu paniekinta Europai ir paniekintas tavo nekultūringas vaisius Stalinas.

Šventoji Lietuva, mūsų motina, gelbėk mus nuo bolševikų, būsim tau dėkingi dabar ir mūsų mirties valandoje. Amen.

Tikiu į kvailą Leniną, nieko negailintį žiauraus komunizmo kūrėją, ir velnio sūnų Staliną, kursai prasidėjo iš Gruzijos išviečių kvapo, gimė iš pusiau padvėsusios žydelkos, kentėjo už savo kvailumą, vos tik nemirė ir kai išėjo iš kalėjimo, atsivėrė pragaras. Septinta spalių įžengė į kremlių ir sėdi dešinėje seno parkuoto žydo. Iš ten atejo nekaltųjų lietuvių teisti. Tikiu į atgimstančią Lietuvą, su kultūringais kraštais bendravimą, raudonųjų banditų išvaymą, komunizmo ištižimą ir laimingą laisvų lietuvių gyvenimą. Amen.

Tebūnie prakeiktas Stalino vardas visame Pasaulyje

Tikiu į tėvą Leniną žulikų ir banditų karalių ir jo vienatinį sūnų Staliną, kuris iškilo iš tamsaus gruzijos krašto, gimė iš bjauriosios žydelkos, kentėjo prie Rusų caro jungo ir iš jo išlaisvino per spalių revoliuciją, įžengė į kremlių, sėdi dešinėje žabalo žydo, iš ten atėjo Baltijos valstybių terorizuoti.

Tikiu į Marksą ir Engelsą, visuotino turto sunaikinimą ir amžiną badavimą ubagyste. Amen.

DOKUMENTUOSE IR TEKSTE MINIMI SLAPYVARDŽIAI

Aidas	– Augustas Medikis	Kadugys	– Antanas Burauskas
Anisius	– ?	Kaltas	– Antanas Skunčikas
Antaniokas	– Bronius Dieninis	Karaliukas-	
Audra	– Steponas Grumbinas	Jonas	– ?
Aukštaitis	– ?	Karalius	– ?
Ažuolas	– Stasys Kligys	Karvelis	– Jonas Palivonas
Bagdonas	– Ksaveras Turkevičius	Kerštas	– Andrius Dručkus
Bandelė	– Aliejūnas	Kietis	– ?
Barzda	– Kazys Ramanauskas	Kleiny	– ?
Birutė	– Bronė Pupeikytė	Komendantas	– ?
Čigonas	– Albertas Garnelis	Kriaučiukas	– ?
Dagys	– ?	Kukutis	– Vladas Krasauskas
Dainius-		Kuveikis	– ?
Lakštingala	– ?	Liubartas	– Balys Vaičėnas
Danukas	– Juozas Lukošius	Lizdeika	– Juozas Stanevičius
Dėdė Jonas	– ?	Lokys	– Jonas Medikis
Dobilas	– Šidlauskas	Lordas	– Liubartas
Drugelis	– Pranas Račinskas	Marti	– Ona Vaičėnienė
Dzidka	– ?	Mazgelis	– Kostas Padvaiskas
Edzka (Edzkis)	– Edvardas Vaičėnas	Mažiukas	– ?
Erškėtis	– Kazimieras Kaladins-	Mikutis	– Zablackas
	kas	Mutka	– Mykolas Kazanas
Genys	– Povilas Knezys	Nijolė	– Anelė Dručkutė
Girėnas	– Izidorius Streikus	Papartis	– Vladas Juozapavičius
Jaroslavas	– ?	Pavasaris	– Balys Vaičėnas
Jazminas	– Juozas Žaržojus	Peperis(Péperis)–	?
Jonas Didysis	– Jonas Jozėnas	Prakopas	– ?
Jonas Mažasis	– Jonas Tamoliūnas	Rasa	– ?
Juodvarnis	– Kozla	Rokunda	– ?
		Rūta	– Ona Streikutė

Rūta	– Janina Arlauskaitė	Tėvas	– Jonas Čičelis
Sakalas-		Tėvas	– Antanas Vartibavičius
Sakaliukas	– Vaclovas Mikalaičiu-	Tigras	– ?
	kas	Tūzas	– Balys Bislys
Sakalas	– Bronius Vaičėnas	Užkuryš	– Pranas Račinskas
Seniūnas	– Vincas Pupelis	Užpalis	– Leonas Grigonis
Siaubas	– Mykolas Kazanas	Vadonis	– ?
Skrajūnas	– ?	Vaitėnas	– ?
Skudutis	– Jonas Minimas 1949m	Varnas	– Petras Araminas
	lapkričio mėn Liubar-	Velėna-Juozas	– ?
	to-Pavasario laiške Vir-	Viesulas	– Kazys Milašius
	ginijai	Virginija	– Antanina Dručkutė
Spartuolis	– ?	Vymbala	– Balys Vaičėnas
Stumbras	– Juozas Streikus	Žaibas	– Pranas Račinskas
Sūnus	– Albinas Dručkus	Žalgiris	– Petras Cicėnas
Svotas	– ?	Žaltys	– Pranas Skunčikas
Šarkiukas	– Edvardas Garnelis	Žalvarnis	– Petras Araminas
Šarūnas	– ?	Žiburėlis	– taip savųjų tarpe buvo
Šermukšnis	– Vincas Araminas		vadinamas Izidorius
Šernas	– Alfonsas Smalinskas		Streikus-Girėnas, bet
Šernas	– Vytautas Dručkus		tai nebuvo jo slapyvar-
Šėškus	– Albertas Aidukas		dis
Tarzanas	– Albertas Aidukas	Žilvytis	– ?
Tarzanas	– Kazys Kavoliūnas	Žvainys	– Leonas Grigonis
Tauras	– Balys Pupeikis		

*Partizantai prisiminimų
nuotrupose*

VYTIES KUOPOS PARTIZANĖS TĖKLĖS ANDRIUŠKEVIČIŪTĖS PADĖKA PETRUI DRUČKUI

Dručkui Petrui!

Gyvena Obelių apylinkėje, Apeikiškio dvare. Pirmiausia jo seneliams Dručkams ir jų dukrai Antaninai ir sūnui Andriui Dručkui. Jie buvo ryšininkai, o mažiausias ryšininkas buvo Petras Dručkus, Antaninos sūnus, nes jam buvo apie 10 metų. Tai jie mus rėmė ir priėmė pasidaryti bunkerį, ir žinojo visa šeima. Kai pustydavo, tai pristatydavo maisto ir vandens, be kurio negalima buvo gyventi. Jie pasiaukoję ir gyvybe: kai tardydavo ir kankindavo, bet jie neišdavė. Mes gyvenome su Vladu Kukučiu Krasausku ir aš, Teklė Andriuškevičiūtė.

Tai tegul jiems padeda Dievas ir toliau nepalūšti atgimstančiai Lietuvai ir Nepriklausomai, ir toliau dalyvauti partizanų pagerbime, nes daug ko yra parašyti apie jų veiklą. Ačiū už viską.

*Teklė Andriuškevičiūtė, buvusi partizanė.
Su pagarba dėkoju jų šeimai*

IŠ VLADO DOMINAUSKO PRISIMINIMŲ

Išėjau į mišką 1945 m. Birželio mėnesį susitikau Latvijos miškuose apie 30-40 partizanų, daugiausia iš gretimų apylinkių: Lukštų, Tumasonių, Obelių, Juodupės. Būriui vadovavo Juozas Kuveikis iš Tumasonių kaimo. Buvo

ten ir buvęs 1941 m. partizanų būrio vadas Mataušas Kurkietis. Jį vadino tiesiog Mataušu. Dar buvo Juozas Žukauskas, aš su broliu Pranu, Kurkietis, Kuveikis, Kundelis iš Tumasonių, Feliksas Mažeikis iš Tumasonių, Jonas ir Dzidas (Izidorius) Navikai iš Armonių kaimo. Pastarojo slapyvardis – Viršila.

1945 metais susitikdavome su latvių partizanais, padėdavom jiems.

1944 m. tarp Juodupės ir Lukštų esančiame Padovinio miške (Rokiškio aps., Juodupės valsč.) vyko didelės kautynės. Prie Lukštų esančiame Gerbalių miške kautynėms vadovavo leitenantas Guzas. Po tų kautynių jis kažkur prapuolė.

1945 m. rudenį susiskirstėme į mažesnius būrius, kad būtų lengviau žiemoti. Mes trise įsikūrėme Latvijos miške Plinbalose. Kad nebūtų išdavysčių, ryšių su kitomis grupėmis nebuvo. Po kiek laiko išsikėlėm pas Juozo Žukausko motiną Gumbiškių kaime. Jo tėvas Jokūbas Žukauskas 1945 m. rugpjūčio mėn. buvo areštuotas ir išvežtas, o abu sūnūs – Juozas ir Adolfas (1928 m. g.) – partizanavo.

Adolfas Žukauskas žuvo įskųstas 1948 m. lapkričio 14 d. prie Plinkbalų miško, kur laikinai buvo apsistojęs pas žmogų pirtyje. Su juo kartu žuvo Lukošūnas. Užkasti Subatėje (Latvijoje) žvyruobėje.

Grįžkime į 1945-uosius. Mes apsigyvenome pas J. Žukausko motiną namuose, pasidarėm slėptuvę. O tame Plinkbalų miške irgi buvo bunkeris. Ten buvo apie 15-18 vyrų. Iš jų žuvo Juozas Kuveikis, Dzidas Navikas, Jonas Karalius iš Lukštų, Vartibavičienė iš Senadvarių (Antano Vartibavičiaus žmona). Antanas Vartibavičius irgi buvo, tačiau išliko gyvas. Žuvo ar vienas ar du Vaičėnai. Užpuolė jų bunkerį 1946 m. sausį.

Pas tą Žukauskienę gyvenome iki 1946 m. vasaros. Kadangi Žukausko senelė gyveno Latvijoje, jis pas ją kartais nueidavo dirbti.

1946 m. rudenį Balys Vaičėnas ir dar kažkas atėjo pas Janušauskienę (prie Lietuvos-Latvijos sienos) gal maisto, gal pasiklausti ko. Ten rado Adolfą Žukauską ir per jį perdavė, kad nori su mumis susitikti. Susitikom. Dalyvavo: Balys ir Bronius Vaičėnai, Petras Petkūnas, Stasys Kligys, Juozas Žaržojus, Edvardas ir Albertas Garneliai. Po to iš Plinkbalų nuėjome į Gerbalių mišką ir ten praleidome dieną (1946 m. spalio 5-ą ar 6-ą). Neatsimenu, ar kartu atėjo, ar Gerbalių miške radome Mataušą Kurkietį, Antaną Čalkį, Juozą Liaudanską iš Kirkūnų. Vakare sugalvojo M. Kurkietis eiti link savo

krašto, link Kirkūnų. Su juo kartu išėjo Juozas Žaržojus, Balys Vaičėnas, Petras Petkūnas ir Antanas Čalkis. Mes pasilikome Gerbalių miške. Tą patį vakarą nuėjome pas ryšininkes seseris Karaliūtes. Iškūreno pirtį, išsimaudėme.

Po pirties grįžome į mišką. Nakties metu išgirdome Skemų link šaudymą. Tiesia linija – kokie 4-5 km nuo Lukštų. Dar prieš auštant atbėgo pirmiausia Balys Vaičėnas – be kepurės, po jo – Juozas Žaržojus. Kaip vėliau pasakojo Čalkis (jis buvo sužeistas, bet išbėgo), Petras Petkūnas kaip ėjo keliu, taip jį ir nukirto ant kelio. M.Kurklietis, sužeistas, dar šoko į šoną, atsišaudydamas bėgo, bet žuvo. Tai įvyko 1946 m. spalio mėnesio naktį iš 6-os į 7-ą.

Kai J.Žaržojus su B.Vaičėnu atbėgo, mes išsidėstėm, užėmėm pozicijas, tačiau niekas neatėjo. Vakare išėjome į Plinkbalas, į Latviją. Pragyvenom ten gal kokią savaitę. Ten žuvo (tiksliai niekas nežino, aš pats manau, kad įvyko nelaimingas atsitikimas) Mataušo Kurkliečio brolis Juozas Kurklietis. Jie išėjo kartu su Adolfu Žukausku į Gučiūnus – kaimą prie Latvijos sienos. Kaip vėliau pasakojo A.Žukauskas, Juozas nusijusė diržą, pasidėjo automatą, pistoletą ir nuėjo ant savo reikalo. Ir ten jį nušovė. Mes buvome netoli, gal už kilometro. Girdėjosi tik vienas šūvis. A.Žukauskas atbėgo, nešinas jo automatu, mes nuėjome į tą vietą ir radome nušautą J.Kurklietį. B.Vaičėnas kaltino A.Žukauską, kad šis nušovęs J.Kurklietį, norėdamas paimti jo ginklą, tačiau A.Žukauskas neprisipažino. Manau, kad A.Žukauskas nušovė J.Kurklietį netyčia, nors iki galo taip ir liko neaišku. Manau, kad tai įvyko panašiai, kaip V.Krasauskas nušovė kulkosvaidžiu Steponą Krapą (netoli Kumpuolių). Rinkdamas kulkosvaidį įleido šovinį į vamzdį ir netyčia iššovė.

Iš Plinkbalų traukėmės giliau į Latviją – į Marinavos mišką. Ten gyveno Žukausko teta. Prie pat miško išsikasėme bunkerį. 1946 m., gal lapkričio mėn., buvome nuėjome į Vaičėnų kaimą. Pernakvojome, kitą naktį dar pernakuojome pas Matulevičius Mažeikių kaime prie upės (prie Obelių). Dieną praleidę, vakare patraukėme į Latviją. Pas Daudžvardytes užėjo Balys Vaičėnas ir jos pasakė, kad kaip vakar ar užvakar buvo užpultas bunkeris, kur žuvo Stasys Kligys. Jis buvo sargyboje. Pamatė, kad supa, suriko: "Supa". Jį, bešaudantį iš kulkosvaidžio, ir nukirto. Broniui Vaičėnui peršovė koją, užkulnį, bet jis išbėgo. Taip pat išbėgo Aliejūnas (?), mano brolis, Adolfas ir Juozas Žukauskai. Jie pasitraukė į Plinkbalas. Tuomet ir mes nuėjome į Plinkbalas. Ten senajame mūsų bunkeryje radome tris: mano

brolių ir Žukauskus.

1946-1947 m. žiemą vėl išsiskirstėme. Mes vėl nuėjome į tą patį Gumbiškių bunkerį, kur prabuvome iki pavasario. Pavasarį išėjome į mišką. Miške nuo mūsų atsiskyrė ir nuėjo su tokiau latviu Adolfas ir Juozas Žukauskai. Mes su broliu ir tų Žukauskų dėdė, taip pat Žukauskas, nuėjome link Marinavos. Po kiek laiko grįžus, nuo mūsų atsiskyrė Žukauskas ir prisijungė prie kitų latvių. Mes su broliu susitikome su Baliu, Edvardu ir Vincu Vaičėnais.

Taip 1947 m. ir vaikštinėjome: tai vienoje vietoje pabūnam, tai kitoje.

Rugsėjo mėnesį, per Patiešijimo atlaidus pas mus su Edvardu Vaičėnu (buvome pas seseris Andriuškevičiūtes) atėjo Balys ir Vincas Vaičėnai, Edvardas Gamelis (kitų neatsimenu) ir pasakė: "Renkitės greičiau ir maunam, nes Aleksandravėlėje nušovė sribą". Šitą įvykį turėtų gerai prisiminti aleksandraviečiai. Jis per atlaidus girtas šventoriuje ant kryžiaus šlapinosi. Žmonės pradėjo sakyti: "Dievas tave nubaus, vaikeli, ką tu darai." Vakare Vincas ir Edvardas Vaičėnai civiliai apsirengę nuėjo pas jį, rado lovoje gulintį šautuvą apsikabinusį, ir nukirto.

Tada mes patraukėme į Latviją.

Rudenį buvome prie Bradesių. Atėjo Pauliukas ir papasakojo, kad Bradesiuose pas kažkokį ūkininką klojime partizanus užpuolė. Kaip atrodo, įskundė pats šeimininkas.

Vėlyvą 1947 m. rudenį vėl atsidūrėme Latvijoje. Mes su broliu nuėjome į Kamajų pusę, ten norėjome peržiemoti pas gimines. Tačiau pabuvome neilgai ir atėjome atgal į Gumbiškius pas tą pačią Žukauskienę, į bunkerį. Bunkeris buvo tvarte, o virš bunkerio arkliai stovėjo. Ten gyvenome iki 1947 m. gruodžio 28-29 d. Kai buvo žmonių vežimas, užpuolė sribai ir čekistai Žukauskienės vienkiemį ir ją išvežė. Mes viską girdėjome. Kitą naktį apleidome bunkerį. Susiradome Mičiūnų kaime iš kažkur atėjusius du partizanus ir nuėjome į Latviją. Naujus Metus sutikome Latvijoje, sutikome pas ūkininkus Ažuolius. Ten buvo ir Edvardas Vaičėnas. Iš jo sužinojome, kad žuvo Vincas Vaičėnas.

Na, o Bronius Vaičėnas po sužeidimo buvo atsiskyręs ir jį 1946-1947 m. žiemą prie Bebrinės nušovė.

Išretėjo mūsų gretos. Gyvenome po 4-5-is, tris, įvairiai.

Atėjo 1948-ieji metai. Buvome įsirengę pas žmogų bunkerį. Su mumis

turėjo būti ir Juozas Lukošius, tačiau kaip ten buvo, kad jis su Adolfu Žukausku išėjo. O 1948 m. lapkričio 14 d. jie abu žuvo. Tuomet bunkeryje apsigyvenome keturiese: Vladas Šimkūnas, Romas Aliejūnas ir aš su broliu.

Gyvenome iki 1949 m. kovo mėnesio. Kai pradėjo vežti žmones, šeiminkas ėmė bijoti, todėl išėjome.

Baliui Vaičiūnui pirmą kartą bandant pereiti į Labanoro miškus, su juoėjo dar ir J.Žaržojus su V.Krasausku. Tačiau po užpuolimo prie Dusėtų jie antrą kartą jau nebėjo, o nuėjo į Latviją.

1947-1948 metų žiemai Algirdas Makutėnas, Pranas Bieliauskas nuo Šapelių, Jonas Navickas nuo Noreikių ir dar vienas partizanas – iš viso keturiese – buvo įsirengę bunkerį pas kažkokią moterį Latvijoje po kambario grindimis. Kai užpuolė, A.Makutėnas šoko iš bunkerio ir bandė prasisiveržti, tačiau jam trenkė buožė per galvą ir paėmė gyvą. Kiti trys žuvo. Tai įvyko 1947-1948 m. žiemą.

Kai atėjo 1949 m. pavasaris, išėjome į mišką, daugiau susitikinėdavome (taip pat ir su latvių partizanais).

1949 m. rudenį Žukauskas ir Šimkūnas atsiskyrė ir pasirošė Mikonių kaime pas Stašelį bunkeryje gyventi. Jiems ten bebūnant, 1949 m. gruodžio mėnesį juos pats Stašelis išdavė. Juos užmigdė migdomaisiais ir paėmė gyvus. J.Žukauskas Rokiškyje tardomas norėjo šokti per langą, tai jį ar nušovė, ar peršovė (taip Šimkūnas pasakojo), tolimesnis jo likimas nežinomas. O Šimkūną nuteisė 25 metams.

Tą pačią 1949 m. žiemą, kada Streikai gyveno apie savo kraštą, susirgo jų sesuo Onutė. Iškviatė kažkokį felčerį, nustatė, kad jai ištinę kepenys ir kad norint išgelbėti, reikia būtinau guldyti į ligoninę. Tai Juozas Streikus gavo Mickutės pasą ir, kaip pats pasakojo, apsilviko sernėgą, paėmė šeiminko arklį ir pats nuvežė ją į Rokiškio ligoninę. Padėjo budinčiai gydytojai įnešti į vidų, pasakė, kad arklį turi prišti ir išvažiavo. Tuoju apie tai sužinojo Karaliūtės iš Lukštų ir Šedukaitė. Jos lankė, nešė maistą, vaistus. Doktorai pasakė, kad ligonė beviltiška, kad reikia pasiimti. O kas pasiims? Pradėjo ją sergančią tardyti. Tardoma prisipažino, kad ji ne Mickutė, o Streikutė. Pastatė prie jos sargybą, o tas Karaliūtės – Janę ir Genutę (Janė gimusi 1930 m., Genutė – 1933 m.) – ir Šedukaitę (ji taip pat iš Lukštų) areštavo ir nuteisė po 10 metų.

Mane suėmė 1951 m. gegužės 13 dieną per Sekmines Latvijoje. Nuėjome dviese su broliu pas latvį – jis turėjo iškepti mums duonos. Porą-trejetą dienų prieš Sekmines jis pasakė, kad ateitumėm per Sekmines. Aš jau buvau vienąsyk pakliuvęs į spąstus Bučinuose, tik per apdairumą išbėgau. Todėl ateidavau dieną anksčiau arba vėliau, negu būdavau susitaręs.

Kai nuėjome pas tą latvį, atrodė, viskas ramu. Atnešė jis giros, sako, dar pasėdėkit, duona iškepta. Aš rūkiau, brolis nerūkė, tik prie kompanijos. Šeimininkas atidarė portsigarą, pats paėmė sau cigaretę iš vienos pusės, apsuko, uždėjęs ant tos pusės ranką, ir man davė iš kitos pusės. Reiškia, ten į cigaretes buvo įdėta migdomųjų. Pajutau, kad jau blogai. Sakau broliui: "Einam". Brolis sako: "Palauk". Ir tik pajutau, kad mane jau laužia. Dar traukiau iš kišenės pistoletą, tačiau trenkė per ranką ir užlaužė. Pasirodo, čekistai jau pasislėpę laukė pasaloje.

Po paros laiko atgavau sąmonę surištas spygliuotomis vielomis Aknystoje. Buvo naktis, troškino. Pradėjau prašyti gerti. Priėjo vienas, spyrė petin: "Svoloč, norėjai perkąsti". Matyt, kai mane ėmė, bandžiau kąsti į ranką.

Išbuvau surištas spygliuota viela devynias paras. Tardymo metu daužė kaip norėjo. Po to vežė į Rygą, vakare – iš Rygos į Kupiškio KPZ Kupiškyje tardė nuo gegužės iki lapkričio mėnesio. Lapkričio mėnesį išvežė į Panevėžį. 1952 m. sausio 9 dieną Panevėžyje įvyko teismas. Nuteisė 25 metams ir 5 metams be teisių. Kai atbuvau 12,5 metų sumažino bausmę iki 15 metų. Atbuvęs 15 metų, grįžau.

ANELĖ DRUČKUTĖ-NIJOLĖ. MANO BROLIS ŠERNAS

Vokiečių okupacijos metais mano brolis Vytautas Dručkus gyveno Tauragės apskrityje, Žygaičių valsčiuje, Margiškių kaime pas savo dėdę Nasvytį. Tauragės apskritį užėmus rusams, pėsčiomis grįžo namo – į Vaičėnų kaimą. Jau buvo 1944 m. rudenio. Kadangi apie jo grįžimą niekas nežinojo, į kariuomenę nestojo. Slapstėsi namuose ir pas dėdę (tėvo brolį) Juozą Dručką.

1945 metais, apie kovo mėnesį susekus ar išdavus (iš gretimo kaimo sribai: sūnus Romas ir tėvas Pilaretai Idai) buvo suimtas kartu su šaukiamojo amžiaus dėdės sūnumi Baliuku. Po kelių mėnesių kankinimų iš kalėjimo tiesiai išvežė į Rusiją į kariuomenę – į statybos dalinį, tuo metu buvusį Kulebake.

Po to, kai sribai nukankino dėdės sūnų Baliuką, aš, Anelė, savaip išdėsčiusi, per laišką parašiau savo broliui Vytukui, kad dėdės Baliuko nebeišsiuntė į kariuomenę, o nukankino sribai, išsivare iš namų į Klišonio miškelį.

Gavęs šį mano laišką, Vytukas dar labiau užsirūstino ant visos rusiškos valdžios ir nutarė netarnauti žudikų armijoje. Todėl pasitaikius pirmai progai iš dalinio pabėgo (iš kažkur toli – iš už Maskvos). Grįžo į namus 1945 m. rudenį – apie lapkričio mėnesį. Kadangi jis "buvo" kariuomenėje (mes dar turėjome jo laiškų, atsiųstų iš Kulebako), tai jo neieškojo.

Prabuvo namuose gal kokį mėnesį laiko. Tėvų nebuvo namuose, atėjo miškiniai (taip mes juos vadindavome), tarpe jų buvo ir Balys Vaičėnas. Pasikalbėję su Vytuku nutarė, kad nėra jam kitos išeities, kaip šįvakar su šituo būreliu išeiti į jų žiemos stovyklą, ir išėjo. Taip nuo 1945 m. rudens Vytautas tapo miškiniu-partizanu.

Taip ir partizanavo, tai pasirodydami apie mūsų tėviškę, tai pasitraukdami į Latvijos pusę. 1948 m. rugsėjo mėnesį grupelė miškinų, berods apie 8 žmonės, pasitraukė į Ignalinos-Utenos miškų masyvus. Man teko palaikyti ryšį tarp jų ir dar kai kurių vyrų, likusių mūsų krašte.

Elvyra Kviliūtė-Karpavičienė

ŠIS TAS APIE STREIKUS

(Žiupsnelis prisiminimų)

1944 m. rugpjūčio mėnesį pilni miškai buvo jaunų Lietuvos vyrų, kuriems grėsė mobilizacija. Jie išėjo į miškus, nenorėdami tarnauti raudoniešiams okupantams. Kareiviai dar pemelyg nešeimininkavo, tai vyrai dažnai užsukdavo į namus, kurie arti miško, pavalgyti ar išsimaudyti pirtyje.

Iš kairės sėdi Elena Mockutė, Ona Vaičėnienė, stovi Izidorius Streikus. 1947m.

Pailgių kaime (Zarasų aps., Antazavės valsč. – A.D.) gyvenantis buvęs Lietuvos Nepriklausomybės kovų savanoris Antanas Streikus su sūnumis Juozu ir Izidoriumi taip pat pasitraukė į mišką. Kadangi jų namai buvo netoli miško, tai kartkartėmis visas pulkas vyrų užsukdavo nors sriubos pavalyti, o aš su Onute Streikute, jo dukra, vos spėdavome nešti sriubą į stalą. Dalis vyrų, kurie tilpdavo, susėsdavo prie stalo, o kiti tuo metu lauke eidavo sargybą.

Antano žmona Marijona Streikienė visą vasarą sirgo, nesikėlė iš lovos, tai namuose šeimininkavo vyriausia dukra – penkiolikmetė Onutė. Mažiausiai

dukrai, Valytei, tebuvo tik aštuoneri. Sūnus Petras visai nesikišo į politiką. Jis turėjo juodą eržilą, kuris buvo jo mylimiausias draugas. Petras kalbėdavo: niekur aš nesislapstysiu, niekam blogo nedarau ir man niekas blogo negali daryti.

Mano tėvas sirgo, todėl laukų darbai labai užsitęsė. Atėjo A.Streikus su savo vyrais ir su 15 dalgių kaip mat nuplovė visas avižas. Kaimynai pamatę kalbėjo: na ir talką Kvilius padarė – toks pulkas pjovėjų.

Dažnai šie vyrai pas mus būdavo: dieną kambaryje, o naktį – klojime ant šieno.

Pailgių Abariaus daržinė prie pat miško buvo, tai joje partizanai taip pat dažnai nakvodavo. Ji buvo atokiau nuo kitų trobesių, tai vyrai gal ir šeiminkams nežinant kartais ten pernaktodavo.

Vieną sekmadienio naktį, ar kam įskundus, ar atsitiktinai, užpuolė vyrus kareiviai. Įvyko susišaudymas ir vieną vyruką – Albiną Dieninį iš Dervinių kaimo – šokant per tvorą pavijo kulka. Sužinojusi apie tai jo motina atvažiavo su giminaite ir verkdamą parsivežė namo žuvusį sūnų. Tai buvo pirmoji auka.

Kazys Mickus, Lietuvos savanoris, taip pat buvo mūsų kaimynas. Jis taip pat dažnai tą 1944-ųjų rudenį slapstydavosi, kol dar sribai nesiautėjo. Kareivių daug užplūsdavo, bet jie kratų nedarydavo. Nebuvo dar išmokę ieškoti partizanų nei spintose, nei stalčiuose. Vėliau išmoko, ypač sribai. Nors ir labai saugodavo žmonės daiktus, tačiau vis tiek ką nors po skvermu pasikišdavo ir išsinešdavo. Kai pradėdavo ieškoti, tai aš vaikščiodavau vienam iš paskos, o mama saugodavo kitą. Kartą ir sako vienas sriba: "Ko čia sekiojate iš paskos?" Mano mama buvo gana drąsi, tai ir sako: "Saugome, kad ko nepavogtumėte, nes kai išeinatė, tai vis ko nors pasigendame." Šis labai supyko, pasikeikė, ir visi nepatenkinti išėjo, nes nepavyko ką nors pasiglemžti.

Buvo dar nuo fronto atsilikę du vokiečių kareiviai. Ar jie netyčia pasiliko, ar dezertyravo – nežinia. Apsirengę buvo civiliais rūbais, pas mus pabūdavo, paruošė malkų žiemai, nes, kaip minėjau, mano tėvukas sirgo. Šviesiaplaukio vardas buvo Vilius, tamsiaplaukio – Paulius. Vilius rodė savo vestuvinę ir mažametės dukrelės nuotraukas. Paulius buvo nevedęs.

Vieną gražią saulėtą rudens dieną išgirdome šūvius. Laimei, visi namiškiai buvo kambaryje. Pamatėme per mūsų kiemą bėgančius tuos pačius vokiečių kareivius. Mano mama sako: pakvieskime pas save ir paslėpkime. Bet tėvelis sako: "Kur tu juos paslėpsi, matai, kiek kareivių iš paskos bėga šaudydami. Pamatys, kad prie mūsų namų dingo, padarys kratą ir suras."

Matėm daug besivejančių, nuolat šaudančių kareivių. Aš ir namiškiai, bijodami, kad mūsų nenušautų, sukritom ant grindų už krosnies. O tuos vokiečių kareivėlius vijosi toliau. Gal jie ir būtų pabėgę, nes aplinkui buvo daug pušynėlių, tačiau iš priekio laukė pasislėpę kareiviai ir paleido seriją iš kulkosvaidžio. Abu bėglius sužeidė: vienam pataikė į kojas, kitam – į pilvą.

Sužeistieji labai kankinosi, prašė gerti, bet paduoti jiems vandens neleido. Vienam ūkininkui liepė pakinkyti arklį ir išvežė į Zarasus. Sako, kad kelyje abu mirė.

1944 metų rudenį, lapkričio mėnesio pradžioje, atvažiavo sribai. Namuose rado Petrą Streikų. Sudaužė šautuvų buožėmis, paėmė sergančią motiną, abi dukras ir visus išsivežė į Antazavę. Mergaites, kiek palaikę, paleido, o motiną ir Petrą išsivežė į Zarasus.

Mano mama prikepė duonos, pridžiovino, paruošė dar kitokio maisto, įdėjo šiltas kojines, drabužių, ir tėtis su Onute Streikute nuvežė į Zarasus. Kai Onutė parsivežė savo brolio drabužius, tai apatiniai buvo ne balti, o rudi nuo sudžiūvusio kraujo, suragėję. Tai aš pati mačiau. Kai pamačiau, net silpna pasidarė.

Kur Petrą nukankino, nežinau. Vieni žmonės sako, kad Zarasuose mirė, kiti – kad Ūtenoje.

M.Streikienė gavo kažkiek metų trėmimo. Grįžusi į Lietuvą, gyveno pas dukrą Juodupėje, po to – Panevėžyje, kur ir mirė. Visi stebėjomės, kaip ji, būdama ligonis ir apskritai silpnos sveikatos, viską ištverė. Vargo lageryje, o kiek dar pergyveno dėl kiekvieno šeimos nario, nes nieko apie juos nežinojo. Mano tėvai siųsdavo jai siuntinius. Sunkus tuomet buvo gyvenimas, bet jie kiek galėjo, tiek padėjo.

Rodos, 1945 metų pabaigoje žuvo per susirėmimą Antanas Streikus. Kažkas iš giminių Streikienei pranešė, kad mirė viena iš seserų. Vyrą ir sūnus laiškuose vadindavo seserimis. Ir kiek jai buvo skausmo, kai sužinojo, kad vieno nebėra gyvo. Mano tėvai gavo iš jos laišką, rašo, greit rašykite, kuri sesuo mirė. Laiškus lietuvių kalba rašydavau aš, o jei rusiškai – kaimynė.

Parašiau, kad Antanina mirė (t.y. vyras Antanas).

Parašydavo ir sūnai jai laiškų, kai galėdavo, nes pas mus gaudavo motinos adresą.

Rodos, 1945 metų rugpjūčio ar rugsėjo mėnesį einu per kiemą ir girdžiu, kad pušyne rėkia kėkštas. Nekreipiu dėmesio, o jis dar įkyriau rėkia. Pasžiūriui į tą pusę – ogi Izidorius Streikus: stovi prie pušies ir moja man ranka. Įėjau į kambarį ir sakau mamai, kad Streikus kviečia – kažko reikia. O ilgą laiką nebuvo susitikę.

Nuėjo mama. Jis ir sako: labai norime valgyti, o labiausiai – sriubos.

Mūsų daug, apie 20 vyrų, išvirk daug.

Susitarė, kad už poros valandų ateitų į pamiškę pasiimti sriubos.

Mes viena puolėme virti valgyti, kita – į pamiškę karves perkelti. Supylėme sriubą į kibirus ir su naščiais nunešiau prie miško – atseit, karvėms gerti. Kitą maistą sudėjome į krepšį, lyg tai karvėms neštume lapų.

Kartą išėjau į mišką grybauti. Žiūriu, sėdi maždaug 20 vyrų. Galvoju: jei tarp jų yra pažįstamų – gerai, o jei nėra – reikės iki vakaro sėdėti miške. Apsimečiau, kad jų nepastebėjau ir einu lyg niekur nieko toliau. Girdžiu, kad mane šaukia vardu. Atsisuku – eina prie manęs Izidorius Streikus. Jis būryje buvo jauniausias. Pasisveikinome. Jis ir sako, kad išgąsdinau vyrus – iš pradžių manęs nepažino.

Nuėjome prie viso būrio, paklausinėjo, kas naujo mūsų krašte, ar nėra stribų, kareivių. Tuo metu buvo ramu. Sako: "Labai norime rūkyti, o neturime rūkalų."

Mano tėtis nerūkė, bet per karą augino tabaką, kadangi parduotuvėse nebūdavo. Tabaką pardudavo ir tokiu būdu prisidurdavo prie ūkio keletą markių.

Streikai, kaip kaimynai, apie tabaką žinojo, nes ir patys rūkydavo tą tabaką, kai ateidavo. Sako: "Tabako lapus tai surūkėme, o kotai liko palėpėje. Būk gera, – sako, – atnešk tu mums tuos kotus. Laiko turime, susipjaustysime ir bus ką rūkyti."

Parėjau namo, pasakiau tėvams. Jie pakinkė arklių, sudėjo tabakočius ir aš išvažiavau. Izidorius laukė miške prie kelio. Pasiėmė ir nuėjo pas vyrus, o aš grįžau namo.

1944-1945 metų žiemą naktimis pas mus dažnai ateidavo Streikai, Juozas Lukošius. Ateidavo ir nepažįstamų. Pavalgydavo patamsyje, dar įdėdavome duonos, lašinių, ir vėl išeidavo.

Pas mus buvo Streikų palikta metalinė krosnelė. Kartą atėjo pas mus, sako: "Duokite krosnelę, nes bunkeryje labai šalta." Jie tuo metu prie Antazavės šilė buvo. Žinoma, mums to nesakė, o ir negalėjo sakyti. Vėliau ten buvo didelės kautynės: žuvo daug kareivių, o kiek žuvo partizanų – neaišku. Rado ten bunkerius, tai tikriausiai ten ir būta mūsų.

Mūsų krašte didelių mūsų nebuvo. Kareiviai ir stribai labai siautėjo – vis ieškojo Streikaus. Dažnai pasalas surengdavo ir pas mus. Būdavo, ateina 5-

6 kareiviai ir sėdi kambaryje, po kelias dienas niekur mūsų iš namų neišleisdami. Jei tėvai eidavo į tvartą pas gyvulius ar į klojimą, sekiodavo iš paskos. Naktį sargyba stovėdavo kieme, o dieną visi sėdėdavo kambaryje. Jei tuo metu užeidavo pas mus kas iš kaimynų, tai ilgai neleisdavo jiems išeiti.

Kol kareiviai būdavo pas mus, reikėdavo juos maitinti. Labai įkyrėdavo šie nelaukti svečiai, tačiau išvaryti jų negalėjome. Vieną kartą taip visa tai atsbodo, kad nebedavėme jiems valgyti. Jie kažkur išėjo, – gal pas kaimynus, – bet nieko nesakė. Tiems kareiviams vadovaujantis leitenantas dieną kartais priguldavo į lovą pailsėti. Aš supykusi ir pasakiau jam, kad dingtų iš mano lovos, dar utėlių priveis. Jis labai supyko, šoko iš lovos kaip iš ugnies, daugiau nebegulė ir tą patį vakarą kareiviai išėjo.

Pavasarį pamiškėje tarp eglaičių radome išgulėtus guolius, primėtyta riebaluotų laikraščių, priteršta. Tai ten irgi būdavo pasalos. Tačiau taip susiklostė, kad nė karto nepasitaikė susitikti partizanams su sribais ar kareiviais. Ateina vieną naktį sribai, po poros dienų, žiūrėk, jau partizanai beldžiasi. Baisu būdavo, bet reikėdavo gi kaimynams padėti, nes kitur nelabai kur jiems buvo užėti.

Kai pasidarė sunku mažuose miškuose slapstyti (nes juos dažnai šukuodavo kareiviai), tai mūsų krašto partizanai pasitraukė į Latviją, į didesnius miškus.

Ilgą laiką, gal porą metų, partizanai visai nesilankė. Kartais nieko nežinodavome apie juos, kartais kas nors pasakydavo, kad jie gyvi ir sveiki.

1949 metų rugsėjo mėnesį grįžusi iš darbo gaminu vakarienę, matau – kažkas žiūri pro langą. Tai buvo Izidorius Streikus. Išėjau į lauką. Pasisveikiname, jis paklausė, ar nėra svetimų žmonių. Sakau: "Nėra, namie tik savi." Į kambarį Izidorius įėjo su broliu ir seseria Onute. Jai nebuvo kur pasidėti, tai ir ji turėjo partizanauti. Mes buvome geriausios draugės, tad labai apsidžiaugėme susitikusios po tiek metų. Su jais tuokart atėjo dar du vyrai, kuriuos mačiau pirmą kartą. Tai buvo Antanas Vartibavičius ir Albinas Dručkus – labai malonūs ir draugiški vyrai.

Tiek laiko nesimatę klausinėjo naujienų, ir kalboms nebuvo galo. Po vakarienės vėl kalbėjomės iki vėlyvos nakties. Išdami pasakė, kur jų stovykla, tai rytojaus dieną nuėjau pas juos. Pakeliui susitikau Onutę Abariūtę iš Pailgių kaimo. Pasirodo, ir ji ten pat eina. Paskui atėjo ir daugiau kaimynių,

kurios padėdavo partizanams. Tuo tarpu kitų kaimynų reikėjo net labai saugotis, kad nepraneštų kareiviams.

Onutė Streikutė buvo ligonis, sirgo vandenlige. Ją skubiai reikėjo vežti pas gydytoją, tačiau kur ir kaip?

Atėjo vieną vakarą Izidorius ir sako: reikia arklio, Elena Mickutė veš Onutę pas gydytoją. Arkliai jau buvo kolūkio nuosavybė, bet daugiausia dar buvo pas savus šeimininkus. Nuėjome į lauką ir daviau arklį. Nuvežė Onutę pas felčerį, bet jis pasakė, kad ją būtinai reikia guldyti į ligoninę.

Vėl rūpestis – kaip paguldyti ir kur. Gavo pasą nuo Onutės Abariūtės iš Maniuliškių kaimo. Ji paskiau sakė, kad pasą pametė. Ją pabarė ir išdavė naują – moterims pasą gauti daug lengviau negu vyrams.

Ir vėl ta pati Elena Mickutė su mūsų arkliu veža Onutę į Rokiškio ligoninę. Ten buvo savų, ir ją laimingai paguldė. Labai sirgo vargšė, daug vandens ištraukė iš vidurių. Gal būtų ir pasveikusi, bet atsirado išdavikų. Prie jos pastatė sargybą. Onutė mirė. Kur palaidota – nežinia. Viena moteris sakosi žinanti jos kapą, bet ta žinia dar nepatikrinta.

1949-1950 m. žiemą ateidavo visi keturi vyrai: Juozas, Izidorius, Antanas ir Albinas. Tačiau lankydavosi retai, nes žiemą naktys šviesios, o stribai vis lakstė ir ieškojo partizanų. Kai reikėdavo maisto, ateidavo. Tada partizanai gyvendavo bunkeriuose, nes miškuose buvo pavojinga – miškai nedideli, nėra kur pasislėpti.

1950 metų kovo mėnesį atėjo pas mus Valytė (Valerija) Streikutė. Jai tebuvo 14 metų, iš Streikų pati jauniausia. Mes ją buvome matę dar vaiką, o dabar jau buvo gerokai paaugusi. Ir apsidžiaugėme pamatę, ir išsigandome. Labai jau pavojinga buvo jai rodytis, jei kas pamatys – pažins ir išduos. O kartu ir mes prapultume. Klausiamo: "Iš kur tu čia, ar nebijai stribų?" (Ypač žiaurus buvo Antanas Padfilkinas). Jie įsiutę ieškojo Streikų. Ji sako: "Nebe-turiu kur dingti, visi bijo mane laikyti, broliai nežinia kur, žmonės kalba, kad žuvo. Noriu, kad nuvežtumėte mane į Antazavę arba pati nueisiu ir pasiduosiu. Aš nepilnametė, man nieko nebus, o žmonių, pas ką gyvenau, neišduosiu. Sakysiu, kadėjau per žmones, nakvojau klojimuose be šeimininkų žinios."

Mes visi išsigandę ėmėme atkalbinėti Valytę. Sakėm, kad ją ten stribai betardydami užmuš jau vien dėl to, kad ji Streikutė. Sakėm: "Net negalvok

apie pasidavimą, niekur tavęs neleisime, tavo broliai gyvi ir juos surasime."

Pas mus ilgai būti irgi nėra kaip, slėptuvės neturime. Jei kas, būdavo, užėina, tai ir po lova tekdavo lįsti, o nuo sribų po lova nepasislėpsi. Jos broliai, lyg tyčia, ilgai nesirodė. Nors ir nujaučiau, kur jie galėjo būti, kaip rasti – nežinojau. Visą laiką apie tai galvojau.

Zirnųjų apylinkėje buvo rinkimai. Aš jau buvau pilnametė ir reikėjo pirmą kartą balsuoti. Parašiau tokį laiškėlį: "Žiburėli, jei gali – ateik, labai skubus ir svarbus reikalas." Kartais židorių tarp savų vadindavo Žiburėliu, nors tai nebuvo jo slapyvardis. Raštelį padaviau vaikinui, pas kurį numaniau slepiantis Streikus. Šis, gavęs raštelį, labai nustebo, o aš greitai nubėgau tolyn.

Grįžusi namo pergyvenau, kad viskas gerai išeitų, nes nebuvo tikra, ar tam žmogui padaviau. Rytojaus dieną atėjo tas vaikinasis į mūsų namus, pakalbėjome abu bendromis temomis, ir pakilo eiti. Išlydėjau pro duris. Jis

Valė Streikutė prie buvusios sodybos Maniuliškio km.

sako: "Niekas pas mus neateina ir aš nieko nežinau. Bet iš akių matau, kad pataikiau ir tam raštelį padaviau."

Laukiu vakaro. Neramu, nežinau, ar sulauksiu, ko laukiu. Diena buvo graži, saulėta. Pradėjus temti, žiūriu pro langą – ateina Juozas Streikus. Parodžiau Valytei. Visi labai apsidžiaugėme, kad dabar kokią nors išeitį rasime ir Valytė bus išgelbėta.

Sutarėme, kad mano tėvelis nuveš Valytę laikinai pabūti pas vieną giminaitę, kol broliai suras pastovesnę vietą. Vežti reikėjo labai atsargiai, kad niekas nepamatytų ir nepažintų. Išvažiavo anksti, kad nieko nesutiktų, ir laimingai nuvažiavo pas gimines.

LIUDOS LUKOŠIŪNIENĖS PASAKOJIMAS

Broliai Viktoras ir Juozas Lukošūnai iš Melaikiškių kaimo (Antazavės vls.) ir Vladas Bernatavičius iš Zimajų kaimo (Antazavės vls.) slapstėsi nuo mobilizacijos.

Gerau neprisimenu, bet, atrodo, jau 1945 metais valdžia paskelbė: kas išeis iš miško ir registruosis, tiems bus dovanota ir galės ramiai gyventi. Vladas Bernatavičius ir Viktoras Lukošūnas nutarė registruotis. Jei valdžia taip žada, reiškia taip ir bus, nėra ko bijoti. V.Bernatavičius paprašė savo kaimyną Joną Erbreidarą, kad nuvežtų į Antazavę. Tas nuvežė, bet nerado viršininko – buvo išvykęs į Zarasus, tai jo nepriėmė, liepė atvažiuoti kitą dieną. Vladas pasakė, kad jis turi draugą, kuris taip pat nori registruotis.

1946 metais viršininku buvo Padfilkinas, o tuo laiku – neprisimenu, Padfilkinas ar koks kitas. Antazavėje stribais buvo daugiausia vietiniai rusai (o rusų Zarasų apskrityje buvo labai daug). Buvo stribų ir iš lietuvių, tačiau labai mažai. Buvo vienas kitas, kuris išėjo į stribus bijodamas mobilizacijos, buvo ir išgamų – parsidavėlių, kurie tik ir ėjo į stribus, kad galėtų plėšti ir žudyti.

Kitą dieną V.Bernatavičių ir V.Lukošiūną vyriausiasis pastarojo brolis

Antanas (mobilizacija jo jau nelietė, todėl jis gyveno legaliai su šeima savo namuose) išvežė abu į Antazavę.

Pakeliui į Antazavę, Zimajų kaime, prie kelio buvo pieninė. Iš ryto kaip paprastai čia buvo daug žmonių, atnešusių pieną. Visi kaimynai pažįstami, tai Vladas su Viktoru užėjo į pieninę, su visais atsisveikino, o šie jiems palinkėjo greitai ir laimingai sugrįžti į namus.

Tuoju už Zirnųjų kaimo prasideda Kūdrų miškas, per kurį eina kelias į Antazavę. Įvažiavę į mišką, susitiko sribus. Vladui ir Viktorui liepė lipti iš vežimo ir eiti su jais į Antazavę, o broliui Antanui liepė grįžti namo.

Kitoje Kūdrų pusėje, Dervinių kaime, prie pat miško, gyveno Žaibus – kalvis. Jo pirtis buvo beveik pačiame miške. Tai tuos abu vyrus sribai nusivedė prie pirties, išrengė ligi baltinių ir pradėjo kankinti. Girdėjo žmonės riksmą, šūvius, bet niekas nieko negalėjo padėti, – kas gi gali išdrįsti lipti žvėrimis į nagus. Viktorui buvo išmušti dantys, galva nusukta veidu į nugarą, o Vladui iššautos abi akys, sumušti ir peršauti delnai.

Baigę savo kruvinąjį darbą, išvarė iš Salinių kaimo Jadvygą Laponaitę vežti nukankintuosius į Antazavę. Kai vežė, visas kelias buvo kruvinas.

Antazavėje, priešais bažnyčią, šalia kelio, į dvarą, baloje (gerose vietose nekasdavo) jau laukė iškasta duobė. Juozas Stankevičius iš Bieliūnų kaimo tuo laiku buvo areštuotas, tai jam ir liepė iš vakaro sribai iškasti duobę. Taigi tas baisusis spektaklis jau iš vakaro buvo surežisuotas.

Nors išvakarėse jie dar buvo gyvi, juos žadėjo paleisti, tačiau duobę paruošė. Gaila, kad J.Stankevičius jau miręs ir nieko nebegali papasakoti. Taip pat jau miręs ir Antanas Lukoševičius, kuris matė tuos sribus, kurie nusivarė nelaiminguosius.

Juozas Lukošius, sužinojęs, kas nutiko aniems, jau nėjo registruotis: geriau žūti nuo kulkos, negu būti žiaurių budelių nukankintam. Žuvo jis miške, Latvijos teritorijoje. Subatos miestelyje buvo ant gatvės pamestas jo lavonas. Varnas akis išlesė, bet negyvam neskaudėjo.

Tai toks buvo jaunų Lietuvos vyrų likimas. Vieniems sribai gyviems akis iššaudė, kitiems – negyviems varnos išlesė.

IŠ MANO 1945-1948 M. PRISIMINIMŲ

Karas, siaubingi pokario laikai – kalėjimai, lageriai, tremties keliai – tai mano jaunystė: kupina drąsos, pasiryžimo, energijos. Brangiai teko sumokėti už anų dienų išdaigas, susijusias ypač su partizanų kova dėl laisvės. Viskas praūžė, praėjo lyg baisusis sapnas, palikdamas atmintyje tartum susidėvėjusio kino filmo kadrus. Numirti lemta nebuvo: vaikštau vėl savo brangia žeme, savo sostinės šaligatviais ir stebiu šių dienų įvykius.

Džiugu be galo, kad įvairių audrų sukūriuose neištirpo didinga dvasia, neužgeso sutryptos žarijos, o tik dar karščiau įsidedė. Mūsų žemė pagimdė daug kilnios dvasios sūnų, joje ir šiandien nestinga didvyrių, galiūnų.

Po daugelio metų, pajutusi po kojomis savo gimtąją žemę, buvau labai laiminga. Žinoma, niekas čia manęs nepriglaudė ir nelaukė, tačiau jutau ypatingą šilumą ir ramybę. Argi gali tai suprasti tas, kurio krūtinės neslopino baisusis Tėvynės ilgesys, kieno pečiai nebuvo slegiami to didžiojo vargo?..

Po daugelio metų žengiant tuo pačiu dulkėtu keliu, kuriuo kadaise penkerius kilometrus eidavau į mokyklą, man norėjosi bučiuoti pakeles medžius ir akmenis. Su meile žvelgiau į žydinčias pakeleje ramunėles, vosilkas, mintyse sau kartoju žodžius, įsimintus iš "Jaunimo Draugo" žurnalo, kurį prenumeruodavau lenkų okupacijos metu:

Meldžiuosi ir bučiuoju žemę

Keliaudama vėl šiais keliais.

Ir šypsosi skruostai pasenę

Jaunatvės džiaugsmo spinduliais.

Atėjusi prie ribos, kur prasideda mano tėvų žemė, "Vilkų raistu" vadinamos, atsiklaupiau, persižegnojau ir pasilenkusi ją pabučiavau: tą brangiąją gimtąją žemę. Ji mane nešiojo, maitino, augino. Čia trepseno mano mažos basos kojos. Atsisėdau ant didelio samanoto akmens, ant kurio dažnai sėdėdavau ganydama karves, ir pajutau, kad mano skruostais ritasi ašaros.

Džiaugiausi, kad nieko čia daugiau nebuvo ir niekas manęs nematė.

Nebuvo čia pravesta melioracija, todėl viskas atrodė taip pat, kaip buvo, išskyrus sutankėjusius lazdynų krūmus, labiau susipynusius karklus. Taip pat gražiai stiebėsi kelminiai paparčiai, kvepėjo čiobreliai, žydėjo jonažolės. Taip pat dūzgė pilkos bitutės, šokinėjo žiogeliai, atrodė, kad dar rusena netoliese laužai, tebekvepia žarijose kepančios bulvės. Apsidairiau, ar nepasirodys krūmuose mano sesučių paišinomis nosimis baltapūkės galvelės. Tie krūmai man buvo be galo artimi ir brangūs.

Prisiminiau karą, kai traukdamiesi vokiečiai mėtė savo ginklus, o pie-menys ginklavosi ligi dantų. Ir man tie ginklai buvo kam labai reikalingi. Tai buvo tarsi koks žaidimas: pamatai ant pušelės kabantį automatą arba karklų krūme žvilgančią "mašinpistolę", kaipgi paliksi? Iš pradžių rasdavom atsitiktinai, o paskui ir paieškodavom. Pabraidę rugelius ir linelius, prisirinkom visko: ir gražiai žvilgančių dėžių su šovinių juostomis, ir pistoletų. Jie neretai būdavo išrankioti, išmėtyti dalimis, tačiau pasidairę rasdavome viską, ko trūkdavo. Susivokdavom, kas prie ko tinka, susidėdavom, o vakarais, nusileidus saulutei, su kaimynystėje gyvenančiais berniukais ir išmėgindavom.

Pamenu, vieną vakarą berniukai atitempė vokišką kulkosvaidį "Bruno". Nugabenome, besislapstydami nuo tėvų, jį į vadinamąjį "Didįjį ravą", įtvirtinome kaip reikiant šovinių juostą ir paleidome visą seriją. Po to gerai sutepėme alyva ir paslėpėme pirtyje ant aukšto. Tėvai nežinodavo, kas ir kur ten šaudydavo. Ne visuomet žinodavo ką mes, jų vaikai, veikiamo. Taip pat nežinodavo, kas slepiasi šiene, šiaudų kūgyje ar virtuvės užkrosnyje. Mes didžiuodavomės vieni prieš kitus, kas gausiau ir geriau ginkluotas.

Užėjus rusams, buvo paskelbta sunešti ginklus. Kai kas ir nunešė kokią kačergą, bet kažkas pašnibždėjo, kad ginklas gali būti labai reikalingas. Taip ir buvo. Tvėrėsi partizanai. Ir viskas pateko kur reikia. Taip užsimezgė svarbūs reikalai ir ryšys su partizanais.

Tiesa, tėvas išsiuntė mane mokytis į Vilnių. To tik tereikėjo. Mokiausi šiek tiek komercijos, bet nieko neišmokau. Buvo svarbesnių reikalų.

Pamenu tą didesnę būrį, vadovaujamą Karijoto. Tada jame būdavo virš 200 jaunuolių, – įvairaus rango ir išsilavinimo. Daugiausia – studentai, gimnazistai, kareivėliai, žemės artojėliai. Niekas nenorėjo pataikauti ir tarnauti atėjūnams, kurie, kiek galėdami, dar 1941 metais terorizavo mūsų visuomenę.

Jaunimas pasipriešino okupantams. Nelaukdamas įkalinimų, išvežimų užkaltuose gyvuliniuose vagonuose badui, šalčiui ir mirčiai, stvėrėsi ginklo. Jie norėjo likti savimi. Kovoti ir mirti savo Tėvynėje. Jie savo žemę norėjo matyti tik laisvą.

Prisimenu poeto Vaičiūno žodžius:

Geriau nepalūžus kaip žaibui užgesti

Nei kritus ant kelių gyvenimą tęsti.

Koks tai buvo gražus, nepalaužiamas ir vieningas jaunimas. Bailių ir lepsių ten nebuvo. Kovėsi jie aistringai ir narsiai už savo žemę, savo Tėvynės laisvę.

Tas būrys veikė maždaug Švenčionių, Ignalinos, Zarasų apylinkėse. Dūkijoje Merkys, apie Molėtus, Ukmergę, Anykščius – Žaliasis Velnias. Su jais Karijotas turėjo ryšį.

Žodžiu, nesnaudė visa Lietuva. Argi galėjo tai būti banditai? Jie kaip tik su plėšikais ir banditais kovojo. Šaudė be teismo ir jokio pasigailejimo, išaiškine, kas savivaliauja ir teršia jų vardą. Tai liaudies gynėjai, sribai, banditų ieškojo po stalčius ir dėžutes.

Partizanų būrys buvo gražiai apsirengęs ir gerai ginkluotas. Stovyklavado skrajodamas per kaimus, todėl buvo vadinamas skrajojančiu. Apsistodavo, užimdamas iš eilės kelis kaimus, kur išbūdavo vieną parą. Pirmiausia pasitardavo vadai su šeimininkais, kas kiek gali sutalpinti ir pamaitinti. Paskui išskirstydavo grupėmis, vadinamaisiais skyriais. Kiekvienas skyrius turėdavo savo skyrininką, kuris būdavo atsakingas už tvarką ir švarą. Tarp kitko, už mažiausią išsišokimą, nusizengimą būdavo baudžiami.

Geriausiai tinkamas vietas apylinkės stebėjimui užimdavo sargyba. Žinoma, gerai veikdavo ryšininkai, jų pareiga – žinoti kur ir kokiais kiekiais sukasi kariuomenė, sribai, milicija. Visokie kiti sekliai nekėlė pavojaus. Jei atsilankydavo koks nors plepys, tekdavo iki vakaro pasėdėti užkrosnyje. Centre būdavo štabas. Čia būdavo vadai, daktarai ir kiti padėjėjai. Iš toliau sunku būdavo įtarti, kad čia stovyklauja partizanai. Dienos metu dažniausiai ilsėdavosi, šiaip būdavo ramu, tylu. Vakarui atėjus, nežymiai visi rinkdavosi į kiemą prie štabo. Čia kiekvienam į ausį būdavo pranešama parolė, t.y.,

slaptažodis. Parolė būdavo keičiama kiekvieną vakarą.

Susirinkę prieš žygį išsirikiudavo patikrinimui. Būryje būdavo įvairių gabumų jaunuolių, tarp jų ir pasižyminčių gera iškalba. Tad prieš išeinant tardavo žodį šeimininkams. Žinoma, tai būdavo žodžiai, pilni padėkos, gerų linkėjimų ir pan. Šeimininkai dažniausiai susijaudindavo iki ašarų, palaimindavo partizanų siekius, jų žingsnius.

Pirmoji iškeliadavo žvalgyba, po jos traukdavo visas būrys. Visi griežtai laikėsi tam tikros distancijos, tylos. Kiek galima maskuodavo ir klaidindavo pėdas ypač išeidami iš kaimo, kryžkelėse ir posūkių vietose. Eidavo tyliai, ramiai, be rūkymų, degtukų braižymų ir be bereikalingų kalbų. Būdavo nuolat pasiruošę įvairiems netikėtumams. Žiemos metu iš paskos važiuodavo dvi pastotės rogėmis. Joms pravažiavus, nelikdavo jokių pėdų.

Partizanai atrodė gražiai, švariai ir tvarkingai. Dauguma dėvėjo kariškas uniformas. Kiekvienam ant kepurės žvilgėjo Vyčio kryželis, apykaklių kampe lius puošė Gedimino stulpai. Ant rankovių buvo prisiūti trispalviai trikampiai su išsiuvinėtu užrašu: "LLA-Vanagai". Viename bunkeryje Užvinčio miške beveik be pertraukos tratėjo siuvarmoji. Drugelis buvo labai geras siuvėjas kariškų rūbų, kepurių ir palaidinių. Erdvilas kaldavo labai dailius ženkliukus. Tekdavo tik medžiagos pristatyti – gerų rankų netrūko.

Susirėmimai būdavo trumpi ir prieš vakarą beveik visada sėkmingi; iš ryto – nepageidautini. Tokiu atveju užsitęsdavo kautynės, būdavo sužeistų ir net aukų. Kulkosvaidininkus visada sekdamo antri numeriai. Taip vadinosi tie, kurie nešdavo dėžes su šaudmenų juostomis.

Neretai užeidavo ant pasalų, dažniausiai nakties metu. Pasalom vadindavo, kada priešas laukdavo pasislėpęs ir užpuldavo netikėtai. Tada staiga apšviesdavo raketom, prasidėdavo mūšis. Priešas neretai vesdavosi su savi mi dresiruotus šunis. Staugdavo nekalta šaudomi šunys, skraidydavo padangėmis jų ir mūsų raketos, zvimbė kulkos panosėje, ardydamos žemę, virš galvų pildavosi kulkosvaidžių ugnis. Žodžiu, naktis būdavo "nuostabi".

Pasalas kartais darydavo ir partizanai. Tam versdavo tam tikros aplinkybės. Bet dažniausiai ant kulnų užlipdavo patys. Tada prisileisdavo kiek galima arčiau ir papildydavo savo šovinines.

Karijotui žuvus kažkur apie Daugėliškę, būriui ėmė vadovauti Mingaila. Karijotui mirus, būrys sunažėjo, dalis atsiskyrė, truputį atslūgo disciplina.

Mingaila, pažindamas apylinkės kelius ir žmones, vadovavo neblogai.

Stovyklaujant Prūsijos kaime, kurį iš visų pusių supo miškas, prieš pat rytą apsupo kariuomenė. Kautynės buvo labai žiaurios. Žuvo keli nepaaimami kulkosvaidininkai, daktaras Mazgelis, iš viso apie 30 vyrų. Mingaila buvo sužeistas į kojas. Tai buvo didžiausia nesėkmė negu kada nors. Kovo pradžia, 1946 metai. Aušo apsiniaukęs rytas, tirpo sniegas. Pamenu krauju nudažytus sniego lopus. Kiek po to girdėjau, aukų buvo daug iš abiejų pusių. Partizanų lavonams taisyti į Salaką buvo išvartytos kaimelio pastotės, kareivius vežė mašinomis. Visas kelias buvo pasrūvęs kraujais.

Vadovauti ėmė buvęs Lietuvos karininkas Kaltas. Būrys išsiskirstė mažesnėmis grupėmis. Atsiskyrė Strazdo ir Juodalksnio skyriai. Pribuvo daug kariuomenės, kautynės pasidarė labai dažnos ir neišvengiamos. Kažkur Ignalinos rajone žuvo beveik visas Strazdo skyrius. Dingo Rokas. Kaltas su likusiais prisijungė prie Erškėčio. Erškėtis vadovavo bunkeristams. Jo būrys gyveno miške. Turėjo su patogumais įrengtus bunkerius, t.y. su narais, stalų, su kėdėmis, kurias atstojo medžio kaladės. Vingiuotame koridoriuje, iš abiejų sienų pusių, buvo pritvirtintos pakabos ginklams kabinti. Kiekvienas turėjo savo pakabą. Nakties metu kūrenosi krosnelė, palaikydama šilumą ir karštą arbatą. Spragsėjo malkos, tiksjėjo sieninis laikrodis. Prie lempa apšviesto stalo sėdėjo budintis. Atlikę nuo žygio partizanai ilsėjosi. Dienos metu bunkerio nekūreno, kad dūmai ko nors neatkvieštų. Sargybinis baltame rūbe budėjo lauke. Žiemos laikui sargybiniams būdavo pasiūta balta apranga. Netoli bunkerio, eglių tankumyne, stovėjo dvejios rogės ir du balti arkliai. Partizanams sugrįžus iš žygio, arkliai būdavo naudojami užvažinėjimui pėdų. Rytmečiai žiemos metu miške būdavo pasakišką medžiai ir krūmai, įsisupę į sidabrinės šerkšno skaras, atrodė labai turtingi. Miškas atrodė tankus, beveik nepermatomas. Miškas, pilnas gyvenimo ir grožio.

Nuo medžio ant medžio šokinėjo juokdarės voveraitės, ant galvos barstydamos purų sniegą, tukseno pakelyje geniai, iš po arklio kanopų sprukdavo ne vienas zuikis ilgaausis, smalsiai ir tingiai dairydamosi prabėgdavo lapė, tai pastodavo kelią ilgakoję stirna. Atrodė, jie visi jau susigyvenę su partizanais ir nekreipia didelio dėmesio. Atrodė, ten niekur nėra žmonių. O kas žino, kad iš daugelio kelių miške vienas veda į bunkerį pas partizanus.

Bunkeryje ramiausiai praeidavo žiema. Švelniau papūtus vėjams, pata-

msédavo miškai, tirpo sniegas, beržai varvino sulą. Aplink bunkerį žydėjo šilagėlės su žibuoklėmis, kvepėjo sakais ir ievomis. Atbusdavo paukščių chorai. Iš pamiškės kaimų ateidavo berniukai, pasipuošę alyvų, jazminų, pinavijų žiedais. Pakili nuotaika švietė visų veiduose. Praėjo žiema, tarsi kokia našta būtų nukritusi.

Lapė pirmasis atrasdavo miške nokstančias žemuoges, Lapė žinojo mažų lapiukų urvus, laukinių ančių lizdus. Lapė suprasdavo, ką šneka paukščiai ir mokėdavo juos pamėgdžioti.

Koks žavingas ir mielas pavasarėlis, nors nežinia, ką jis atneš. Prasideda kitas gyvenimas. Ištuštėja bunkeriai. Poilsio vietas atstodavo palapinės. Prasidėjo tolimi žygiai, stovyklaujant prie gražiausiai atsiveriančių kraštovaizdžių: Ginučiai, Puziniškis, Palūšė. Didžiasalio, Užvinčių, Minčios, Labanoro, Puščios ir kt. miškai. Kiek ežerų, ežerėlių, kalnų, čiurlenančių upelių. Kokia turtinga, kokia graži mūsų žydinti žemė. Vieni rašydavo kažką ištisai, kiti piešdavo vandenyje skęstančius saulėlydžius, tretį paskėsdavo savo asmeniškų minčių sūkuryje. Kiekvienas kitaip pasitikdavo naują gamtos peizažą.

Būdavo nuolatinis ryšys su Vilniumi. Susitikdavo sutartoje vietoje su kai kuriais pareigūnais, atvykusiais su geromis žiniomis, įvairiomis instrukcijomis, žemėlapiais, planais. Diskutuodavo sugulę, po grynu dangumi pasitiesę didelius žemėlapius, svarstydamo su vadais partizanų veiklos reikalus, išvykdamo į sostinę palikę geros vilties nuotaiką.

Padaugėjus kariuomenės, padažnėjus kautynėms, prasidėjus masiniams areštams ir trėmimams, sostinės ponai buvo įtariamai. Ir ne be pagrindo. Paaiškėjo provokacija. Pajutę persvarą ne partizanų naudai, suveikė atvirkščiai.

Kai kurie partizanai sugrįžo į mokslo suolus, išėjo į kariuomenę. Dauguma, kurių šeimos buvo ištremtos, įkalintos ar nukankintos, pasiliko miškuose, pasiryždami kovoti ir mirti savo žemėje.

Be bunkerių, partizanai turėjo dar slėptuves. Jos būdavo taip užmaskuotos, kad prabėgdamas ir šuo nesustodavo. Iš paviršiaus nebūdavo jokios žymės. Nežinant, surasti visai neįmanoma. Nemanau, kad ir šiandien jas kas suradęs. Ten be jokio pavojaus buvo galima leisti laiką.

Būdavo ten atsarga ginklų, avalynės, rūbų, vaistų. Būdavo slėptuvių su maisto atsarga. Kaip buvo tikėtasi dar užjūrio pažadais, pagalbos neteikė niekas, išskyrus savus žmones, kuriuos išstampė gyvuliniais vagonais į Ry-

tus. Lageriais ir kalėjimais buvo pavirtusi beveik visa Sąjunga. Taip buvo ne tik Lietuvoje. Taip pat buvo Latvijoje, Estijoje, Ukrainoje ir t.t. – galima buvo spėti iš įvairiausių tautybių politinių kalinių. Tarp kitko, labai daug politinių kalinių buvo iš Rusijos inteligentijos.

Šiaurėje, Komijos ASSR, Intoje, kur man teko būti, tik vienoje zonoje buvo įkalinta 5000 jaunų, beveik vienodo amžiaus moterų, nuteistų pagal 58 straipsnį. Tai tik viena zona. O kiek tokių lagerių ir zonų buvo kitur? Pamenu Abežę, kur patekusi buvau visai sveikatos nustojusi. Tai visai netoli poliarinio rato. Buvo lageris, kuriame kalėjo netinkantys darbui. Pamenu išstisus džiovininkų ir kitų invalidų korpusus. Ten atskirai duobių nekasdavo. Pripildydavo vieną duobę, tada kitą, po to tik pridengdavo. Laidodavo be karstų ir lentelių.

Kieno rankomis nutiesti keliai ir geležinkeliai amžino įšalo žemėsė, kieno jėgomis pastatyti šiaurėje miestai, įrengtos šachtos. Kiek miškų išpjauta kalinių rankomis, kurių iki šiandien nesugeba sunaudoti. Iki šiandien apšliužę rąstų kalnai tvindo upes. Visi mes buvome "fašistai", be vardo ir pavardės. Paženklinti juodais numeriais baltame lope ant nugaros. Lopas ant mano nugaros buvo su numeriu: 6-I-5. O, kiek rašyti būtų galima apie gyvenimą šitame "rojuje"...

Geriau dar apie partizanus. Aprašysiu įvykį pas Erškėtį. Nespėjus man pasitraukti, iš kur be pavojaus galėčiau išvažiuoti į Vilnių, prieš naktį atsiradome krūmais apaugusioje saloje, kurią beveik iš visų pusių supo raistas. Išsidėstėme palapinėse, padarytose iš šakų ir samanų. Zyziant uodams ir kvarkiant varlėms, naktis praėjo laimingai. Tiesa, kariuomenės jau buvo prigrūsta tiek, kad visas pamiškes apsėsdavo ištisomis savaitėmis. Eidavo dabar ne tik miškų keliais ir proskynomis (taip vadindavo iškirstas miške linijas), bet lindo visur, kur tik būdavo galima pralįsti.

Iš ryto sargybinis pranešė, kad artinasi kariuomenė. Po kelių minučių pasigirdo baisus triukšmas, lyg tai būtų didžiausiame turguje. Po to – vandens pliuškenimas ir pirmieji kareiviai. Sugulėme už kauburėlių priešingoje pusėje, užimdami pozicijas šaudymui. Staiga Erškėtis rankos mostu davė komandą trauktis į balą. Jie slinko keliomis eilėmis, jų buvo daug. Mūsų – tik penkiolika. Pliaukšėdami vandenį tarp krūmų, beveik šalia jų, turbūt buvome labai panašūs, nes jie, ne kitaip, mus palaikė savais.

Jų dėmesys buvo nukreiptas į saloje esančias palapines. Pradėjo tratinti į jas, supdami salą. Mes tuo tarpu greitai pasiekėme sausumos mišką ir užėjome jiems iš paskos. Įsitikinę, kad ten nieko nėra, jie pradėjo kojomis spardyti klombas. Klombos buvo išdėstytos iš samanėlių, Vyčio kryžiaus ir Gediminų stulpų formos. Kadangi palikome jas užminutas, pradėjo sprogiuoti, apversdamos viršum kojom vieną – kitą kareivį. Pakilo baisus triukšmas. Miškui aidint, jis buvo trigubas. Pradėjus jiems iš ten kraustytis, mes sekėme juos iki vakaro. Saulei leidžiantis, priešų miške iškirstą liniją. Susikūrė laužą, pradėjo džiovintis ir ruošti vakarienei. Pakvipo dūmais, konservais su duona, kas mums sužadino apetitą. Erškėtis, paėmęs žiūrą, pažvelgė ir tarė: "Skanaus apetito. Mums irgi ne pro šalį būtų užkąsti..."

Perkūnas su kulkosvaidžiu mikliai peršliaužė liniją, užimdamas poziciją priešingoje pusėje. Danielius pasiliko čia. Kryžminė ugnis atliko tai, kas buvo numatyta...

Rytui auštant mes buvome toli nuo įvykio vietos. Lydėjo mus miško šlamesys, upokšnių čiurlenimas, spamų plazdenimas, laukinių ančių klyksmas. Po kojomis girgždėjo samanos, kvepėjo viržiai su gailiais, o gailus ir šiltas ežerėlių vanduo teikė budrumo ir jėgų. Diena praėjo ilsintis pušų pavėsyje, o saulei nusileidus, vėl žengėme tolyn.

Išvykti man progos vėl nebuvo. Dėvėjau žalsvą palaidinukę su kelnėmis, karišką kepuraitę, paženklintą iš šono trispalvėm vėliavėlėm, avėjau sportinius batus. Nešiausi lietuvišką šautuvą su Gedimino stulpeliais ant spynos, turėjau karišką dirželį su dviem šovininėm ir perpetinę su mauzeriu.

Rūbus pagal mano ūgį buvo pasiuvęs Drugelis, kad, reikalui esant, galėčiau apsirengti. Ir tie rūbai visada atsirasdavo kieno nors kuprinėje. Taip praeidavo kelios dienos, sudarydamos progos pakeliauti ir dalyvauti kautynėse. Jų tarpe jaučiausi saugiai ir gerai. Visi man buvo lygūs, visi vienodai geri. Vilniuje gyvenau pas vienuoles Filaretų gatvėje ir lankiau Prekybos mokyklą. Turint 2+ galima buvo dar riesti nosį.

Neretai užsirašydavau kai ką iš savo gyvenimo įspūdžių, bet, tėvams patekus į Sibirą, man – į kalėjimą, pasiliko viskas namuose...

Dar truputį apie partizanus. Tai buvo pas Erškėtį. Atrodo, Salako miške. Drąsuolis Perkūnas, būdamas tikras, kad pamiškėje ramu, kad mažiau būtų įtarimo, jog partizanas, vienmarškinis, be ginklo, iškeliavo į pamiškėje esantį

kaimelį. Tuo laiku kaip tik važiavo du ginkluoti sribokai. Matyt, pasirodė įtartinas, nes, būdamas latvis, šnekėjo ne visai aiškiai lietuviškai. Įsisodino į vežimą ir nutarė nusivežti į Salaką. Privažiuodami miestelį, o ten, kiek prisimenu, buvo krūmais užaugusios vietos iki pat Salako. Vienas sribas iššoko iš vežimo ir nubėgo į krūmą, antras, pasidėjęs ginklą ant kelių, pradėjo sukti suktinę. Pasinaudodamas proga, Perkūnas nėrė pirštais sribokui į akis. Sribas ne iš karto paleido ginklą. Kaip vėliau paaiškėjo, nukritę nuo vežimo, abudu įsiritę į griovį, besigrumdami dėl ginklo. Perkūnas, laimėjęs grumtynes, šoko į krūmus.

Į stovyklą tą vakarą Perkūnas negrižo. Buvo manyta, kad užtruko pas panas. Kitą vakarą, visiems jau beveik besirengiant pakeisti vietą, sutraškėjo šakos ir pasirodė Perkūnas: su automatu ant kaklo, suplėšytais marškiniais ir sutvarstyta ranka. Pasirodo, griovyje besigrumiant dėl ginklo, sribokas nukando Perkūnui pusę nykščio. Ilgai negijo tas nykštys Perkūnui. Perkūnas buvo kulkosvaidininkas. Kautynėse būdavo drąsus ir ryžtingas, atlikdavo daug užduočių.

Jeigu partizaną paimdavo gyvą, kankindavo žiauriausiomis priemonėmis. Tačiau gyvi patekdavo labai retais atvejais. Atsidūrę neišbrendamoje situacijoje, paprastai baigdavo su savimi patys.

Ilgai dar mušdavo ir badydavo juos negyvus. Lavonus numesdavo dažniausiai miestelių aikštėse ar šaligatviuose, kur daugiau būdavo praeivių ir sekdavo, gal kas suklups, gal pravirks. Pamačiusiems savuosius reikėdavo geležinės valios, kad nepakeistų veido išraiškos, nepasimestų, žinotų, kad už tai laukia kalėjimas ir kančios.

Mūšio lauke ką kam tekdavo ir su draugais atsisveikinti, išgirsti paskutinį žodį, užspausti akis ir paimti ginklą. Dar gyviems būdavo teikiama pagalba. Tempiami būdavo ant rankų, milinių, šakų iki tam tikros vietos, kur būdavo galima palikti. Gydydavosi labai įvairiai. Kas gulėdamas laivelyje, nežymaus ežerėlio nendryne, kur prieinama būdavo tik naktimis, kas – slėptuvėse pas patikimus žmones. Būdavo ir taip, kad daktaras, rizikuodamas, paimdavo į ligoninę. Teko su tokiais medicinos darbuotojais susitikti lageriuose. Jie, atlikdami bausmę, dirbdavo pagal savo profesiją ir teikdavo pagalbą kalinams.

Gyvų partizanų liko labai mažai. Šiandien jų kaulais nusėti miškai, laukai

ir pelkės. Jų kraujas berods dar garuoja laukų arimuose. Kiek džiaugsmo, skausmo, lūkesčių ir įvairių paslapčių slepia miškas.

Traukia gimtasis kraštas, miškai, mėlyni ežerėliai. Traukiniui riedant tuo ruožu, meldžiuosi. Atrodo, čia dar žlega ginklai, girgžda samanos po partizanų kojomis. Neabejoju, kad čia dar budi jų dvasia. Taip pat ošia senosios pušys, kvepia uogienojai su viržiais, o jie miega savo gimtojoje žemėje amžinu miegu.

Našlaitė

KAUTYNĖS

*Ką tik kulkosvaidžiai nutilo,
Išaušo giedras rytas,
Paraudo sniegas palei šilą
Vėl krauju nudažytas.*

*Ką tik čia Vanagai praėjo
Jie nužengė į tolį.
Ką tik čia šūviai nuaidėjo,
Nušovė mano brolių.*

*Kiekvienam žingsny priešas tyko.
Kautynės po kautynių.
Nedaug, nedaug mūs pasiliko
Po mūsų paskutinių.*

*Jie kovėsi narsiai, aistringai,
Nors ir silpnai ginkluoti.
Jie pasiryžo mirt garbingai
Gyvi nepasiduoti.*

*Ką tik kulkosvaidžiai nutilo
Išaušo naujas rytas.
Raudonas sniegas palei šilą,
Vėl priešas sutašytas.*

ANT GATVĖS GULINČIAM

*Žemėtas, basas Tavo kojas
Aš godžiai bučiavau mintim,
Kai Tu gulėjai prie konvojaus
Negyvas-atvirom akim.*

*Man baisus skausmas širdį vėrė,
Aš troškau keršto, ne maldos.
Mačiau, kaip žemė kraują gėrė
Sruvenantį Tau nuo žaizdos.*

*Vėjelis verkė, aimanavo,
Bučiavo veidą ir akis,
Jis švelniai glostė plaukus Tavo,
Juk jam nebegrėsė mirtis.*

*Netoli klevo, pamiškėje,
Kai nužengė tamsi naktis,
Jie, net į karstą neįdėję,
Užbėrė smiltim Tau akis.*

*Ne Tau žiedai, Brangusis Broli,
Ne Tau pavasario daina.
Nubėgo daug dienų į tolį,
O kraujo vis dar negana.*

*Nebylios akys man vaidenas,
Matau jas ištisom naktim.
Basas žemėtas Tavo kojas
Bučiuoju visada mintim.*

MANO

*Mano čia šilėliai
Mano jovarai.
Mano ežerėliai,
Mano ežerai.*

*Mano čia Tėvynė
Išilgai-skersai.
Mano Ignailna,
Mano Zarasai.*

*Melsvi ežerėliai
Liūliuos ir dainuos,
Auksinė saulelė
Spindės vandenuos.*

*Čia žaliuoja girios,
Žaliuoja laukai,
Čia mūsų didvyrių
Praminti takai.*

*Praūžė čia mūšiai
Visai neseniai,
Tyčiojos iš mūsų
Visokie velniai.*

*Krito mano broliai
Narsieji arai,
Krito savanoriai,
Krito milžinai.*

*Kvepia čia lelijos,
Žydi ajerai.
Mano Ignalina,
Mano ežerai.*

DAINA

*Mes partizanai vyrs į vyrą,
Mes viešpačiai miškų.
Ar plienas skamba, švinas byra-
Visur mums bus ramu.*

*Mūs galvas plieno šalmai dengia,
Širdis pilna garbės.
Aplink granatom apsijuosę-
Ranka nesudrebės.*

*Tėvynės meilė aiškiai spindi
Akyse ir veiduose,
Ir žemės jie tėvų nė sprindžio
Niekad neatiduos.*

*Mes partizanai vyrs į vyrą,
Mes viešpačiai miškų.
Ar plienas skamba, švinas byra-
Visur mums bus ramu.*

DAINA

*Ilgai ir narsiai jis kovojo
Su žiauriu priešu iš rytų.
Jauną gyvybę paaukojo,
Kad tėviškė laisva būtų.*

*Kai gatvėj numestas gulėjo,
Jo galva buvo kruvina.
Kiek tavo širdis iškentėjo
Žinai, mamyt, tiktai viena.*

*Jis žuvo, bet jo broliai liko,
Už jį atkeršys jų ranka.
Atneš jie pergalės vainiką,
Neverk, mamyt, ir būk tvirta.*

*Neverk, neverk, išauš dar rytas
Ir laisvės varpas suskambės.
Tada ateisi ant jo kapo
Ir bersi sielvarto gėles.*

*Toli už girių saulė leidžias,
Dainuoja broliai ardami.
Dainuoja tėviškės artojai,
Juodą arimą versdami.*

MAŽAI KUO SKIRIAS...

*Mažai kuo skirias viens nuo kito
Rusų Ivanas ir šuva.
Jų vienas planas sustatytas-
Sumint, sunaikint Lietuvą.*

*Vanduo upeliuose pakinta
Gal nuo gailiųjų ašarų.
Išėjo jis Tėvynės ginti
Vargingu, kruvinu keliu.*

*Iš mūsų būrio vienas žuvo
Patsai narsiasias karžygys,
Užtai ir guli paguldytas
Miestelio aikštės vidury.*

*Jo visas veidas sudraskytas,
Rankos priremtos prie galvos,
Už tai, kad buvo pasiryžęs
Kovot ir mirt dėl Lietuvos.*

*Jam ant krūtinės Vyties ženklas,
Žalsvi jo rūbai kruvini.
O mama, kas gi tau pasakė,
Kad vardą jo dažnai mini.*

*Kamajų miestas yra grįstas,
Krauju pasruvę akmenai.
Jis tenai tris dienas gulėjo,
Jį mindė, spardė budeliai.*

*Taip kenčia Lietuva Tėvynė,
Prispausta budelių žiaurių.
Kiek jie gyvybių mūs nuskynė,
Kiek dar kalėjimuos žmonių.*

KALĖJIME

*Kur aukštos tvoros
Ir lentų bokšteliai,
Čia grotomis
Aptvėrė mano kelią.*

Jonas Čičelis-Tėvas ir Vladas-Juozapavičius-Papartis

*Nevaikščiosim
Po parkus ir alėjas,
Neplaukiosim
Mes Vilija sraunia.*

*Pro grotas mus
Aplanko tiktai vėjas,
O mergužėlės
Bučiuoja tik sapne.*

*Nėra amnestijos,
Nėra malonės,
Ramiai pilvus
Sau kemša žydija.*

*Tai kur visuomenė,
Kur dingo dori žmonės
Ir kaliniams
Globoti draugija.*

*Tos kameros,
Tos durys geležinės,
Kurios kasdien
Kankina taip mane.*

*Namuose kūkčioja
Vieniša motulė,
O duoną valgome
Tiktai sapne.*

*Neverki mano
Brangi motinėle,
Nelieki ašarų
Ir neraudoki, ne.*

*Ateis laikai,
Išlaisvins mano kelią,
Su džiaugsmu aš
Sugrįšiu pas tave.*

PARTIZANAMS

*Susirinkau nuo jūsų kapo
Rudens suplėšytus žiedus,
O jie tyliai, tyliai prašneko,
Lyg būtų mėt prašnekę jūs.*

*Tai žodžiai amžino troškimo
Palaidoti jie ne laiku.
Gegutė guodė ir užkimo,
Nuskrido miško vainiku.*

*Išėjote, o jūsų kelią
Manėt, vien pergalė lydės.
Palinkus diemedžio šakelė
Jums apie laisvę prakalbės.*

*Išėjote ir nebegrįšit,
Ir lino akys nežydės.
Tiktai dangus ant jūsų kapo
Barstys vidurnakčio žvaigždes.*

Alfредas Garnelis-Čigonas. 1950 m.

*Palinkus diemedžio šakelė,
Medinis kryžius tarpe jų.
Tėvynė, rodosi, jau kelias-
Gal keltumėt kartu ir jūs...*

Sakalas

DĖL LOKIO RINKTINĖS KOVOTOJŲ ŽUVIMO 1951 m. balandžio 10 d.

1951 m. sausio mėnesį ir 1951 m. balandžio mėnesio 10 dieną žuvo devyni Lokio rinktinės kovotojai. Kaip buvo užpulti pirmuoju atveju, tiksliai nenustatyta – ar išdavystė, ar atsitiktinai. Tačiau antruoju atveju dėl provokatoriaus išdavystės Strazdų kaime (Utenos raj., Tauragnų vls.) žuvo septyni vyrai: Pavasaris, Partis, Tėvas, Tarzanas, Čigonas, Siaubas, Lazdynas, Šemas.

1950-1951 m. žiemai buvome pasiruošę bunkerį, apsirūpinę maistu, kad nereikėtų dažnai vaikšinėti, nes sąlygos žiemos metu buvo ypač blogos, enkavedistų siautėjimui nedavė atokvėpio. Mūsų bunkeris buvo raisto saloje tarp Vaišnoriškės ir Minčios prie Utenio (Utenykščio) ežė-

Vacys-Mikalčiukas-Sakalas

ro. Atrodo, vieta saugi buvo, tačiau žiemos laikas savo parodė. Enkavedistų būrių būriai su slidėmis maišė miškus. O pas mus ištisai būdavo sargyba. Kartą, apie pusiaudienį, į kambarį įbėgo sargybinis: "Greit ruoškitės – kariuomenė supa bunkerį!".

Tuoju pat stvėrėme ginklus, užėmėme pozicijas iš anksto apie bunkerį iškastuose apkasuose, mat kai apkasuose, tai ir šaudymas mums tokio didelio pavojaus nekelia. Blogiausia, kad nežinojom, kokios priešų jėgos. Rusai buvo apsirengę baltais chalatais ir sunkiai įžiūrimi.

Rinktinės vadas (Drugys-Žaibas-Pranas Račinskas) buvo puikus vyras. Jis pasiliko bunkeryje sutvarkyti ten buvusį archyvą. Turėjome rašomąją mašinėlę, šapirografą, leisdavome atsišaukimus ir Lokio rinktinės laikraštėlį "Sutemų keleivis". Kol viską sutvarkė, padėjo į slėptuvę, truko neilgai. Gyvendami bunkeryje visuomet turėdavome baką benzino. Apipylė benzinu gultus, juos padegė ir šoko laukan. Iš apkasų išlipti buvo padaryti laiptukai. Padėtis jam buvo neaiški, tai jis pasilypėjo ant tų laiptelių ir dar klausia, kur rusai, – viskas balta, nieko nematyti. Tuo metu kareiviai paleido šunį. Šuo puolė prie bunkerio. Drugys šunį nušovė, tačiau tuo pačiu momentu automato serija ir jį pakirto. Į kairę nuo jo buvo jaunas vyras, partizanas Simanas. Jį Drugys krisdamas automato serija sužeidė kaip buvo pirštas už gaiduko, taip ir liko neištrauktas.

Simanas tik pasakė, kad "mane virsdamas Drugelis sužeidė, jūs traukitės, mes pasiliksime". Simanas pats nusišovė – geriau mirti, bet nepasiduoti.

Mes niekaip negalėjome jų paimti – susišaudymas nesiliovė iš abiejų pusių. Dūmų priedangoje pasitraukėme iš apkasų, palikdami du draugus.

Pasitraukėm ant Ūtenykščio (Ūtenio) ežero – rusų niekur nesimato, nepersekioja, šūviai nutilo. Pasitraukėm ant kelio – niekur pavojaus nematyti. Savo laimei, pamatėme važiuojant porą ūkininkų – paprašėm, kad pavėžėtų. Pavažiavom kokius penkis ar daugiau kilometrų iš Ūžvinčių girios į laukus. Buvo jau beveik vakaras, apsistojom pas pažįstamus žmones netoli Salako. Naktį ir dieną praleidome laukuose. Susitarėm, kad geriausia būtų išsiskirstyti, kadangi žiemos metas, dideliu būriu laikytis būtų sunkios sąlygos. Juo labiau, kad be perstojo vargino nuolatiniai enkavedistų siautimai.

Mano draugai pasiliko ten, kur jau mes buvome pasitraukę, o aš vienas grįžau į savo rajoną, savo apylinkę Tauragnų valsčiuje. Buvo labai sunkios

sąlygos dėl vietos, nes čekistų siautėjimai nesiliovė nei dieną, nei naktį. Būdavo, kai užaina kariuomenė, tai ūkininkų pašarus iš klojimų išneša, su strypais visas šalines išbado, tvartus išneršia; namuose spintas, stalčius iškrato, vis ieško "banditų".

Taigi antros dienos vakare aš grįžau savo kraštan. Mane palydėjo Pavasaris, Tėvas ir Papartis. Kelio susidarė apie 15 kilometrų. Atėję apžiūrėjome sudegusį bunkerį. Viskas taip, kaip ir palikome, tik žuvusių – rinktinės vado Drugio-Žaibo ir Simano – lavonai čekistų buvo paimti, tik kraujo žymės tebebuvo. Kaip buvo mūsų slėptuvė, taip ir liko nesurasta, viską radom kaip buvus. Mano draugai dar pasipildė šovinių, nes per susišaudymą nemažai buvome išėikvoję. Prie sudegusio bunkerio susitarėme susitikti pavasarį. Atsisveikinome, bet, deja, daugiau mums susitikti nebuvo lemta.

Atėjus savan kraštan, prasidėjo nauji vargai. Nebuvau pasiruošęs atsargai gyvenamų namų, tačiau šiaip taip žiema praėjo, galima sakyti, laimingai. Tik kelis kartus dėl čekistų siautėjimo teko keisti gyvenamus būstus. Svarbiausia būdavo sulaukti pavasario – tuomet ar būry, ar vienas eisi, pėdsakų nelieka. Senų žmonių teisingai pasakyta, kad mums vienas kelias, o čekistams – dešimt. Žiemą praleidome be nuostolių. Atėjo lauktas pavasaris.

Grįžęs į savo kraštą ir susitikęs savo ryšininką, pasakiau: "Jei kas atneštų man laišką ar paketą, iš kur bebūtų, neimk ir sakyk, kad nieko apie mane nežinai." O su savo draugais buvome susitarę be pavasario nesusitikti ir vieni kitų neieškoti. Buvo mūsų sutarta ir vieta. Tačiau provokatorius ir išdavikas nesnaudė (kaip man paskui paaiškėjo, tai buvo išdaviko darbas).

Turėjome tarpininką ryšininką tarp manęs ir Lokio rinktinės, kad reikalui esant būtų galima žinias perduoti. Šio ryšininko pavardės neskelbsiu, nes jis dar gyvas. Kita, stambesnė žuvis, Lokio rinktinėi pristatydavo visas žinias iš Vytauto apygardos. Tas ryšininkas buvo Juozas Bulka, kilęs iš Ripaičių kaimo (Saldutiškio valsč., Utenos apskr.). Kito ryšininko tarp apygardos ir rinktinės neturėjome.

Mano draugai grįžo mano kraštan balandžio 8 dieną. Balandžio 9-ąją labai gerai prisimenu. Tą dieną tarpininkas ryšininkas atnešė mano ryšininkei paketą asmeniškai man perduoti. Sakė, kad šis paketas iš Vytauto apygardos, kad jau yra atėję mano draugai, kad jiems yra atsiųstas laiškas ir kad Vytauto apygardos vyrai nori susitikti su mūsų Lokio rinktinės vyrais. Bet

kadangi mano buvo pasakyta, kad kas bebūtų, nieko neimtų ir sakytų, kad kol kas nieko nežino, ji taip ir padarė. Tas ryšininkas dar pasakęs, kad atečiau į Strazdų kaimą, kad žinau, kur susitikti.

Tą pačią dieną man ryšininkė viską pranešė. apgalvojau visą padėtį ir nusprendžiau, kad greičiausiai tai provokacija. Jeigu eiti man savo draugus susitikti, tektų eiti apie 10 kilometrų ir nuėjus susižinoti, nes žmonės buvo pažįstami. Nuodugniai apsvarstęs šią situaciją jau buvau beveik susiruošęs eiti, tačiau tarytum kokia nematoma jėga mane sulaukė, sakyte sakydama: "Neik, neik." Rodos, iš širdies gilumos kažkas sakyte sakė: "Neik, čia išdavystė, provokacija". Jaučiau kažką baisaus.

Mano nuojauta manęs neapvylė. Tą balandžio 9 dieną jie vakare išėjo į Strazdų kaimą susitikti su Vytauto apygardos vyrais. Kur jie stovyklavo, negaliu spręsti, bet, mano supratimu, jie turėjo stovyklauti miške, nes kaimelis buvo miške, o balandžio 10 dienos vakare jie jau buvo kaimelyje pas Čibirą namuose. Dešimtą valandą vakaro, sutemus, įvyko kautynės. Tai toks buvo susitikimas ir pasimatymas su Vytauto apygardos vyrais.

Susišaudymo metu, kad sėkmingiau vyktų operacija, buvo padegtas senas tvartas. To pasekmės – žuvo visi partizanai, pats šeimininkas Čibiras, jo žmona Čibirienė ir senutė. Sūnus buvo sužeistas, nuvežtas į ligoninę, o mergaitė liko nesužeista. Enkavedistai visus nušautuosius išsivežė į Uteną, palikdami tik senutę. Kaip žinoma, daug partizanų yra užkastų Dauniūnų miškelyje. Ten tos kapinės yra žmonių tvarkomos, nes iš ten neįmanoma paimti palaidoti.

Tą balandžio 10 d. pavakare rusų kariuomenė buvo traukiama į Strazdų pusę: mašinom atvežama iki Daunorų kaimo, o iš ten – pėsčiomis ligi Strazdų. Mašinos grįžo atgal į Uteną. Susišaudymo metu laikiausi ne per toliausiai: buvo labai girdėti ir matėsi degančio tvarto pašvaistė. Kaip po to kalbėjo žmonės, kareivių žuvo daug. Tačiau kiek – nežinia, nes rusai savo aukas slėpdavo, viešai neskelbdavo. Dar buvo gandų, kad tokie ir tokie likę gyvi, vardijo ir slapyvardžius, bet jei būtų likęs nors vienas gyvas, būčiau juos susitikęs. Man atrodo, kad viskas buvo suplanuota saugumo provokacija.

Kaip vėliau paaiškėjo, žuvo visi. Išaiškėjo tuomet, kai mane per išdavystę susišaudymo metu sužeistą beveik be sąmonės paėmė. Saugume

tardymo metu išvardijo visus žuvusius pavardėm ir slapyvardėm. Mane užklausė: "Kodėl tu su jais nebuvai?" Mano atsakymas toks buvo: "O kodėl aš turėjau būti kartu su jais?" Tardytojas su pasididžiavimu pasakė: "Kad ir nepakliuvai tuomet kartu, kad ir gudrus buvai, vis tiek įkliuvai". Atsakymas mano buvo toks: "Jei ne išdavystė, tai jūs dar aštuonerius metus manęs nebūtumėte paėmę. Gerai jums turėti žmonių Judo vaidmenyje, už grašius pasidavėlių." Tai gal jau čia komentarai nebereikalingi, viskas aišku kaip dieną. Kokio niekšo išdaviko padarytas niekšiškas darbas.

Kad būtų aiškiau, paminėsiu dar vieną tragišką įvykį, susijusį su manimi asmeniškai. Jei būčiau buvęs neapdairus, ir mane būtų ištikęs toks pat likimas kaip mano draugus Strazduose.

Buvo taip. 1951 m. gegužės mėnesį (tiksliai dienos neprisimenu) tarpinis ryšininkas atnešė mano ryšininkui laišką ir sakė: "Paduosi Sakalui, čia nuo Bulkos Juozo. Jis nori būtinai susitikti." Mano ryšininkas atsisakė paimti motyvuodamas tuo, kad manęs nesusitinka ir nežino, kur aš esu. Aišku kaip dieną. Matyt, tame laiške buvo ir vieta nurodyta susitikimui.

Nepavyko jam kartu su draugais mane likviduoti, tai galvojo pasivilios vieną akis į akį, – tokios po to buvo mano išvados. Jei jis būtų vienas, tai jis būtų mane likvidavęs savo rankomis, o jei to nebūtų padaręs, tai būtų įviliojęs į apsupimą. Apsupimo žiede mano likimas jau būtų jų rankose: arba būtų nušovę, arba paėmę gyvą.

Visa, ką aš aprašiau – yra tikra tiesa, nė kiek neperdedant. Gal per tiek metų kai kas ir pasimiršo, bet tokių dalykų, kai reikėjo kovoti už gyvenimą ar mirtį, pamiršti negali. Per aštuonerius metus buvo tiek daug grumtynių dėl gyvenimo, dėl nepriklausomos Lietuvos. Kiekvieną dieną tykojo mirtini pavojai, atrodo, susidarydavo kritiški momentai – apsupimai, susišaudymai su kariuomene, – o žiūrėk, išeini net nepaliestas kulkų. Kiek būta atvejų, kai išeidavau iš pasalų nepaliestas, ir tik tuomet enkavedistai susivokdavo padarę klaidą. O tam reikėjo taktikos išmanymo ir sumanumo. Gerai yra pasakyta: saugokis, žmogau, ir tau Dievas padės.

Dar noriu parašyti, ką man apie J.Bulką pasakojo Lokio rinktinės vadas Drgys-Žaibas.

Juozas Bulka, slapyvardžiu Skrajūnas, atrodo, bene 1950 m. (gerai neprisimenu) buvo saugumo paimtas ir tardomas, paskui, matyt, užverbuotas

ir paleistas. Anot jo, kai jau jį išleido iš saugumo, jis nežinia kaip, tarsi iš miego pabudęs, atsiradęs ant Katedros laiptų. Taip man pasakojo rinktinės vadas. Aš tuomet vadui ir sakiau, kad jis yra tikrai užverbuotas, kad reikia nutraukti visus ryšius su tokiu nebeatikimu ryšininku. Būdavo, gauname iš Vytauto apygardos tai instrukcijas, tai nurodymus, neatitinkančius partizanų veiklai. Sakydavau rinktinės vadui, kad čia yra klastojimas. Jis sakydavo: "Gal ir tavo teisybė", – tuo viskas ir baigdavosi.

Aš 1940 m. kovo 1 d. stojau tarnauti į Nepriklausomos Lietuvos kariuomenę. Ten mes buvome apmokomi ir partizaninės kovos taktikos: kaip veikti prieš užnugaryje ir pan., o gaunamose per Skrajūną instrukcijose bei nurodymuose buvo daug prieštaringų partizaniniams veiksams dalykų. Daugelis mūsų žuvo per neapdairumą. Daugelis tos taktikos neišmanė, pernelyg atvirai veikė, per daug pasitikėjo žmonėmis. Vėlgi, nepasitikėti žmogumi taip pat nedera, o saugumas per savo žmones taip pat nesnaudė.

J.Bulka tuomet kunigu nebuvo. Kas jį išventino ir įvilko kunigystės rūban – nežinau. Kalbama, kad jį išventino kažkur tai Ukrainoje, o dabar jis kunigauja Baltarusijoje. 1990 m. vasario 12 d. jį rodė per televiziją laidoje apie Vilniuje susikūrusį šeimyninį klubą.

Tiesa, apie 1950-uosius metus Labanoro miške taip pat buvo išdavystė. Žuvo daug partizanų, tame tarpe J.Bulkos brolis Antanas, mano draugas ignalinietis Juozas Stanevičius-Lizdeika. Pastarasis buvo paskirtas būrio vadu.

Aš pats perėjau Vilniaus saugumo rūsius, Lukiškių kalėjimą, žiaurų tardymą, penkiolika metų Kazachstano ir Mordovijos konclageriuose.

Emilija Vaičėnaitė

IŠ MŪSŲ MAŽO KAIMELIO SKAUDŽIOS ŽIAURIOS ISTORIJOS PRISIMINIMŲ NUOTRUPOS

Šis žiauriai okupantų nuniokotas kaimas Rokiškio rajone vadinasi Vaičėnų kaimu. Jame gyveno paprasti pilkasermėgiai žmonės, nebuvo turtuolių, nei

ponų. Jie buvo darbštūs, sąžiningi, mylėjo vieni kitus, padėdavo vieni kitiems bėdose. O labiausiai mylėjo Dievą ir Tėvynę (visą laiką degė patriotizmo ugnimi). Jau mūsų senoliai kovojo prieš carinę priespaudą 1863 metais, ir ši kovos ugnis buvo palikta ateinančioms kartoms. Kai mūsų Tėvynę Lietuvą užgulė rusų bolševikų bei vokiečių fašistų okupacija, šio kaimelio jaunuomenė, kur jie bebūtų ir bedirbtų, buvo priešingi engėjams, nes jie mylėjo savo Tėvynę ir brangino laisvę. Ir išėjo visi mūsų kaimo vyrai į nelygią kovą su okupantais: dori, gražūs vyrai, kaip sakalai drąsiai, kupini vilties stojo į kovą su pavergėjais. Sunki buvo jų kova ir padėtis: prieš Lietuvos partizanų buvo gerai paruoštos dvi divizijos saugumo kariuomenės ir vietiniai pakalikai – sribai, išdavikai. Tokiomis sąlygomis partizanams išsilaikyti buvo sunku. Visiems kitiems doriems lietuviams, o ypač partizanų artimiesiems bei globotojams teko pakelti daug kančių, areštų, kalėjimą, Sibirą, o jei teko slapstytis, tai taip pat nelengvą dalį reikėjo pakelti. Visko į šiuos kelis lapus nesutalpinsiu, bet kai ką apie savo gimtojo kaimo žmones papasakoti norėčiau, nes pati esu dviejų partizanų sesuo ir dviejų brolių Vaičėnų pusseserė. Jie visi keturi yra žuvę, namai sudeginti (vyresnysis brolis Balys buvo Vytauto apygardos, Lokio rinktinės, Vyties kuopos vadas, vėliau – ir apygardos vadas).

Visi šio kaimelio žmonės buvo labai dori, nebuvo nė vieno išdaviko, bet aš noriu prisiminti vieną šeimą, kuri ypatingai rėmė bei globojo mano brolius ir visus kitus partizanus. Konstancijos ir Juozo Dručų šeima pirmoji neteko sūnaus Balio. Tai buvo pirmoji mūsų mažo Vaičėnų kaimo auka. Jis buvo kilnus, doras, lietuviškos sielos, daug žadantis jaunuolis, turėjęs menininko gabumų, ir aš drąsiai galiu sakyti, kad jis būtų buvęs vertingas Tautos sūnus. 1945 m. gegužės 2 d. sribai Balį išvedė iš namų ir, stumdydami bei daužydami, atvarė iki mūsų sodybos, padegė mūsų namus, o jį nusivarė į Mičiūnų kaimo beržyną, kur žiauriai nužudė. Jo tėvelį Juozą, areštuotą, taip pat varėsi iš paskos. Pamatęs kankinamą sūnų, puolė jo gelbėti, tačiau budeliai jį parbloškė – tėvelis matė sūnaus mirtį, o išgelbėti negalėjo. Liko tėvams vyresnioji dukra Antanina, jauniausias sūnus Andrius, dar nepilnametis, ir ketvirtus metukus einantis anūkėlis Petriukas.

Antanina labai daug iškentėjo. Okupantų dėka gavo viena auginti sūnų, kuris savo tėvo net nematė. Jie pirmieji taip žiauriai nukentėjo, bet nepabū-

go, o dar labiau užsidegė drąsa ir pasišventimu padėti kovojuantiems partizanams. Siaučiant visokiems išdavikams, persekiotojams, globojo vargšus benamius, gelbėjo sužeistuosius. Buvo labai persekiojami, grėsė ne tik kalėjimas, bet ir pražūtis, tačiau jie rizikavo viskuo. Dručkaitis buvo neturtingi, bet apie save negalvojo – maitino vargšus, nuo savęs atitraukdami gal ir paskutinį kąsnelį. Antanina kartais ir vaiką nuskriausdavo, bet jautė pareigą rūpintis vargšais ir tais, kuriuos kas minutę lydėjo mirtis. Areštai, varinėjimai iš namų buvo labai dažni, nors tėvų sveikata buvo nekokia.

Antanina buvo labai nuoširdi, patikima ryšininkė. Daug kartų buvo kratomi namai, tardoma. 1954 m. karinis saugumo dalinys (apie 350 saugumiečių) 3 paras ieškojo partizanų bunkerio, tačiau nė vienas iš namiškių nepalūžo, iškentė visas tardymų kančias, laikėsi drąsiai, tvirtai, ištvermingai. Neužteko persekiojimų ir kankinimų suaugusiems, nes net ir Antaninos sūnus Petriukas, einantis aštuntuosius metukus, jau buvo areštuotas, gąsdinamas, daužomas iki sąmonės netekimo (visa tai jam ir sveikatą suluošino – vargsta visą gyvenimą kovodamas su ligomis). Nežinau, kaip būtų galima atlyginti šiai šeimai, o ypač Antaninai, už tokį pasiaukojimą.

Apie brolių Andrių tenka šnekėti daugiausiai. Tai didelės drąsos, nepalaužiamos valios žmogus. Jau iš vaikystės jis neapkentė okupantų ir suprato visas mūsų Tautai daromas skriaudas. Jaunutėje širdelėje degė karšta meilė Tėvynei. Labai mėgo bendrauti su suaugusiaisiais, labai domėjosi istorija ir politiniais įvykiais, kurių tuo karo metu buvo daug. Būdamas dar nepilnametis berniukas turėjo daug proto ir drąsos. Gerai suprato okupantų nacistų ir komunistų tikslus.

Komunistai savo žiaurumus parodė jau 1944 m. lapkričio 2 d. Vietiniai stribai su garnizono kariškiais siautėjo po visą apylinkę ir, suradę vyrus, vedė juos iš namų ir žudė. Taip ir prasidėjo siaubingi laikai. Štai tuomet išėjo mūsų vyrai su ginklu rankose į nelygią kovą su okupantais už Tautos laisvę, už Dievą ir Tėvynę. Susibūrus partizanų būriui, jam vadovavo mano brolis Balys, buvęs karininku. Nepasiliko nuošalyje ir jaunutis Andrius, kuris beveik gyveno su jais, stengėsi juos saugoti ir padėti. Savo drąsa ir gudrumu labai daug jiems padėjo: buvo ryšininkas, žvalgas bei tiekėjas, brolio patikėtinis. Praėjo labai daug pavojų, bet kadangi buvo drąsus, greitos orientacijos, o, be to, dar nepilnametis, tad sugebėjo išsisukti iš visokių padėčių. Gal pats

Dievas saugojo, kad išliktų toks žmogus, kuris jau nuo pat pradžių matė šią žiaurią okupacijos tikrovę. Tai pats brangiausias žmogus iš mano tėviškės. Niekomet nepamiršiu to momento, kai jis paslaptingojo medžių šlamėjimo paunksmėj, po mėlyno dangaus skliautais padarė pažadą mano brangiems Broliams būti mano broliu, jeigu jie žus, išlaikyti tai, kas patikėta ir tęsti rezistencinę kovą. Taip pat pažadėjo niekuomet nebūti nei komjaunuoliu, nei komunistu. Šiuos pažadus jis šventai išlaikė, nors gyvenime daug vargo ir skriaudų dėl to pakėlė.

1946 metais Andrius įstojo į Radviliškio geležinkelio mechanines dirbtuves. Dirbo, mokėsi ir nuolat palaikė ryšius su partizanais, atlikdamas įvairiausias užduotis ir pavedimus, aprūpindavo net ginklais ir šovininiais. Buvo atvejų, kai partizanus išgelbėjo iš apsupties ir paruoštų pasalų, kai atrodė, kad jokio išsigelbėjimo nėra. Andriaus sėkmę lydėjo ne vien drąsa, sumanumas, bet ir Dievo palaima. Negailėjo jis nei lėšų, nei laiko, paaukojo savo jaunystę kovai už Tautos laisvę.

Pasibaigus ginkluotai kovai, stojo į Pedagoginį institutą, siekdamas įskiepyti Tėvynės meilę jaunimui. Organizavo ir vedė ekskursijas po gimtąjį kraštą, skaitė paskaitas apie Lietuvą ir jos paminklus. Kiek įmanydamas globojo nuo sunaikinimo Tautos istorinius ir kultūrinius reliktus, įsteigė kraštotyros visuomeninius muziejus Aleksandravėlėje, Kaune, išsaugojo S.Dariaus tėviškę (buvo planuota tą vietovę melioruoti) ir daugelį kitų paminklų. 1974 m. buvo apkaltintas už istorijos propagavimą, apšauktas nacionalistu, apkaltintas antitarybine veikla ir atleistas iš pedagoginio darbo. Sunku išsakyti visus šio žmogaus vargus ir skriaudas. Tačiau, nepaisant viso to, jis liko nepalaužtas ir ištikimas kovotojų už Tautos Laisvę idėjoms. Džiaugiuosi, kad dar liko mūsų gimtojo Vaičėnų kaimelio sūnus, kuris neša mūsų senelių, kurie kovojo prieš carizmą, estafetę; o taip pat ir brolių partizanų, kurie žuvo sunkioje nelygioje kovoje.

Aš, kaip brolių Partizanų (keturių Vaičėnų) sesuo, taip pat Vaičėnienės ir dviejų Dručų (kurie visi yra žuvę) vardu jaučiu pareigą apie tai parašyti ir kaip testamentą palikti, kad visi žinotų, kiek aukojosi šie žmonės. Už tą pasiaukojančią veiklą neturiu kaip atsilyginti, nes nėra jokių turtų. Stengsiuos atsilyginti tik malda.

Telydi Jus visus Dievo palaima visuose žygiuose ir darbuose.

ŽUVUSIEJI IR KENTĖJUSIEJI

Šiame skyrelyje pateikiame žinomas žuvusių ir nukentėjusių žmonių, mūsų manymu, susijusių su ginkluotu pasipriešinimu 3-iosios Vytauto apygardos ribose pavardes ir slapvyvardžius. Šis sąrašas nepretenduoja būti pilnu ar visiškai tikslu.

Petras Abarius	– iš Maniuliškių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Suimtas po Degučių kautynių (1950 m. liepos 1 d.). Mirė Kolymos lagerių šachtose.
Simonas Abarius	– iš Pailgių kaimo (Zarasų raj.). Rėmė Streikų būrį.
Leonora Abariūtė	– iš Maniuliškių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Petro Abariaus sesuo. Suimta kartu su seserimi Leonora ir broliu Petru po Degučių kautynių (1950 m. liepos 1d.).
Ona Abariūtė	– iš Pailgių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Streikų ryšininkė.
Albertas Aidukas	– Tarzanas-Šeškus. Lokio rinktinės Erškėčio (?) kuopos partizanas.
Aliejūnas	– Bandelė. Iš Zarasų.
Andriūnas	– iš Želiūnų kaimo. Žr. Florijonas Daužvardis.
Teklė Andriuškevičiūtė	– iš Kumpuoliškių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos partizanė. Legalizavosi 1956m. kartu su Vladu Krasausku-Kukučiu.
Petras Araminas	– Vamas-Žalvarnis. Gimęs Papilių km. (Rokiškio aps., Obelių vls.). Grįžęs iš sovietinės armijos, išėjo partizanauti. Žuvo Ignalinos rajone (Saldutiškio miške) 1949 m. lapkričio 2 d.

- (sužeistas nusišovė). Vinco Aramino-Šermukšnio brolis. Abu broliai žuvo kartu.
- Vincas Araminas – Šermukšnis. Gimęs Papilių kaime (Rokiškio raj., Obelių apyl.). Po sovietinės armijos išėjo partizanauti. Lokio rinktinės štabo organizacinio skyriaus viršininkas. Žuvo 1949 m. lapkričio 2 d. Ignalinos rajone (Saldutiškio miške) kartu su broliu.
- Janina Arlauskaitė – Rūta. Erškėčio kuopos ryšininkė.
- Jonas Bakšys – žuvo 1948 m. rudenį prie Ėglainės (Eglutės, Latvijos teritorijoje). Kūnas buvo numestas Subatoje (Latvijos teritorijoje).
- Antanina Bakutytė – iš Obeliškio kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos ryšininkė.
- Kazimieras Balčiūnas – g. 1907 m. Pakriaunių kaime (Rokiškio raj., Obelių apyl.). Buvęs mokytojas, nužudytas 1945 m., užkastas prie Obelių kapinių, vėliau slapta perlaidotas.
- Kazimieras Baltušis – g. Šapelių kaime. Vlado Baltušio brolis. Vyties kuopos partizanas.
- Vladas Baltušis – g. Šapelių kaime. Kazimiero Baltušio brolis. Vyties kuopos partizanas.
- Genė Baranauskaitė – Čelkienė iš Ivoniškio kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos ryšininkė.
- Julė Baudinaitė – Erškėčio kuopos ryšininkė.
- Vladas Baudinas – Erškėčio kuopos partizanas.
- Vladas Bernotavičius – Vyties kuopos partizanas. Pagal 1947 m. amnestiją kartu su Viktoru Lukošiu nutarė legalizuotis. Antanas Lukošius juos nuvežė į Antazavę. Stribai liepė grįžti namo ir atvažiuoti kitą dieną su ginklais. Kitą rytą juos A.Lukošius vėl išvežė į Antazavę. Pakeliui, Kūdrų miške juos pasitiko skrebai. Viktorą ir Vladą paėmė, Antanui pasakė, kad patys nu-

veš į Antazavę. Tame pačiame miške (ar pamiškėjė) juos žiauriai nukankino: vieno galva buvo nusukta 180 laipsnių kampu, kito – išbadytos akys, sulaužytos galūnės. Pasirodo, Antazavėje jiems jau iš anksto buvo paruošta duobė. Nukankintuosius iš Salinių kaimo vežė Jadvyga Laponaitė. Duobę iš vakaro kasė Juozas Stankevičius iš Bieliūnų kaimo, kuris tuo metu buvo suimtas. Teismo metu (1962 m. birželio 13-16 d.) šiuos faktus teisėjui Miežieniui pateikė Juozas Streikus. Teisėjas iš pradžių užginčijo, kad taip nebuvo. Po to kartu su prokuroru Bakučioniu žadėjo išsiaiškinti. Taip ir liko (L.Lukošiūnienės iš Miełaiškių kaimo liudijimas).

Bieliauskas	– žuvo 1948 m. rudenį.
Stasė Bimbienė	– subadyta durtuvais namuose. Vėliau palaidota Obelių kapinėse.
Balys Bislys	– Tūzas. Vyties kuopos partizanas. Žuvo 1947 m. spalio 4 d. Salynų kaime (prie Bradesių). Išduotas šeimininko Ragulio.
Bronius Broniušas	– gimęs Papilių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Pabėgo iš sovietinės armijos, slapstėsi Papiliuose. Sušaudytas sribų kartu su J.Daniu ir P.Kepeniu. Palaidotas Papiliuose.
Antanas Burauskas	– Kadugys. Vyties kuopos Kadugio būrio partizanas.
Juozas Busilas	– g. Stasiūnų kaime. Sribų sušaudytas namuose.
Povilas Butrimas	– Vaidila. Lokio rinktinės Erškėčio kuopos Vaidilos būrio vadas. Žuvo, kareiviams užklupus bunkerį, 1947 m. gegužės 7 d. (Pagal kitus šaltinius – 1950 m. kovo 9 d. Laukstėniuose kartu su kitais dviem savo broliais ir P.Cicėnu-

- Žalgiriu.
- Petras Cicėnas – Žalgiris. Gimęs Daubariškės kaime (Ignalinos raj., Daugėlišio apyl). 3-iosios Vytauto apygardos 5-osios Lokio rinktinės vado adjuntas.
- Jonas Čebilis – g. 1911 ar 1912 m. Antanošės kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Pirmosiomis rusų okupacijos dienomis suimtas, mirė kalėjime.
- Genė Čelkienė – žr. Genė Baranauskaitė-Čelkienė.
- Alfonsas Čelkis – g. 1911 m. Iš Obelių parapijos.
- Antanas Čelkis – g. 1910 m. Iš Obelių parapijos.
- Vladas Čelkis – g. 1914 m. Iš Obelių parapijos.
- Čibulskiai – iš Paliūnų kaimo. Areštuoti po Degučių kautynių (1950 m. liepos 1 d.).
- Jonas Čičelis – Tėvas. Nuo Dūkšto. Erškėčio kuopos vadas. Žuvo Strazdų kaime 1951 m. balandžio 10 d.
- Jonas Čirpus – g. Šapelių kaime (Rokiškio aps.). Dengiant stogą atėjo sribai, sumušė, liepė bėgti ir nušovė prie namų.
- Dainys – iš Samanių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Slėpėsi nuo kariuomenės. Atėjus kareiviams, šie liepė tėvui išvesti sūnų. Išvestą čia pat, tėvų akyse sušaudė. Tai kareivių siautėjimo (1944 m. vasarą ?) auka.
- Antanas Dainys – iš Samanių kaimo (Rokiškio ir Zarasų raj. riba). Partizanavo neilgai. Po vienų kautynių grįžo į namus, išsikasė po kluonu duobę ir slapstėsi. Cvetkovas pradėjo sekti namus ir susekė. Liepė perduoti kad stotų, kad bus dovanota. Stojó. Pats Cvetkovas nulydėjo. Po savaitės iškviatė į Obelius, verbavo į sribus. Kai išleido, išvažiavo į Radviliškį, įsidarbino depe mašinisto padėjėju. Dirbo linijoje Daugpilis-Šiauliai. Surado Radviliškyje, suėmė,

Dameika

Petras Daminauskas

Jonas Danyš

Florijonas Daužvardis

Aldona Diržytė-Vilnelė

teisė (įskundė Kapitkovai). Ilgai išsėdėjo Šiaulių kalėjime. Išėjęs iš lagerio, nusipirko Balchaše plūkto molio namelį, kur vertėsi batsiuvio amatu. Rūpinosi iš lagerio išėjusiais lietuviais.

- išvarė iš namų ir nušovė.
- Vyties kuopos partizanas. Žuvo 1945 m.
- gimęs Papilių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Pabėgo iš sovietinės armijos, slapstėsi Papiliuose, sušaudytas sribų savo namuose. Palaidotas Papiliuose.
- iš Misinaukos kaimo. Kareivių siautėjimo auka. Dar karui nesibaigus (1944 m. vasarą?), jį su

Andriūnu (žr.) besislepiančius nuo mobilizacijos kažkas įskundė. Suimtus nuvarė iki Šlapelių pie-
ninės ir labai žiauriai nukankino.

Marcijona Davainytė – žr. Mar-
cijona Streikienė.

Albinas Dieninis – iš Dervinių
kaimo (Zarasų aps., Antazavės
vls.). 1944 m. vasarą, vieną sek-
madienio naktį, ar kam įskun-
dus ar atsitiktinai, užpuolė Streikų
būrį kareiviai. Įvyko susišaudy-
mas ir per tvorą šokantį Albiną
Dieninį pavijo kulka. Sužinojusi
apie tai motina su giminaite ir
parsivežė sūnų. Tai buvo pirmoji
Streikų būrio auka.

Bronius Dieninis – Antaniokas.
Vyties kuopos partizanas. Žuvo

	1945 m. sausio 29 d. (?).
Aldona Diržytė	– Vilnelė, ryšininkė ir partizanė. Žuvo Pagrūdžio kaime (netoli Rokiškio), apsupus bunkerį 1947 m. kovo 15 d.
Vladas Dominauskas	– Vyties kuopos partizanas. Dalyvavo Rūdžio- nių kautynėse. Gyvena Marijampolėje.
Ignas Dominauskas	– iš Obelių apylinkės.
Albinas Dručkus	– Sūnus. Gimęs 1925 m. Kalnočių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Sužeistas Degučių kautynėse 1950 m. liepos 1 d. Žuvo 1951 m. gegužės pabaigoje ar birželio pradžioje tuo metu jis stovyklavo kartu su J.Streikumi-Stumbru; susitikęs V.Krasausko-Kukučio vy- rus išėjo su jais į seną stovyklą Pruodės miške, ten pateko į pasalą ir žuvo.
Andrius Dručkus	– Kerštas. Gimęs 1928 m. balandžio 9 d. Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos ryšininkas-partizanas, vado patikėtinis.
Balys Dručkus	– g.1923 m. Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Stribų nužudytas 1945 m. gegužės 2 d.
Juozapas Dručkus	– Dručkaus Juzė. Gimęs Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.) 1893 m. Vyties kuopos ryšininkas rėmėjas.
Petras Dručkus	– Jono sūnus. Gimęs Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vytauto Dručkaus-Šerno brolis. Paskendo 1950 m. gruodžio 27d., važiuodamas dviračiu per Antanošės (Našio) ežerą.
Petras Dručkus	– Prano sūnus. Gimęs 1941 m. Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Nuo stribų žvėriško elegesio (po Degučių kautynių buvo tar- domas ir kankinamas) neteko sveikatos.
Vytautas Dručkus	– Šernas. Gimęs Vaičėnų kaime (Rokiškio aps.,

Obelių vls.). Vyties kuopos partizanas, Šarūno būrio vado pavaduotojas, Džiugo rajono štabo viršininkas. Žuvo kartu su B.Vaičėnu-Pavasariu ir kitais 6 partizanais Strazdų kaime (Ignalinos aps.) 1951 m. balandžio 10 d.

Aldona Dručkutė-Aleliunas – g. 1917 m. Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.) 1941 m. birželio sukilimo Kaune dalyvė. 1944 m. vasarą pasitraukė į Vokietiją, iš ten – į Kanadą, kur ir gyvena Kanadoje.

Anelė Dručkutė-Siniauskienė

– Nijolė. g. 1929m. Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.) Vyties kuopos ryšininkė.

Antanina Dručkutė – Virginija. g. 1919 m. balandžio 3 d. 1919 m. Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.) Vyties kuopos ryšininkė.

Stasys Gaidamavičius – iš Zarasų aps. Aleksandravėlės vls. Vyties kuopos partizanas. Žuvo 1945 m., užėjęs į namus ir patekęs į pasalą.

Petras Galvelis – g.1907 m.(?) Obeliškio kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Ūkininkas, sušaudytas prie namų 1944 m. lapkričio 20(12?) d. Vetrovo divizijos siautėjimo Obelių apylinkėse auka.

Alfredas Garnelis – Čigonas. Iš Aleksandravėlės apylinkės (Zarasų aps.). Vyties kuopos parti-

Leonas Grigonis

	zanas. Žuvo 1951 m. balandžio 10 d. Strazdų kaime.
Edvardas Garnelis	– Šarkiukas. Iš Aleksandravėlės apylinkės (Zarasų aps.). Vyties kuopos partizanas. Mirė nuo žaizdų 1949 m. spalio 23 d., sekmadienį.
Pranas Garuolis	– iš Obelių parapijos.
Leonas Grigonis	– Žvainys-Ūžpalis. Iš Pužonių kaimo (Rokiškio aps.). Mokytojas. 1947-1949 m. – Prisikėlimo apygardos vadas. Žuvo 1950 m. apsuptas (susišprogdino).
Janina Grumbinaitė	– nuo Zarasų. Žuvo kautynėse 1945 m. liepos 11 d. Palaidota Vyžių kapinėse.
Zosė Grumbinaitė	– suimta 1946 m. gruodžio 26 d., ištremta į Karagandos lagerį.
Steponas Grumbinas	– Audra. Nuo Zarasų. Lokio rinktinės vadas. 1948 m. kovo 19 d. buvo prieš suimtas. Atkentėjęs kankinimus, lagerius grįžo į gimtinę. Gyvena Gineitiškio kaime (Utenos raj., Kirdeikių apyl).
Grunda	– iš Samanių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Vinco Grundos brolis. Vėliau nusidangi- no į Latviją ir nugyveno savo amžių svetima pavarde.
Antanas Grunda	– iš Samanių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Partizanas. Gyvena Kaune.
Mykolas Grunda	– iš Samanių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Partizanas. Miręs.
Vincas Grunda	– iš Samanių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Partizanas. Žuvo.
Pranas Gruodis	– iš Strepeikių kaimo. Išsivarė iš namų ir nušovė.
Guzas	– vadovavo partizanams kautynėse prie Juodupės, ltn.
Adolfas Isodas	– iš Obelių valsčiaus. Vyties kuopos partizanas.
Antanas Jakuntavičius	– iš Obelių parapijos.

Jonas Janušonis	– iš Obelių parapijos.
Kazys Janušonis	– iš Pakriaunių kaimo. Gimęs 1902 m. Buvęs šaulys. Sušaudytas. Iš pradžių užkastas Obeliuose prie kapinių, vėliau šeima slapta perkėlė į Obelių kapines.
Jonas Jozėnas	– Jonas Didysis. Vyties kuopos partizanas. Žuvo Lukštiniuose (prie Bradesių) 1947 m. spalio 4 d.
Antanas Jukna	– iš Obelių valsčiaus. Ryšininkas.
Vladas Juozapavičius	– Papartis. Erškėčio kuopos partizanas, Lokio rinktinės vadas. Žuvo 1951 m. balandžio 10 d.
Kazimieras Jurevičius	– Dobilas. Veikė apie Ragelius (Rokiškio aps.).
Jonas Kairys	– Lokio rinktinės partizanas. Žuvo Antazavės mūšyje.
Kazimieras Kaladinskas	– Erškėtis. Erškėčio kuopos vadas. Persikėlęs į Ignalinos miškus, slapyvardį pakeitė į Papartį. Žuvo 1947 m. spalio 15 d. Kūnas buvo pamestas Saldutiškyje.
Kazimieras Kalpokas	– g. 1907 m. Jokubiškio vienkiemyje (Rokiškio aps.). 1928 m. baigė Rokiškio gimnaziją. 1929 m. įstojo į Kauno kunigų seminariją. 1930 m. įstojo į Kauno Karo mokyklą. 1932 m. dėl ligos buvo atleistas. Mokytojo Kupiškio aps., vėliau – Čedasuose (buvo progimnazijos direktoriumi). Sovietinės okupacijos metais suorganizavo grupę partizanų ir veikė Čedasų, Pandėlio, Panemunėlio, Juodupės, Biržų apylinkėse.
Elvyra Karpavičienė	– žr. Elvyra Kviliūtė-Karpavičienė.
Kazys Kavoliūnas	– Tarzanas. Vyties kuopos partizanas. Žuvo išduotas Ragulio Lukštiniuose (prie Bradesių) 1947 m. spalio 4 d.
Mykolas Kazanas	– Mutka, Siaubas. Partizanų vadas ir LLA organizatorius, žuvo Jaskoniškių vnk. 1945 m. lie-

	pos 6 d. kartu su Jonu Lukošiu ir Adolfu Bražiu.
Juozas Kepalas	– g. 1919 m. Obelių parapijoje. Buvo nušautas bėgdamas iš namų.
Petras Kepenis	– g. Papilių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Pabėgo iš sovietinės armijos, slapstėsi Papiluose. Sušaudytas sribų kartu su J.Daniu ir B.Broniušu. Palaidotas Papiluose.
Antanas Kligys	– iš Stasiūnų kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Sušaudytas besitraukiančių sovietinių "aktyvistų" ir kareivių 1941 m. birželio 23 d. kartu su tėvu Broniumi Kligiu. Užkastas pakelėje.
Bronius Kligys	– iš Stasiūnų kaimo, ūkininkas.
Stasys Kligys	– Ažuolas g. 1924 m. Antanošės kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos partizanas. Žuvo 1946 m. lapkričio 13 d. bunkeryje Latvijos miškuose netoli Subatės. Palaidotas Subatėje prie kelio.
Ona Kligytė	– iš Stasiūnų kaimo. Išvarė pastotėn ir nužudė.
Povilas Knezys	– Genys. Partizanas.
Kozla	– Juodvarnis.
Vladas Krasauskas	– Kukutis. Vyties kuopos partizanas. Legalizavosi 1956 m. 1962 m. buvo "teisiamas" taip vadinamoje "Streikų byloje". Grįžęs iš lagerių po kiek laiko žuvo autoavarijoje.
Elvyra Pipinytė	– Krasauskienė iš Norkūnėlių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos ryšininkė.
Stasys Kublickas	– iš Obelių parapijos.
Stasys Kulyš	– iš Kalnočių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Susisprogdino apsuptas miške prie Panevėžio.
Adolfas Kurkietis	– partizanas. Žuvo 1949 m.
Jonas Kurkietis	– iš Obelių parapijos, trijų brolių – Jono, Juozo ir Mataušo (Mato) dėdė.
Juozas Kurkietis	– iš Obelių parapijos. Vyties kuopos partizanas.

- Žuvo kartu su P.Petkūnu prie Alizavos. Palaikai buvo nuvežti į Rokiškį.
- Mataušas Kurkietis – iš Kirkūnų kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Partizanas. Žuvo 1946 m. spalio 6 d.
- Pranas Kurkietis – iš Obelių parapijos. Vyties kuopos partizanas.
- Vladas Kuzma – Užburtuolis. Vyties kuopos partizanas. Vėliau buvo suimtas, kalintas. Dalyvavo Antazavės šilo kautynėse.
- Elvyra Kviliūtė – Karpavičienė iš Pailgių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Streikų būrio ryšininkė ir globėja. g. 1931 m. Lygalaukių kaime (Zarasų aps., Antazavės vls.). Baigė pradžios mokyklą, dirbo tėvų ūkyje, vėliau – kolūkyje. 1950 m. rugsėjo 7 d. buvo MGB areštuota ir 1951 m. sausio 25 d. nuteista karo tribunolo 25 metams pagal 58 str. 1A, 10, 11 punktus. Bausmę atliko Magadano lageriuose. Peržiūrėjus bylą, bausmę sumažino iki 7 metų ir 1956 m. vasario 16 d. išėjo į laisvę. Gyvena Kaune.
- Vaclovas Liaudanskas – g. Strepeikių ar Kirkūnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Sušaudytas kartu su S.Rinkausku namuose, palaikai nuvežti į Obelius. Užkasti palei Obelių kapines.
- Antanas Lukošius – iš Melaikiškių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Viktoro ir Juozo Lukošiusų brolis. Buvo areštuotas kartu su Justinu Lukošiumu, tardytas ir kankintas Antazavėje. Vėliau paleistas.
- Jonas Lukošius – partizanas. Žuvo 1945 m. liepos 6 d. kartu su Mykolu Kazanu-Siaubu.
- Juozas Lukošius – Danukas. Iš Melaikiškių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Vyties kuopos Birutės būrio partizanas. Rengėsi legalizuotis, tačiau kai sužinojo, kas atsitiko V.Bernatavičiui ir V.Luko-

šiūnai, apsigalvojo: geriau žūti miške nuo kulkos, negu būti žiaurių budelių nukankintam. Žuvo miške Latvijos teritorijoje 1948 m. lapkričio 13 d. Buvo apsuptas Klimbalos miške prie Ilūkstės. Jį norėjo paimti gyvą, ilgą laiką persekiojo. Galiausiai, visiškai nebetekęs jėgų, J.Lukošiūnas apsikabino medį, persiplėšė marškinius, suriko: "šaukite, svolačiai!", – ir susmuko pakirstas automato serijos. Lavonas buvo numestas ant gatvės grindinio Subatės miestelyje.

Justinas Lukošius	– iš Melaikiškių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Povilo Lukošiuso brolis. Buvo areštuo-
tas kartu su Antanu Lukošiu (Viktoro ir
Juozo broliu). Tardytas ir muštas Antazavėje,
vėliau paleistas.
Povilas Lukošius	– iš Melaikiškių kaimo (Zarasų aps., Antazavės
vls.). Jį areštavo ir paėmė iš namų. Tardė ir
mušė Antazavėje, vėliau išvežė į Zarasus, kur
nuteisė 12 metų. Atkentėjęs Sibiro lageriuose
grįžo be sveikatos.
Viktoras Lukošius	– žr.: Vladas Bernotavičius.
Elena Mockutė	– g. apie 1928 m. Navikų kaime (Rokiškio aps.,
Obelių vls.). Ją kartu su tėvais išvežė 1941 m.,
bet iš Daugpilio pabėgo (jai tuomet buvo 13
metų). Po karo išėjo partizanauti. Kartu su
A.Ramanausku ir A.Žukausku 1948 m. lap-
kričio 14 d. buvo užklupta prie Subatos.
A.Žukauskas žuvo, o E.Mockutė nusinuodijo.
Lavonas buvo pamestas Subatėje.
Balys Magila	– Vyties kuopos partizanas. Žuvo Raudinės
miške. Ten, ant Raudės upelio kranto ir palai-
dotas.
Algirdas Makutėnas	– partizanas. Žuvo 1948 m.

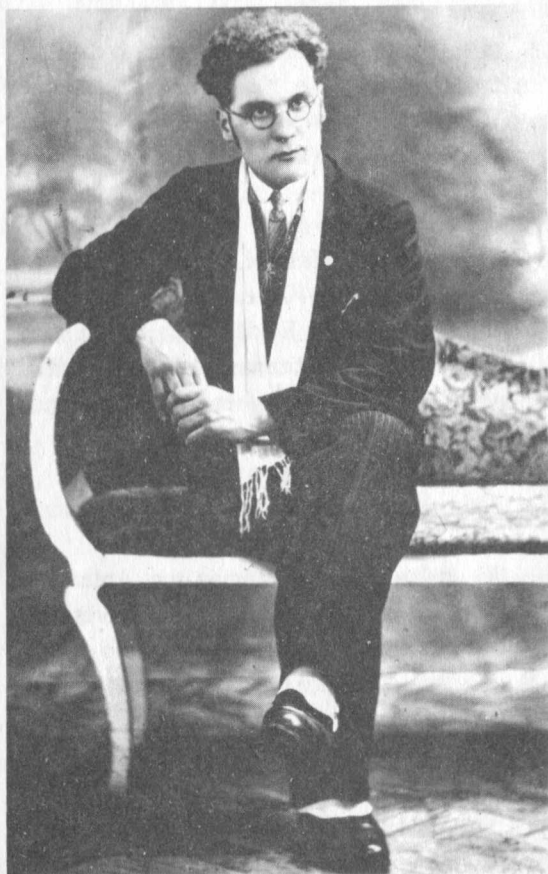
Antanas Makutėnas	– iš Obelių parapijos.
Jonas Mateika	– g. Degučių kaime (link Subatos). Vyties kuopos partizanas. Sušaudytas savo klojime.
Augustas Medikis	– Aidas. Iš Niaukių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos partizanas. Žuvo išduotas Ragulio kluone Lukštinių kaimo laukuose (netoli Bradesių) 1947 m. spalio 4 d. Kūnas nuvežtas į Antazavę ir priešais bažnyčią užkas-tas.
Jonas Medikis	– Lokys. Iš Niaukių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos partizanas. Žuvo išduo-tas Ragulio kluone Lukštinių kaimo laukuose (netoli Bradesių) 1947 m. spalio 4 d. Kūnas nuvežtas į Antazavę ir priešais bažnyčią užkas-tas.
Petras Mekšėnas	– iš Degučių kaimo (Zarasų aps., Aleksan-dravėlės vls.). Aleksandravėlės sribai jį kartu su žmona Anele Mekšėniene nužudė, namus sudegino. Išniekintus lavonus nuvežė į Alek-sandravėlę ir užkasė netoli sribyno Vaičiulio kieme senuose bulvių kapčiuose.
Anelė Mekšėnienė	– Vartibavičiūtė – g. Niaukių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Antano Vartibavičiaus-Tėvo – sesuo. Ištekėjo už Petro Mekšėno. Nužudyta kartu su vyru.
Elena Mezginaitė	– iš Bajorų kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos ryšininkė.
Balys Mickus	– suimtas po Degučių kautynių (1950 m. liepos 1 d.). Tardytas Aleksandravėlėje. Nuteistas su seseria Elena po 25 metus.
Kazys Mickus	– iš Pailgių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Buvęs Lietuvos savanoris. 1944-ųjų rudenį slapstėsi.
Stasys Mickus	– suimtas po Degučių kautynių (1950 m. liepos

- 1 d.).
- Elena Mickutė – Vyties kuopos partizanų ryšininkė. 1949 m. rudenį padėjo sergančią Oną Streikutę paguldyti į Rokiškio ligoninę. Suimta po Degučių kautynių (1950 m. liepos 1 d.). Nuteista 25 metams.
- Vaclovas Mikalaičiukas – Sakalas, Sakaliukas. Lokio rinktinės partizanas. 1945 m. vasario mėn. įstojo į Lokio rinktinės Kadugio kuopą. Kuopos vyrams legalizavusis, 1946 m. perėjo į Povilo Butrimo-Vaidilos būrį. 1947 m. gegužės 7 d. užklupus bunkerį kareiviams, žuvo P. Butrimas-Vaidila ir Petras Šinkūnas. Tuomet likę gyvi V. Mikalaičiukas, Sakalas-Sakaliukas ir Juozas Stanevičius-Lizdeika prisijungė prie Lokio rinktinės štabo. Nuo 1951 m. balandžio 11 d., žuvus Lokio rinktinės vadovybei, liko vienas. 1953 m. kovo 13 d. buvo išduotas ir suimtas. Tardytas Ūtenos, Vilniaus Lukiškių kalėjimuose. "Nuteistas" 25 metams pagal RTFSR BK 58-1b, 58-8 ir 58-11 str.
- Ona Mikalkienė – iš Vizdevų kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos ryšininkė.
- Kazys Milašius – Viesulas-Danielius. Iš Avistos kaimo. Žuvo prie Salako 1947 m. lapkričio 15 d. (kitais duomenimis – 1948 m. lapkričio 24 d. kartu su Dzidka ir Mažiuku).
- Elena Mockutė – iš Obelių parapijos. 1941 m. kartu su tėvais buvo išvežta iš Daugpilio pabėgo (tuo metu jai buvo 13 metų). Po karo partizanavo ir žuvo Latvijoje.
- Juozas Murauskas – iš Samanių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Vyties kuopos partizanas. Žuvo Ėglainėje (?).

Pranas Namajūnas	– iš Prakapiškių kaimo. Dalyvavo Antazavės šilo (1944 m. gruodžio 26 d.) kautynėse.
Jonas Navickas	– Lokio rinktinės partizanas. Žuvo 1948 m. rudenį.
Kostas Padvaiskas	– Erškėčio kuopos Mingailos būrio Mazgelio skyriaus skyrininkas. Žuvo kartu su dar 21 savo skyriaus partizanų 1946 m. sausio 15 d. Želmenišio (Želmeniškių) kaime.
Romas Palivonas	– Karvelis. Vyties kuopos ir Lokio rinktinės ryšininkas.
Antanas Pauliukas	– g. Kumpoliškių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Lokio rinktinės Vyties kuopos partizanas. Žuvo 1949 m. lapkričio mėn.
Jonas Pauliukas	– g. Kumpoliškių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Lokio rinktinės Vyties kuopos partizanas. Žuvo 1949 m. lapkričio mėn.
Paulius	– vokiečių, atsilikęs nuo fronto, prisijungęs prie partizanų ir žuven 1944 m. rudenį kartu su Viliumi (Pailgių kaime sužeistas, pakeliui į Zarasus mirė).
Jonas Petkūnas	– iš Antanošės kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyresnysis Petro Petkūno brolis.
Petras Petkūnas	– iš Antanošės kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Gimęs 1920 m. Vyties kuopos partizanas. Žuvo netoli Alizavos dvaro prie Audronių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.) 1946 m. spalio mėn. iš 6 į 7 d.
Vanda Petroškaitė	– Blaževičienė-Našlaitė. Gimusi 1923 m. vasario 2 d. Ignalinos aps., Tripuckų kaime. Ryšininkė. 1947 m. vasario mėn. buvo areštuota Vilniuje. Pagal RTFSR BK 58-1a-11 str. 'nuteista' karinės prokuratūros 10 metų laisvės atėmimo ir 5 metams teisių atėmimo. Kalėjo Komijos ASSR lageriuose: Intoje, Uch-

toje, Abezėje, paskutiniuosius metus – Karagandos srityje, Koksun l/p "Severnyj". Tremtį išbuvo Irkutsko sr., Šitkinskij raj., Pesčankos kaime. Į Vilnių grįžo 1960 m.

Piestinis	– partizanas.
Emilija Pimpienė	– iš Mielonų kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos ryšininkė.
Elvyra Pipinytė	– žr. Elvyra Pipinytė-Krasauskienė.
Pumputis	– iš Audronių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos partizanas. Dalyvavo Rūdžionių (Obelių šilo) kautynėse 1945 m. liepos mėn.
Adolfas Pupeikis	– žuvo susišaudymo metu.
Balys Pupeikis	– Tauras. Lokio rinktinės Birutėnų būrio vadas.
Juozas Pupeikis	– žuvo susišaudymo metu.
Povilas Pupeikis	– iš Lygalaukių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Jo visą šeimą išblaškė Antazavės stribas Kurakinas. Jis išsiardė P. Pupeikio namus kaip savo, nusivežė į Antazavę ir dabar juose tebegyvena.
Viktoras Pupeikis	– B. Pupeikio brolis. Nušautas nakvodamas kluone užkluptas stribų.
Bronė Pupeikytė	– Birutė. B. Pupeikio sesuo, Birutėnų būrio ryšininkė.
Valė Pupeikytė	– Vaidilutė. B. Pupeikio sesuo, partizanų ryšininkė. Žiauriai nukankinta Antazavės stribų: Kurakino, Bertaševičiaus, Jono ir Juozo Šakalių.
Viktorija Pupeikytė	– B. Pupeikio sesuo. Nušauta benakvojanti kluone užklupta stribų.
Grigas Pupelis	– iš Mielonų kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos partizanas. Suimtas 1944 m. gruodį. Pasižymėjo nepaprasta jėga. Tardymo metu nutrenkęs apsaugą ir tardytoją,

Grigas Pupelis

iššokęs iš antro aukšto bandė pabėgti, tačiau maždaug už kilometro buvo nušautas.

Jonas Pupelis – g. Kubiliškio kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.).

Petras Pupelis – g. Kubiliškio kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.).

Vincas Pupelis – Seniūnas. Vyties kuopos Gintaro būrio vadas. G. 1919 m. Kubiliškio kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Buvo sužeistas, suimtas gydantis Daugpilio ligoninėje. Nuteistas 25 m. 1974 m. išėjęs į laisvę po kelių metų (1978 06 29) Alytuje nužudytas.

Pužas

- iš Paliūnų kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Kartu su žmona buvo areštuotas po Degučių kautynių (1950 m. liepos 1 d.).

Pranas Račinskas

- Drugelis-Ūzkuryš-Žaibas. Erškėčio kuopos partizanas. Žuvus K. Kaladinskui, perėmė vadovavimą Lokio rinktinei. Žuvo 1949 m. gegužės 26 d.

A. Ramanauskas

- 5-osios Lokio rinktinės partizanas. Buvo už-

kluptas bunkeryje netoli Subatos kartu su E.Mackute ir A.Žukausku.

Kazys Ramanauskas	– Barzda. Iš Želiūnų kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Buvęs šaulių vadas. Šeimoje buvo be jo dar 3 broliai ir 6 seserys. Žuvo 1948 m. gruodžio 19 d.
Teklė Repševičienė	– iš Pasubatės (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos ryšininkė.
Jonas Repšys	– g. 1911 m. Obelių parapija.
Stasys Rinkauskas	– g. Strepeikių (Kirkūnų?) kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Sušaudytas namuose kartu su V.Liaudansku. Palaikai nuvežti į Obelius ir užkasti palei kapines.
Juozas Seibutis	– Obelių parapija.
Povilas Skeivelas	– iš Antoniškio vienkiemio (Rokiškio aps., Obelių vls.). Partizanas. Žuvo.
Albertas Skunčikas	– partizanas. Liko gyvas. Šeima buvo išvežta, trobesiai nugriauti ir pervežti į Dūkštą.
Antanas Skunčikas	– Kaltas. Būrio vadas. Buvęs karininkas. Žuvo 1947 m. lapkričio 15 d. Žuvęs buvo pamestas Saldutiškyje. Jo šuo nesitraukė nuo šeimininko ir lažė jo kraują.
Pranas Skunčikas	– Žaltys. Vadovavo Salako apylinkės vyrams. Žuvo 1946 m. sausio 15 d.
Alfonsas Smalinskas	– Šernas. Vyties kuopos partizanas. Gimęs Vairiškių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Žuvo 1945 m. rugsėjo 16 d.
Antanas Smalinskas	– iš Vajeičių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Užkastas prie Obelių kapinių.
Antanas Smalinskas	– iš Busiškių. Žuvo Knysoje: buvo nušautas beldžiantis į Adamonio langą.
Bronius Smalinskas	– iš Vajeičių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Antano brolis.
Julius Smalinskas	– g. Vairiškių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.).

Partizanas. Žuvo.

- Pranas Smalinskas – g. Vairiškių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Alfonso ir Juliaus tėvas. Partizanas. Žuvo.
- Juozas Stanevičius – Lizdeika.
- Agota Stašelytė – iš Rudžionių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos ryšininkė.
- Pranas Stočkus – g. Šilaikių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.).
- Marcijona Bortkevičiūtė – Davainytė-Streikienė- g. 1896 m. Šlaitų kaime (Zarasų aps., Antazavės vls.). 1944 m. suimta, nuteista 10-čiai metų, ištremta į Sibirą. Grįžo į Lietuvą 1954 m. birželio 15 d. Gyveno Juodupėje (Rokiškio raj.), vėliau – Panevėžyje kartu su dukra Valerija (Vale). Mirė 1964 m. liepos 15 d. Palaidota Panevėžyje.
- Albinas Streikus – Norberto (Norbos) sūnus. Streikaus Nuorbos Andriaus Albinas – taip jis buvo vadinamas. Partizanas. 1947 m. nutarė legalizuotis. Nuėjo pas Sipavičių (Maniuliškių kaimas, Zarasų aps., Antazavės vls.) ir paprašė, kad nueitų į Antazavę ir praneštų, kad nori legalizuotis. Skrebai atsakė, kad patys atvažiuos ir pasiims. Atvažiavo į Maniuliškius, paėmė A.Streikų ir Sipavičiaus klojime nušovė. Tuomet priėjo prie vežėčių ir nusitempė besivelkantį žemę į Antazavę (apie 4 km).
- Antanas Streikus – g. 1897 m. Maniuliškių kaime (Zarasų aps., Antazavės vls.). 1919 m. savanoriu stojo ginti Lietuvos Nepriklausomybės. 2-ojo pėstininkų pulko sudėtyje kovojo su bolševikais Zarasų apskrityje. 1920 m. liepos mėn. kovėsi su lenkais Kruonyje ir Druskininkuose. 1921 m. gruodžio 24 d. išėjo į atsargą eiliniu. Apdovanotas Vyčio kryžiumi, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių, Lietuvos Ne-

priklausomybės medaliais. Kaip savanoris gavo žemės Kėdainių dvare. Nepatiko vidurio Lietuvos lygumos, todėl pardavė gautą žemę ir nusipirko 8 ha žemės Pailgių kaime (Zarasų aps., Antazavės vls.) prie savo gimtojo Maniuliškių kaimo. 1922 m. susituokė su Marcijona Davainyte iš Šlaitų kaimo, to paties Antazavės valsčiaus. Pasistatęs trobesius, ūkininkavo iki 1944 m. Turėjo 3 sūnus ir 2 dukteris. Nepriklausomybės metais priklausė Aleksandravėlės šaulių būriui. 1944 m. suorganizavo partizanų būrį ir veikė Rokiškio ir Zarasų apskrityse. Dėl tėvo vardo (Tamošius) jis ir jo sūnai – Izidorius ir Juozas – paprastai būdavo vadinami Tumašiukais. Žuvo 1946 m. rudenį kautynėse Raudinės miške, Lietuvos-Latvijos pasienyje, dengdamas būrio atsi-traukimą. Palaidotas Raudinės miške, ant Raudės upelio kranto.

Izidorius Streikus

- Girėnas g. 1928 m. Maniuliškių kaime (Zarasų aps., Antazavės vls.). 1958m. kartu su broliu Juozu ir seseria legalizavosi. 1962 m. birželio 13-15d. išvažiuojamojo teismo Rokiškyje (teisėjas – Miežienis, Rokiškio prokuroras – Bakučionis) nuteistas 15 m. lagerio. Grįžo be sveikatos, su Parkinsono liga.

Juozapas Streikus

- Stumbras g. 1923 m. Maniuliškių kaime (Zarasų aps., Antazavės vls.). 1958 m. kartu su broliu Izidoriumi ir seseria legalizavosi. 1962 m. birželio 13-15 d. Rokiškyje išvažiuojamojo teismo (teisėjas – Miežienis, Rokiškio prokuroras – Bakučionis) "nuteistas" mirties bausme sušaudant.

Petras Streikus

- g. 1925 m. Maniuliškių kaime (Zarasų aps.,

Antazavės vls.). Dirbo tėvo ūkyje. 1944 m. suimtas namuose. Suėmimo metu labai sumuštas ir išgabentas į Zarasų kalėjimą. Tolimesnis likimas nežinomas. Reabilitavimo pažymėjime rašoma: "Streikus Petras, Antano /.../ LTSR VRM Karinio tribunolo 1945 m. vasario 3 d. nuteistas pagal RTFSR BK 58-1a str. laisvės atėmimu 10 metų su turto konfiskavimu. Ryšium su byla jis buvo laisvės atėmimo vietoje nuo 1944 m. lapkričio 16 d. Reabilituotas 1990 04 12."

Ona Streikutė

- Rūta g. 1929 m. Pailgių kaime (Zarasų aps., Antazavės vls.). Ryšininkė Suimta 1944 m. kartu su motina, broliu Petru ir seserimi Vale-

Sėdi viduryje Juozapas Streikus, stovi iš kairės antras Izidorius Streikus, Valė Streikutė. Po legalizacijos

rija (Vale). Buvo kalinama Antazavės ir Zarasų daboklėse. Kartu su seserimi Valerija buvo išleistos tam, kad būtų galima sugauti tėvą Antaną ir brolius – Izidorių ir Juozą. Gyveno nelegaliai, piemenavo pas įvairius ūkininkus. Tačiau žmonės buvo įbauginti ir Ona kuo toliau, tuo sunkiau rasdavo prieglobstį. Galiausiai broliai pasiėmė seseris į savo būrį. Būdama partizanų būryje susirgo vandenlige ir nelegaliai buvo paguldyta į Rokiškio ligoninę. 1949 m. gruodžio 31 d. ligoninėje buvo suimta ir, žmonių pasakojimais, žiauriai kankinama. Mirė Rokiškio saugume 1950 m. sausio 9 d. (pagal kitus šaltinius – sausio 20 d.). Palaidojimo vieta nežinoma. Reabilituota 1989 m. lapkričio 21d.

Valerija (Valė) Streikutė

– g. Pailgių kaime (Zarasų aps., Antazavės vls.). Partizanė. 1944 m. suimta kartu su motina, seserimi Ona ir broliu Petru. Buvo kalinama Antazavės ir Zarasų daboklėse. Paleista kartu su seserimi Ona, siekiant išsiaiškinti tėvo ir brolių buvimo vietą. Gyveno pas įvairius žmones: iš pradžių legaliai, vėliau – nelegaliai. Tačiau slapstyti kuo toliau, tuo buvo sunkiau. Apie 1951 m. broliai Izidorius-Girėnas ir Juozas-Stumbras pasiėmė ją į savo būrį. 1956 m., gavusi žinią iš motinos ir brolių patariama, atvyko į Obelių saugumą legalizuotis (Pažyma apie legalizaciją išduota 1956 m. spalio 9 d. Lietuvos TSR Valstybės saugumo komiteto prie LTSR Ministrų Tarybos. Pasirašyta LTSR Saugumo komiteto pirmininko gen.majoro K.Liaudžio). Gyveno Juodupėje. 1963 m. sukūrė šeimą. Vėliau persikėlė į

- Panevėžį. Augina 3 sūnus.
- Valentinas Šikšnys – Iš Mosėdžio, Kulnelių kaimo. Kunigas. Palaikė ryšius su Erškėčio kuopos partizanais. Atvažiudavo į Švedriškę. Atkalėjo 10 metų lageriuose. Mirė 1984 m.
- Jonas Šinkūnas – Jokūbo s. g. 1921 m. Romanų kaime (Rokiškio aps., Juodupės vls.). 1947 m. rugpjūčio 16 d. nuteistas pagal RTFSR BK 58-1a, 58ž11 str. Išleistas į laisvę 1956 m. gegužės 30 d.
- Petras Šinkūnas – Lokio rinktinės Vaidilos partizanas. Žuvo kartu su P.Butrimu-Vaidila, užpuolus kareiviams, 1947 m. gegužės 7 d.
- Vytautas Šuminas – iš Šuminų kaimo (Zarasų aps.). Lokio rinktinės ryšininkas.
- Aldona Šuminienė – iš Šuminų kaimo (Zarasų aps.). Lokio rinktinės ryšininkė.
- Adelė Talutytė – iš Vizdevų kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos ryšininkė.
- Antanas Tumėnas – iš Šniukštų kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos ryšininkas.
- Ksaveras Turkevičius – Bagdonas. Iš Mažeikių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Žuvo 1947 m. spalio 4 d. išduotas Lukštiniuose (netoli Bradesių) Ragulio kluone. Kūnas nuvežtas į Antazavę ir užkastas priešais bažnyčią.
- Pranas Turkevičius – g. 1905 m. Antanošės kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Suimtas kartu su Jonu Čebiliu.
- Emilija Vaičėnaitė – Norberto d. g. 1918 m. Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). 1929-1932 m. mokėsi Galažerių pradinėje mokykloje, baigė 4 skyrius. Dirbo su broliu Broniumi tėvų ūkyje, mokyklose organizuojamuose kursuose pramoko siuvinėti, austi, kulinarijos. 1945 m. sausį, stribams konfiskavus namus ir turtą,

liko be pastogės. 1945 m. vasario pradžioje areštuota. Tardyta Obeliuose, Rokiškyje. 1945 m. kovo pabaigoje paleista. Tapusi bename, kurį laiką slapstėsi kartu su broliais, vėliau teko glaustis prie gerų žmonių. Besislapstydama atvažiavo į Kauną. 1950 m. rugpjūčio mėn. įsidarbino Kauno 2-oje septynmetėje mokykloje. Saugumas paliko ramybėje tik po Stalino mirties.

Balys Vaičėnas

- Lordas-Liubartas-Vymbala-Pavasaris g. 1916 m. Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). 3-osios Vytauto apygardos 5-osios Lokio rinktinės Vyties kuopos vadas. Ėjo įvairias pareigas. 1944-1945 m. – LP Obelių valsčiaus vadas. 1949 m. – Lokio rinktinės štabo Spaudos skyriaus Vytauto apygardos operatyvinio skyriaus viršininkas. Nuo 1951 m. pradžios perėmė Lokio rinktinės vado pareigas ir, gal būt, Vytauto apygardos vado. Žuvo išduotas kartu su kitais 6 partizanais 1951 m. balandžio 10 d. Strazdų kaime J.Čibiro sodyboje (dabar – Ignalinos raj.).

Bronius Vaičėnas

- Sakalas g. Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Balio Vaičėno brolis. Vyties kuopos partizanas. Žuvo Latvijoje, netoli Subatės, patekęs į pasalą, surengtą pas ūkininką, 1947 m. sausio 16 d.

Eduardas (Edvardas)
Vaičėnas

- Edzakis g. Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Šarūno būrio vadas. Žuvo šeiminiųų Deksnių išduotas kartu su žmona Papilių kaime 1949 m. pradžioje.

Juozas Vaičėnas

- iš Obelių parapijos, Niaukių kaimo.

Vincetas (Vincas) Vaičėnas

- Centas g. Vaičėnų kaime (Rokiškio aps., Obe-

- lių vls.). Vyties kuopos partizanas. Žuvo Samanių kaime (Zarasų aps., Antazavės vls.) 1947 m. gruodžio 19 d.
- Ona Vaičėnienė – Marti. Edvardo Vaičėno žmona. Žuvo kartu su vyru.
- Jonas Vainauskas – Jaska g. Paveisiejų kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos partizanas. Žuvo.
- Romas Vainauskas – iš Obelių parapijos. Vyties kuopos partizanas. Žuvo.
- Pranas Vaira – g.1920 m. Dvirėžių kaime (Rokiškio aps., Južintų vls.). Partizanas. Užkastas prie Obelių kapinių.
- Aldona Vartibavičienė – iš Niaukių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos partizanė, Antano Vartibavičiaus – Tėvo žmona. Žuvo Plinkbalių (Plynbalos) kautynėse prie Juodupės (Rokiškio aps.). Kūnas buvo pamestas Rokiškyje.
- Antanas Vartibavičius – Tėvas g. Niaukių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos partizanas. Žuvo 1950 m. liepos 1 d. Degučių kautynėse, prie Malsausko balos.
- Jonas Vartibavičius – iš Niaukių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Suimtas, ištremtas į Taišeto lagerį Irkutsko srityje.
- Vladas Vartibavičius – g. Niaukių kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos partizanas. Žuvo Plinkbalėse (Plynbalėse) prie Juodupės (Rokiškio aps.). Kūnas buvo pamestas Rokiškyje.
- Anelė Vartibavičiūtė (Mekšėnienė) – žr. Anelė Mekšėnienė.
- Vilius – vokiečių, atsilikęs nuo fronto. 1944 m. rudenį Pailgių kaime (Zarasų aps., Antazavės vls.) sužeistas ir pakeliui į Zarasus mirė.
- Vincas Višniauskas – g. Pakriaunių kaime (Rokiškio aps., Obelių

vls.). Buvęs mokytojas. Nukankintas. Palaidojimo vieta nežinoma.

Zablackas	– Mikutis. Vyties kuopos partizanas. Žuvo.
Jonas Zamarys	– iš Samanių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). 5-osios Lokio rinktinės partizanas. Liko gyvas.
Vincas Zamarys	– iš Samanių kaimo (Zarasų aps., Antazavės vls.). Vyties kuopos partizanas. Žuvo Raudinės kautynėse. Palaidotas Raudinės miške, ant Raudės upelio kranto.
Antanas Zauka	– g. 1907 m. Antanošės kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Po karo vieną kartą buvo tardytas NKVD, o kai buvo areštuotas antrą kart, bandė bėgti ir prie Antanošės ežero buvo nušautas. Ten pat ir užkastas. Vėliau palaikai perkelti į Obelių kapines.
Juozas Žaržojus	– Jazminas g. 1926 m. Antanošės kaime (Rokiškio aps., Obelių vls.). Vyties kuopos partizanas, būrio vadas. Į mišką išėjo 1945 m. sausį, sudeginus jo sodybą. 1957 m. gruodžio mėn. buvo suimtas Mainėvų kaime (Rokiškio aps.). Jį išdavė šeimininkų, pas kuriuos J.Žaržojus slapstėsi, sūnus. Atkalėjo Mordovijos ATSR 10 metų. 1967 m. gruodį grįžo. Mirė 1981 m. Palaidotas Obelių kapinėse.
Jonas Žydeliūnas	– 5-osios Lokio rinktinės partizanas. Kūdrių kautynių metu (1945 m. birželio 8 d.) buvo sužeistas.
Adolfas Žukauskas	– iš Gumbiškių kaimo. Vyties kuopos partizanas. Žuvo 1948 m. lapkričio 13d. kartu su A.Ramanausku ir E.Mackute užkluptas bunkeryje netoli Subatos. Kūnas buvo pamestas Subatoje.
Jonas Žukauskas	– iš Vajeičių kaimo.

Juozas Žukauskas

— iš Gumbiškių kaimo (Rokiškio aps., Obelių
vls.).

NUSIKALTĖIAI IR JŲ TALKININKAI

Andrijanovas	– ltn.
Jonas Bagdonas	– iš Niaukių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).
Isajev Balaboskin	– iš Miliūnų kaimo (Rokiškio aps.). Garsėjo žiaurumu.
Stepas Balanaška	
Bertašius	– pagarsėjęs žiaurumais ir siautėjimais Antazavės stribas. Anot vienos liudininkės, pokario metais "Kurakinas, Šakalys ir Bertašius laktė su šautuvais po Antazavę".
Cvetkovas	– iš Ulytėlės. Enkavedistas.
Jonas Dambrauskas	
Danila	– iš Baršėnų kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Išdavikas.
Vilius Deksnys	
Feliksas Dručus	– iš Niaukių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).
Ivanas Ganka	– iš Kalnočių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Išdavikas.
Ivanas Gariaunovas	– iš Kalnočių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).
Japifanas Gariaunovas	– iš Apeikiškio (Rokiškio aps., Obelių vls.).
Jaška Gariaunovas	– iš Apeikiškio (Rokiškio aps., Obelių vls.).
Kuzma Gaurilovas	– iš Špulių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).
Gegelevičius	– iš Vajaitelių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).
Jonas Idas	– iš Margavonių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Išdavikas.
Romas Idas	– iš Margavonių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.), stribas.
Antanas Karpavičius	– vyr. tardytojas Alekasandravėlėje (Zarasų

aps.). Garsėjo žiaurumu,

Stasys Kaušpėdas

Kazakovas

Stepas Kišonas

Kralikas

Kalistratas Krasnovas

- kurį laiką buvo Obelių sribų viršininku.
- nuo Aleksandravėlės.
- iš Kriaunų kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.). Julius Krivalavičius-Obelių miestelis (Rokiškio aps.).

Julius Krivalavičius

- iš Obelių.

Fiodoras Kubanovas

- iš Pasubatės kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).

Kirilas Kurakinas

- pagarsėjęs siautėjimais ir žiaurumais Antazavės sribas. Tai jis, Šakalys ir Bertašius "lakte su šautuvais po Antazavę. Tai jis išblaškė visą Povilo Pupeikio iš Lygalaukių (Zarasų aps., Antazavės vls.) šeimą, išsiardė jo namus kaip savo, nusivežė į Antazavę ir tebegyvena juose. Gaidžių šeimos sudeginimo Sadynės kaime kaltinikas.

Luščenkovas

- vienu metu buvo Obelių sribų viršininkas vyr. ltn.

Povilas Michailovas

V.Mikas

- iš Obelių miestelio.

Antanas Padfilkinas

- pagarsėjęs žiaurumais Antazavės sribas.

Petraitis

- žiaurumais pasižymėjęs Obelių sribas.

Povilas

- vienu metu buvo Obelių sribų viršininkas.

Jonas Ragulis

- iš Salynų kaimo. Išdavikas.

Ročkas

- ltn.

Romas Sadauskas

- iš Zarinkiškių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).

Antanas Sesickas

- iš Zibolių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).

Juozas Skardžiukas

- iš Mikonių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).

Smolikovas (Smoliakovas ?)

- Obelių saugumo viršininkas.

Stalerosas

- 1945 m. dirbo Obelių sribų (jų tuomet buvo apie 40) viršininku, kpt.

Šakalys	– Antazavės sribas.
Vladimiras Šapilovas	– atsidanginęs iš Kaukazo.
Vladimiras Šepeliovas	
Ignas Šerkšniovas	– iš Apeikiškio kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).
Vanka Šerkšniovas	– iš Apeikiškio kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).
Justinas Vasilovas	– iš Apeikiškio kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).
Olius Vilkauskas	– iš Jučių kaimo (Rokiškio aps., Obelių vls.).
Vismanas	– vienu metu buvo Obelių sribų viršininku.
Zaičėnkovas	– Obelių saugumo viršininko Smolikovo paduotojas.

PUBLIKACIJOS

Pateikiame toli gražu nepilną sąrašą publikacijų, vienaip ar kitaip susijusių su 3-iaja Vytauto apygarda ir, visų pirma, su šios apygardos 5-tosios Lokio rinktinės Vyties kuopa. Tikimės, kad tai nors kiek palengvins darbą tiems, kurie imsis rašyti išsamią ginkluoto pasipriešinimo Aukštaitijoje istoriją.

LEIDINIAI

1. Archyviniai dokumentai apie nacionalistų antiliaudinę veiklą.-V Rinkinys.-V. 1962.
2. Brazaitis J. Vienų vieni.-V. 1990.
3. Daumantas J. Partizanai.-V. 1990.
4. Girnius K. Partizanų kovos Lietuvoje.-V. 1990.
5. Goliakevičius M. Pakėlęs kardą...- V. 1984.
6. Hitleriniai parašiutininkai. Archyviniai dokumentai.-VIII Rinkinys.-V. 1966.
7. Kairelis A. Prieblanda prisidengus.-V. 1968.
8. Laisvės kovų archyvas.-T.3-5.-K. 1992; T.6-8.-K. 1993.
9. Ramojus V. Kritusieji už laisvę.-I d.-Chicago. 1967; II d.-Chicago. 1969.

STRAIPSNIAI

1. Andriusevičius J. Mokytojas-partizanas Antanas Eglinskas (Margiris)//Aukštaitis (Panevėžys).-1990.-Liepa-rugpjūtis.-Nr.5.
2. Andriusevičius J. Žuvę pokario metu//Aukštaitis.-1989.-Rugsėjis.-Nr.7.
3. Andriusevičius J. Žuvusių sąraše tryliktas...//Aukštaitis.-1990.-Sausis.-Nr.1.
4. Apdovanoti partizanai.-Tremtinys.-1991.-Liepa.-Nr.14.
5. Apdovanoti partizanai.- Tremtinys.-1991.-Gruodis.-Nr.23.
6. Apie ką tylėjo dešimtmečiai?//Atgaiva (Rokiškis).-1990.-Birželis.-Nr.6.
7. Atminties sąraše žuvusieji iš Kriaunų apylinkės//Atgaiva.-1990.-Birželis.-Nr.6.
8. Bagdonas B. Pokario epizodą prisimenant//Aukštaitis.-1990.-Vasaris.-Nr.2.
9. Čekys A. Ką lankė "Sutemų keleivis."//Lietuvos aidas.-1992.-Birželio 12.
10. Čekys A. Rezistencijos oficiozas, arba tegul jie liudija patys//Kauno aidas.-

- 1991.-Birželio 8-15; Žaltvykslė.-1991 m.-Nr. 7-8.
11. Daunys-Šriubas A. Raistiniai//Aukštaitis.-1990.-Kovas-balandis.-Nr. 3-4.
12. Daunys-Šriubas A. Skaudūs prisiminimai//Aukštaitis.-1990.-Vasaris.-Nr. 2.
13. Dručkus A. Antanas Sesickas tyli//Kauno aidas.-1991.-Birželio 15.
14. Dručkus A. Padėkite sužinoti//Aukštaitis.-1990.-Vasaris.-Nr. 2.
15. Dručkus A. Patyrę kančias ir klastą//Tėvynės šviesa.-1990.-Liepos 13; 20.
16. Dručkus A. Sakalo žuvinimas//Kauno aidas.-1991.-Sausio 22-kovo 7.
17. Dručkus A., Dručkus G. 3-ios Vytauto apygardos 5-os Lokio rinktinės Vyties kuopa//Tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos "Lietuvos karybos istorijos klausimai" medžiaga. 1992 m. lapkričio 19-21 d.d. Kaunas.
18. Dručkus A. Obeliai//Tremtinys.-1991.-Gegužė.
19. Dručkus P. "Dėdės" manęs klausinėjo//Tremtinys.-1992.-Sausis.
20. Dručkutė-Pauliukienė I. Paskutinė naktis Strazduose//Tremtinys.-1993.-Balandis.
21. Garijonienė O. Rezistencija Aukštaitijoje//Aukštaitis.-1990.-Liepa-rugpjūtis.-Nr. 5.
22. Garmutė A. Kovotojų memorialas//Tremtinys.-1993.-Rugsėjis.
23. Iešmantaitė A. "Mes dar gyvi, mes dar gyvi"//Žaltvykslė.-1990 m.-Nr. 3.
24. Indrašius V. "Audros" partizanų būrys//Tremtinys.-1994. Kovas.
25. Jasinevičius K. Kankinimo vietų pamiršti nevalia//Tremtinys.-1992.-Vasaris.
26. Jasinevičius K. Utena//Tremtinys.-1992.-Rugsėjis.
27. Juodagalvis V. Šiliniškių kaimo tragedija//Ladakalnis.-1991.-Sausis-kovas.-Nr. 1.
28. Juodzevičius B. Sukilėlių atminimui//Tremtinys.-1993.-Lapkritis.
29. Juozonis L. Jie gynė savo namus ir tėvynę//Tremtinys.-1992.-Gegužė.
30. Karas baigėsi, kova tęsiasi//Spalio vėliava.-1984.-Balandžio 19.
31. "Kovojo me ir dirbome savarankiškai"//Gimtas Rokiškis.-1992.-Gegužės 8.
32. Klabinė O. Zarasų raj./Tremtinys.-1992.-Rugsėjis.
33. Kudreikis H. Majoro Sokolovo smogikai//Draugas (Chicago).-1994.-Sausio 27.
34. Kuodytė D. Lietuvos rezistencijos centralizacijos klausimu//Laisvės kovų archyvas.-T. 3-7.-K. 1992-1993.
35. Mazūrienė A. Antazavės "didvyriai"//Aukštaitis.-1989 m.-Nr. 2; Tremtinys.-1993.-Kovas.-Nr. 6.
36. N.N. Pasipriešinimas spauda arba "Palėpės archyvo" tyrinėjimai//Žaltvykslė.-1990.-Nr. 5.
37. Pelkaitytė J. "Antazavės didvyriai"-ar iš tikrųjų?//Zarasų kraštas.-1989.-Gruodžio 07.
38. Pocius M. MGB provokacijos prieš rytų Lietuvos rezistencijos vadovybę//Krašto apsauga.-1992.-Gegužės 7-14.

39. Pranskūnas V. Paplentėj stabtelėjus//Gimtasis Rokiškis.-1993.-Rugpjūčio 6.
40. Rezistencija//Lietuvių enciklopedija.-T.25.-Boston 1961.
41. Rokiškio skyriaus taryba. Mieli rokiškėnai!//Tremtinys.-1992.-Birželis.
42. Semaškaitė J. Amžinoji Pavasario daina//Kauno laikas.-1991.-Vasario 28-kovo 2
43. Semaškaitė J. Baisioji naktis//Kauno laikas.-1991.-Gegužės 18, 28.
44. Semaškaitė J. Kančios taurė//Kauno laikas.-1991.-Kovo12-15.
45. Semaškaitė J. Mylinčios moters akimis//Kauno laikas.-1991.-Rugsėjo 20; spalio 2. Tremtinys.-1993.-Vasaris.
46. Semaškaitė J. Sidabrinio juoko pastoralė//Kauno laikas.-1991.-Gruodžio 24-31.
47. Semaškaitė J. Sudaužytų gyvenimų sudaužyti spanai//Kauno laikas.-1993.-Liepos 30-31.
48. Semaškaitė J. Žaliųjų ežerų, partizanų slėptuvių krašte//Kauno laikas.-1992.-Liepos 30-rugpjūčio 13.
49. Skardžius B. Ar kas jį prisimena?//Tremtinys.-1992.-Lapkritis.
50. Skardžius B. Žaliamiškio mūšis//Tremtinys.-1994.-Sausis.
51. Sprindys M. Utenos raj./Tremtinys.-1992.-Rugsėjis.
52. Šimėnas A. Tyros sielos žmogus//Tremtinys.-1993.-Rugsėjis.
53. Šukys A. Šilo dūmas//Zarasų kraštas.-1989.-Gruodžio 7.
54. Vaičėnas B. Partizano testamentas//Kauno aidas.-1991.-Sausio 25-31.
55. Vaičėnas B. Šis tas apie pragyventas dienas//Kauno laikas.-1991.-Vasario 14.
56. Vaičiūnas G. Ką žinome apie aukštaičių krašto partizanų Algimanto apygardą//Anykščiai.-1992.-Nr.1.
57. Vaičiūnas G. Partizanų vadas Antanas Slučka-Šarūnas//Anykščiai.-1992.-Nr.2.

Turinys

PRATARMĖ	3
KRAŠTAS, ŽMONĖS, LIKIMAI	7
Vaičėnų kaimas ir jo žmonės	9
Apsisprendimo metai (1940-1941)	19
Pirmosios netektys (1944-1945).....	26
Stasio Kligio-Ažuolo ir Broniaus Vaičėno-Sakalo žūtis (1946-1947) .	62
Lokio rinktinės Vyties kuopos struktūra	70
Į Labanoro girią	73
Edvardo Vaičėno šeimos tragedija	80
Degučių kautynės	83
Lokio rinktinės štabas	87
Paskutiniai iš Vyties kuopos.....	89
Atminimo įamžinimas.....	91
VYTIES KUOPOS ARCHYVAS.....	93
Dokumentai	95
Periodiniai leidiniai	197
Kiti dokumentai	201
PARTIZANAI PRISIMINIMŲ NUOTRŪPOSE	207
Vyties kuopos partizanės Tėklės Andriuškevičiūtės padėka Petrui Dručmui	209
Iš Vlodo Dominausko prisiminimų	209
Anelė Dručkutė-Nijolė. Mano brolis Šernas.....	214
Elvyra Kviliūtė-Karpavičienė. Šis tas apie Streikus	215
Liudos Lukošūnienės pasakojimas.....	223
	283

Vanda Petroškaitė-Blaževičienė-Našlaitė.	
Iš mano 1945-1948 m. prisiminimų	225
Sakalas. Dėl Lokio rinktinės kovotojų žuvimo.	
1951 m. balandžio 10 d.	241
Emilija Vaičėnaitė. Iš mūsų mažo kaimelio	
skaudžios žiaurios istorijos	246
Žuvusieji ir kentėjusieji	250
Nusikaltėliai ir jų talkininkai	277
Publikacijos	280